

Un Fons de valors

La cooperació al desenvolupament en l'esfera local des del Fons Valencià per la Solidaritat i les entitats sòcies: trajectòria i accions per a una cooperació des dels valors del municipalisme.

Coordinació

Sergio Belda
[UV]

Investigació i redacció

Alba Talón [UV]
Sergio Belda [UV]
Daniel Cuesta [UPV]

Assessorament i suport

Ana Vázquez [UV]
Elena Mut [UV]
Cas Cascant [UJI]



ÍNDEX DE CONTINGUTS

01 INTRODUCCIÓ	1
1.1 Context i justificació	1
1.2 Objectius de l'estudi	2
1.3 Estructura de l'estudi	2
1.4 Metodologia	2
1.4.1 Revisió de literatura	2
1.4.2 Tècniques d'obtenció d'informació	3
1.4.3 Execució	5
02 MARC CONCEPTUAL	7
2.1 Revisió d'antecedents i identificació de dimensions per a caracteritzar la cooperació des de l'àmbit local	7
2.2 Identificació d'elements per a valorar la cooperació de l'àmbit local des de la perspectiva dels valors de la cooperació municipalista	8
2.2.1 Punt de partida: una visió democràtica i municipalista de la cooperació	8
2.2.2 Marc institucional	9
2.2.3 Marc estratègic	10
2.2.4 Aliances, relacions i treball en xarxa	11
2.2.5 Accions de cooperació: composició i instruments	13
2.2.6 Transversalització i coherència de polítiques	14



03 CARACTERITZACIÓ DE POLÍTIQUES I ACCIONS DEL FONS VALENCIÀ PER LA SOLIDARITAT	19
3.1 Marc institucional: origen, organització, recursos i capacitats	19
3.1.1 Origen i fins	19
3.1.2 Caracterització general i representativitat de les entitats associades	20
3.1.3 Organització	27
3.1.4 Recursos econòmics i la seua evolució	32
3.1.5 Recursos humans i la seua evolució	35
3.1.6 Mecanismes de participació i governança	36
3.2 Marc estratègic: planificació, relacions, participació	37
3.2.1 Documents estratègics	37
3.2.2 Missió, visió, valors i principis orientadors	38
3.2.3 Objectius i la seua evolució	38
3.2.4 Enfocaments i la seua evolució	39
3.2.5 Eixos estratègics en les modalitats de cooperació	40
3.2.6 Alineació amb les agendes internacionals	42
3.3 Aliances, relacions i treball en xarxa	42
3.4 Accions de cooperació al desenvolupament: composició i instruments	43
3.4.1 Caracterització general: evolució de les accions de cooperació	43
3.4.2 Composició per instruments	46
3.4.3 Composició per modalitats	48
3.4.4 Relació entre instruments i modalitats de cooperació	55
3.4.5 Composició per sector de cooperació	57
3.4.6 Composició per zona geogràfica	61
3.5 Comunicació	65
3.5.1 Accions de comunicació del FVS: mitjans digitals	65
3.5.2 Accions de comunicació del FVS: notes de premsa	67

04 CARACTERITZACIÓ DE POLÍTIQUES I ACCIONS DE COOPERACIÓ DELS AJUNTAMENTS SOCIS	71
4.1 Marc institucional	71
4.1.1 La cooperació en l'organització municipal	71
4.1.2 Recursos econòmics	73
4.1.3 Recursos humans	78
4.1.4 Mecanismes de participació	81
4.2 Marc estratègic	84
4.2.1 Documents estratègics	84
4.2.2 Objectius	85
4.2.3 Valors i principis orientadors	85
4.2.4 Enfocaments transversals	87
4.2.5 Alineació amb les agendes internacionals	88
4.3 Accions de cooperació al desenvolupament pròpies: modalitats i instruments	90
4.4 Visions sobre l'aportació general de la cooperació al desenvolupament al municipi	95
05 CARACTERITZACIÓ DE LES RELACIONS ENTRE EL FVS I ELS AJUNTAMENTS SOCIS	99
5.1 Caracterització de la participació dels ajuntaments en les accions del FVS	99
5.2 Visions sobre les relacions entre ajuntaments i FVS	101
5.2.1 Aportació de l'acció del FVS a les polítiques de cooperació al desenvolupament dels ajuntaments	101
5.2.2 Aportació dels ajuntaments a l'acció del FVS	103
06 VALORACIONS GENERALS I CONCLUSIONS	105
6.1 Anàlisi de la cooperació del FVS des de la perspectiva dels valors de la cooperació municipalista	105
6.1.1 Sobre el marc institucional	105
6.1.2 Sobre qüestions estratègiques	106
6.1.3 Sobre xarxes i participació	107
6.1.4 Sobre les accions de cooperació	107
6.1.5 Sobre les accions de comunicació	108
6.2 Anàlisi de la cooperació dels ajuntaments socis del FVS des de la perspectiva dels valors de la cooperació municipalista	109
6.2.1 Sobre el marc institucional	109
6.2.2 Sobre aspectes estratègics	110
6.2.3 Accions de cooperació al desenvolupament pròpies	111
6.2.4 Sobre les aportacions de la cooperació al municipi	111
6.3 Caracterització de la relació entre polítiques i accions del FVS i els ajuntaments socis.	112
6.3.1 Caracterització de la participació dels ajuntaments en les accions del FVS	112
6.3.2 Visions sobre les relacions entre ajuntaments i FVS	112

REFERÈNCIES	114
ANNEXOS	116
ANNEX 1. Socis del FVS en 2021	116
ANNEX 2. Qüestionari enviat a ajuntaments	117
ANNEX 3. Respostes al qüestionari	127
ANNEX 4. Dades d'entrevistes	127

ÍNDEX DE TAULES

TAULA 1. Dimensions de les polítiques i tècniques de cerca d'informació	5
TAULA 2. Cronograma de la investigació	5
TAULA 3. Resum de potencialitats, oportunitats, problemes i limitacions cooperació local	15
TAULA 4. Presidències del FVS	32
TAULA 5. Percentatge de despesa en cooperació executada amb relació a recursos propis ajuntaments.	76
TAULA 6. Espais de participació existents en l'àrea de cooperació.	81
TAULA 7. Documents amb continguts estratègics dels ajuntaments socis del FVS identificats.	84



ÍNDEX DE GRÀFICS

Gràfic 1.	Evolució del nombre d'entitats associades del FVS	21
Gràfic 2.	Municipis socis del FVS per província i en el total de la Comunitat Valenciana	21
Gràfic 3.	Ajuntaments socis del FVS a les comarques de la província de València	22
Gràfic 4.	Municipis socis per comarques de la província d'Alacant.	23
Gràfic 5.	Municipis socis per comarques de la província de Castelló	23
Gràfic 6.	Ajuntaments socis del FVS per grup poblacional	24
Gràfic 7.	Habitants en municipis socis i total de la CV en 2022	25
Gràfic 8.	Renda bruta mitjana en ajuntaments socis del FVS i en ajuntaments de la CV en 2022	25
Gràfic 9.	Percentatge de despesa municipal en Actuacions de protecció i promoció social en el pressupost de 2021	26
Gràfic 10.	Percentatges de partit en el govern d'ajuntaments del FVS i del conjunt de la Comunitat Valenciana, el març de 2022.	27
Gràfic 11.	Evolució del nombre de representants en les juntes executives del FVS	28
Gràfic 12.	Evolució de persones representants per partit polític.	29
Gràfic 13.	Evolució de la proporció de representació de partits polítics.	29
Gràfic 14.	Evolució percentual de representació de les províncies.	30
Gràfic 15.	Evolució percentual de representació de tipus de municipi.	31
Gràfic 17.	Evolució d'ingressos i despeses totals del FVS.	32
Gràfic 18.	Evolució d'ingressos per tipus d'aportació.	34
Gràfic 19.	Evolució percentual de tipus d'aportacions.	34
Gràfic 20.	Evolució comparativa d'ingressos per tipus d'aportació.	35

Gràfic 21.	Evolució del nombre de persones contractes en l'oficina tècnica del FVS	35
Gràfic 22.	Evolució de finançament de projectes.	44
Gràfic 23.	Evolució de nombre de projectes.	45
Gràfic 24.	Evolució de cost mitjà per projecte.	45
Gràfic 25.	Evolució de finançament per tipus d'instrument.	46
Gràfic 26.	Evolució percentual de finançament per tipus d'instrument.	47
Gràfic 27.	Evolució de cost mitjà per projecte segons instrument.	47
Gràfic 28.	Evolució de finançament per modalitat.	52
Gràfic 29.	Evolució percentual de finançament per modalitat.	53
Gràfic 30.	Evolució de cost mitjà per projecte segons modalitat.	53
Gràfic 31.	Finançament per modalitat en 1996.	54
Gràfic 32.	Finançament per modalitat en 2006.	54
Gràfic 33.	Finançament per modalitat en 2016.	55
Gràfic 34.	Evolució de finançament de modalitats per instrument.	56
Gràfic 36.	Classificació per sectors del FVS i relació amb classificació per modalitats.	57
Gràfic 37.	Evolució del finançament per sector.	59
Gràfic 38.	Evolució percentual de finançament per sector.	59
Gràfic 39.	Finançament per sector en 1997.	60
Gràfic 40.	Finançament per sector en 2007.	60
Gràfic 41.	Finançament per sector en 2017.	60

Gràfic 42. Evolució del finançament per zona geogràfica.	61
Gràfic 43. Evolució percentual de finançament per zona geogràfica.	62
Gràfic 44. Finançament per zona geogràfica en 1999.	62
Gràfic 45. Finançament per zona geogràfica en 2009.	63
Gràfic 46. Finançament per zona geogràfica en 2019.	63
Gràfic 47. Concentració de la finançament per zona geogràfica, en el conjunt de la història del FVS	64
Gràfic 48. Nombre de visites rebudes de la pàgina web www.fonsvalencia.org entre 2014 i 2022	65
Gràfic 49. Seguidors de la pàgina de Facebook entre 2012 i 2022	66
Gràfic 50. Seguidors en Twitter entre 2013 i 2022	66
Gràfic 51. Evolució del nombre de notes de premsa generades i publicades 2015-2021	67
Gràfic 52. Evolució termes usats en les notes de premsa generades entre 2020-2022	68
Gràfic 53. Núvol de paraules amb els substantius més utilitzats en els titulars de les notes de premsa emeses en els anys 2020-2022	69
Gràfic 54. Regidories responsables d'accions de cooperació en tots els ajuntaments socis del FVS, segons grandària.	72
Gràfic 55. Evolució de la despesa en cooperació executat per grandària poblacional.	73
Gràfic 56. Evolució de mitjana percentual de despesa en cooperació executat amb relació a recursos propis, per grandària poblacional.	74
Gràfic 57. Percentatges de despesa total de cooperació executat en accions pròpies cooperació i en aportacions al FVS per grandària poblacional per a 2021.	75



Gràfic 58. Evolució d'assignació econòmica al FVS per grandària poblacional.	75
Gràfic 59. Relació entre percentatge de despesa social (sobre pressupost total) i de despesa en cooperació (sobre recursos propis).	77
Gràfic 60. Relació entre percentatge de despesa en cooperació (sobre recursos propis) i renda mitjana bruta d'ajuntament.	78
Gràfic 61. Recursos humans per grandària de població.	79
Gràfic 62. Formació dels recursos humans per grandària de població.	79
Gràfic 63. Distribució per sexe de representants polítics de referència per al FVS.	80
Gràfic 64. Distribució d'ajuntaments amb espais de participació en matèria de cooperació per grandària poblacional.	81
Gràfic 65. Distribució d'ajuntaments alineats amb l'Agenda 2030 per grandària poblacional.	88
Gràfic 66. Modalitats de cooperació realitzades pels ajuntaments en el període 2019-2021, per grandària poblacional.	91
Gràfic 67. Participació d'ajuntaments en el projecte "Especialista municipal voluntari/ària" per grandària poblacional.	100
Gràfic 68. Participació d'ajuntaments en projectes d'EpCG del FVS per grandària poblacional.	101



01 **INTRODUCCIÓ**

01 INTRODUCCIÓ

1.1 CONTEXT I JUSTIFICACIÓ

Aquest treball s'emmarca en el procés de reflexió que el Fons Valencià per la Solidaritat (d'ara en avant, FVS) està realitzant sobre el seu recorregut i sobre el seu rol passat i present, en ocasió de la celebració dels seus trenta anys d'història i amb la finalitat de continuar el seu procés d'enfortiment institucional. En aquest context, resulta pertinent generar coneixement sobre la trajectòria i sobre la realitat actual tant del FVS com de les entitats sòcies en matèria de cooperació al desenvolupament, des de la perspectiva de la cooperació municipalista.

La importància de la cooperació des dels municipis i les seues xarxes ha sigut reconeguda per qüestions com ara la seua rellevància com a forma de projecció de la solidaritat des de l'àmbit local; com a instrument d'afirmació del municipalisme i de l'autonomia i institucions locals; com a estratègia de construcció de ciutadania des del municipi; i com a eina fonamental per a contribuir al compliment dels ODS a través de la seua localització - particularment a l'ODS 17. En la mesura en la qual la cooperació local connecta amb aquests elements, podem parlar de *cooperació municipalista*. Aquesta cooperació té així valors propis i distintius als de la cooperació en altres nivells. Aquest treball parteix de la importància d'aquests valors i de la necessitat que siguen visibilitzats i impulsats. Així, aborda la trajectòria del FVS i de les seues entitats sòcies des de la perspectiva del seu rol per al desenvolupament de la cooperació municipalista en el territori valencià des de fa trenta anys.

Encara que s'han realitzat estudis previs de molt d'interés amb similituds amb el present treball, cal assenyalar que no existeixen dades que oferisquen un panorama general actualitzat de la cooperació local valenciana, ja siga realitzada per les entitats locals de manera independent o de manera associada. Així que, aquest treball pretén ser un document útil per a la reflexió, per a omplir en part els buits d'informació existents i per a valorar i visibilitzar la realitat i rellevància del FVS i, en general, de la cooperació municipalista valenciana.

El treball s'ha desenvolupat per un equip d'investigació de la Universitat de València, coordinat per Sergio Belda, professor de la Facultat de Ciències Socials, Departament de Treball Social i Serveis Socials. L'equip l'han compost també Alba Talón, Ana Vázquez i Elena Mut (Universitat de València); Daniel Cuesta (Universitat Politècnica de València); i Maria Josep Cascant (Universitat Jaume I).

El treball s'ha desenvolupat a través d'un projecte de col·laboració entre el FVS i la Universitat de València que ha sigut desenvolupat entre desembre de 2021 i desembre de 2022.

1.2 OBJECTIUS DE L'ESTUDI

El treball planteja els següents objectius

Objectiu general:

- Caracteritzar com el FVS, com a entitat supramunicipal i com a conjunt d'entitats sòcies, realitza una cooperació al desenvolupament des de l'àmbit local construïda sobre els valors propis i diferencials de la cooperació municipalista.

Objectius específics:

- OE.1. - Descriure aspectes generals de les polítiques i accions de cooperació del FVS i valorar-los des del punt de vista dels valors propis de la cooperació municipalista.
- OE.2. - Descriure aspectes generals de les polítiques i accions de cooperació dels ajuntaments socis del FVS i valorar-los des del punt de vista dels valors propis de la cooperació municipalista.
- OE.3. - Descriure i valorar les relacions entre les polítiques i accions del FVS i dels ajuntaments socis.
- OE.4.- Identificar i comprendre pràctiques concretes que puguin inspirar i impulsar noves pràctiques afins amb els valors de la cooperació municipalista.
- OE.5.- Proposar recomanacions per a avançar en una cooperació d'acord amb els valors de la cooperació municipalista, articulada des del FVS i els ajuntaments socis.

1.3 ESTRUCTURA DE L'ESTUDI

El document s'estructura de la següent manera: en primer lloc, el present capítol introductor (capítol 1) identifica el context, els objectius i la metodologia del treball. En el capítol 2 s'identifiquen els elements conceptuals sobre els quals se sustenta l'estudi. Els capítols següents caracteritzen les polítiques i accions de cooperació al desenvolupament enunciades, d'acord amb les dimensions identificades en el marc conceptual: les polítiques i accions del FVS (capítol 3); les polítiques i accions dels socis (capítol 4) i la relació entre totes dues (capítol 5). En el capítol 6 s'aborden les conclusions i recomanacions generals, a la llum del marc conceptual del treball.

1.4 METODOLOGIA

1.4.1 Revisió de literatura

Per al treball s'ha realitzat una revisió de la literatura existent, articulada en dos aspectes:

En primer lloc, una revisió orientada a identificar les dimensions rellevants de les polítiques i accions de cooperació del FVS i els seus socis. De manera que, s'ha realitzat una revisió d'estudis amb objectius similars als d'aquest treball, que es detalla en la secció 2.1. Basant-nos en aquests treballs s'identifiquen dimensions i aspectes d'aquestes dimensions (subdimensions) que permeten caracteritzar polítiques i accions: el marc institucional (incloent-hi mecanismes de participació i governança); el marc estratègic (incloent-hi aliances i xarxes); els instruments i accions de cooperació; i la comunicació. Aquestes dimensions han servit per a dissenyar els instruments i el procés de recollida d'informació, així com per a organitzar l'anàlisi i discussió.

En segon lloc, es realitza una revisió orientada a identificar les característiques de la cooperació municipalista. Així, s'identifiquen, per a les dimensions comentades, els valors, potencialitats i limitacions pròpies d'aquesta mena de cooperació, com es detalla en la secció 2.2. Des d'aquesta revisió es proposa un marc que permet valorar críticament les polítiques i accions de cooperació del FVS i els seus socis, descrit en l'anàlisi, en les conclusions i recomanacions del treball.

1.4.2 Tècniques d'obtenció d'informació

S'assenyalen en aquest apartat els instruments d'obtenció d'informació primària i secundària emprats en l'estudi. S'indica informació bàsica sobre l'aplicació d'aquests, si bé detalls més concrets poden trobar-se al llarg del text (en notes al peu de caràcter metodològic en les seccions corresponents) i en els annexos.

INFORMACIÓ SECUNDÀRIA

Material documental del FVS

Es va buscar i sistematitzar informació interna de material documental del FVS de diferent naturalesa, tant en format digital com en paper. D'aquest material destaca el següent tipus de documents:

- *Documents públics i estratègics del FVS.* Es van analitzar documents de disposició pública i de caràcter estratègic (passats i vigents) del FVS, com ara els Estatuts, plans estratègics, memòries anuals, actes d'assemblees i auditories (per a detalls metodològics, veure notes en el capítol 3).
- *Documentació de projectes executats pel FVS.* Es va sistematitzar la informació de documents dels 420 projectes executats pel FVS al llarg dels seus 30 anys d'història, com ara memòries, actes d'assemblees, informatius d'aniversaris i bases de dades pròpies del FVS. Per a cada projecte es van identificar les característiques bàsiques (com ara inversió total, país, modalitat, sector, instrument, etc.).
- *Notes de premsa emeses pel FVS.* Es va elaborar una anàlisi de les 123 notes de premsa emeses pel FVS entre 2019 i 2022 (per a detalls metodològics veure notes metodològiques de l'apartat 3.5).
- *Una altra documentació interna.* Per a alguns aspectes abordats en el treball, es va completar la informació amb la continguda en altres documents interns del FVS com ara actes de reunions, web oficial, documents interns sobre línies de treball anuals i memòries.

Material documental de socis del FVS

A l'efecte d'aquest treball, es consideren socis del FVS les 132 entitats que ho eren l'abril de 2021, tal com s'indicava en la memòria de 2021. Aquesta relació es troba en l'Annex 1. D'aquests ajuntaments socis es va analitzar el següent:

- *Documents estratègics relacionats amb la cooperació.* Es van buscar i analitzar documents que podien contenir elements definidors de la política de cooperació dels ajuntaments dels quals disposaven de documents d'aquest tipus (un total de 12), com ara plans estratègics, convocatòries de subvencions i altres (per a detalls metodològics, veure notes en el capítol 4).
- *Informació disponible en les webs municipals.* Es va buscar i analitzar informació de diferent naturalesa disponible en les webs municipals, per a recaptar informació sobre els diferents aspectes abordats en el capítol 4.

Bases de dades d'institucionals públiques.

Es van consultar les següents bases de dades públiques i d'accés obert per a obtenir dades estadístiques socials, econòmiques i demogràfiques generals dels municipis valencians, així com dades de despesa en cooperació (per a detalls metodològics, veure capítols 3.1.2 i 4).

- *Base de dades territorial de l'Institut Valencià d'Estadística.* Es va emprar per a obtenir dades estadístiques generals dels municipis valencians (per a detalls metodològics, veure capítols 3.1 i 4).
- *Base de dades sobre entitats locals del Ministeri d'Hisenda.*
- *Base de dades del portal de transparència i rendició de comptes de l'AECID.*
- *Base de dades de l'àrea temàtica de cooperació al desenvolupament de la Federació Espanyola de Municipis i Províncies.*

Pàgines web dels ajuntaments socis.

Es va buscar i analitzar informació de diferent naturalesa disponible en les webs municipals, per a recaptar informació sobre els diferents aspectes abordats en el capítol 4.

INFORMACIÓ PRIMÀRIA

Qüestionaris per a les entitats sòcies del FVS.

Es van enviar qüestionaris als 125² municipis socis del FVS en 2021 (considerant la mostra recollida en l'Annex 1). En aquests es preguntava per diferents aspectes de les polítiques i accions de cooperació municipals. Aquests aspectes es corresponen amb les dimensions i subdimensions identificades en el marc conceptual. El qüestionari tramès es pot trobar en l'Annex 2.

Es van rebre 32 qüestionaris emplenats de manera total o parcial. La llista d'ajuntaments que van contestar al mateix es troba en l'Annex 3. Part de la informació que manca en alguns dels qüestionaris va ser completada amb informació provinent de fonts secundàries (memòries anuals del FVS i particularment cerques manuals en les webs institucionals).

Entrevistes individuals

Amb la finalitat d'aprofundir en alguns aspectes de les polítiques i accions tant del FVS com dels municipis, es van realitzar les següents entrevistes.

- *Entrevistes a persones clau vinculades al FVS.* Es van entrevistar 2 persones clau vinculades al FVS el març de 2022.
- *Entrevistes a persones clau d'ajuntaments socis del FVS.* Es van entrevistar 8 persones clau, tècniques o càrrecs electes d'entitats locals vinculades al FVS el juliol de 2022. La selecció d'ajuntaments es va realitzar emprant dos criteris: diversitat en la grandària de la mostra; i el fet de ser casos interessants en algun o diversos dels aspectes abordats en l'estudi (per exemple, participació i governança, enfocament, transversalització de polítiques, etc.).

El detall d'aquestes entrevistes (càrrecs de persones entrevistades i data d'entrevista) pot consultar-se en l'Annex 4.

¹ Com es veurà en el capítol 4, dels 125 municipis previstos a l'inici de l'estudi, finalment es consideraren 123 a causa de la baixa de dos dels municipis durant l'exercici de 2021. L'Annex 1 contempla aquest canvi, ja que es basa en la memòria de fi d'exercici de 2021.

La següent taula mostra com s'han combinat les diferents fonts d'informació per a abordar les dimensions de les polítiques de cooperació de l'estudi.

Taula 1. Dimensions de les polítiques i tècniques de cerca d'informació

DIMENSÍO ESTUDIADA	Fonts primàries			Fonts secundàries	
	<i>Documents institucionals</i>	<i>Bases de dades</i>	<i>Contingut webs</i>	<i>Qüestionari</i>	<i>Entrevistes individuals</i>
Polítiques del FVS					
<i>Marc institucional</i>	X	X			X
<i>Marc estratègic</i>	X				X
<i>Aliances i relacions</i>	X				X
<i>Accions de cooperació</i>	X				X
<i>Comunicació</i>	X		X		
Polítiques entitats sòcies					
<i>Marc institucional</i>	X	X	X	X	
<i>Marc estratègic</i>	X		X	X	X
<i>Accions de cooperació</i>	X		X	X	X

Font: elaboració pròpia

1.4.3 Execució

El treball es va realitzar entre desembre de 2021 i setembre de 2022, seguint el cronograma de la Taula 2.

Taula 2. Cronograma de la investigació

	Des21	Gen22	Feb22	Mar22	Abr22	Maig22	Jun22	Jul22	Sept22	Oct22
Fase 1. Marc teòric i disseny d'instruments	X	X	X							
Fase 2. Recollida d'informació		X	X	X	X	X	X			
Fase 3. Anàlisi de resultats				X	X	X	X	X		
Fase 4. Realització i discussió informe						X	X	X	X	X

Font: elaboració pròpia

02

MARC

CONCEPTUAL

02 MARC CONCEPTUAL

2.1 REVISIÓ D'ANTECEDENTS I IDENTIFICACIÓ DE DIMENSIONS PER A CARACTERITZAR LA COOPERACIÓ DES DE L'ÀMBIT LOCAL

Per a identificar les dimensions clau en l'anàlisi de polítiques i accions de cooperació local s'ha realitzat una revisió d'estudis previs amb objectius similars als d'aquest treball. La revisió mostra que els precedents d'una anàlisi de la cooperació al desenvolupament des de l'àmbit local en el context espanyol són en general escassos, almenys si es compara amb la quantitat de diagnòstics i anàlisis de les cooperacions autonòmiques i central. No obstant això, existeixen diversos treballs que suposen precedents molt rellevants per als objectius d'aquest estudi.

Valorem a continuació els treballs existents i la seua potencial aportació per al present estudi. Per a realitzar aquesta valoració cal considerar que l'estudi té algunes característiques bàsiques: està centrat específicament a analitzar la cooperació local directa i a través de fons supramunicipals; cerca analitzar un elevat nombre de casos; i tracta d'abordar detalladament aspectes tant qualitius com quantitius. En el nivell espanyol no s'ha trobat cap diagnòstic o treball acadèmic que compartisca totes les característiques bàsiques. No obstant això, diversos treballs es centren en alguns d'aquests aspectes.

Un únic cas aborda un elevat nombre de municipis (entorn de 150) i nombrosos aspectes. Es tracta en realitat de diferents treballs que, des de 2001 fins a l'actualitat ha realitzat el Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (Fons Català de Cooperació al Desenvolupament, 2010, 2011 i 2021). Així, la identificació d'alguns aspectes a tractar i la metodologia d'aquests treballs han servit de referència per al nostre estudi – si bé aquests no aborden tots els aspectes que aborda aquest estudi, com la relació entre el Fons Català i els ajuntaments socis.

Existeix també un cas que, encara que no aborda un elevat nombre de municipis ni el cas de fons, aborda amb detall nombroses dimensions qualitatives de la "cooperació local" d'Euskadi (Unceta et al., 2012). S'ofereixen dimensions tant per a una caracterització descriptiva com per a una valoració normativa d'aquesta cooperació des del punt de vista del valor afegit de la cooperació municipalista – enfocament similar a la que es vol sostenir en aquest treball. D'aquest treball s'han obtingut algunes dimensions específiques per a caracteritzar la política de cooperació municipal.

Altres casos aborden tant fons com municipis i contempnen aspectes tant qualitius com quantitius. No obstant això, ho fan com a part de l'anàlisi del conjunt de donants de la cooperació descentralitzada (incloent-hi així l'autonòmica i la de les diputacions), per la qual cosa el nivell d'aprofundiment és més reduït i centrat en només algunes ciutats. En aquesta línia trobem estudis del cas basc (del Rio i Piris, 2014) i del valencià (Iborra i Santander, 2012). S'ha considerat per al nostre treball les dimensions generals empleades en aquests estudis, que són similars en la seua estructura. L'estudi valencià aborda a més el cas del FVS i

explora tant aspectes qualitius i quantitius, per la qual cosa resulta un precedent molt interessant per al nostre estudi.

Existeixen altres estudis centrats en donar orientacions per a la cooperació local que, encara que no ofereixen investigació empírica, sí que ofereixen elements normatius útils per a identificar dimensions rellevants de la cooperació local municipal i supramunicipal. És el cas de les guies amb orientacions per a municipis de la Diputació de Barcelona (La Mundial, 2020) o de la Comunitat Valenciana (Iborra, 2014).

En l'àmbit espanyol cap finalment indicar que, encara que no són documents d'anàlisi o diagnòstic, existeixen també memòries de molta qualitat elaborades per tots els fons de solidaritat i per grans ajuntaments, que ofereixen anàlisis i reflexions de molta importància, tant quantitius com qualitius, que han sigut també considerats.

En l'àmbit internacional no s'han trobat referències que resulten tan rellevants per als nostres objectius. Això no resulta sorprenent, si considerem que el cas de l'estat espanyol és anòmal, tant en la configuració de la cooperació descentralitzada en general i en la local en particular (Pérez, 2018).

Com a resultat de la revisió s'identifiquen dimensions clau per a caracteritzar la cooperació tant del FVS com dels municipis a escala individual. Inspirant-nos en els estudis referenciats (especialment Iborra, 2014; Unceta et al., 2012; i La Mundial, 2020) i seguint la terminologia habitual per a caracteritzar aspectes clau de les polítiques de cooperació, s'empren com a dimensions: el marc institucional (incloent-hi mecanismes de participació i governança); el marc estratègic (incloent-hi aliances i xarxes); els instruments i accions de cooperació; les aliances i les relacions; la transversalització; i la comunicació.

Per a la identificació de subdimensions concretes ens hem basat en els treballs que ofereixen anàlisis més detallades de la cooperació municipal (principalment els del Fons Català de Cooperació al Desenvolupament; Unceta et al. 2012 per als instruments; del Rio i Piris, 2014 per a la relació amb actors locals; La Mundial, 2020 per a les qüestions de coherència de polítiques). S'han fet algunes variacions a les propostes d'aquests treballs per a incorporar subdimensions que permeten comprendre la relació entre el FVS i els municipis socis, qüestió no abordada en la literatura.

2.2 IDENTIFICACIÓ D'ELEMENTS PER A VALORAR LA COOPERACIÓ DE L'ÀMBIT LOCAL DES DE LA PERSPECTIVA DELS VALORS DE LA COOPERACIÓ MUNICIPALISTA

2.2.1 Punt de partida: una visió democràtica i municipalista de la cooperació

La revisió de la literatura ha permés identificar elements per a valorar les polítiques i accions de cooperació. Per a aquest treball s'ha comptat amb la revisió de diagnòstics, estudis i informes institucionals, juntament amb la revisió de literatura científica.

L'estudi parteix, en termes generals, d'una perspectiva normativa que assumeix determinats punts de partida que podem denominar, seguint a Palacios (2009), com una *visió municipalista* de la cooperació local. Sota diferents caracteritzacions i denominacions, diferents treballs han discutit idees sobre els trets que tindria aquesta visió (per exemple, Palacios, 2009; Unceta et al., 2014; Martínez, 2020). En aquests treballs s'identifiquen característiques fonamentals que tindria aquesta mirada municipalista i que seria una eina de construcció democràtica des de l'àmbit local en les seues formes directa i participativa; d'afirmació de l'autonomia

local i de les institucions municipals com a eines de construcció democràtica; de construcció de ciutadania activa en el municipi; de resposta a les demandes de solidaritat de la ciutadania i del teixit associatiu; i de contribució des de l'àmbit local a l'abordatge de problemes globals (incloent-hi la contribució a l'Agenda 2030) i al canvi de les condicions estructurals que estan en la base d'aquests problemes.

Així, aquesta perspectiva deixa fora altres visions que poden ser presents en la cooperació local (Palacios, 2009). En primer lloc, se situa en un lloc diferent del de visions més purament assistencials, centrades en la caritat, la presumpta neutralitat política i ideològica i la canalització d'ajuda a través d'organitzacions benèfiques. En segon lloc, deixa fora també visions tecnocràtiques, centrades exclusivament en qüestions de gestió, eficàcia, control i eficiència. En tercer lloc, s'allunya de visions estrictament centrades en el suport a col·lectius de solidaritat locals, amb un component polític exprés i positiu, però que deixen poc lloc per a les institucions locals més enllà del suport financer o d'un altre tipus a aquestes organitzacions.

Des d'aquest punt de partida, s'ha realitzat una revisió de treballs que comparteixen almenys parcialment aquesta perspectiva normativa. A partir d'aquesta revisió s'identifiquen les fortaleses que la cooperació municipal tindria enfront de la cooperació des d'altres nivells. També, s'identifiquen de les limitacions, riscos i febleses d'aquesta cooperació. Aquestes fortaleses i febleses s'identifiquen per a les diferents dimensions rellevants de la cooperació municipal esmentades.

2.2.2 Marc institucional

POTENCIALITATS I OPORTUNITATS

La literatura incideix en què les institucions locals tenen capacitat i autonomia per a **articular polítiques de cooperació pròpies sense ingerències ni agendes ocultes** (Gómez Gil, 2008; Kihlgren Grandi, 2020; Unceta et al., 2011). Com assenyalen diferents treballs, aquesta autonomia es deuria en bona part al fet que l'acció política dels municipis sol estar al marge dels interessos econòmics, estratègics, diplomàtics o comercials propis de la cooperació en altres nivells (Kihlgren Grandi, 2020, Unceta et al., 2011)

Encara que els municipis tenen recursos molt limitats, alguns treballs assenyalen que han demostrat amb freqüència que és possible comprometre's amb l'objectiu d'una despesa en cooperació del 0,7% dels ingressos propis municipals (Gómez Gil, 2008). Més enllà, es podria afirmar que amb freqüència el discurs entorn de aquest objectiu està instal·lat en l'àmbit institucional municipal amb més força que en altres nivells.

Per la seua pròpia història i competències, les entitats locals tenen en general **capacitats en sectors clau per al desenvolupament humà sostenible** (Martínez i Sanahuja, 2010, La Mundial, 2020). En general tenen capacitats en sectors vinculats als serveis de proximitat, molt rellevants per al desenvolupament humà sostenible (CONFOCOS, 2021). Alguns d'aquests sectors es concreten en la secció següent.

Finalment, sobre qüestions institucionals es pot dir que la literatura identifica que la cooperació pot ser un **espai per a reforçar el municipalisme com a espai democràtic i des del qual aportar la solució de reptes globals** (Gómez Gil, 2008, La Mundial, 2020).

PROBLEMES I LIMITACIONS

Un problema institucional reflexionat en la literatura és que no existeix claredat sobre els àmbits de responsabilitat propis de les polítiques de cooperació. Així, les àrees municipals encarregades de la política de cooperació **depenen de diferents regidories segons cada cas, si bé no sempre per motius raonables o justificables** des del punt de vista de l'estratègia institucional municipal global (La Mundial, 2020).

Un altre problema enunciat amb freqüència és que, sent la cooperació al desenvolupament una política “voluntària” (es tracta d’una competència impròpia), existeix una **gran variabilitat en els recursos i importància política** assignats a la mateixa (CONFOCOS, 2001). Es dona així molta volatilitat, falta de consistència i problemes de continuïtat en l’assignació de fons, sent en general la dedicació modesta (CONFOCOS, 2001, Bontenval, 2010).

Finalment, cal destacar que diferents autores i autors afirmen que els **recursos humans dedicats a la cooperació al desenvolupament en les administracions locals són en general insuficients**, amb capacitats limitades per a necessitats i amb poca formació específica en cooperació (Ruiz Seisdedos, 2005, Bontenval, 2010).

2.2.3 Marc estratègic

POTENCIALITATS I OPORTUNITATS

Des del punt de vista de l’estratègia, diferents fonts assenyalen que la cooperació local pot oferir un important valor afegit, en comparació amb la cooperació des d’altres nivells, si s’aprofita **l’experiència i coneixements tècnics propis dels municipis** en l’exercici de les competències que exerceixen. Per exemple, si s’aprofita l’experiència acumulada en els processos de democratització i desplegament de la institucionalitat a l’àmbit local per a la satisfacció de necessitats bàsiques des de la proximitat (CONFOCOS, 2001; La Mundial, 2020; Unceta et al., 2011).

Per això, hi ha **unes certes àrees i uns certs temes estratègics** en els quals la cooperació des dels municipis pot tindre més valor: suport a processos de descentralització; suport en l’exercici de competències pròpies concretes, de la planificació urbana a la provisió de serveis bàsics (Gómez Gil, 2008; Capuano et al., 2015; La Mundial, 2020; FEMP, 2011; Rodríguez, 2011); suport per la inclusió d’actors en els processos de participació locals (Martínez i Sanhauja, 2010); millora en general de la qualitat de la participació i de la governança democràtica local (La Mundial, 2020; Capuano et al., 2015; FEMP, 2011; Alberdi, 2010); millora de la transparència i rendició de comptes i a l’enfortiment institucional (Unceta et al., 2011; Alberdi, 2010).

En tot cas, la literatura assenjala que l’anterior no hauria de derivar en la **sectorialització** de la cooperació des de l’àmbit local, ja que un valor afegit suposa actuar des de l’enfocament territorial i la perspectiva integral que pot aportar la mirada municipalista (Martínez, 2021).

Al marge de sectors, la literatura exposa que la cooperació municipalista permet **connectar els reptes globals amb les realitats locals**. Així, pot permetre donar un enfocament local als debats sobre els grans reptes de l’agenda global (CONFOCOS, 2021); mobilitzar recursos i actors locals entorn de problemes globals; i incorporar aquests actors locals en la governança global (Unceta et al., 2011)

En la literatura es comenta també que l’àmbit municipal és un espai privilegiat per a plantejar **innovacions en les estratègies de cooperació** que permeten superar les crítiques plantejades al sistema, construir sobre supòsits alternatius i plantejar esquemes diferents dels dominants (Gómez Gil, 2008). Per exemple, la literatura assenjala que des de la cooperació local podem avançar a superar el paradigma de diferenciació Nord-Sud en la concepció de les relacions i els instruments de cooperació; superar la planificació a partir de criteris purament geogràfics i sectorials; i reptar el caràcter “*instrumentocèntric*” que ha anat desenvolupant la cooperació (La Mundial, 2020; Martínez, 2019).

L’àmbit municipal, per la flexibilitat, la capacitat innovadora i l’autonomia, seria finalment un lloc privilegiat des del qual **ampliar el discurs de la cooperació i assumir noves agendes** que només amb més dificultats es poden assumir des d’altres nivells: per exemple, les agendes de l’ecologisme i del feminisme; del comerç

just; de paradigmes com la Sobirania Alimentària o energètica, etc. (La Mundial, 2020). A més, es pot afegir una mirada específica, pròpia i local sobre aquests projectes globals de transformació (Badia i Dalmases, 2001).

PROBLEMES I LIMITACIONS

Una crítica habitual en les estratègies de la cooperació local és que les accions en cooperació en aquest nivell **a vegades es redueixen a intervencions puntuals i fragmentàries**, que no responen a una visió estratègica del municipi ni a la una lògica general d'acció governamental local (La Mundial, 2020). Amb freqüència falten fins i tot objectius concrets i clars en les polítiques de cooperació (Ruiz Seisdedos, 2005). Aquestes accions fragmentàries amb freqüència es reduïrien al finançament de projectes (generalment a través de subvencions) sense major implicació de les institucions (Iborra, 2014).

Una altra crítica freqüent és que els municipis amb freqüència operen al marge de les tendències de les polítiques de cooperació establides en altres nivells, la qual cosa porta la **falta d'harmonització de les accions de cooperació** (Waterloos i Renard, 2013), **l'atomització de les polítiques en els diferents nivells; la dispersió i multiplicació d'esforços** (CONFOCOS, 2001; Gómez Gil, 2008; Iborra, 2014); o la **duplicació no desitjada d'accions** (Committee of the Regions 2020; Kihlgren Grandi 2020). Segons les crítiques, això pot portar una certa mena de localisme no desitjat; la contradicció entre les accions de diferents municipis; limitar l'impacte de les accions; i una certa incapacitat d'impulsar transformacions de suficient profunditat des de la cooperació local (Gómez Gil, 2008).

Una altra crítica, referida més concretament a les polítiques de municipis d'una certa grandària, és que les polítiques de cooperació local poden **reproduir els esquemes propis de la cooperació dels estats**, al mateix temps que es renuncia a buscar un perfil específic d'acord amb les capacitats i potencialitats pròpies (Unceta, 2011).

A més, com ocorre amb la cooperació a altres nivells, la cooperació des de l'àmbit local, encara que no vehicule interessos econòmics o diplomàtics, sí que **pot realitzar-se des d'una òptica que trasllada models econòmics, polítics i socials** de les comunitats i institucions locals des de les quals es coopera, sense atendre la realitat local i sense obertura a l'aprenentatge mutu (Gómez Gil, 2008; Bontenval, 2010).

Una altra consideració interessant assenyalada per la literatura consisteix en el fet que, a vegades, la cooperació local pot donar suport a processos en sectors o temes estratègics, com la descentralització o l'enfortiment institucional, que en realitat acaben tenint **implicacions diferents de les desitjades com, com ara la privatització** de serveis públics. En aquest sentit, s'ha de recordar que les accions no són mai neutrals políticament i per això han de ser objecte de reflexió (Rodríguez, 2011).

Finalment, cal dir que la literatura assenjala que, en termes generals, **continua sent necessari un discurs propi i estructurat sobre el rol i importància de la cooperació al desenvolupament municipalista** (Martínez, 2019), la manca del qual limita la mirada estratègica d'aquesta mena de cooperació.

2.2.4 Aliances, relacions i treball en xarxa

POTENCIALITATS I OPORTUNITATS

En parlar d'aliances entre actors, la literatura assenjala que la cooperació des dels ajuntaments, quan implica un rol actiu de les administracions locals, pot permetre **crear aliances basades en relacions estables i de llarg termini** amb els socis, més enllà dels límits temporals dels projectes (Kihlgren Grandi, 2020).

La literatura insisteix també que l'àmbit local és un espai d'especial rellevància per a **dinamitzar el treball en xarxa** (OECD, 2018; La Mundial, 2020, Badia i Dalmases, 2001, FEMP, 2011). Aquest treball pot mobilitzar aliances d'actors diversos - aliances multiactor (La Mundial, 2020); aliances d'actors que treballen en diferents nivells - aliances multinivell (La Mundial, 2020); i aliances en múltiples direccions - Nord-Sud, Sud-Sud i triangular (OECD, 2018).

Sobre l'aliança multiactor, diversos treballs insisteixen que la cooperació local pot permetre **involucrar en accions de solidaritat a actors locals del territori molt variats**, incloent alguns tipus d'actors que tradicionalment no participen de les accions de cooperació, encara que poden ser fonamentals per a abordar reptes globals: grups comunitaris; col·lectius del moviment feminista; grups de consum responsable i de proximitat; moviments ambientalistes; entitats socials; centres educatius i moviments de renovació pedagògica; associacions esportives; sindicats locals; associacions de veïns; organitzacions juvenils, etc. (Van Ewijk, 2012; La Mundial, 2020).

Una altra qüestió àmpliament subratllada és que, en comparació a altres nivells, les relacions que s'estableixen des de la cooperació local poden respondre amb facilitat a una lògica d'horitzontalitat, **proximitat, confiança, reciprocitat, benefici mutu i aprenentatge compartit** (Nganje, 2015; Van Ewijk, 2012; La Mundial, 2020; Belda-Miquel et al., 2016). A més, aquesta cooperació podria tindre també la capacitat de construir sobre una **visió crítica i compartida de les causes de les desigualtats** i injustícies que es pretenen resoldre (La Mundial, 2020; Belda-Miquel, 2016).

En termes de relacions amb la ciutadania en general, l'àmbit municipal és particularment adequat per a **involucrar-la en temes de cooperació**, ja que els municipis representen la via de participació més directe i immediat de la ciutadania en les seues responsabilitats democràtiques - entre les quals estaria la cooperació (CONFOCOS, 2001). Com s'insisteix en la literatura, la participació de la ciutadania és més fàcil i directa en aquest nivell (Badia i Dalmases, 2001; Euskal Fondoa 2007, Ruiz Seisdedos 2008, Van Ewijk 2008). A més, diversos autors acorden que la cooperació pot de fet enfortir formes de participació renovades des de l'àmbit local, en un context d'esgotament de les formes de democràcia representativa (Palacios, 2009; La Mundial, 2020; Gómez Gil, 2008).

PROBLEMES I LIMITACIONS

Sobre les relacions, la literatura insisteix que amb freqüència es dona **descoordinació entre els diversos actors locals** (Iborra, 2014), així com entre aquests i els d'altres nivells (Gómez Gil, 2008), com ja s'ha comentat.

La literatura assenyala els molts obstacles i dificultats per a comprometre actors locals i la ciutadania en general. Normalment, **existeix falta d'implicació, desafecció i cert allunyament de la societat respecte de la política de cooperació** (Bonteval, 2010; Iborra, 2014; La Mundial, 2020). Aquests problemes tenen a veure en bona part amb els problemes més generals de legitimitat i representació que es donen també en unes altres les polítiques municipals (Palacios, 2008)

Alguns autors, parlant dels espais locals de participació institucional en polítiques de cooperació (com els consells de cooperació) assenyalen que, per les seues agendes, el seu funcionament i pel tipus d'organitzacions que participen, **s'han convertit en espais rígids i homogenis**. En ells participen fonamentalment representants de l'administració, de les organitzacions no governamentals per al desenvolupament i algunes persones destacades en matèria de desenvolupament, però no altres actors de teixit social que serien molt rellevants. A més, les agendes que s'aborden en aquests espais formals s'han anat centrant en temes vinculats amb aspectes molt instrumentals de la política de cooperació, de manera que amb freqüència acaben atrapats en les negociacions i dinàmiques del repartiment de fons (La Mundial, 2020).

Finalment, a vegades s'ha vist també que **la cooperació s'usa per a realitzar oposició a l'acció dels governs locals**. Per exemple, a vegades s'acusa els governs de prioritzar l'ajuda exterior abans que el benestar de la ciutadania del municipi, o de malgastar diners en viatges del personal municipal (Kihlgren Grandi 2020). Es tractaria aquesta d'una dinàmica que pot desincentivar a l'hora d'articular polítiques de cooperació locals.

2.2.5 Accions de cooperació: composició i instruments

POTENCIALITATS I OPORTUNITATS

Diferents autors i autores han destacat que la **cooperació directa** té especial importància en la cooperació local, especialment l'ús d'instruments que van més enllà de les transferències financeres, com és el cas de la **cooperació tècnica**. Per a aquests autors, aquestes formes de cooperació suposen una major implicació de les institucions locals, faciliten un major aprenentatge i intercanvi i un major desenvolupament de capacitats institucionals (Nganje, 2015). A través de la cooperació directa els municipis aportarien així el seu valor diferencial i es veurien al mateix temps més beneficiats per la construcció de relacions (La Mundial, 2020).

D'altra banda, **l'Educació per al Desenvolupament resulta una modalitat de la cooperació particularment estratègica** en la cooperació municipalista. La proximitat a la ciutadania fa que àmbit municipal siga particularment propici per a desplegar accions per a sensibilitzar, educar i mobilitzar (Unceta et al., 2012; Gómez Gil, 2008; CONFOCOS, 2001).

L'àmbit municipal resulta també d'especial interès per a realitzar **accions de denúncia i pressió política**, des de les mateixes institucions o altres actors locals. Això seria així, com s'ha esmentat, pels pocs condicionaments en matèria de política exterior que tenen els governs locals, en comparació a altres nivells de govern (CONFOCOS, 2001).

Encara que la literatura crítica que amb freqüència la cooperació municipal es limita exclusivament a la cooperació indirecta, aquest tipus de cooperació es considera en tot cas també rellevant. Encara que aquesta cooperació concedeix un paper més limitat a les institucions, pot tindre un efecte d'enfortiment i **mobilització d'actors** (La Mundial, 2020) molt important per a l'aprofundiment democràtic en l'àmbit municipal.

Sobre l'ús dels instruments, la literatura ha assenyalat qüestions com que la cooperació en l'entorn local pot permetre una **major flexibilitat** en l'aplicació dels mateixos i, per això, una major adaptació a circumstàncies variables (Badia i Dalmases, 2001). A més, des de l'àmbit local poden articular-se **mecanismes de transparència i rendició de comptes més pròxims a la ciutadania**, en els quals es puguen compartir tant les decisions preses com els impactes i aprenentatges derivats de les accions (La Mundial, 2020).

PROBLEMES I LIMITACIONS

Sobre les modalitats i tipus d'accions, alguns estudis assenyalen que a vegades els municipis realitzarien **accions la pertinència de les quals des de l'àmbit local és difícilment justificable, com a cert tipus d'accions humanitàries** que normalment requereixen actuacions de gran envergadura fora de l'abast de les entitats locals, que tindrien poc valor afegit en aquest àmbit (Unceta et al., 2012).

En relació amb la manera de canalitzar, una crítica habitual és que amb freqüència la cooperació des de l'àmbit local **s'ha limitat a convocatòries de subvencions que responen la "demanda" d'ONGD locals**. Així, es renunciaria l'ús de recursos i capacitats propis dels municipis, més enllà de les transferències financeres (Gómez Gil, 2008; Unceta, 2011). Això reduiria la implicació real de les institucions locals en les accions que se-

cunden (Iborra, 2014) i limitaria la capacitat que aquestes institucions es veguen reforçades per les polítiques de cooperació (Gómez Gil, 2008). Com també assenyalen diferents referències, aquesta visió limitada dels instruments de la cooperació pot generar **clientelisme i falta de visió estratègica**, dinàmiques de dependència, fragmentació i burocratització (Gómez Gil, 2008; La Mundial, 2020).

L'aplicació dels instruments d'ajuda indirecta, i particularment les convocatòries de subvencions, sol tindre associat a més diversos problemes, tal com identifica la literatura: solen generar **dinàmiques de competència entre organitzacions** (Gómez Gil, 2008); solen estar afligits de **falta d'avaluació** adequada (Gómez Gil, 2008; Iborra, 2014; Kihlgren Grandi 2020) - la qual cosa inclou problemes en l'avaluació ex ante, que poden portar a finançar a vegades projectes poc sostenibles (Gómez Gil, 2008); no se solen donar en general **mecanismes d'aprenentatge** per part de les institucions, que es limiten amb freqüència a la gestió administrativa i econòmica de les subvencions (Iborra, 2014, Kihlgren Grandi 2020).

2.2.6 Transversalització i coherència de polítiques

AVANTATGES I POTENCIALITATS

Segons diferents autors, la política de cooperació local i els seus agents estarien cridats a exercir un rol fonamental per a sensibilitzar sobre el fet que **totes les polítiques municipals tenen impacte en el desenvolupament global**, així com a visibilitzar el **vinclle entre el local i el global que travessa a totes i cadascuna de les polítiques i accions municipals** (La Mundial, 2020).

Així, l'àmbit local és fonamental per a **assumir l'enfocament de coherència de polítiques per al desenvolupament**. Des de les polítiques de cooperació es podria així guiar el treball de transversalització de polítiques orientades a abordar els reptes globals. En concret, la literatura assenyala que les polítiques de cooperació podrien ser una palanca i un **referent per a impulsar altres polítiques** com la contractació pública responsable, els pressupostos sensibles al desenvolupament sostenible, la promoció del comerç just en els municipis i altres.

PROBLEMES I LIMITACIONS

L'èxit de la coherència de polítiques en el conjunt de l'acció municipal **requereix molta capacitat i iniciativa política**, ja que ha de basar-se en un mandat clar a tota l'estructura política institucional municipal (La Mundial, 2020). Aquest pes polític és un fet relacionat amb la cooperació, en absolut freqüent en altres àrees.

A més, generalment **no existeix una organització adequada ni capacitats suficients per a abordar accions de transversalització** de les polítiques de cooperació. Sent que els equips de cooperació no solen comptar amb la grandària ni amb l'estructura adequades per a les mateixes polítiques de cooperació, resulta difícil que pensar que tinga capacitat per a abordar a més accions de transversalització (La Mundial, 2020).

La següent taula resumeix les idees assenyalades sobre les potencialitats i limitacions de la cooperació local en diferents aspectes:

Taula 3. Resum de potencialitats, oportunitats, problemes i limitacions de la cooperació local

MARC INSTITUCIONAL

POTENCIALITATS I OPORTUNITATS

- Autonomia per a articular polítiques de cooperació sense ingerències (Gómez Gil, 2008; Kihlgren Grandi, 2020; Unceta et al., 2011).
- Capacitat per a comprometre's amb l'objectiu del 0,7% (Gómez Gil, 2008).
- Capacitats en sectors clau per al desenvolupament humà sostenible (Martínez i Sanahuja, 2010, La Mundial, 2020, CONFOCOS, 2021).
- La cooperació com a espai per a reforçar el municipalisme com a forma d'aportar la solució de reptes globals (Gómez Gil, 2008, La Mundial, 2020).

PROBLEMES I LIMITACIONS

- Dependència de la cooperació de una o l'altra regidoria no sempre està justificada ni és la més adequada (La Mundial, 2020).
- Falta de consistència i variabilitat en els recursos i importància política assignats a la cooperació, sent en general modestos (CONFOCOS, 2001, Bontenval, 2010).
- Els recursos humans dedicats són habitualment insuficients, en quantitat i capacitat (Ruiz Seisdedos, 2005, Bontenval, 2010).

MARC ESTRATÈGIC

POTENCIALITATS I OPORTUNITATS

- Aprofita l'experiència i coneixements tècnics propis dels municipis (CONFOCOS, 2001; La Mundial, 2020; Unceta et al., 2011).
- Molt de valor afegit en àrees i temes estratègics: descentralització (Gómez Gil, 2008; Capuano et al., 2015); La Mundial, 2020; FEMP, 2011; Rodríguez, 2011); participació i governança democràtica local (La Mundial, 2020; Capuano et al., 2015; FEMP, 2011; Alberdi, 2010; Martínez i Sanahuja, 2010); transparència i rendició de comptes i enfortiment institucional local (Unceta et al., 2011; Alberdi, 2010).
- Espai adequat per a innovar (Gómez Gil, 2008) i superar el paradigma instrumentocèntric (La Mundial, 2020).
- Pot connectar els reptes globals amb realitats locals concretes (CONFOCOS, 2021; Unceta et al., 2011).
- Pot permetre ampliar el discurs de la cooperació i assumir noves agendes (La Mundial, 2020; Badia i Dalmases, 2001).

PROBLEMES I LIMITACIONS

- Les polítiques a vegades es redueixen a accions puntuals i fragmentàries (La Mundial, 2020; Ruiz Seisdedos, 2005).
- Problemes d'harmonització (Waterloos i Renard, 2013), atomització d'accions, dispersió i multiplicació d'esforços entre actors (CONFOCOS, 2001; Gómez Gil, 2008; Iborra, 2014; Committee of the Regions 2020; Kihlgren Grandi 2020).
- Reproducció d'esquemes propis de la cooperació dels estats (Unceta, 2011).
- Es realitzen accions de valor afegit difícilment justificable (Unceta et al., 2012).
- Poden secundar-se accions amb implicacions diferents de les desitjades - com a privatitzacions, quan es tracta de millorar la gestió pública (Rodríguez, 2011).
- Pot realitzar-se des d'una òptica colonial que trasllada models econòmics, polítics i socials (Gómez Gil, 2008; Bontenval, 2010).
- No existeix un discurs propi estructurat sobre el rol i importància de la cooperació al desenvolupament municipalista (Martínez, 2019).

ALIANCES I RELACIONS ENTRE ACTORS

POTENCIALITATS I OPORTUNITATS

- Potencial de crear aliances de llarg termini amb els socis, més enllà dels límits temporals dels projectes (Kihlgren Grandi, 2020).
- Potencial per a involucrar la ciutadania en general en temes de cooperació (CONFOCOS, 2001 (Badia i Dalmases, 2001; Euskal Fundazioa 2007, Ruiz Seisdedos 2008, Van Ewijk 2008).
- Potencial per al treball en xarxa (OECD, 2018; La Mundial, 2020, Badia i Dalmases, 2001, FEMP, 2011).
- Potencial per a mobilitzar actors diversos, en diferents nivells (La Mundial, 2020) i en múltiples direccions - Nord-Sud, Sud-Sud i triangular (OECD, 2018).
- Horitzontalitat, proximitat, confiança, reciprocitat, benefici mutu i aprenentatge amb els actors del Sud (Nganje, 2015; Van Ewijk, 2012; La Mundial, 2020; Belda-Miquel et al., 2016).

PROBLEMES I LIMITACIONS

- Descoordinació i duplicació d'esforços entre els diversos actors locals (Iborra, 2014), així com entre aquests i els d'altres nivells (Gómez Gil, 2008; Martínez i Sanahuja, 2010).
- Falta d'implicació, desafecció i cert allunyament de la societat respecte de la política de cooperació (Bonteval, 2010; Iborra, 2014; La Mundial, 2020).
- Els espais de participació institucional s'han convertit en espais rígids i homogenis (La Mundial, 2020).
- A vegades la cooperació s'usa per a realitzar oposició a l'acció dels governs locals. (Kihlgren Grandi 2020).

INSTRUMENTS I ACCIONS

POTENCIALITATS I OPORTUNITATS

- Especial potencial de la cooperació directa, i especialment de la cooperació tècnica (Nganje, 2015; La Mundial, 2020).
- L'Educació per al Desenvolupament resulta particularment estratègica (Unceta et al., 2012; Gómez Gil, 2008; CONFOCOS, 2001).
- L'àmbit municipal resulta també d'especial interès per a realitzar accions de denúncia i pressió política.
- La cooperació indirecta serveix per a l'enfortiment i mobilització d'actors (La Mundial, 2020).
- Major flexibilitat en l'aplicació d'instruments i, per això, d'adaptació a circumstàncies variables (Badia i Dalmases, 2001).
- Mecanismes de transparència i rendició de comptes més pròxims a la ciutadania (La Mundial, 2020).

PROBLEMES I LIMITACIONS

- Els instruments poden limitar-se a convocatòries de subvencions que responen la "demanda" d'ONGD locals. Pot així limitar-se la implicació de les institucions locals (Iborra, 2014) i el desenvolupament de les seues capacitats per les polítiques de cooperació (Gómez Gil, 2008).
- Clientelisme i falta de visió estratègica, dinàmiques de dependència, fragmentació i burocratització (Gómez Gil, 2008; La Mundial, 2020).
- Pot generar dinàmiques de competència entre organitzacions (Gómez Gil, 2008);
- Falta d'avaluació adequada (Gómez Gil, 2008; Iborra, 2014; Kihlgren Grandi 2020)
- Falta de mecanismes d'aprenentatge per part de les institucions, que es limiten amb freqüència a la gestió administrativa (Iborra, 2014, Kihlgren Grandi 2020).

TRANSVERSALITZACIÓ I COHERÈNCIA DE POLÍTQUES

AVANTATGES I POTENCIALITATS

- Permet visibilitzar el vincle entre el local i el global que travessa a totes i cadascuna de les polítiques i accions municipals (La Mundial, 2020).
- L'àmbit local és molt rellevant per a assumir l'enfocament de coherència de polítiques per al desenvolupament.

PROBLEMES I LIMITACIONS

- La cooperació municipal requereix molta iniciativa política, que ha de ser assumida per l'alcaldia i basar-se en un mandat clar a tota l'estructura política i institucional (La Mundial, 2020).
- No existeix una organització adequada ni capacitats suficients per a abordar accions de transversalització de les polítiques de cooperació (La Mundial, 2020).

03 **POLÍTIQUES I ACCIONS DEL FVS**

03 **CARACTERITZACIÓ DE POLÍTIQUES I ACCIONS DEL FONS VALENCIÀ PER LA SOLIDARITAT**

Aquesta secció realitza una caracterització general dels principals aspectes de les polítiques i accions del FVS, prenent com a base les dimensions i aspectes identificats en l'anterior capítol. S'assenyalen abans d'abordar aquestes dimensions algunes qüestions metodològiques específiques d'aquest apartat, que complementen la informació indicada en el capítol 1.

Sobre l'abast temporal, s'intenta realitzar, quan es pot, una anàlisi de tot el conjunt de la trajectòria del FVS, des de 1993 fins a l'actualitat. Quan no ha sigut possible o no resulta pertinent, s'indiquen els períodes analitzats.

Es combina l'anàlisi qualitativa amb quantitativa, segons l'aspecte tractat i d'acord amb les fonts de les diferents fonts identificades en la metodologia.

Per a qüestions metodològiques específiques no detallades en la descripció de la metodologia general en el capítol 1, es donen explicacions concretes en notes al peu.

3.1 MARC INSTITUCIONAL: ORIGEN, ORGANITZACIÓ, RECURSOS I CAPACITATS

3.1.1 Origen i fins

El FVS s'autodefineix actualment com "una associació d'ajuntaments i mancomunitats de la Comunitat Valenciana que suma esforços i recursos per a l'erradicació de la pobresa i treballa per la igualtat d'oportunitats mitjançant la cooperació internacional i l'Educació per al desenvolupament" (FVS, 2022).

El FVS s'organitza sota la forma jurídica d'associació sense ànim de lucre. Aquesta va ser creada el 28 de novembre de 1992 i constituïda legalment el 24 de març de 1993 per 16 entitats locals. El març de 2023 el FVS estava compost per 131 ajuntaments i 9 mancomunitats de la Comunitat Valenciana (si bé, com s'ha indicat en la metodologia en el capítol 1, l'anàlisi es realitza prenent com a base els 125 ajuntaments que esmentava la web l'abril de 2022).

Els estatuts del FVS fixen com objectius els següents:

- Contribuir des de l'àmbit municipal valencià al desenvolupament dels països del Sud mitjançant la gestió d'un fons econòmic.
- Administrar els fons alliberats per a projectes de Cooperació, Ajuda Humanitària, Sensibilització i Educació per al Desenvolupament.
- Fomentar i donar suport als esforços institucionals oficials, entitats i associacions de la CV amb la finalitat de crear un clima d'opinió favorable a la promoció d'un nou ordre econòmic internacional.
- Assessorar i prestar serveis a les entitats locals, entitats públiques i privades que els requerisquen en les matèries compreses entre les finalitats del FVS.
- Col·laborar perquè siga una realitat el destí mínim del 0,7% del PIB en l'ajuda pública als països en vies de desenvolupament.
- Promoure que les institucions i entitats públiques i privades valencianes col·laboren en tasques de cooperació al desenvolupament i destinen un percentatge del seu respectiu pressupost, tendint al 0,7% recomanat per les Nacions Unides.
- Fomentar el paper i la coordinació entre governs locals i autonòmic de la CV en la promoció de la solidaritat i cooperació al desenvolupament.
- Promoure mecanismes de diàleg i participació política sobre temes de Drets Humans.
- Contribuir a optimitzar tècnicament i econòmicament l'acció dels ajuntaments en matèria de cooperació al desenvolupament.
- Participar en xarxes i organitzacions relacionades amb la temàtica.
- Promoure actuacions, estudis i investigacions.

3.1.2 Caracterització general i representativitat de les entitats associades

El FVS està compost per municipis i mancomunitats que s'associen per motius com ara tindre la possibilitat de participar, des d'una xarxa local i plural, en projectes més grans que de manera individual seria difícil de desenvolupar (FVS, 2022b), així com per a afirmar el seu compromís amb la cooperació, aprofitar millor els recursos dedicats, evitar duplicitats, apostar per una cooperació coherent o participar de la creació d'un model de cooperació descentralitzat i municipalista específic valencià (FVS, 2022b).

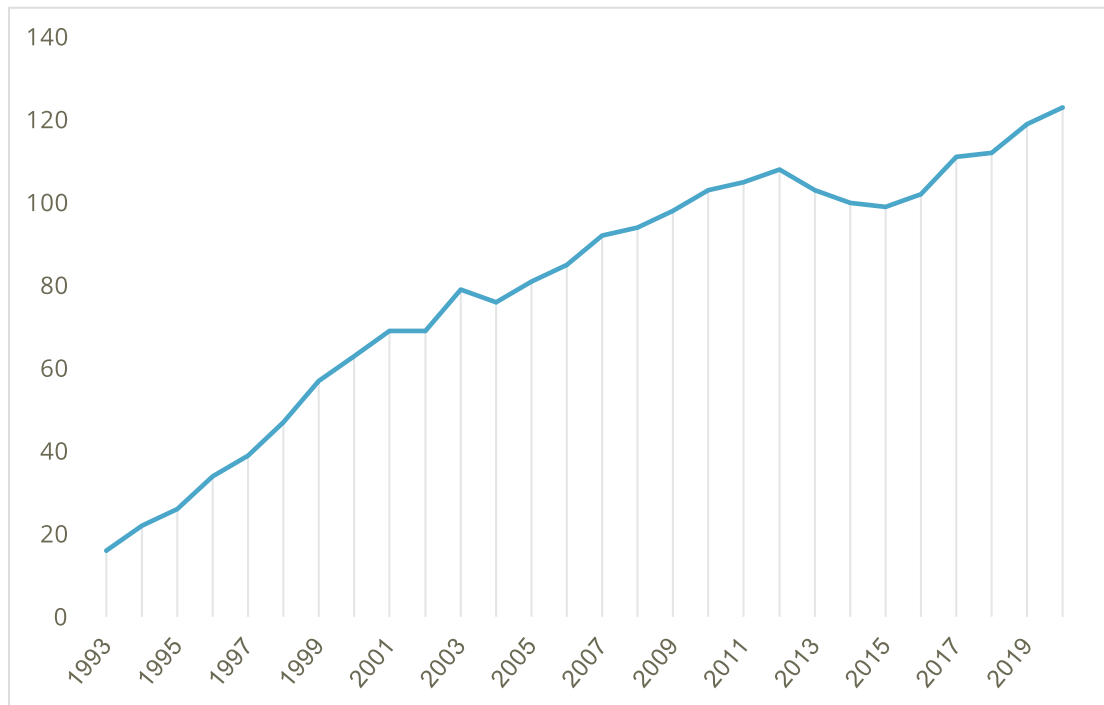
S'aborda a continuació l'evolució de la filiació, així com la caracterització i l'anàlisi de la representativitat dels municipis del FVS, des del punt de vista territorial, econòmic i polític.

EVOLUCIÓ EN EL NOMBRE D'ENTITATS SÒCIES

El FVS ha experimentat un gran creixement en el nombre d'entitats sòcies, des de les 16 fundacionals en 1993 fins a l'actualitat. En aquest període de quasi 30 anys, com s'aprecia en el Gràfic 1, la tendència ha sigut de creixement sostingut, sumant una mitjana de 4 entitats sòcies cada any.

Actualment el FVS compta amb el nombre més gran de socis de tota la seua trajectòria, superior als màxims aconseguits (entorn dels 120 socis) en el període immediatament anterior a la forta reducció en 2013.

Gràfic 1. Evolució del nombre d'entitats associades del FVS

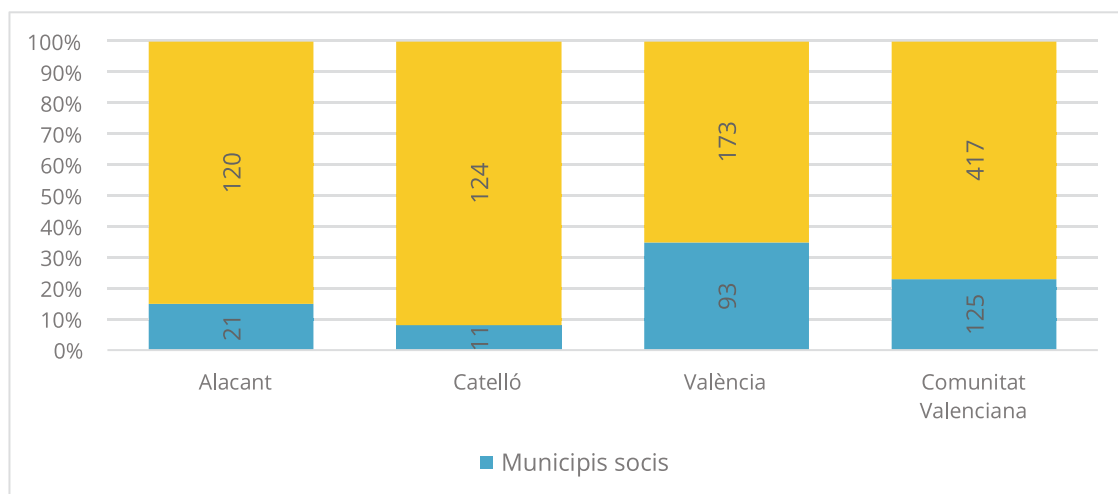


Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

COMPOSICIÓ TERRITORIAL

L'abril de 2022 pertanyien al FVS 125 dels 542 ajuntaments de la Comunitat Valenciana, això és, el 23% del total d'ajuntaments de la Comunitat. No obstant això, la presència del FVS en el conjunt de municipis del territori varia fortament segons les províncies, amb una representació molt més pronunciada dels municipis de la província de València (el 35% dels ajuntaments d'aquesta província pertanyen al FVS) i molta menor penetració a les províncies d'Alacant (el 15%) i de Castelló (el 8%).

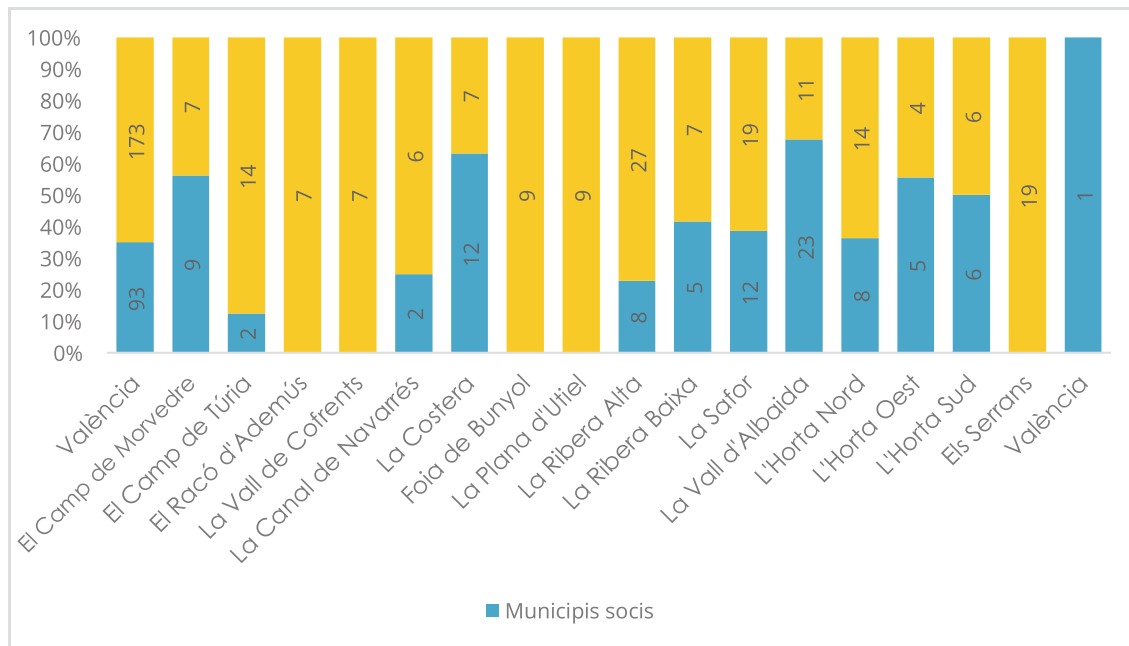
Gràfic 2. Municipis socis del FVS per província i en el total de la Comunitat Valenciana



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades de l'INE obtinguts del Banc de Dades Territorial de l'Institut Valencià d'Estadística i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

Aquesta diversitat en la pertinença al FVS es troba també si es realitza l'anàlisi per comarques. En el cas de la província de València es veu una gran diversitat, amb cinc comarques en les quals més del 50% dels municipis pertanyen al FVS (El Camp de Morvedre, La Costera, La Vall d'Albaida, l'Horta Oest i l'Horta Sud) i cinc comarques en les quals cap ajuntament és membre (com el Racó d'Ademús o la Plana d'Utiel).

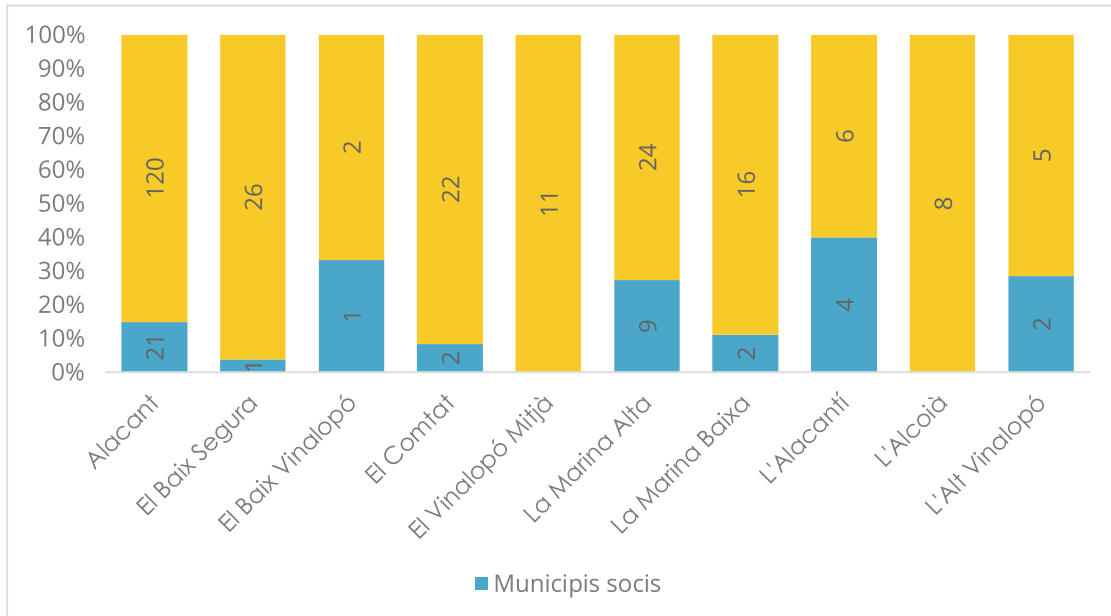
Gràfic 3. Ajuntaments socis del FVS a les comarques de la província de València



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades de l'INE obtinguts del Banc de Dades Territorial de l'Institut Valencià d'Estadística i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

Com a mostra el Gràfic 4, en el cas de la província d'Alacant també es dona aquesta diversitat, si bé no tan acusada. Les comarques amb més pertinença tenen entre el 30 i el 40% d'ajuntaments membres del FVS, i només dues comarques manquen de municipis socis del FVS.

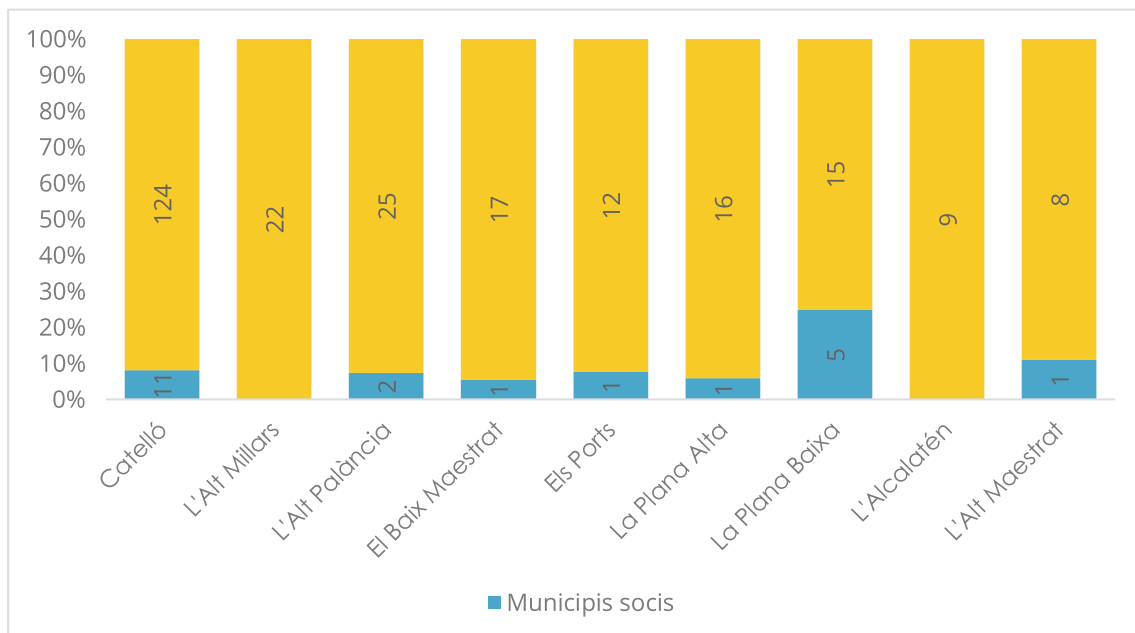
Gràfic 4. Municipis socis per comarques de la província d'Alacant.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades de l'INE obtinguts del Banc de Dades Territorial de l'Institut Valencià d'Estadística i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

En el cas de la província de Castelló, com s'aprecia en el Gràfic 5, el principal contrast es dona entre una comarca, la Plana Baixa, en la qual el 25% dels ajuntaments pertanyen al FVS, i la resta de comarques, en les quals no se supera el 12% d'ajuntaments socis.

Gràfic 5. Municipis socis per comarques de la província de Castelló



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades de l'INE obtinguts del Banc de Dades Territorial de l'Institut Valencià d'Estadística i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

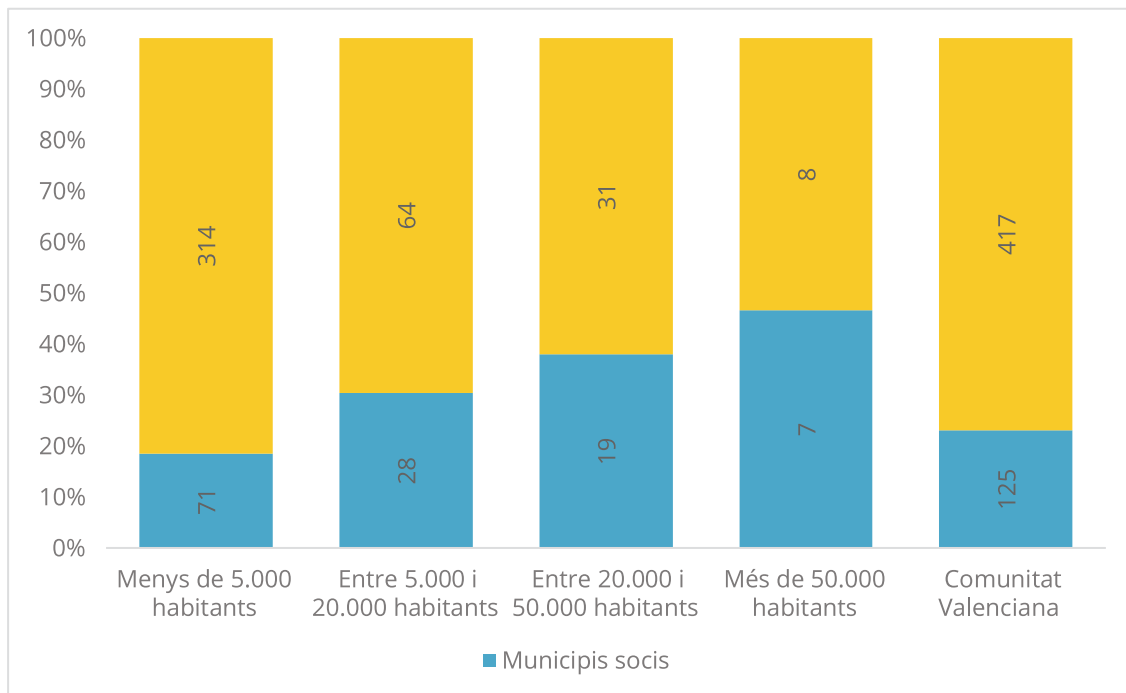
COMPOSICIÓ POBLACIONAL

El FVS està compost majoritàriament per municipis de xicoteta grandària, reduint-se el nombre de membres a mesura que s'incrementa la població, des dels 71 municipis menors de 5.000 habitants, fins als 7 de més de 50.000 habitants.

No obstant això, la proporció d'ajuntaments socis del FVS per grandària poblacional no es correspon amb les proporcions d'ajuntaments per grandàries poblacions del conjunt de la Comunitat Valenciana. Així, només el 18% dels municipis de menys de 5.000 habitants de la Comunitat pertanyen al FVS. En canvi, pertanyen al FVS el 30% dels ajuntaments entre 5.000 i 20.000 habitants, el 38% dels municipis entre 20.000 i 50.000 i, de manera destacada, el 47% dels municipis de més de 50.000 habitants.

En general, es pot així dir que el FVS té proporcionalment més penetració en els municipis de major grandària, això és, com més gran és la grandària, més proporció de municipis pertanyen al FVS.

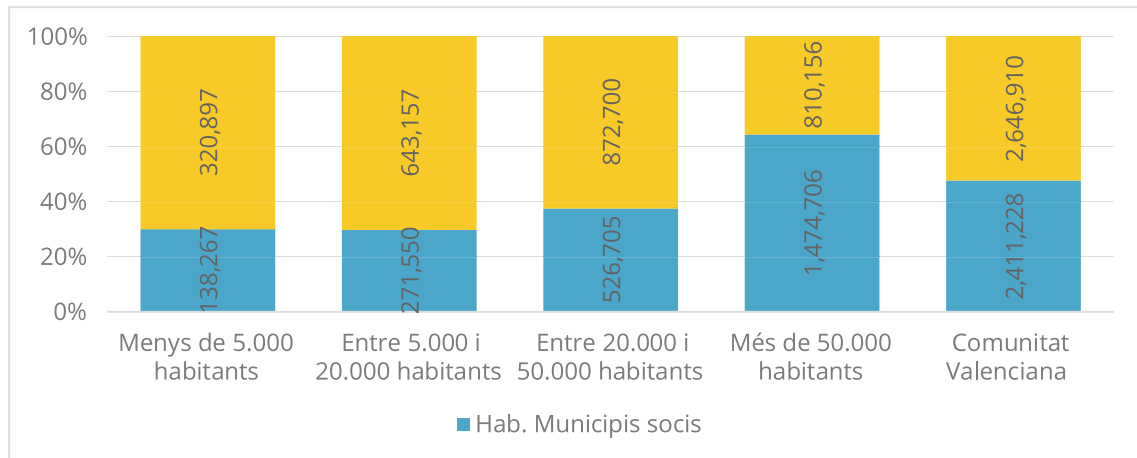
Gràfic 6. Ajuntaments socis del FVS per grup poblacional



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades de l'INE obtinguts del Banc de Dades Territorial de l'Institut Valencià d'Estadística i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

Si en lloc de fer l'anàlisi per nombre de municipis ho realitzem per quantitat de població, podem dir que quasi el 50% de la població de la Comunitat Valenciana viu en ajuntaments socis del FVS (encara que, com vam veure, només el 23% dels ajuntaments siguen socis). Per grandària de municipi, es veuen les diferències assenyalades: per exemple, el 65% de les persones que viuen en ajuntaments de més de 50.000 habitants viuen en municipis socis del FVS, mentre que això ocorre només en un 30% de les persones que viuen en ajuntaments de menys de 5.000 habitants.

Gràfic 7. Habitants en municipis socis i total de la CV en 2022

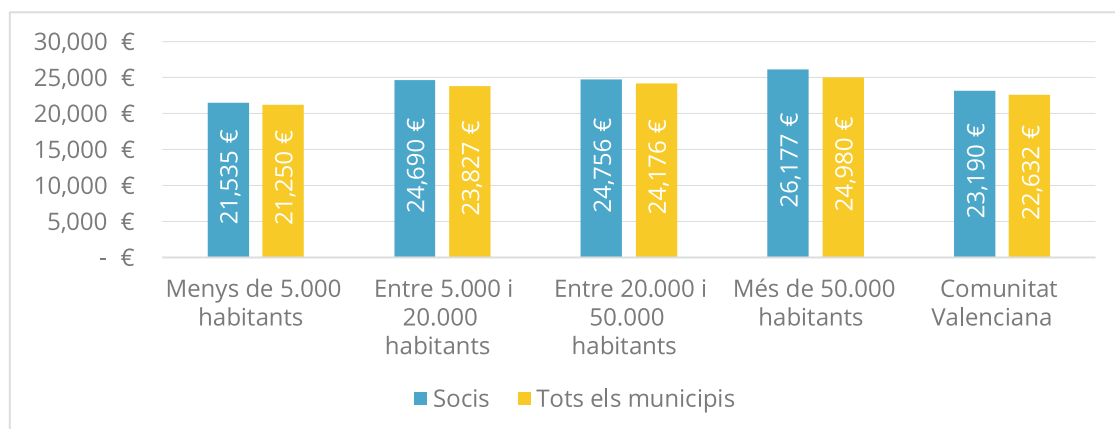


Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades de l'INE obtinguts del Banc de Dades Territorial de l'Institut Valencià d'Estadística i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

PERFIL SOCIOECONÒMIC

Per a realitzar de manera senzilla i aproximada una caracterització socioeconòmica dels ajuntaments pertanyents al FVS i comparar-la amb el conjunt d'ajuntaments de la Comunitat Valenciana, s'ha analitzat la renda bruta mitjana de les persones que viuen en el municipi². Des d'aquesta unitat de mesura, veiem que els ajuntaments membres del FVS tenen una població amb una renda lleugerament superior a la mitjana dels ajuntaments de la Comunitat Valenciana. Això es dona per a les diferents grandàries d'ajuntaments, encara que amb una certa variabilitat: els municipis membres del FVS amb menys de 5.000 tenen una renda mitjana un 1% superior al conjunt dels municipis de la Comunitat d'aquesta grandària, si bé aquesta diferència s'incrementa fins al 5,8% de diferència de renda entre els municipis membres del FVS amb més de 50.000 habitants i el conjunt de municipis de la Comunitat d'aquesta grandària.

Gràfic 8. Renda bruta mitjana en ajuntaments socis del FVS i en ajuntaments de la CV en 2022



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades de l'INE obtinguts del Banc de Dades Territorial de l'Institut Valencià d'Estadística i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

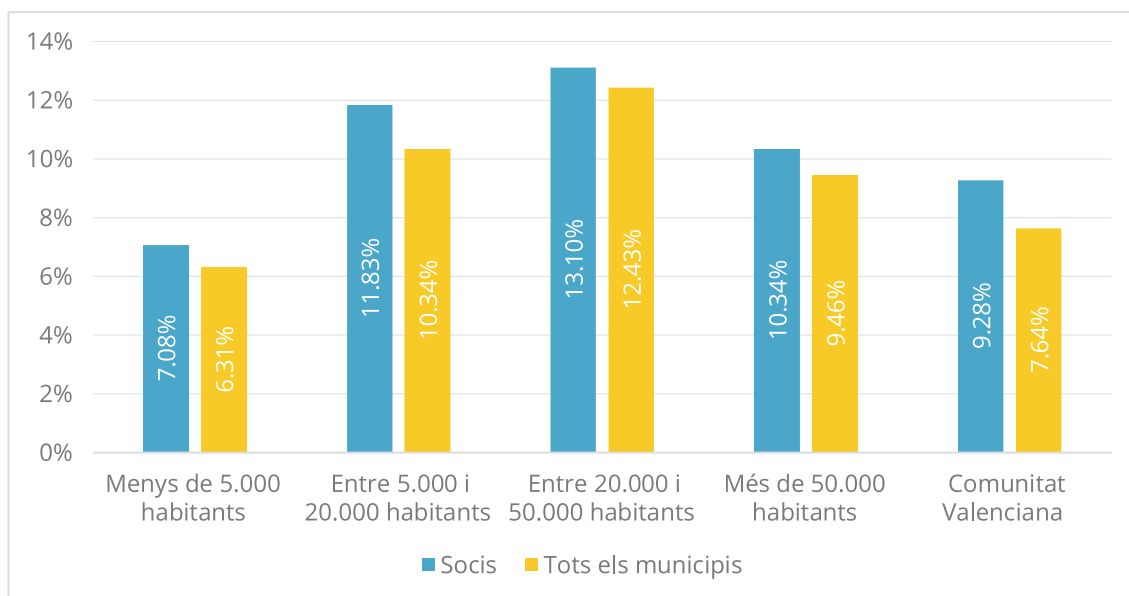
² La renda bruta mitjana és la renda agregada abans d'impostos de les persones declarants de l'IRPF, sense reduccions fiscals i amb inclusió de la renda exempta; dividida pel nombre de declaracions.

DESPESES SOCIAL

Per a l'anàlisi de la despesa social dels ajuntaments del FVS i la seua comparació amb el conjunt de la Comunitat Valenciana, considerem la despesa declarada pels ajuntaments en la partida "d'actuacions de protecció i promoció social"³. En aquest aspecte, es veu que els ajuntaments pertanyents al FVS dediquen a despesa social de mitjana, per a totes les grandàries poblacionals, un percentatge del pressupost total de l'ajuntament lleugerament superior al del conjunt de municipis de la Comunitat. Aquest percentatge varia entre el 0,67% i l'1,5%.

Si el càlcul es realitza per als valors totals de despesa social, es troba que els ajuntaments de FVS gasten entre un 5% i un 12% més de mitjana en aquestes partides de despesa, depenent de la grandària, com es veu en el Gràfic 9.

Gràfic 9. Percentatge de despesa municipal en Actuacions de protecció i promoció social en el pressupost de 2021



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades de l'INE obtinguts del Banc de Dades Territorial de l'Institut Valencià d'Estadística i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

PARTITS EN EL GOVERN

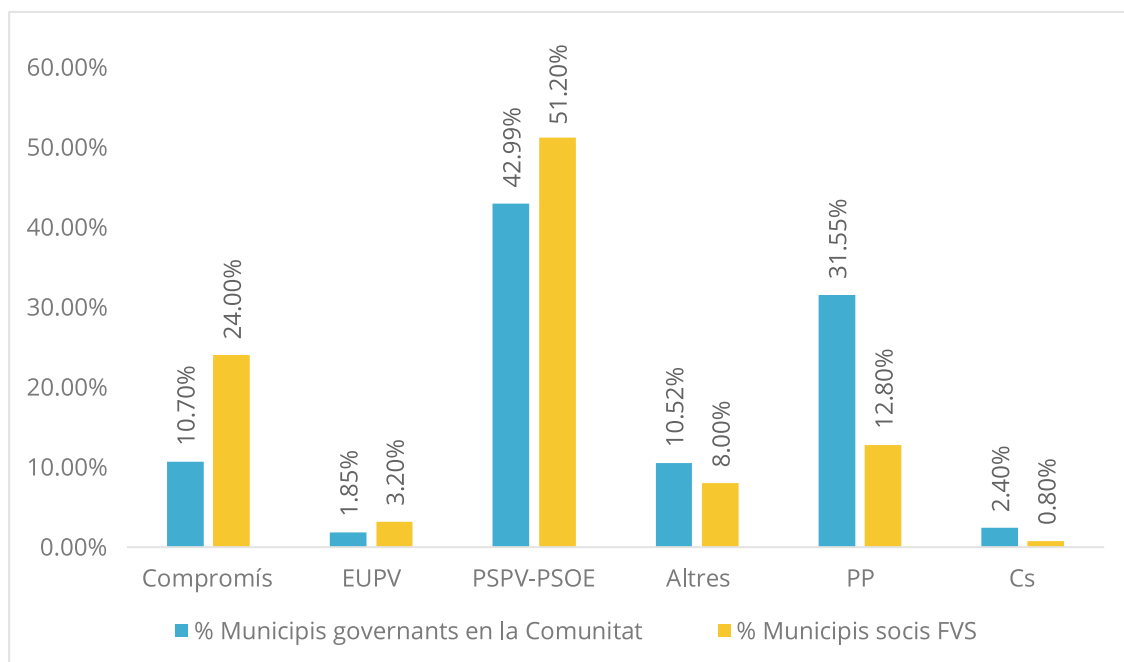
Si es realitza una anàlisi dels partits polítics en el govern als ajuntaments membres del FVS, veiem que els ajuntaments del FVS no constitueixen una mostra del tot representativa de la situació política del conjunt de la Comunitat Valenciana. Com a mostra el Gràfic 10, hi hauria una major proporció d'ajuntaments governats pel PSPV-PSOE en relació amb el conjunt de la Comunitat (el 51,2% dels ajuntaments membres del FVS estan governats per aquest partit, mentre que només governa en el 42,99% dels municipis del conjunt de la Comunitat) i de Compromís (el 24% dels ajuntaments del FVS estan governats per aquest partit, que només governa en el 10,7% d'ajuntaments). En canvi, hi hauria una proporció menor d'ajuntaments governats pel

³ Les actuacions de protecció i promoció social inclouen actuacions de protecció i promoció social, per tant, s'inclouen totes aquelles despeses i transferències que constitueixen el règim de previsió; pensions de funcionaris, atencions de caràcter benèfic-assistencial; atencions a grups amb necessitats especials, com a joves, majors, minusvàlids físics i tercera edat; i mesures de foment de l'ocupació.

PP (el 12,8% d'ajuntaments del FVS són governats per aquest partit, encara que governa en el 31,55% d'ajuntaments de la Comunitat).

No obstant això, com es veurà d'ara en avant, una mirada retrospectiva de la composició de les juntes executives del FVS ens ofereix una imatge més pròxima a la representativitat política que ha albergat al llarg de la seua trajectòria i que constitueix una de les fortaleses pròpies de l'associació. Des de la seua fundació, les juntes executives del FVS han sigut constituïdes basant-se en el criteri de representativitat política, la qual cosa ha permés que, consecutivament, tots els partits del territori valencià hagen pogut formar part d'aquest projecte conjunt.

Gràfic 10. Percentatges de partit en el govern d'ajuntaments del FVS i del conjunt de la Comunitat Valenciana, el març de 2022.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades del Ministeri de Política Territorial i Funció Pública (Portal d'Entitats Locals) i la llista de Socis del FVS publicats en la web l'abril de 2022.

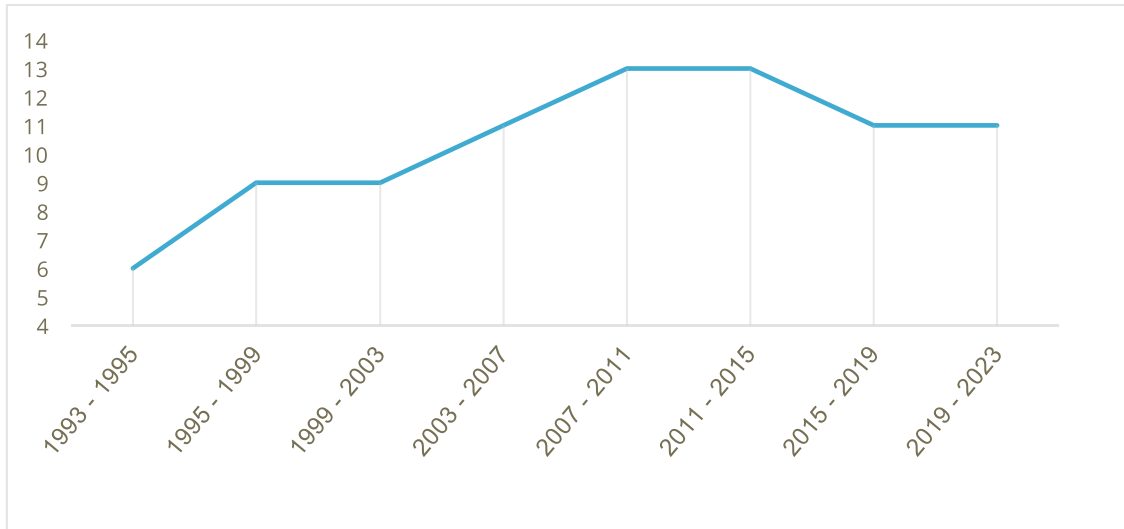
3.1.3 Organització

L'estructura organitzacional del FVS es compon de l'assemblea general i de la junta executiva. Es descriuen i caracteritzen a continuació aquests espais i la seua evolució.

- **Assemblea general:** aquest espai de govern es convoca de manera ordinària una vegada a l'any perquè les entitats associades siguen informades, debaten i prenguen decisions sobre el funcionament present i futur de l'entitat. En coherència amb l'evolució del nombre d'entitats sòcies que es veia en el Gràfic 1, l'assemblea ha anat creixent en el seu nombre de membres des dels 16 inicials, amb només un moment de reducció en el context dels efectes de la crisi econòmica de 2008.
- **Junta executiva:** suposa l'espai de representació i es convoca de mitjana 4 vegades a l'any per a fer seguiment, al costat de les persones responsables de l'oficina tècnica, de les accions desenvolupades per l'entitat i aprovades per l'Assemblea. De manera estatuària s'estableix que aquest òrgan es

renove segons les eleccions locals, tenint una duració màxima de 4 anys. Les persones que formen la junta han de ser càrrecs polítics dels equips de govern dels municipis o mancomunitats associades. Aquestes persones ocupen els càrrecs de presidència, vicepresidència, secretaria, tresoreria i un nombre variable de vocalies (que, segons es recull en els estatuts, ha de ser d'un màxim de 9 persones i sempre en nombre imparell). El nombre de membres de la junta ha anat variant des de la fundació del FVS fins a l'actualitat, com es recull en el Gràfic 11.

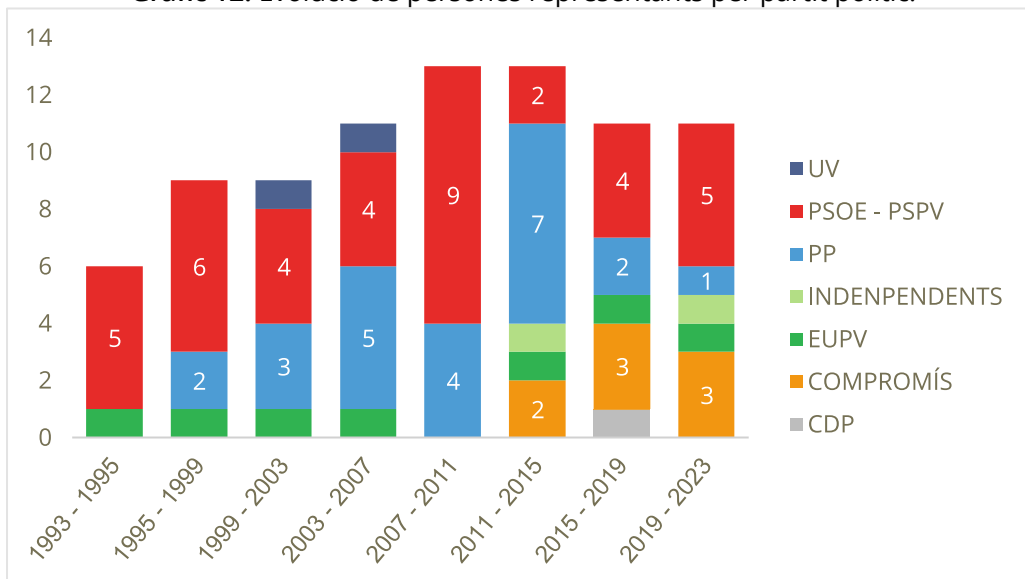
Gràfic 11. Evolució del nombre de representants en les juntes executives del FVS



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials facilitades pel FVS.

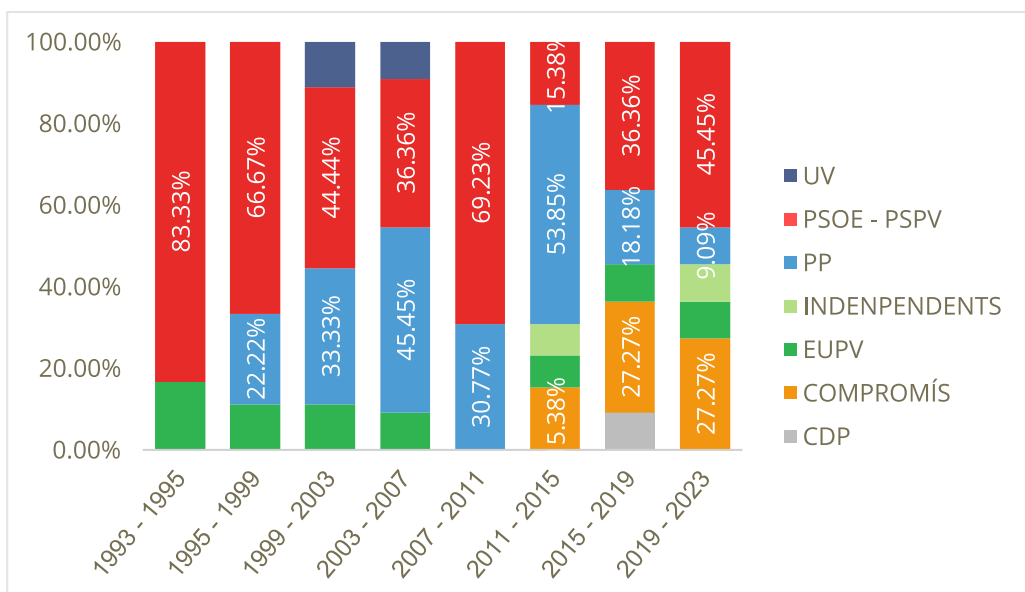
En aquest temps, la composició de les juntes quant als partits polítics de les persones que formaven part de les mateixes ha anat també evolucionant, com il·lustren els gràfics 12 i 13. En ells s'observa que s'han alternat períodes de major preponderància d'un partit polític amb períodes de majors equilibris (encara que el PSPV-PSOE ha sigut sempre el partit amb més representació, excepte en un període). S'han alternat també períodes amb representació de només dos partits amb moments de major pluralisme. En tot cas, s'observa que des de 2011 fins a l'actualitat s'ha donat el període de major diversitat en termes de representació partidària, amb 5 partits diferents representats en la junta.

Gràfic 12. Evolució de persones representants per partit polític.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

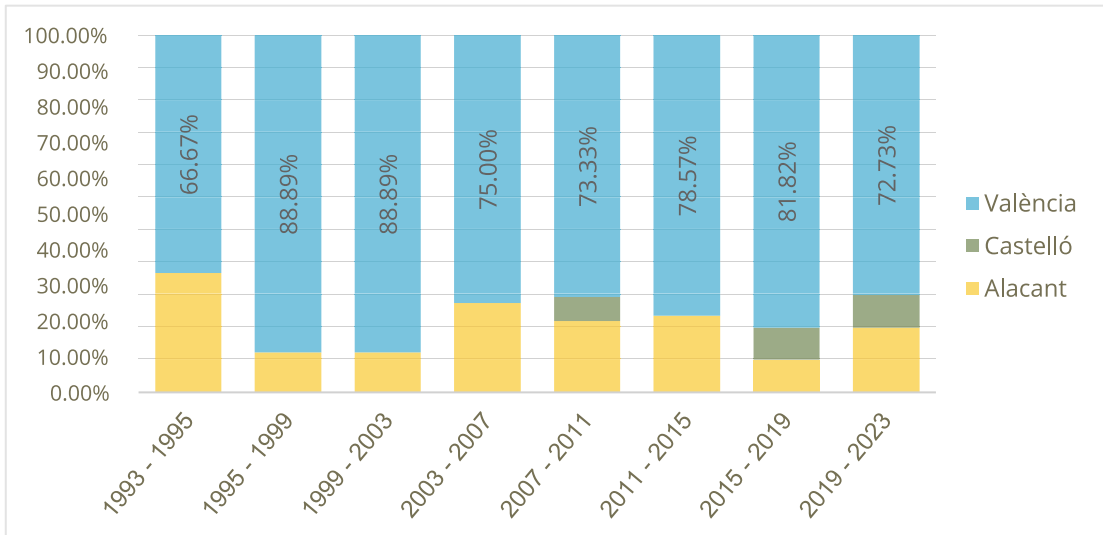
Gràfic 13. Evolució de la proporció de representació de partits polítics.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Quant a representació territorial de la junta es pot observar que en ella ha sigut sempre àmpliament majoritària la representació de càrrecs d'entitats de la província de València, com sembla lògic donada la composició territorial de les entitats membre. La presència de membres d'entitats de la província de Castelló ha sigut molt limitada i de fet inexistente durant 5 dels 8 mandats de la junta, com s'observa en el Gràfic 14. Per això, aquesta falta de representació sembla encara més acusada que en la mateixa filiació la FVS d'entitats d'aquesta província. No obstant això, cal destacar que l'actual presidència del FVS l'ostenta un representant de la província de Castelló, la qual cosa manifesta la voluntat associativa de llimar aquests desequilibris.

Gràfic 14. Evolució percentual de representació de les províncies.

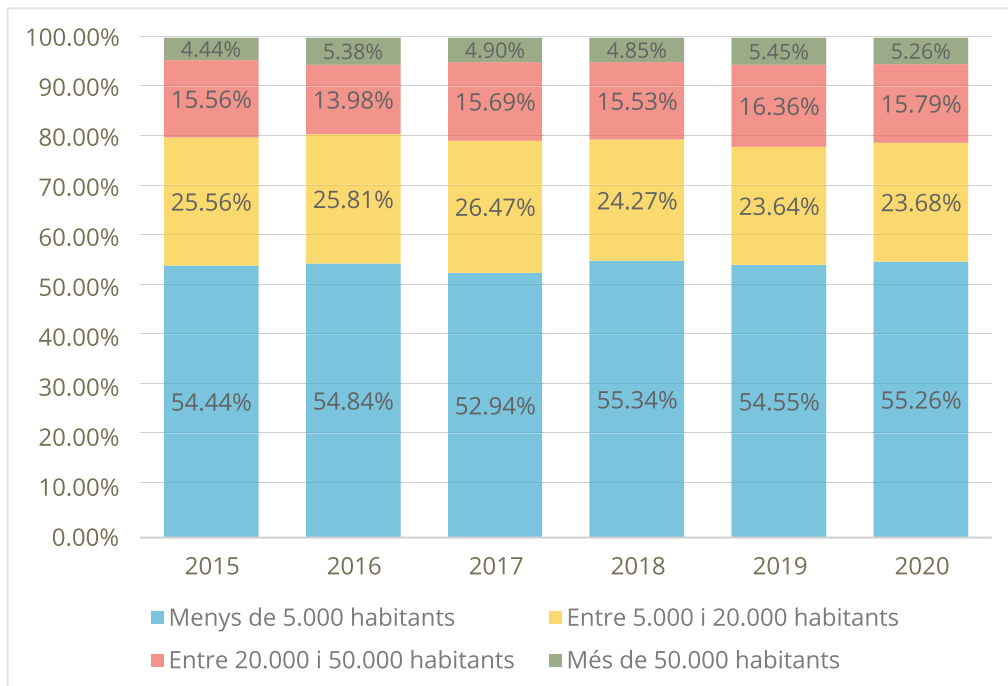


Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

En canvi, la junta ha presentat sistemàticament molta més diversitat en el relacionat amb les grandàries dels ajuntaments representats⁴, com s'observa en el Gràfic 15. La majoria de les persones representants exercien la seua funció política en municipis de menys de 5.000 habitants. En aquest cas, el seu pes en la junta executiva mai ha sigut menor al 30% del total. Com ocorria en la distribució total d'entitats associades, la següent agrupació de municipis més representada en les juntes és la dels municipis entre 5.000 i 20.000 habitants.

⁴ En el càlcul d'entitats per habitant no s'ha tingut compte a les persones representants de mancomunitats. En tot cas, respecte al total de juntes, aquestes no han representat més d'1% dels membres.

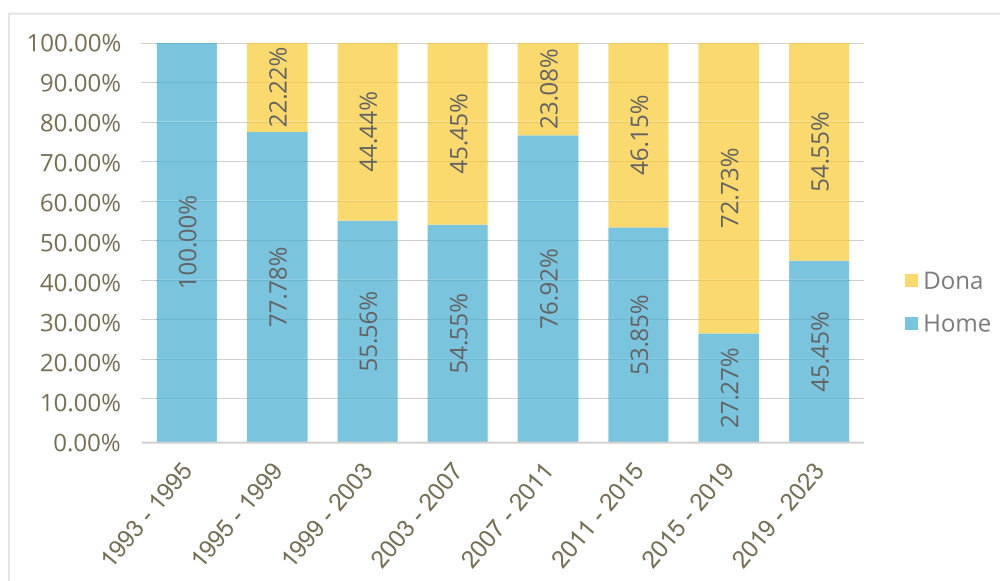
Gràfic 15. Evolució percentual de representació de tipus de municipi.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

En relació amb la distribució de les persones membre de les juntes per sexe, es veu que, en el còmput total, la presència de dones ha sigut inferior a la dels homes, com es pot observar en el Gràfic 16. No obstant això, al llarg de les legislatures, la presència de dones ha tendit a augmentar des de 2011. La legislatura amb major representació de dones va ser la de 2015-2019 amb un destacable 72% de dones en la junta, coincidint que la seua presidència també va ser ostentada per una dona. En la legislatura 2019-2023 també es dona una majoria de dones en la junta.

Gràfic 16. Evolució percentual de representació per sexe.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Sobre el càrrec de presidència, cal destacar que en la majoria de legislatures ha sigut ostentat per alcaldes, excepte en les últimes dues ocasions. D'igual forma, el partit polític que més vegades ha liderat la presidència de l'associació ha sigut el PSPV-PSOE (totes excepte el període de 2007 a 2015). Finalment, cal destacar també que només en 2 de les 8 legislatures el càrrec ha sigut ostentat per una dona. Totes aquestes dades es veuen en la Taula 4.

Taula 4. Presidències del FVS

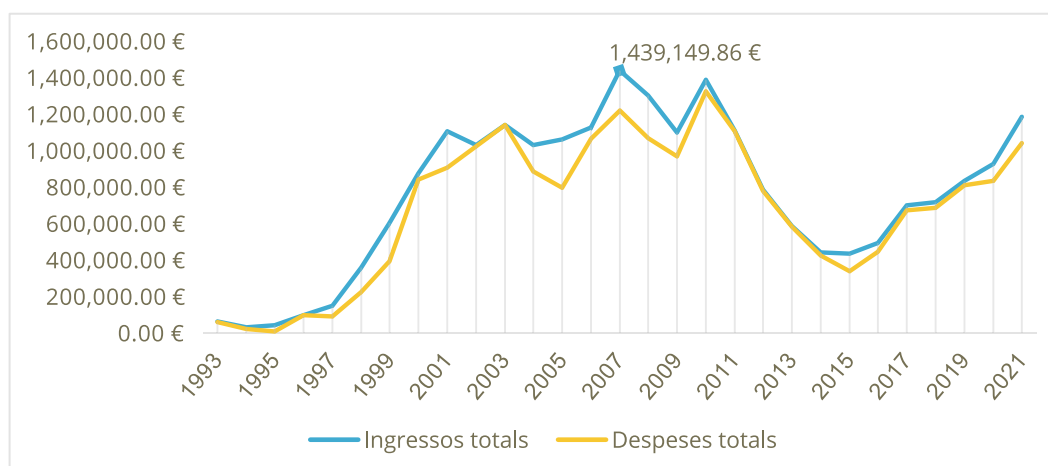
LEGISLATURA	PERSONA	CÀRREC	AJUNTAMENT	PARTIT
1993 - 1995	Justo Román Soriano	Alcalde	Biar	PSPV-PSOE
1995 - 1999	Vicent Moreno Montañés	Alcalde	Castelló de Rugat	PSPV-PSOE
1999 - 2003	Vicent Moreno Montañés	Alcalde	Castelló de Rugat	PSPV-PSOE
2003 - 2007	Vicent Moreno Montañés	Alcalde	Castelló de Rugat	PSPV-PSOE
2007 - 2011	Juan Bautista Roselló Tent	Alcalde	Benissa	PP
2011 - 2015	M ^a Soledad Ramón Sánchez	Alcaldessa	Catarroja	PP
2015 - 2019	Xelo Angulo Luna	Regidora	Xàtiva	PSPV-PSOE
2019 - 2023	Álvaro Escorihuela Claramonte	Regidor	Vila-real	PSPV-PSOE

Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

3.1.4 Recursos econòmics i la seua evolució

Si s'atén l'evolució pressupostària de l'entitat, s'observa que els ingressos econòmics han anat incrementant-se gradualment des dels inicis de l'associació, fins que en 2007 es trenca la tendència per a començar un període primer d'irregularitat i després de fort descens que no es recupera fins a 2015. No obstant això, no s'han aconseguit encara els nivells d'ingressos de 2007. Aquesta evolució s'observa en el Gràfic 17. A més, aquest gràfic mostra que les despeses han sigut molt similars als ingressos, la qual cosa parla del balanç econòmic estable que ha tingut l'entitat en tota la seua trajectòria, inclosos els períodes d'irregularitat.

Gràfic 17. Evolució d'ingressos i despeses totals del FVS.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS⁵

⁵ Les dades fan referència als ingressos reals per a cada exercici. Per l'any 1996 les dades estan calculades de manera estimada per l'absència de balanç econòmic.

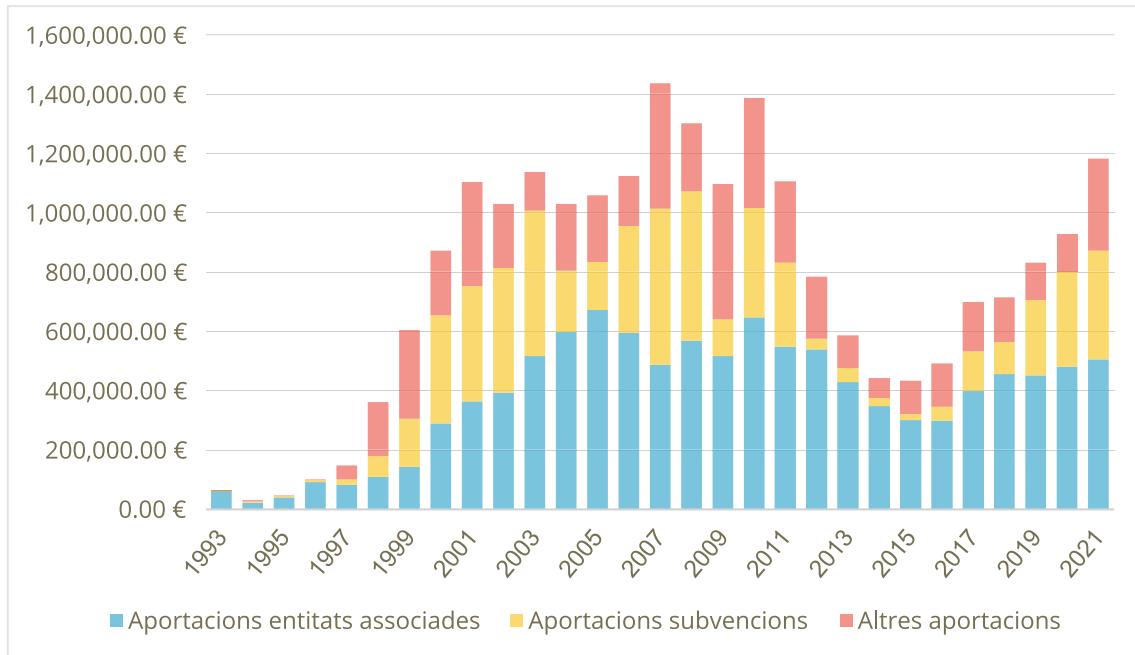
Els ingressos del FVS són de tres tipus:

- **Aportacions de les entitats sòcies.** La naturalesa de les aportacions ha variat des dels inicis de l'associació. Des de la seua fundació fins a l'any 1997 s'establia en els estatuts una quota fixa. Des d'eixe any la quantitat va passar a dependre dels recursos municipals, sent de caràcter voluntari. Els estatuts recullen que les entitats han d'aportar una quantitat tendent com a mínim al 0,7% dels recursos del pressupost.
- **Subvencions o convenis.** El finançament extern del FVS, quasi íntegrament, ha sigut vehiculat en forma de convenis directes amb altres entitats públiques. Al llarg de la història de l'entitat, s'ha col·laborat amb Diputacions, direccions generals de la Generalitat Valenciana, universitats públiques, Les Corts Valencianes, l'AECID i l'IVAJ. Concretament, en els últims anys el FVS ha percebut fons de la Diputació de Castelló, de la Diputació de València, de la Direcció General de Cooperació al Desenvolupament i de Presidència de la Generalitat Valenciana. L'única entitat privada que ha participat en el finançament del FVS ha sigut la Fundació Bancaixa, que en 2015 va realitzar la seua última col·laboració econòmica amb l'entitat.
- **Partides secundàries,** com l'efectiu de l'any anterior, el capital immobilitzat, les aportacions de particulars i els interessos bancaris que generen els comptes del FVS.

El Gràfic 18 mostra la composició dels ingressos anuals segons aquestes fonts. El Gràfic 19 mostra l'evolució del pes relatiu de cada font en el total d'ingressos. Aquests gràfics mostren que les aportacions de les entitats sòcies suposen la base dels ingressos del FVS. Suposen de fet la principal partida en cada any de la sèrie excepte en 5 (1999, 2000, 2001, 2002 i 2007). A més, suposen més del 50% dels ingressos totals en 17 dels 28 anys analitzats.

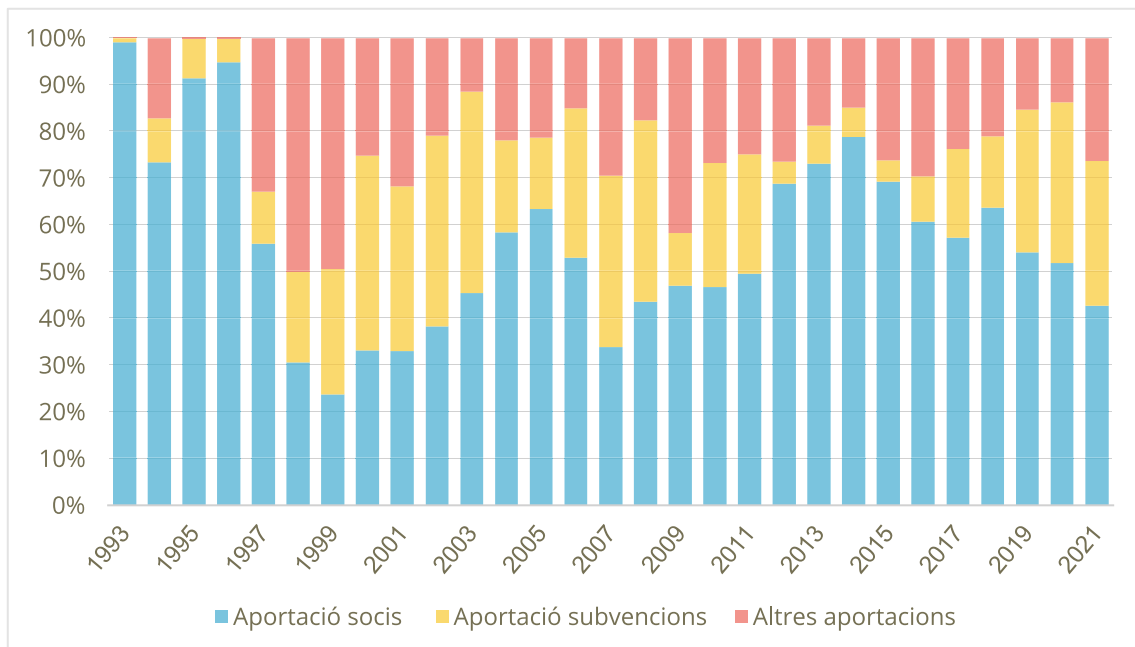
El Gràfic 20 permet observar al mateix temps les diferències en l'estabilitat de les diferents fonts. La partida d'aportacions d'entitats associades es mostra molt més estable que les aportacions de subvencions, que ha patit major irregularitat i descensos més accentuats. Cal destacar que els ingressos per aportacions van patir un descens relativament suau (almenys si es compara amb el descens d'ingressos totals) després de la crisi econòmica de 2008. En canvi, les altres fonts han sigut molt més volàtils, amb moments de pràctica desaparició (com les aportacions per subvencions en 2015).

Gràfic 18. Evolució d'ingressos per tipus d'aportació.



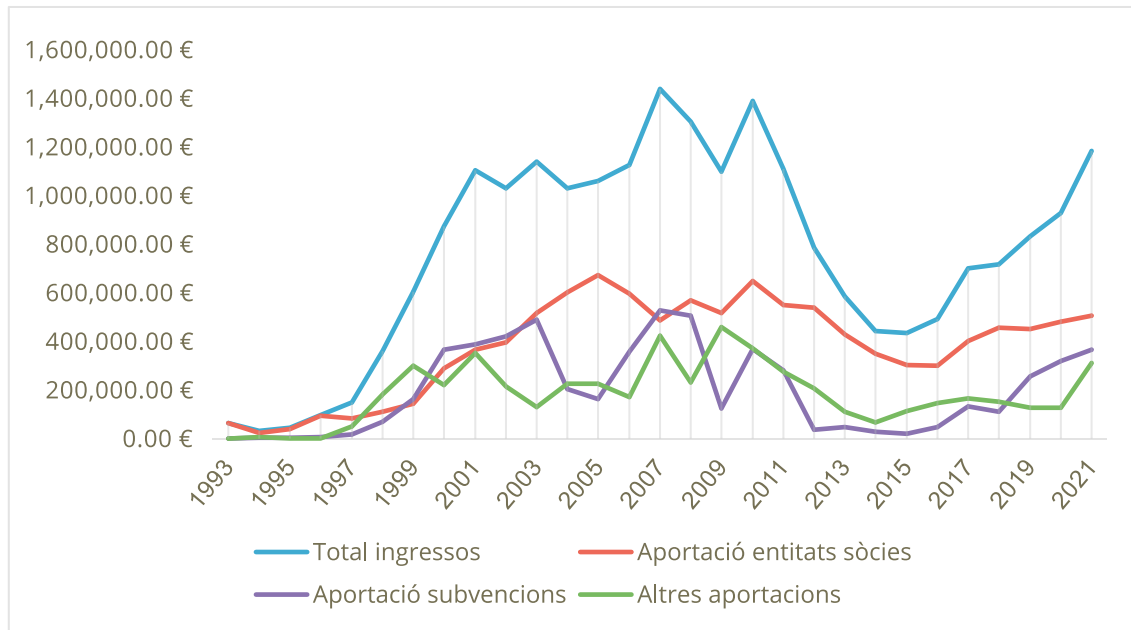
Font: Elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 19. Evolució percentual de tipus d'aportacions.



Font: Elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 20. Evolució comparativa d'ingressos per tipus d'aportació.

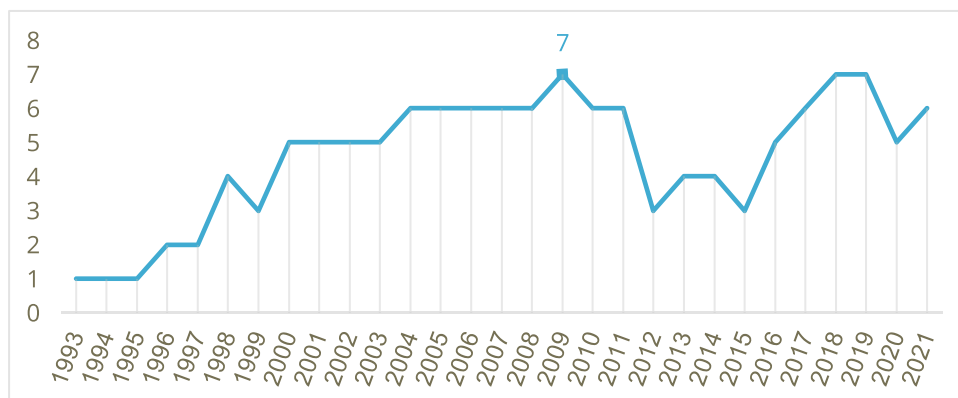


Font: Elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

3.1.5 Recursos humans i la seua evolució

El FVS compta amb una oficina tècnica composta per persones professionals que s'encarreguen del funcionament quotidià de l'entitat i de desenvolupar les accions definides per l'Assemblea. Des de 2018 aquesta oficina està organitzada per les següents àrees departamentals, a més de la gerència: àrea de projectes de cooperació i acció humanitària; àrea de comunicació; àrea d'Educació per a la Ciutadania Global; i àrea administrativa. Actualment l'estructura la componen 6 persones, nombre que ha variat entre 1 i 7 persones en els 30 anys d'història del FVS, com a mostra el Gràfic 21.

Gràfic 21. Evolució del nombre de persones contractes en l'oficina tècnica del FVS



Font: Elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Abans de l'actual organització de l'estructura, aquesta va tindre diferents configuracions que van anar responnent als canvis organitzatius, de càrrega de treball i estratègics. No obstant, es pot dir que, en general, la tendència ha sigut ampliar i professionalitzar l'estructura organitzativa de l'oficina.

Durant la primera dècada d'història del FVS l'estructura era més senzilla. Es componia d'una persona que exercia les tasques de coordinació i de relació amb les entitats associades. D'altra banda, una o més persones, depenent de l'any, gestionaven els projectes de cooperació en totes les seues modalitats. A meitat d'aquest període, en 1997, el FVS s'estableix de manera estable en una seu cedida a través de conveni per la Fundació Bancaixa.

En la segona dècada l'oficina creix en el nombre de persones treballadores (arriba a 7) i la seua estructura es fa més complexa. A més dels càrrecs existents de gerència i projectes, es creen altres àrees específiques per a la difusió, la relació amb entitats sòcies i la sensibilització, així com per a l'administració i gestió econòmica de l'associació. És rellevant destacar que a la fi dels anys 2000 es crea una figura nova encarregada únicament dels projectes fets a El Salvador. El creixent nombre de processos de desenvolupament acompanyats en el territori centreamericà, com es veurà d'ara en avant, va necessitar una persona expressament per a gestionar les intervencions. Com a data important, destaca també en 2008 la redacció d'un conveni laboral per a treballadors del FVS que, fins al moment, s'adscriuen al conveni laboral del personal d'oficines i despatxos.

Quant a la tercera dècada, l'entitat pateix en els seus primers anys (de 2010 a 2015) un descens del personal disponible, paral·lel al descens d'ingressos totals percebuts, com es veia en el Gràfic 17. A partir de 2016 es comença a incrementar novament el nombre de persones adscrites a l'oficina. Es creen també llavors àrees com les específiques d'Educació per al Desenvolupament (d'ara en avant EpD) i comunicació. En aquesta etapa l'equip tècnic ha arribat a comptar amb fins a 7 persones, encara que actualment compta amb un total de 6.

3.1.6 Mecanismes de participació i governança

El FVS articula diferents mecanismes, formalitzats o no, de participació i presa de decisions en els processos d'identificació i execució d'estratègies i accions. Aquests processos posen en relació els diferents actors i els diferents espais de govern i gestió - l'assemblea general, la junta executiva, l'oficina tècnica i altres. A continuació, s'identifiquen alguns processos clau.

En primer lloc, la identificació de les estratègies i projectes del FVS es consensua en diferents espais de participació. Concretament, els processos tant de plantejament dels plans estratègics com de formulació dels projectes emergeixen del diàleg i consens entre la junta (que aporta la perspectiva més política) i l'oficina tècnica (que ofereix elements per a valorar la pertinència i viabilitat de les decisions). L'aprovació i concreció de les accions sempre és ratificada per l'assemblea de socis. En aquest últim espai, a vegades, es plantegen també idees complementàries a les inicials per a incorporar-les a les propostes estratègiques o de formulació de projectes. Definides les accions s'identifiquen quines serien les entitats col·laboradores necessàries, de manera que es comença el treball en xarxa de l'entitat establint reunions formals amb diferents actors: ajuntaments, diputacions, direccions generals de la Generalitat Valenciana, i contraparts locals en l'exterior.

En segon lloc, l'execució dels projectes es realitza a través d'espais de coordinació ad hoc. Quant als projectes desplecats en la Comunitat Valenciana el FVS manté una sèrie de reunions amb els ajuntaments per a coordinar amb el regidor o la regidora corresponent i amb el personal tècnic les qüestions relatives a quines, com i quan es volen realitzar les activitats. En aquest sentit, els ajuntaments participen de l'execució de manera activa, ja que l'oficina tècnica delega moltes de les decisions perquè siga el mateix ajuntament qui s'apropie d'aquestes. Respecte dels mecanismes de participació i coordinació que es donen en els projectes fets en

l'exterior, es destaquen les visites a terreny com a experiència de treball participatiu especialment enriquidora. Gràcies a aquests viatges anuals, tant el personal de l'oficina com el personal tècnic i polític de les entitats sòcies que l'acompanya generen vincles i aprenentatges fonamentals.

Cal assenyalar que en les entrevistes es menciona que, arran de la pandèmia, s'han enfortit els espais de reflexió i diàleg entre entitats del FVS i altres actors mitjançant la utilització de mitjans en línia. Un dels efectes, en aquest cas positius, derivat de la pandèmia mundial.

Finalment, es considera que una de les principals fortaleses de l'entitat en termes de participació és la capacitat de generar consensos entre ajuntaments petits i grans més enllà dels partits polítics que representen. S'identifica que resulta fonamental per això la manera de treballar de l'oficina tècnica, que de manera individualitzada i horitzontal assessora, forma i sensibilitza als seus associats per igual.

3.2 MARC ESTRATÈGIC: PLANIFICACIÓ, RELACIONS, PARTICIPACIÓ

3.2.1 Documents estratègics

Fins a 2014, quan s'elabora el primer pla estratègic (d'ara en avant PE), pot dir-se que l'acció del FVS estava guiada essencialment pels objectius recollits en els estatuts. En aquests es fixen 14 objectius, entre els quals es pot identificar tant enunciats de caràcter finalista com funcional estratègic. Al costat dels estatuts, es pot identificar altres documents - com les memòries tècniques o material de gestió interna en els quals apareixen descripcions - que semblen haver guiat l'acció del FVS mancant altres documents estratègics. Aquests se centren en qüestions com la importància de millorar la gestió de l'entitat, ampliar la base social de l'entitat i enfortir la influència de l'entitat en territori valencià.

A partir de 2014 s'elaboren 4 plans estratègics (d'ara en avant PE), 2 de caràcter general i 2 de caràcter específic:

- PE 2014-2017.
- PE d'Educació per al Desenvolupament 2014-2017.
- PE 2019-2022.
- PE de Comunicació 2020-2023.

En aquests documents sí que es recullen amb claredat elements que estructuraven l'acció del FVS amb més detall. Es diferencia entre:

- Visió, missió i valors (PE de 2014 i PE de 2019).
- Objectius generals o finalistes (PE de 2014, PE de 2019 i memòries anuals).
- Objectius funcionals i objectius estratègics per modalitat de cooperació (PE de 2014 i PE de 2019)
- Línies estratègiques per cada modalitat de cooperació (PE de 2019).

3.2.2 Missió, visió, valors i principis orientadors

La **missió** última del FVS és, actualment, ser una entitat que “canalitze la solidaritat dels municipis socis i la seua ciutadania mitjançant la cooperació internacional al desenvolupament, l'Educació per a la ciutadania global i l'acció humanitària d'emergència, contribuint a crear un món més just en el marc dels Objectius de Desenvolupament Sostenible” (PE, 2019). Aquest enunciat és similar des del PE de 2014 i ja apareix també en termes similars en algunes memòries anuals des de mitjan dècada dels 2000.

Quant a la seua **visió**, desenvolupada per primera vegada en el PE de 2014 i recollida sense canvis significatius en el PE de 2019, el FVS considera que aquesta és “ser reconeguda per les entitats amb les quals treballa, i per la ciutadania, per la seua eficàcia en els processos de desenvolupament endogen que desplega als països empobrits des d'un enfocament municipalista, pel seu lideratge en la definició de polítiques i programes locals i per la seua contribució a la consciència crítica de la ciutadania global” (PE, 2019).

Respecte dels **valors i principis orientadors** de l'entitat, sí que s'observa un canvi en la redacció entre el pla elaborat en 2014 i el de 2019. El primer adopta els principis de la Declaració de París i de la Declaració de Busán i afirma que les accions del FVS hauran de basar-se en els valors d'apropiació de l'agenda de desenvolupament, alineació amb marcs institucionals, gestió de resultats, harmonització, rendició de comptes i incorporació d'enfocaments de desenvolupament. No obstant això, la redacció d'aquests aspectes en el pla de 2019 adquireix un caràcter que podem definir com menys gerencial. Els valors identificats són: la cooperació municipalista descentralitzada, la lluita contra la pobresa; la defensa de Drets Humans basats en enfocament de gènere; el respecte als models de desenvolupament social, cultural, econòmic i polític dels països i pobles; la defensa del desenvolupament humà sostenible en el marc de l'Agenda 2030 i els Objectius de Desenvolupament Sostenible; la cooperació participativa; l'autonomia financera; i la neutralitat política.

3.2.3 Objectius i la seua evolució

Véiem que el FVS es va crear amb la finalitat estatutària de contribuir, des de l'àmbit municipal valencià, al desenvolupament dels països del Sud mitjançant la gestió d'un fons econòmic per a projectes de Cooperació, Ajuda Humanitària, Sensibilització i EpD. Des dels seus començaments s'alinea amb les demandes de les Nacions Unides que incidien en què les institucions públiques comprometeren el 0,7% del seu PIB a accions d'AOD. Així, el FVS demana que les seues entitats associades comprometen el 0,7% dels recursos propis del seu pressupost municipal al FVS. D'altra banda, tal com es reflecteix en els seus estatuts, l'associació s'entenia com un mitjà per a promoure una societat valenciana conscienciada i solidària.

Sobre aquest plantejament inicial, l'entitat ha anat afirmant els seus objectius basant-se en el valor afegit de la cooperació descentralitzada municipalista. A escala discursiva, s'aprecia que és a la fi dels anys 2000 quan les memòries de l'entitat comencen a incorporar més explícitament aquest aspecte en la redacció dels objectius generals. En la memòria de 2007 es planteja que un dels principals objectius és “donar suport a processos de descentralització i municipalisme a través de polítiques de solidaritat i cooperació al desenvolupament” (FVS, 2008), però s'afirma ja també que la cooperació des dels ajuntaments té una especial potencialitat per a aquest objectiu. Els documents van explicitant que aquesta modalitat de cooperació no sols suposa una transferència econòmica de la mà d'entitats locals, sinó que suposa l'intercanvi de coneixements. En aquest sentit, en la memòria del 2008 s'especifica que el suport que presten els ajuntaments associats al FVS a través de la cooperació pretén: “aprofundir en el caràcter municipalista ateses les necessitats dels municipis i de les persones electes dels països del Sud; potenciar la consolidació de les democràcies d'aquests països; [...] i sensibilitzar la població valenciana de la necessitat de la cooperació al desenvolupament” (FVS, 2009).

Aquest procés de focalització en el valor afegit de la cooperació descentralitzada local, el FVS fa seus en 2012 els acords institucionals del *Compromís de València de Cooperació Internacional per al Desenvolupament dels Governos Locals*. En aquesta declaració, realitzada per la Confederació de Fons de Cooperació i Solidaritat (CONFOCOS) de l'estat espanyol en el marc de l'avaluació del seu pla de treball, es ressalta la importància de visibilitzar la cooperació descentralitzada local com un element central per a l'enfortiment de la governança democràtica; com a oportunitat per a la internacionalització dels territoris; i com una via legítima per a impulsar el desenvolupament humà sostenible en un context local i global.

Totes aquestes idees sobre els àmbits d'actuació, les potencialitats dels ajuntaments i el seu rol en la societat valenciana en matèria de solidaritat es materialitzen en la redacció de la finalitat general del FVS que recull el PE de 2014: "Contribuir al desenvolupament dels països empobrits en particular en el tema de la governabilitat local; sensibilitzar i educar la societat valenciana amb vista a desenvolupar una consciència solidària de ciutadania global" (FVS, 2014). Així mateix, el pla estratègic de 2019 estableix un únic objectiu general: "contribuir al desenvolupament humà, la disminució de la pobresa, l'enfortiment de la governança local, l'apoderament de la dona i el ple exercici dels drets individuals i col·lectius en països empobrits econòmicament mitjançant la cooperació tècnica descentralitzada. Al mateix temps treballarem per a promoure una consciència crítica i de ciutadania global als nostres ajuntaments socis, i a la Comunitat Valenciana en general, mitjançant l'Educació per al Desenvolupament".

3.2.4 Enfocaments i la seua evolució

El FVS se centra des de mitjan anys 2000 a treballar l'enfocament de Desenvolupament Humà i de Desenvolupament Local. Això s'aprecia, per exemple, en les memòries anuals del període i en la formulació dels projectes. Consecutivament es van afegint nous enfocaments a mesura que l'entitat s'especialitza i fa més complexa la seua acció d'acompanyament de processos de desenvolupament.

Destaca la incorporació de dos nous enfocaments que van cobrant especial força, fins al moment present. D'una banda, l'enfocament municipalista, qüestió que com vam veure, apareix des de mitjan 2000 com a element clau. D'altra banda, l'enfocament de gènere, que es comença a considerar una aposta clau des d'aquesta etapa i fins a l'actualitat.

Sobre la referència a enfocaments transversals en els PE, s'identifica una certa diferència entre el PE de 2014 i el de 2019. En el de 2014 es fixen explícitament enfocaments transversals, que són: Enfocament de Desenvolupament Humà (enfocament de capacitats); Drets Humans; Gènere en Desenvolupament; Desenvolupament Sostenible; Gestió orientada a resultats; Desenvolupament Local. En canvi, en el PE de 2019 no es troba una redacció d'enfocaments transversals com a tal, sinó que s'assimila els ODS a enfocaments i s'estableix que el FVS persegueix la consecució dels següents: La lluita contra la pobresa (ODS 1); El municipalisme i la governança democràtica (ODS 11 i 16); el Desenvolupament Local (ODS 8); La igualtat de gènere i l'apoderament de la dona (ODS 5); La ciutadania global (ODS 4); Les Aliances amb actors locals i administracions públiques (ODS 17). Així, apareixen qüestions que ja eren presents en 2014 (com el gènere o el Desenvolupament Local) però també unes altres, com la ciutadania global o les aliances.

3.2.5 Eixos estratègics en les modalitats de cooperació

Encara que no s'identifiquen explícitament "eixos estratègics" per a les diferents modalitats de cooperació fins al PE de 2019, des de mitjan anys 2000 es troben definits uns certs objectius estratègics per modalitats en els documents enunciat (memòries i documents interns de gestió). Trobem els següents:

- En Cooperació al Desenvolupament: es parla de focalitzar l'acció del FVS a executar projectes de cooperació municipalista; donar continuïtat als processos que ja s'estaven duent a terme; i concentrar geogràficament les accions per a enfortir aliances amb i entre els socis locals.
- En Sensibilització: es refereixen a donar continuïtat als projectes de sensibilització realitzats (com *Nosaltres Serem la seua Veu* i *Municipis Solidaris*), com a forma estratègica d'enfortir relacions entre l'entitat i els seus socis.

En el de PE de 2014-2019 trobem unes certes continuïtats i també canvis amb relació a aquestes consideracions estratègiques per modalitats (que el PE diu "línies d'acció").

- En Cooperació al Desenvolupament: es continua destacant en el PE que el municipalisme és la manera de vehicular la cooperació de l'entitat. S'incorpora el terme de governança democràtica per a fer referència a processos d'enfortiment de capacitats institucionals per a l'elaboració de la política pública local. Es contempla també que el desenvolupament econòmic local i la igualtat de gènere han de ser prioritats estratègiques. D'altra banda, continua la importància de la concentració geogràfica, explicitant que els projectes es concentren geogràficament a El Salvador, l'Equador, Bolívia i Haití.
- En Educació per a la Ciutadania Global (EpCG): Es passa en el PE de parlar de sensibilització, com fins a eixe moment, a també EpCG. Conceptualment, s'amplia l'abast de la sensibilització, introduint ara a través de l'enfocament d'EpCG la perspectiva glocal i l'èmfasi a mobilitzar la ciutadania valenciana per a realitzar incidència política.
- A més, també en 2014 s'elabora un PE específic d'EpD (encara que en el desenvolupament del pla s'utilitza el terme d'EpCG). En el document es fixen els fonaments teòrics de l'enfocament i s'identifiquen accions a realitzar en matèria de sensibilització, formació, investigació i incidència política.
- En assistència tècnica: Apareix per primera vegada de manera explícita aquest àmbit, que fa referència a establir com a estratègics l'intercanvi horitzontal d'aprenentatges, com a manera d'abordar i reforçar les accions en la línia de cooperació al desenvolupament centrades en el municipalisme.

Finalment, en el PE 2019-2022 es dona continuïtat als elements assenyalats i apareixen noves qüestions estratègiques vinculades a les diferents modalitats. Apareix també com a eix una qüestió no relacionada amb cap modalitat (l'enfortiment i acció institucional). Els eixos o línies estratègiques del vigent pla són:

- Cooperació al desenvolupament: En aquesta ocasió, s'assimila la cooperació al desenvolupament directament amb la cooperació municipalista i es diu que el FVS ha de vehicular les seues accions a través de projectes de cooperació directa (instrument que es desplega des dels inicis de l'entitat) i cooperació Sud-Sud (com a nova línia de cooperació).
- EpCG: Per primera vegada s'especifica que aquesta línia d'acció haurà de dirigir-se no sols a l'àmbit educatiu no formal, sinó també a l'àmbit formal.
- Acció Humanitària i d'Emergència: Per primera vegada apareix aquesta modalitat com a estratègica. Si bé en les memòries de començaments de la tercera dècada del FVS ja es fa referència a aquesta modalitat diferenciant-la de la cooperació al desenvolupament, no és fins a la redacció d'aquest PE

que es fixa com a prioritat. En ella es fixa que no únicament és necessari donar suport econòmic a través del Comitè d'Acció Humanitària i d'Emergència (CAHE) de la Comunitat Valenciana, sinó que és primordial acompanyar aquesta transferència de recursos amb accions de sensibilització.

- Enfortiment i acció institucional: Aquesta qüestió apareix com a nova línia estratègica, després d'haver sigut plantejada contínuament en altres documents de treball intern. Fa referència a diferents aspectes: la necessitat d'enfortir l'apropiació de les accions del FVS per part de les entitats associades; la importància d'incrementar el nombre de socis i, per tant, del pressupost; i incrementar la coordinació amb agents valencians estratègics de cooperació, concretament amb la GVA i les diputacions.

A més, en el PE 2019, encara que no es defineixen com a línies d'acció, es recullen altres qüestions estratègiques que no tenien un apartat específic en l'anterior pla, encara que han sigut qüestions importants almenys des de mitjan dècada del 2000.

- Estratègia territorial: L'estratègia territorial apareix per primera vegada com una qüestió estratègica en si mateixa en aquest PE, més enllà de les prioritats geogràfiques de la Cooperació al Desenvolupament. Es refereix de nou a la importància de focalitzar els projectes a El Salvador, l'Equador i Bolívia. No obstant això, es va més enllà i apareix l'estratègia territorial referida també al territori valencià, fent referència a la importància de realitzar accions d'EpCG i reforçar la presència en les tres províncies valencianes.
- Aliances: Es considera fonamental treballar amb agents estratègics. Així, s'identifiquen explícitament com a tals les administracions públiques valencianes (les Diputacions i la Generalitat Valenciana), la CONFOCOS, la FVMP, els organismes de l'ONU (per a Acció Humanitària) i els socis locals del Sud. En el PE es parla, com venia apareixent des de mitjan 2000, de la importància de les aliances per a la implantació integral en el territori valencià, de diàleg multinivell i la importància de buscar noves formes de col·laboració.
- Estratègia financera: D'acord amb el principi d'autonomia financera i neutralitat política, es fixa com a element estratègic per primera vegada que els fons propis no baixen del 80%, per la qual cosa es continua amb l'objectiu estratègic de sensibilitzar a les entitats locals a destinar el 0,7% del pressupost municipal a cooperació. Arran de la crisi del 2008, els documents de treball ja mostraven la necessitat del FVS de conscienciar a les entitats associades sobre la importància de sustentar la base de fons en recursos propis.
- Governança del FVS: S'identifica que la participació i l'eficiència dels processos de presa de decisions és fonamental per a l'apropiació per les entitats sòcies. Aquesta és una qüestió que havia anat incrementant la seua importància en els documents de treball, que ja indicaven la rellevància d'accions com els viatges a terreny per part del personal tècnic municipal, la sensibilització i formació a socis, l'increment de les avaluacions i la socialització de resultats en les assemblees generals.
- Comunicació i transparència: La necessitat d'afermar una imatge corporativa i un missatge diferenciador sobre la cooperació que realitza l'entitat són dos dels elements més notoris en els documents de treball en relació amb la comunicació. A més, el PE fixa l'elaboració d'un pla estratègic on poder desenvolupar els aspectes específics per a aquesta àrea.

3.2.6 Alineació amb les agendes internacionals

L'agenda internacional ha estat molt present en els documents estratègics de l'entitat i, en molts casos, aquests s'han alineat amb molta claredat amb els principis establits per aquests marcs de referència. Entre els exemples, alguns ja comentats, estan:

- La demanda del 0,7% del PIB destinat a AOD.
- La Declaració del Mil·lenni i els ODM.
- L'Agenda de l'Eficàcia de l'Ajuda, amb l'alineament amb la Declaració de París o la Declaració de Busán.
- La Carta Europea per l'enfortiment de la Governança Local.

Des de 2015, l'Agenda 2030 i els seus ODS han sigut marcs clau en la redacció dels eixos estratègics institucionals de l'entitat. Actualment, l'Agenda forma explícitament part de la missió i principis de l'entitat. A més, com s'ha esmentat, els enfocaments definits pel FVS en el seu PE de 2019 s'han identificat prenent com a base els ODS. Els ODS assenyalats són: 1 (Fi de la pobresa); 4 (Educació de qualitat); 5 (Igualtat de Gènere); 8 (Treball decent i creixement econòmic); 11 (Ciutats i comunitats sostenibles); 16 (Pau, justícia i institucions sòlides); 17 (Aliances per a aconseguir els objectius).

3.3 ALIANCES, RELACIONS I TREBALL EN XARXA

Com s'ha assenyalat, la construcció d'aliances ha constituït una qüestió estratègica del FVS durant tota la seua trajectòria. La consulta de fonts secundàries (actes, documents de treball interns i documents estratègics) evidència que, des dels inicis de l'entitat, bona part dels esforços del FVS s'han centrat en generar, afermar i ampliar les aliances amb agents estratègics de la cooperació. Com s'ha vist, el vigent PE 2019-2022 contempla a més explícitament aquesta qüestió com un eix estratègic.

Diversos documents enuncien les aliances més rellevants del FVS, que han sigut essencialment les mateixes durant tota la seua trajectòria, encara que no sempre de manera explícita:

- Les entitats associades, ajuntaments i mancomunitats.
- Administracions de l'àmbit local i autonòmic valencià: Diputacions, Generalitat Valenciana, Corts Valencianes, universitats públiques valencianes.
- El CAHE.
- L'AECID.
- Organismes de Nacions Unides (particularment per a l'acció humanitària)
- Altres xarxes municipalistes, específiques de cooperació - com és la CONFOCOS - o - com és la Federació Valenciana de Municipis i Províncies.
- Socis locals en països del Sud, com a associacions, institucions o xarxes territorials.

En els citats documents se suggereix la importància de les aliances en almenys dos sentits complementaris: en el sentit d'escalar l'acció del FVS, això és, com a manera d'incrementar el seu impacte; i en el sentit d'aprofundir en l'acció del FVS, això és, com a manera de millorar l'acció de cooperació de les seues entitats sòcies.

Els documents i les entrevistes realitzades permeten a més qualificar la naturalesa d'aquestes relacions, segons siguin amb les entitats sòcies o amb altres actors. Sobre la relació del FVS amb les mateixes entitats sòcies, documents i entrevistes afirmen que aquesta resulta fonamental en tant facilita qüestions com: l'harmonització d'esforços entre entitats locals; la mateixa possibilitat per a tots els ajuntaments de la Comunitat Valenciana (particularment els que tenen menys recursos) de participar de processos de desenvolupament d'impacte i amb una gestió i rendició de comptes solvents; compartir coneixements, mirades i esforços sobre la cooperació; rebre assessorament i formació, sobretot en el cas dels ajuntaments amb menys recursos, amb menys capacitats i coneixement de l'àmbit de la cooperació; o facilitar una certa estabilitat en la política de cooperació municipal, ja que el FVS pot actuar com a element que permeta la continuïtat d'accions davant el canvi en els governs municipals. Sobre les relacions amb altres nivells de govern (autonòmic i estatal), documents i entrevistes emfatitzen que són fonamentals per qüestions com: alinear l'ajuda, coordinar esforços i valorar les complementaritats entre cooperació estatal i descentralitzada, així com entre els nivells de la descentralitzada.

3.4 ACCIONS DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT: COMPOSICIÓ I INSTRUMENTS

3.4.1 Caracterització general: evolució de les accions de cooperació⁶

Abans d'abordar l'anàlisi per instruments, modalitats, sectors i països, resulta necessari tindre una imatge general sobre l'evolució del finançament de les accions de cooperació del FVS.

Com s'aprecia en el Gràfic 22, les despeses en projectes experimenten al llarg de la història del FVS canvis forts de tendència, amb períodes on l'increment interanual és exponencial, com el comprés entre els anys 2005 al 2007 (creixement del 121% del pressupost) o el de 2015 al 2017 (creixement del 116%); i etapes on la despesa en projectes pateix descensos altament pronunciats com l'esdevingut entre els anys 2009 al 2012 on existeix una pèrdua d'aproximadament un 70% del pressupost.

De formar paral·lela a l'evolució de les despeses totals de l'entitat, com es veia en el Gràfic 17, s'observa que la despesa en projectes s'incrementa gradualment des dels inicis del FVS fins que, amb la crisi econòmica es trenca la tendència per a començar un període d'irregularitat i, més endavant, de fort descens. La tendència

⁶ Resulta necessari fer algunes precisions metodològiques sobre les anàlisis realitzades en aquest capítol:

En primer lloc, les dades econòmiques que s'exposen fan referència al finançament executat. En conseqüència, es considera que les dades de tot el període analitzat en els pressupostos indicats fan referència a l'execució. Per als anys 1993, 1996, 1997, 1998, 1999, 2000, 2001 i 2004 es troben algunes xifres agregades que, per això, generen dades aproximades per a les anàlisis relatives a la caracterització. En tot cas, aquestes aproximacions són precises, donat l'acarament de la suma de projectes amb la despesa establida en el balanç econòmic.

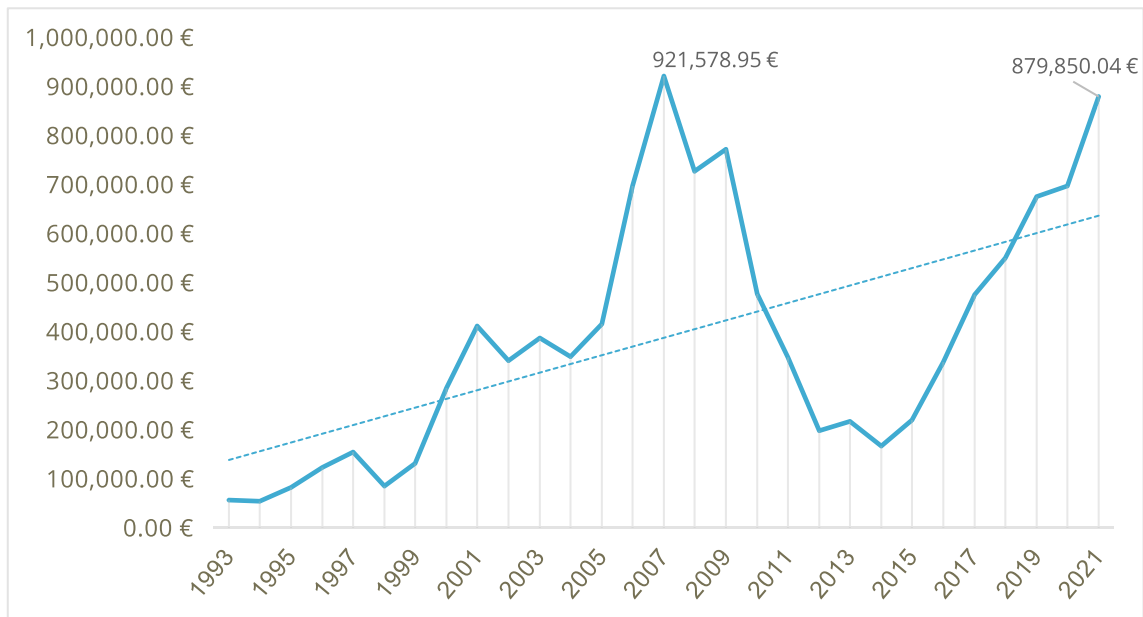
En segon lloc, cal assenyalar que els càlculs de despeses en projectes es basen en dues fonts d'informació segons la necessitat del detall d'informació. Aquestes són, d'una banda, la suma de despeses de cada projecte per exercici plasmada en les memòries anuals del FVS. Per un altre, la despesa total en projectes de cooperació segons el balanç econòmic auditat. Per a totes les anàlisis s'ha optat per treballar amb les dades que ofereix la suma de finançament del FVS per projecte, excepte per al període de 2018 i 2021, per al qual s'ha utilitzat les dades totals de despesa en projectes de cooperació del balanç econòmic. Així mateix, en les anàlisis relatives a la caracterització d'instruments, modalitats, sectors i àmbit geogràfic els càlculs dels anys 2020 i 2021 atenen a les dues fonts d'informació esmentades: de la memòria anual s'ha obtingut la despesa per element a caracteritzar; i del balanç econòmic, s'ha obtingut el total de la despesa sobre el qual proporcionar la primera informació. La combinació de totes dues fonts d'informació es justifica per la mateixa naturalesa comptable dels projectes de cooperació al desenvolupament.

En qualsevol cas, entenem que aquestes qüestions metodològiques, derivades de les especificitats dels projectes de cooperació al desenvolupament, i que no invaliden en absolut els resultats per als objectius d'aquesta secció, això és, caracteritzar les tendències de les accions de cooperació del FVS.

a l'increment de la despesa en projectes no es recupera fins a 2015, des de quan comença un nou període de creixement sostingut, si bé no s'han recuperat encara els nivells màxims de despesa de 2007.

Les dades llancen una tendència del finançament a l'alça:

Gràfic 22. Evolució de finançament de projectes.

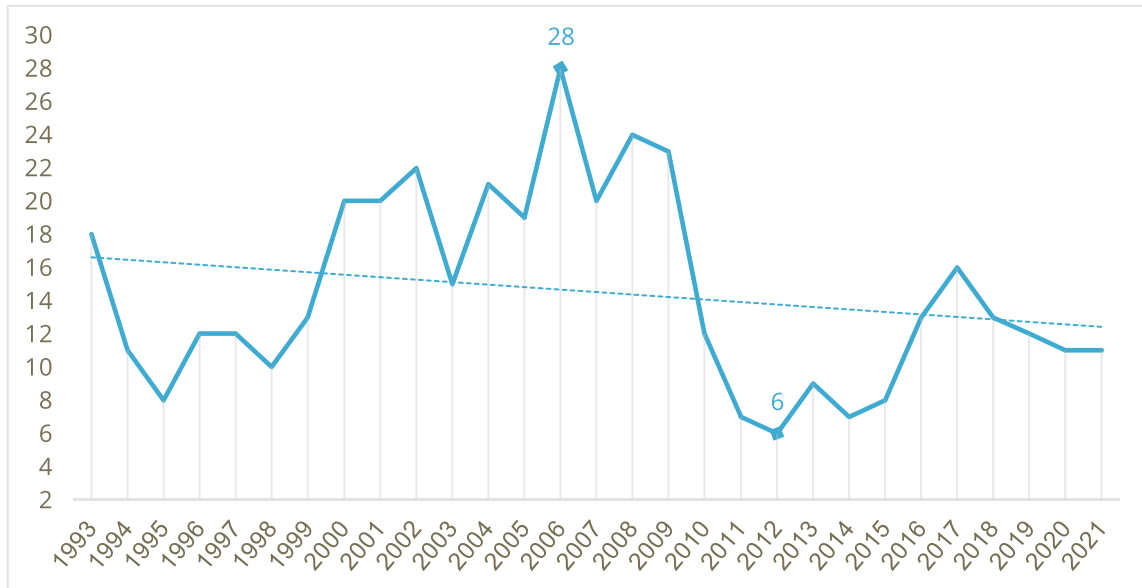


Font: Elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

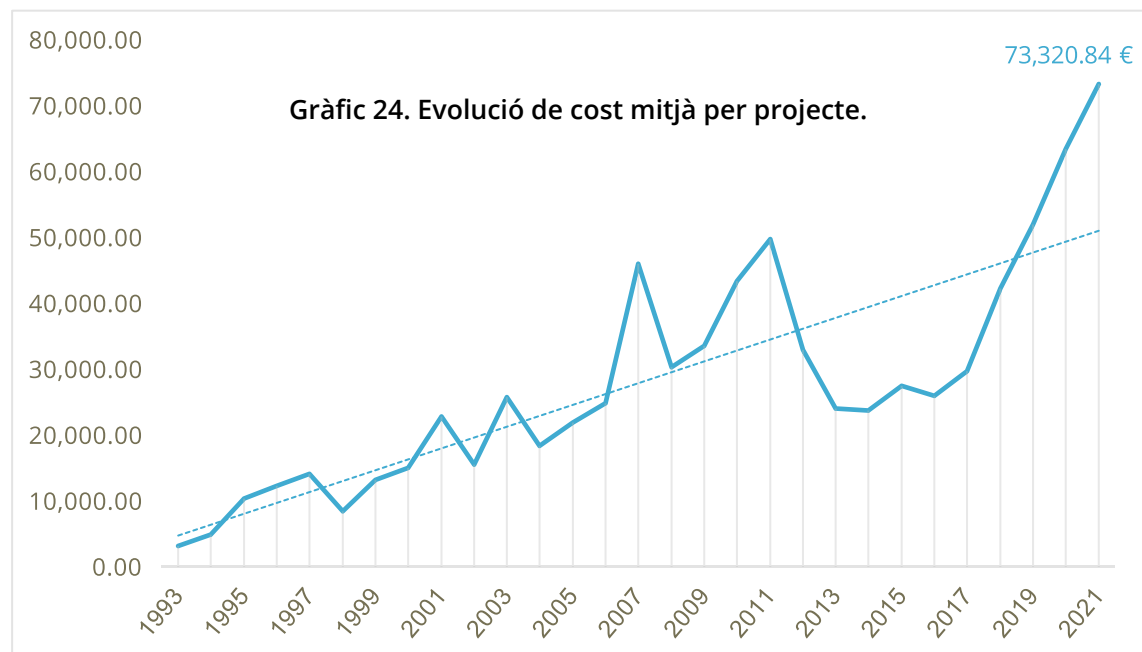
Si atenem el nombre de projectes, veiem que la tendència en termes de creixement i crisi és similar al de la inversió en els mateixos (veure Gràfic 23). No obstant això, fins a 2011, la taxa d'inversió creix més ràpidament que el nombre projectes. El motiu és que fins a eixe any s'aprecia una tendència d'increment de la inversió mitjana per projecte (veure Gràfic 24).

Així, si atenem al cost mitjà dels projectes, veiem com aquest s'incrementa de manera sostinguda fins a 2011 (encara que amb alguna irregularitat). Entre 2011 i 2013 s'observa una caiguda d'aquest cost mitjà i, des de llavors, una estabilització. Així, sembla que fins al període de crisi es produeix una progressiva concentració de recursos, que posteriorment disminueix i finalment s'estabilitza.

Gràfic 23. Evolució de nombre de projectes.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

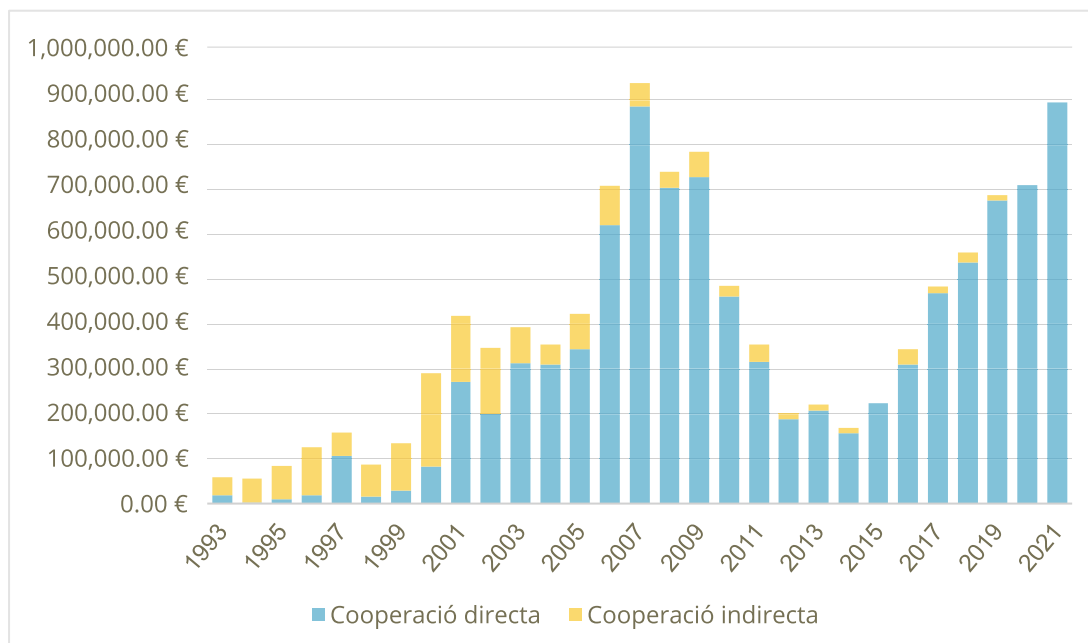
3.4.2 Composició per instruments⁷

Com és l'habitual en el sistema de cooperació, el FVS utilitza des dels seus inicis dos grans mitjans per a desplegar les seues accions:

- **La cooperació indirecta:** suposa totes aquelles accions que es financen a entitats terceres perquè siguen elles les que executen les accions. El mecanisme concret emprat fins a 2001 pel FVS era una convocatòria de subvencions de concurrència competitiva, en la qual el FVS establia uns criteris de selecció alineats amb els seus objectius com a entitat. A partir de 2002 canvia el mecanisme pel qual es vehicula aquesta cooperació, ja que es realitza a través de convenis nominatius per a realitzar cooperació econòmica i acció humanitària (en aquest últim cas a través del CAHE), com es veurà d'ara en avant
- **La cooperació directa:** referida a totes aquelles accions que finança la mateixa entitat sense comptar amb entitats intermediàries. En molts casos, els projectes compten amb la participació d'entitats i agents locals, que recolzen en part dels processos plantejats i executats directament pel FVS.

Com es veu en els gràfics 25 i 26, fins a l'any 2001 la cooperació indirecta canalitzava la majoria del finançament. Aquesta situació canvia ràpidament a partir de la dècada dels 2000, quan la cooperació indirecta perd molt ràpidament importància: des de 2001 la cooperació indirecta representa menys del 50% de la cooperació del FVS, des de 2007 ja suposa menys del 10% de la cooperació i arriba a desaparèixer com a instrument en els últims anys (veure Gràfic 27).

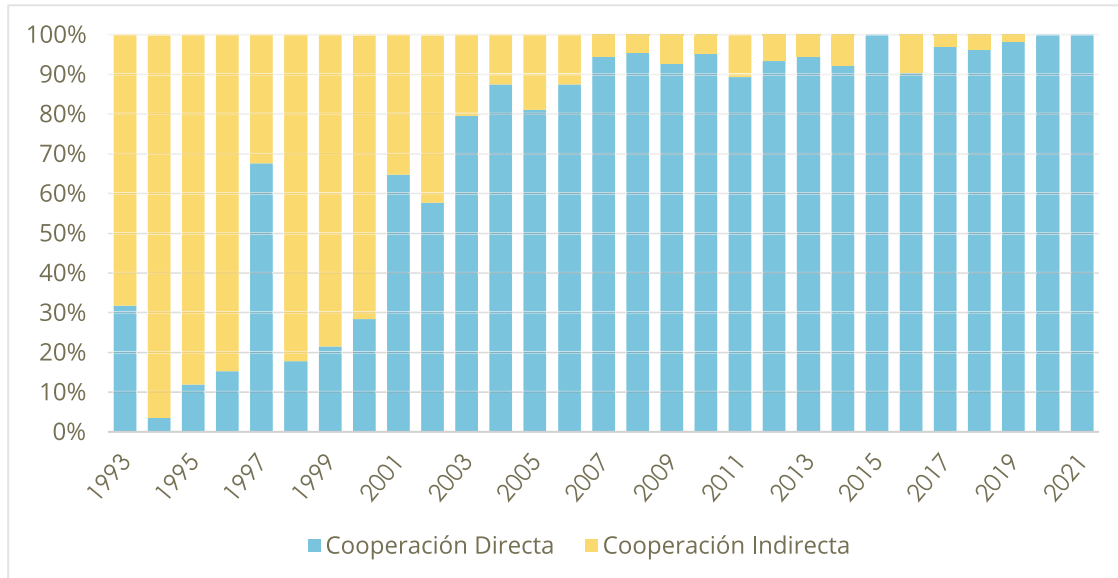
Gràfic 25. Evolució de finançament per tipus d'instrument.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

⁷ Com en la resta d'apartats d'aquest capítol 3 i com s'avançava en la nota 5, pot haver-hi projectes no considerats, particularment en els períodes esmentats, però s'entén que això no impedeix obtenir anàlisis generals vàlides per als objectius d'aquestes seccions. A més, per als gràfics s'han emprat les dades disponibles sobre despeses de finançament del FVS en els projectes per al període d'entre 1993 i 2017. Per als anys compresos entre 2018 i 2021, s'ha utilitzat les dades proporcionades pels balanços econòmics referents a la despesa en projectes de cooperació.

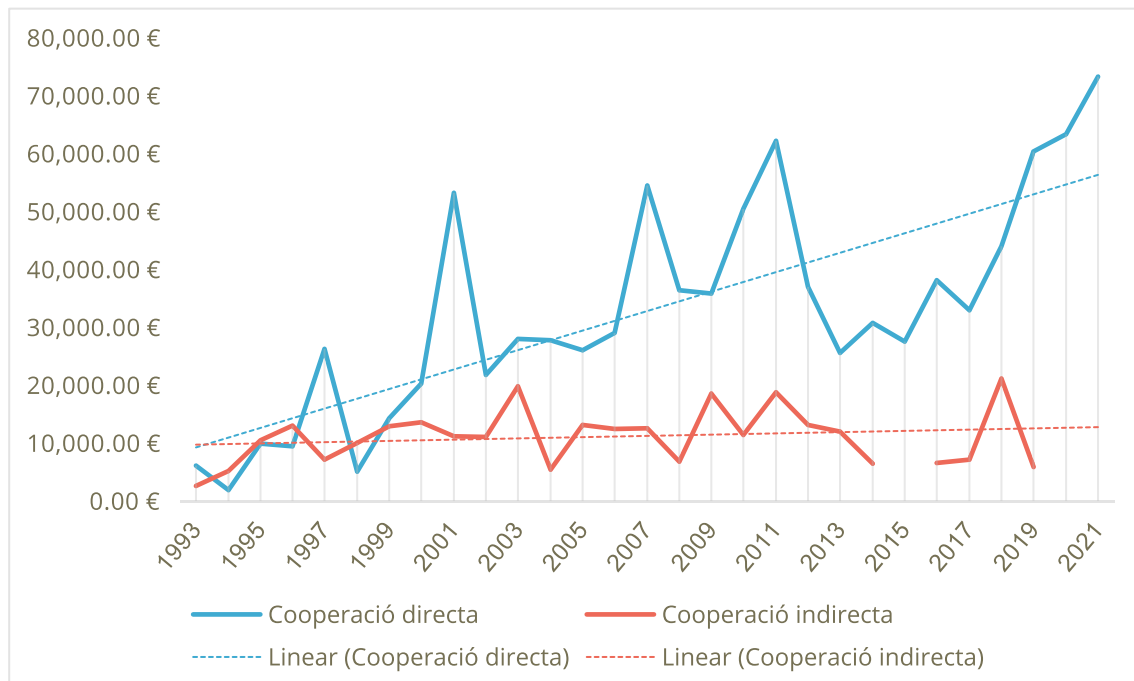
Gràfic 26. Evolució percentual de finançament per tipus d'instrument.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Resulta interessant observar les diferències entre instruments en termes de cost mitjà per projecte. Com revela el Gràfic 27, el cost mitjà dels projectes de cooperació directa ha sigut sistemàticament més alt que el de cooperació indirecta des de 1999. D'altra banda, mentre que el cost mitjà per projecte de la cooperació directa, encara que amb moltes variacions, mostra una certa tendència general a incrementar-se, el cost mitjà per projecte de la cooperació indirecta roman estable al llarg dels 29 anys analitzats.

Gràfic 27. Evolució de cost mitjà per projecte segons instrument.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

3.4.3 Composició per modalitats

Com es veia en l'epígraf sobre el marc estratègic, els objectius del FVS recullen les diferents modalitats que, des dels inicis de l'entitat, es realitzen, amb l'excepció de l'EpCG, que es desplega a partir del 1997. L'entitat no ofereix no obstant això una definició exhaustiva de cada modalitat, encara que revisió dels seus projectes i documents estratègics permet identificar les característiques que el FVS associa a cadascuna. Cal destacar que les modalitats que contempla el FVS són les habituals en les classificacions sobre polítiques de cooperació, amb l'excepció que el FVS al llarg de la seua trajectòria diferencia entre "Sensibilització" i EpD/EpCG, quan el freqüent és considerar la primera com una dimensió de la segona. Les característiques de cada modalitat per al FVS serien les següents:

- **Acció Humanitària:** comprén les accions dirigides a assistir o protegir les poblacions afectades per conflictes bèl·lics, crisis cròniques o desastres naturals. En aquest cas, la majoria de projectes s'han dirigit a facilitar assistència mèdica i alimentària.

Programes representatius d'Acció Humanitària del FVS.

Ajuda d'emergència pel terratrèmol a la província de Manabí (l'Equador)

Aquest succés de 2016 va suposar una canalització de fons a través del CAHE per part del FVS cap a projectes d'ONGDS especialitzades i presents en terreny, com ara: Ecosolo-Maquita i UNICEF. A través d'elles es va donar suport a la població afectada assegurant l'accés a serveis d'emergència.

El suport es va materialitzar a través del subministrament de materials, kits i estris de primera necessitat, subministrament d'aigua potable i instal·lació de latrines.

Garantir la vida digna de les persones refugiades de la Franja de Gaza

Aquest projecte de 2018 va ser desenvolupat pel Comité Espanyol de l'UNRWA gràcies a la convocatòria del CAHE amb l'objectiu principal de garantir els drets humans de la població palestina. El projecte se centra en reduir la inseguretat alimentària d'una població que viu en situació de bloqueig permanent promogut per les autoritats israelianes, que impedeix la població accedir a béns i serveis bàsics.

- **Cooperació tècnica:** es refereix a totes aquelles accions dirigides a l'enfortiment de capacitats d'administracions públiques o entitats de naturalesa solidària sobre qualsevol classe de temàtica. De manera majoritària aquesta modalitat es materialitza a través de projectes d'assessoria i de formació. Els exemples que apareixen en el quadre poden ajudar a caracteritzar el tipus d'accions que realitza el FVS.

Programes representatius de cooperació tècnica del FVS.

Especialista municipal voluntari/ària

Aquest projecte va celebrar la seua desena edició en 2022 i té com a objectiu enfortir aliances municipalistes entre el Nord i el Sud. El projecte consisteix a oferir un programa d'intercanvi entre personal municipal de països com El Salvador, Bolívia i l'Equador i tècnics/ques de la Comunitat Valenciana. Durant el període d'un mes les persones participants desenvolupen assistències tècniques en diferents àrees (gènere, joventut, turisme, igualtat, administracions públiques, música, etc.). Es comprén com a fonamental la generació d'espais on compartir experiències i aprenentatges una vegada es retorna.

Llei de carrera administrativa municipal (LECAM)

Aquest projecte marca un punt d'inflexió en la història de l'entitat. Iniciat en 2006 i finalitzat en 2013, suposa el primer projecte de cooperació de gran importància financer i transformatiu.

L'objectiu és enfortir les capacitats institucionals dels municipis del Salvador a través de l'elaboració d'una llei que regule el funcionament de la carrera municipal administrativa. El projecte contemplava formacions i assessories tècniques a alcaldies per a implementar el text legislatiu.

Turisme sostenible i rural en la Mancomunitat del Poble Cañari

Aquest projecte és un dels més recents, encara que ja en 2014 s'iniciara un projecte similar amb la intenció d'enfortir institucionalment la dinamització turística de la Mancomunitat del Poble Cañari (l'Equador) per a fomentar el desenvolupament econòmic local.

En 2017 es reprén la iniciativa incorporant aprenentatges de l'experiència de 2014 i dirigint el projecte a la generació d'una oferta turística sostenible. Cal destacar que, en 2020, la bona implementació del projecte afavoreix la seua continuació afegint un enfocament participatiu al disseny de noves estratègies turístiques.

- **Cooperació econòmica:** comprén totes aquelles accions realitzades en països del Sud per a contribuir al Desenvolupament Humà Sostenible i la defensa dels Drets Humans. Com es veurà d'ara en avant, la majoria de projectes d'aquesta modalitat s'han dirigit a promoure el Desenvolupament Local i comunitari a través de la creació d'infraestructures de diferent tipus.

Exemples: Projectes de cooperació econòmica del FVS.

Cooperativa d'habitatges

El projecte es va desenvolupar a Nicaragua de la mà d'ADEILS (Associació per al Desenvolupament de les Iniciatives Locals Sostenibles), a mitjan dècada dels 2000. Tenia com a objectiu principal promoure el Desenvolupament Local i comunitari a través de la construcció de diverses instal·lacions: escola, casa comunal i habitatges.

Atenció a la salut ocular

El projecte, de 3 anys de recorregut, va començar en 2004. La iniciativa es va desplegar a través de l'ONGD IOOC i el col·lectiu de Missioneres de Sant Carles Borromeo a República Dominicana. L'objectiu va ser millorar l'accés a la salut ocular i promoure una atenció de qualitat a la ciutadania a través del millorament d'instal·lacions sanitàries.

- **EpCG⁸:** contempla accions de sensibilització, formació, investigació i incidència política per a generar una ciutadania crítica, corresponsable i mobilitzada en favor del desenvolupament humà sostenible. Específicament, les accions realitzades en el marc d'aquesta modalitat posen el focus en les connexions entre el local i el global per a comprendre els problemes socials i activar capacitat d'acció dels subjectes. En aquesta modalitat destaquen projectes representatius com els del quadre.

⁸ Encara que la denominació d'EpCG és relativament nova (s'adopta en 2019) es considera que les accions anteriorment denominades com a Educació per al Desenvolupament s'agrupen en la mateixa modalitat.

Projectes representatius d'EpCG del FVS.

Ser dona al Sud

Aquest projecte complia en 2022 la seua dissetena edició i ha tingut com a objectiu principal donar a conèixer les realitats de les dones que lluiten pels Drets Humans en països empobrits.

Les accions desplegades en el marc del projecte contempen no sols conferències i activitats de sensibilització sinó també formacions amb enfocament d'EpCG en centres d'educació formal i espais de debat sobre temàtiques relacionades amb les vivències que cada any ofereixen les persones participants.

In/Sostenible

Sent un projecte més recent, en 2021 es realitzava la seua cinquena edició. Aquest projecte té com a objectiu conscienciar la ciutadania sobre l'Agenda 2030, específicament sobre l'ODS 12. Com ocorria en l'anterior, les accions d'EpCG combinen sensibilització i formació en centres d'educació formal i no formal des d'una perspectiva global.

La composició associativa del FVS afavoreix que els projectes basats en aquest sector es desenvolupen tant en municipis grans com en xicotets afavorint la incidència d'aquests.

- **Sensibilització:** sota aquesta modalitat se situen projectes que se centren exclusivament en la conscienciació basada en la transmissió d'informació sobre qüestions relacionades amb el desenvolupament. Així, es tracta de projectes amb un contingut essencialment informatiu i centrat en àmbits educatius no formals (per exemple, xarrades, exposicions i conferències). Quan es tracta de projectes amb un component educatiu més ampli, que recull accions d'educació formal o no formal, d'investigació o centrades en la mobilització per a la incidència política, el FVS les sol recollir en canvi sota la modalitat d'EpD/EpCG.

Per a l'anàlisi de la cooperació per modalitats, aquest estudi s'ha basat en la classificació que el FVS fa de la modalitat per a cada projecte, si bé s'han realitzat alguns ajustos per a buscar coherència entre els títols i continguts del projecte i les característiques assenyalades abans.

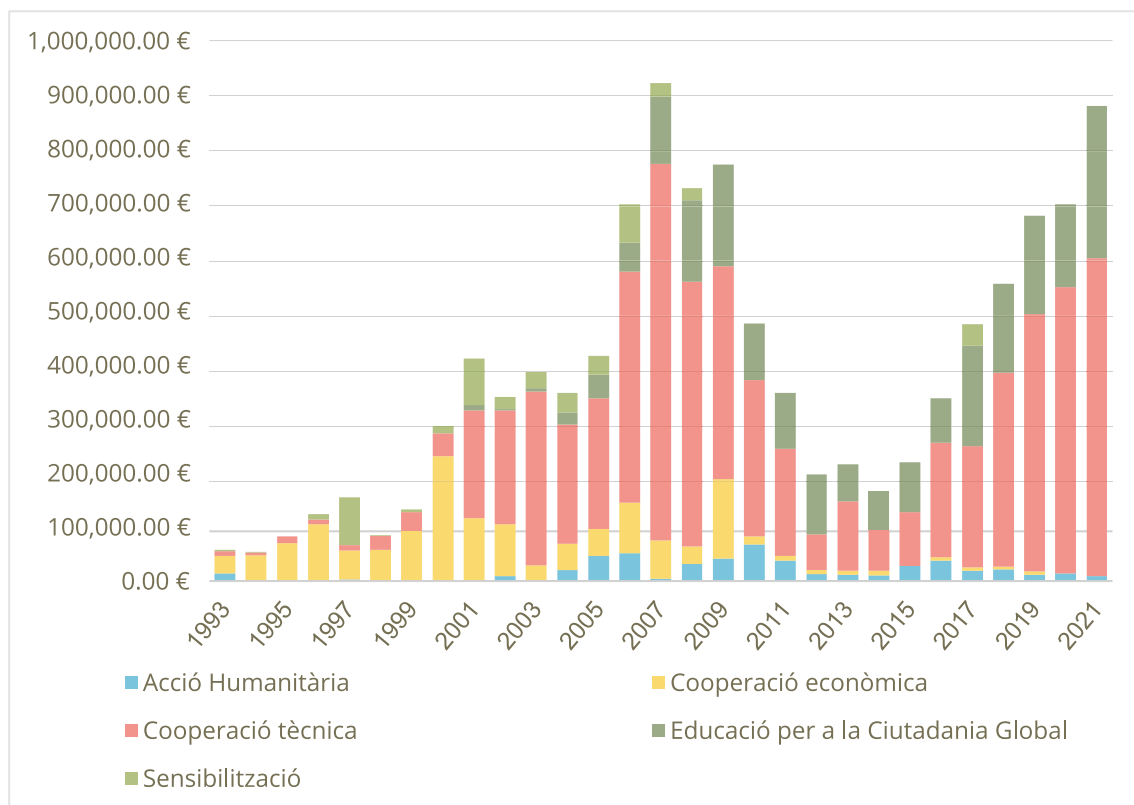
L'anàlisi de la despesa en projectes per modalitats permet observar els següents patrons, com mostren els gràfics 28, 29 i 30:

- **Acció Humanitària:** Al llarg de la història del FVS aquesta modalitat ha suposat un 5% del total de finançament destinat a projectes. S'han finançat intervencions en el marc d'aquesta modalitat de manera continuada des de 2004, encara que la seua importància ha sigut molt variable, entre un 2% i un 15% de la despesa anual en projectes. En canvi, el cost mitjà per projecte en aquesta modalitat no ha patit grans variacions. Cal destacar que 2010 va ser l'any en què el FVS va destinar més recursos a aquesta modalitat (67.800€).
- **Cooperació tècnica:** Aquesta modalitat ha sigut la més important en el conjunt del finançament en la història del FVS (el 57%). Des de 2001 - any en què incrementa fortament la seua importància - i fins a l'actualitat ha constituït la principal modalitat de cooperació del FVS (excepte en 2012), englobant

més del 50% de la despesa anual durant el període. En 2020 va obtenir el seu màxim percentatge de representació en el finançament, amb un 76%. La despesa mitjana dels projectes ha patit variacions importants, encara que amb una tendència general creixent fins a 2011, seguida d'un descens i una certa estabilització des de 2012.

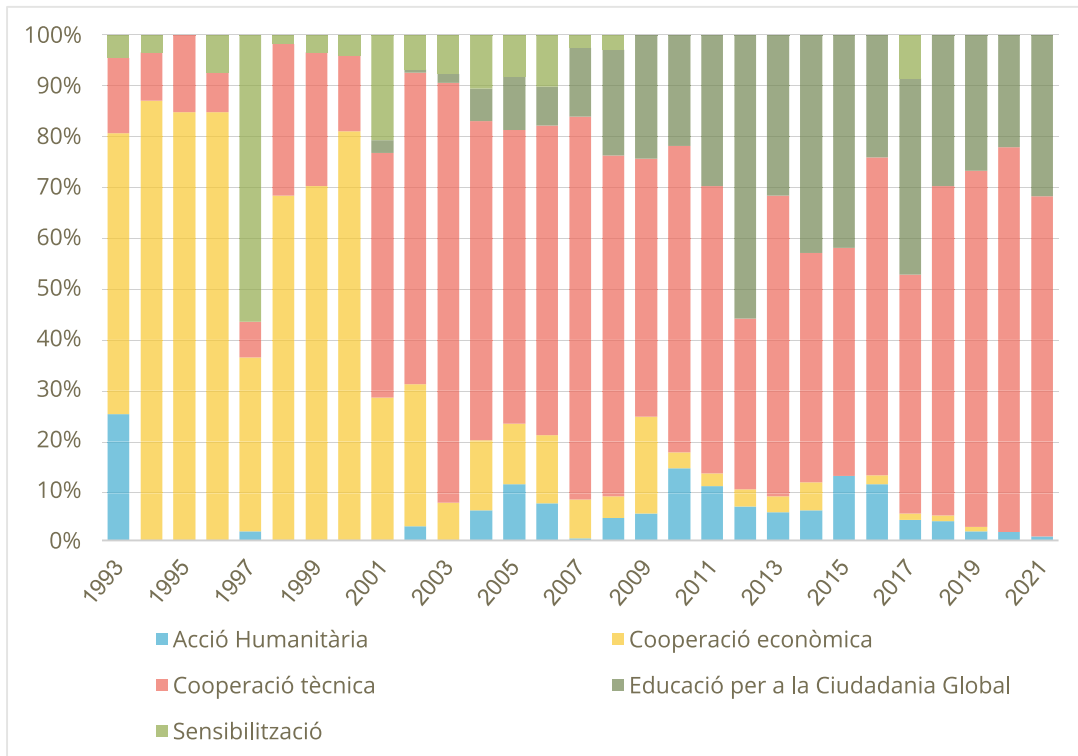
- **Cooperació econòmica:** Aquesta modalitat ha suposat un 15% de la despesa total de projectes en la història del FVS. La seua importància ha sigut en canvi clarament descendent. En els primers anys del FVS aquesta modalitat ostentava un pes del quasi 70% del finançament, percentatge que disminueix abruptament en 2001. Des d'aleshores manté un pes variable però mai superior al 20% (i quasi cada any inferior al 5%), fins que en 2020 deixa de tindre finançament. El cost mitjà per projecte ha patit variacions al llarg del temps, però presenta més estabilitat que altres modalitats en aquest aspecte.
- **Educació per a la Ciutadania Global (d'ara en avant EpCG):** Aquesta modalitat ha suposat el 22% del total de despesa executada en accions del FVS al llarg de la seua història. Apareix en 2001 i va incrementant la seua importància. A partir de 2012 el seu pes en el finançament de projectes comença a estabilitzar-se entorn de 30% del total anual. Cal destacar que sota aquesta modalitat s'han executat els projectes de major cost unitari entre 2007 i 2017, amb despeses per intervenció molt superiors als d'altres modalitats
- **Sensibilització:** Aquesta modalitat és la que ha suposat una menor despesa en el total històric del finançament del FVS (4%). La seua importància mai ha sigut superior al 10%, excepte en dos anys (1997 i 2001).

Gràfic 28. Evolució de finançament per modalitat.



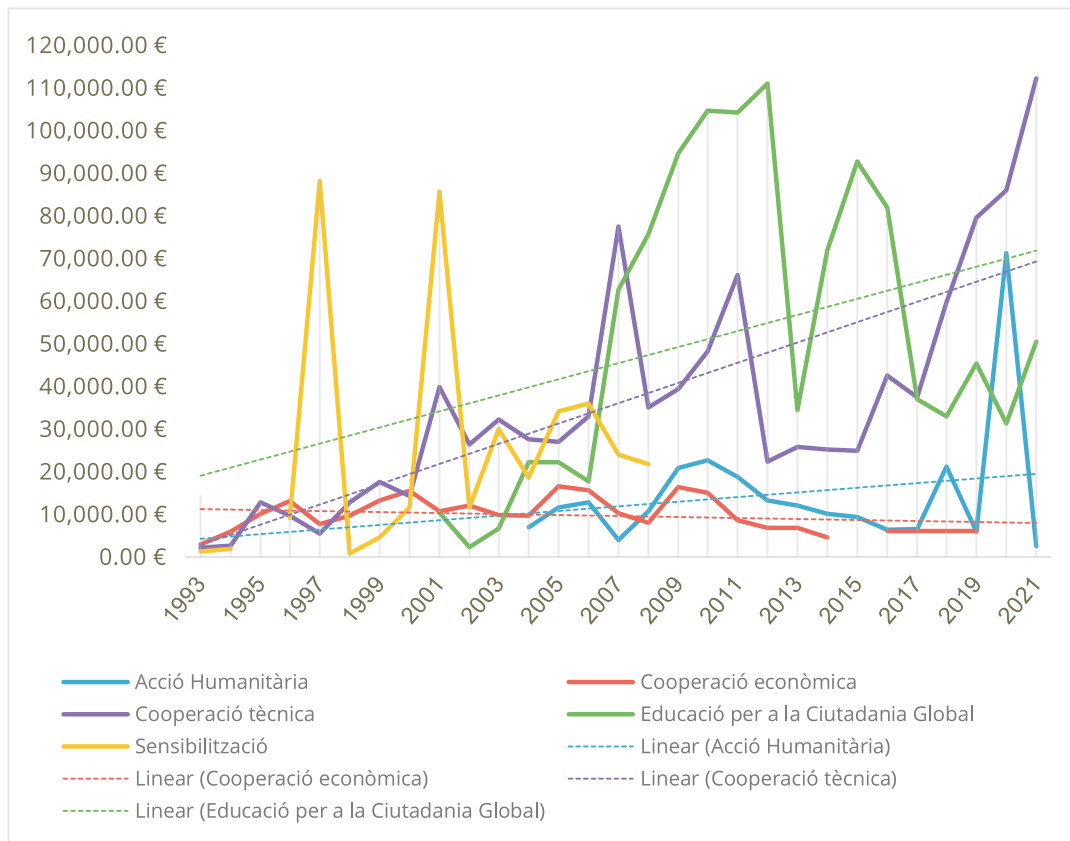
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 29. Evolució percentual de finançament per modalitat.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

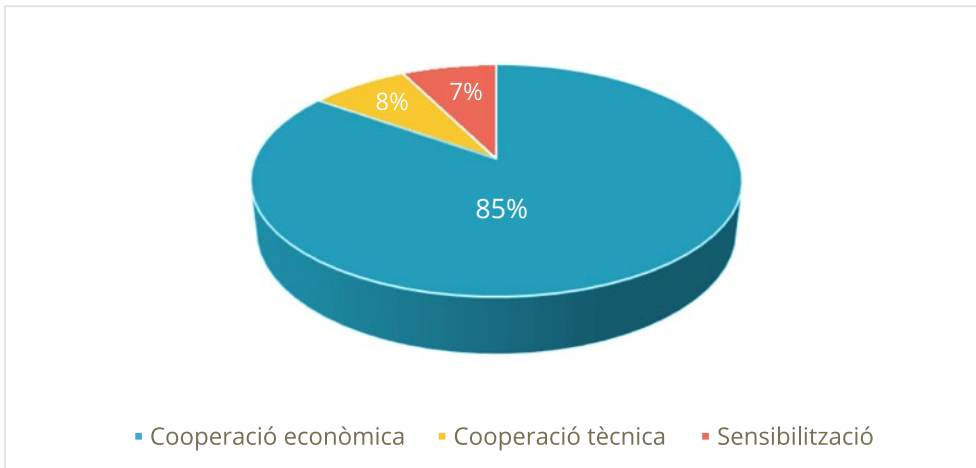
Gràfic 30. Evolució de cost mitjà per projecte segons modalitat.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

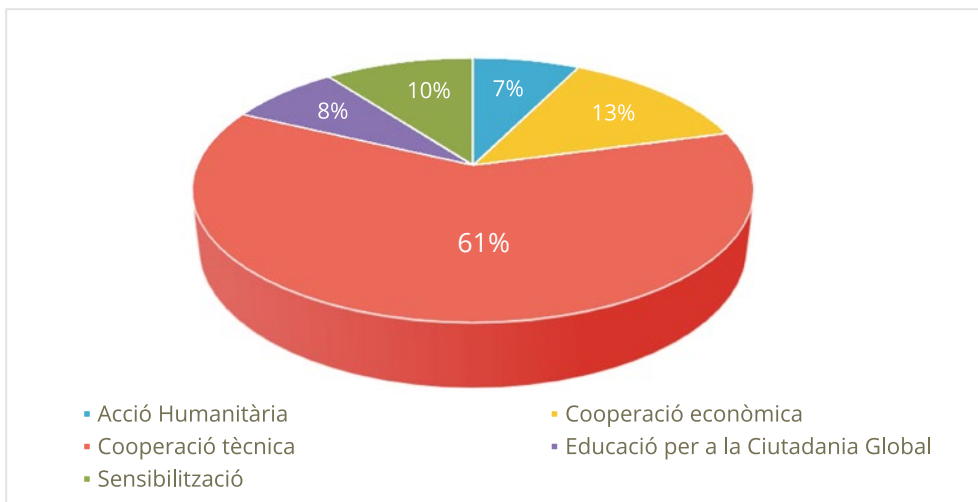
Aquests patrons s'observen amb més senzillesa en els gràfics 31, 32 i 33, que mostren la composició en moments representatius de l'evolució del FVS.

Gràfic 31. Finançament per modalitat en 1996.



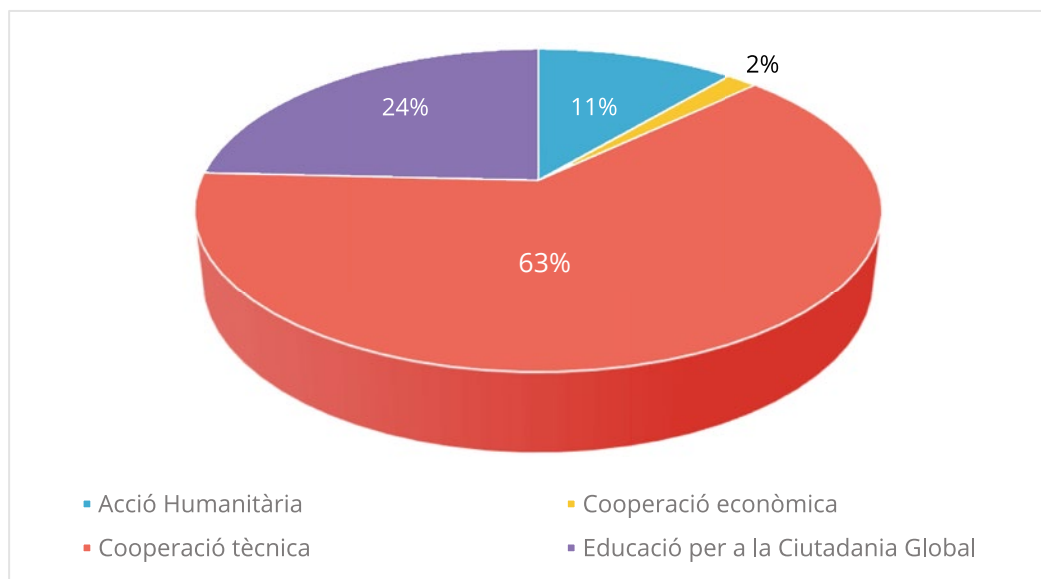
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 32. Finançament per modalitat en 2006.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 33. Finançament per modalitat en 2016.



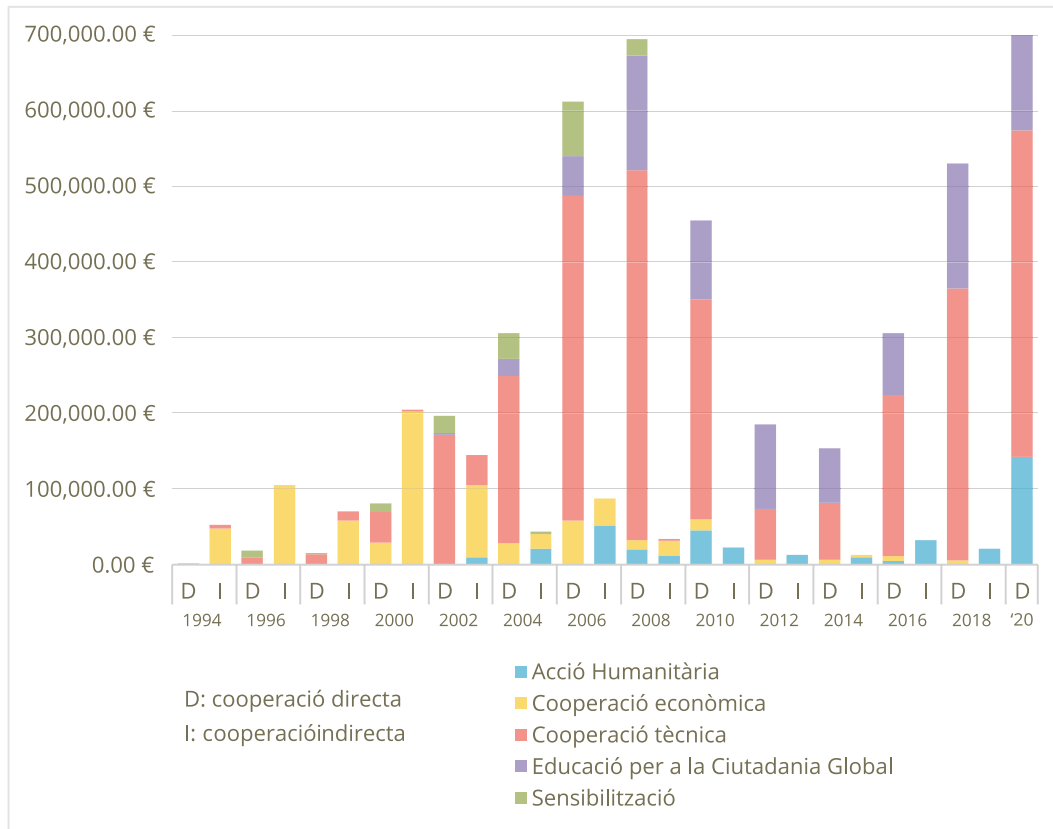
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

3.4.4 Relació entre instruments i modalitats de cooperació

Els resultats d'analitzar les relacions entre instruments i modalitats de cooperació ens permeten identificar almenys 3 moments diferenciats, com pot observar-se en els gràfics 34 i 35.

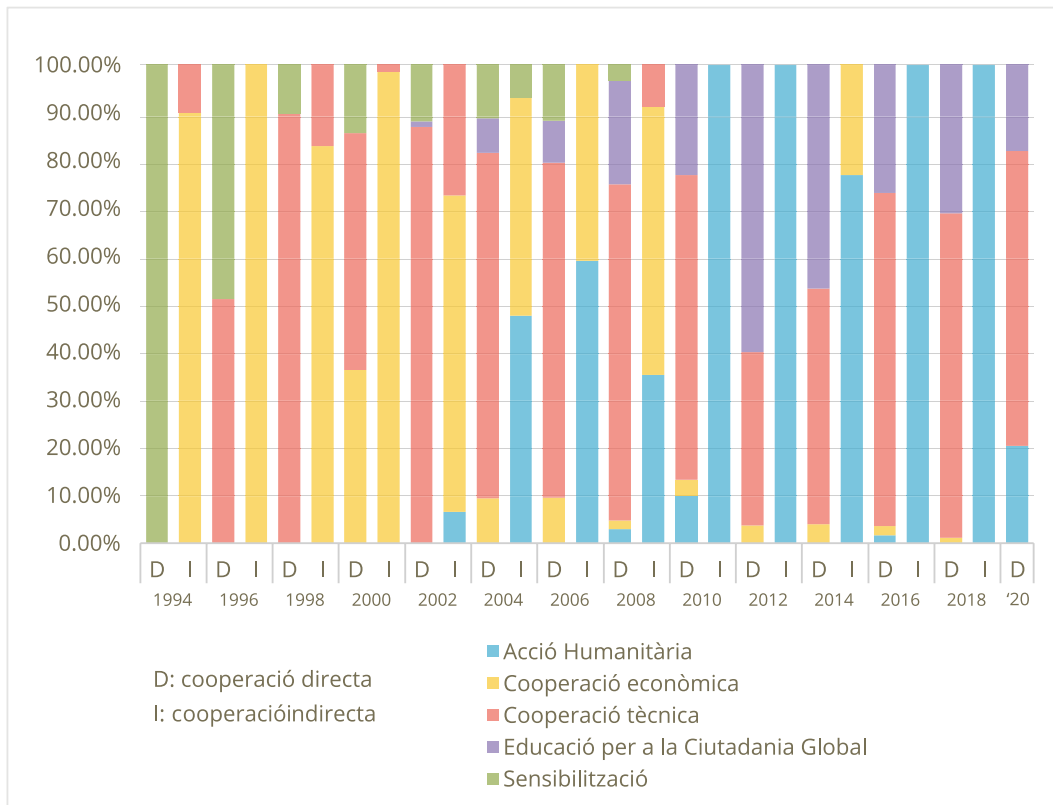
- En primer lloc, fins a l'any 2000, les dades mostren que l'àmplia majoria del finançament de la cooperació indirecta s'ha vehiculat a través de projectes de cooperació econòmica (bé per convocatòries a subvencions de concurrència competitiva o per subvenció a projectes d'ONGD a través de convenis). La cooperació directa es realitza en aquesta primera dècada fonamentalment a través de la modalitat de sensibilització. Com es va veure en la secció 3.3.2, el finançament de la cooperació indirecta és en tot cas major que la directa en aquest període.
- En segon lloc, durant la primera dècada de l'any 2000 s'aprecia un canvi de tendència. El percentatge de recursos emprats en la cooperació indirecta descendeix molt ràpidament en relació amb el de la cooperació directa. En la cooperació indirecta, l'acció humanitària gana pes relatiu enfront de la cooperació econòmica. D'altra banda, en la cooperació directa es canalitza principalment a través de la cooperació tècnica i, en molta menor mesura, a través de la cooperació econòmica i de la sensibilització.
- En tercer lloc, a partir de 2010 es consolida la preponderància de la cooperació directa enfront de la indirecta. La indirecta es dirigeix fonamentalment a l'acció humanitària (excepte en 2014, on la cooperació econòmica té una certa importància). Quant a la cooperació directa, aquesta consolida una tendència que arriba fins al present, amb una cooperació centrada principalment en la cooperació tècnica; en menor mesura en l'EpCG; i de manera quasi residual, en la cooperació econòmica.

Gràfic 34. Evolució de finançament de modalitats per instrument.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 35. Evolució percentual de finançament de modalitats per instrument.



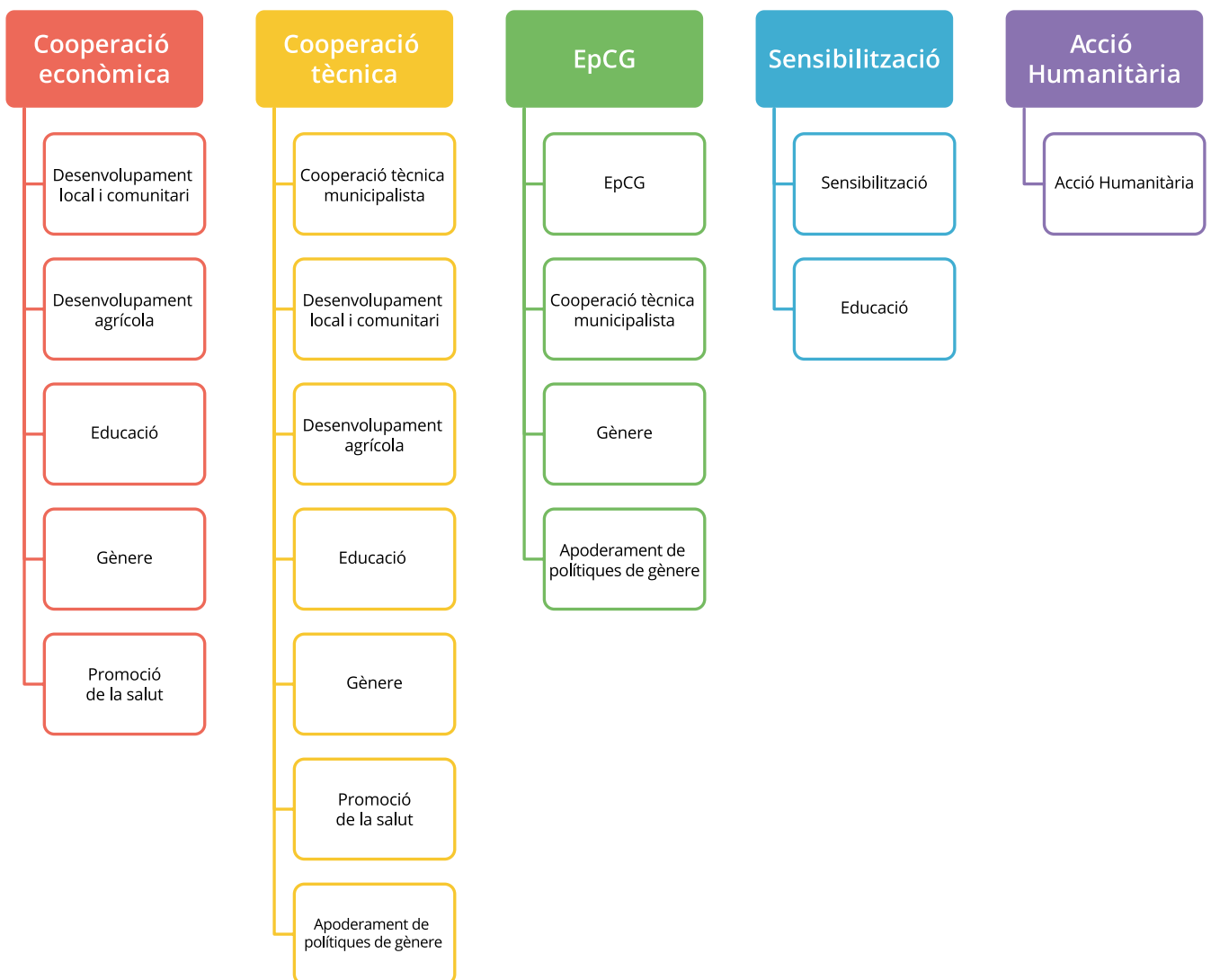
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

3.4.5 Composició per sector de cooperació

El FVS ha desplegat així mateix les seues accions de cooperació en diferents sectors o àmbits d'actuació. Els sectors considerats per a l'anàlisi de la composició de la despesa fan referència a les categories de sectors utilitzades pel FVS actualment. No obstant això, al llarg dels 29 anys del FVS analitzats no sempre s'han utilitzat les mateixes categories. Per aquest motiu, s'ha hagut de tornar a classificar projectes executats i recollits en la documentació del FVS quan no entraven en la categorització actual.

Com es veu en Gràfic 36, en alguns casos coincideixen els noms dels sectors i de les modalitats (com en el cas de l'EpCG, l'acció humanitària i la cooperació econòmica), si bé això no implica que en la classificació del FVS altres sectors es puguen incloure en aquestes modalitats. En altres casos els sectors poden pertànyer a diferents modalitats, com el gènere (que apareix en la cooperació tècnica, l'EpCG i la cooperació tècnica) o la cooperació tècnica municipalista (que a vegades apareix sota la modalitat d'EpCG i a vegades com a cooperació tècnica).

Gràfic 36. Classificació per sectors del FVS i relació amb classificació per modalitats.



Font: elaboració pròpia.

Els sectors que coincideixen amb les modalitats poden ser caracteritzats segons l'explicat en l'epígraf anterior. La resta de sectors poden caracteritzar-se de la següent manera:

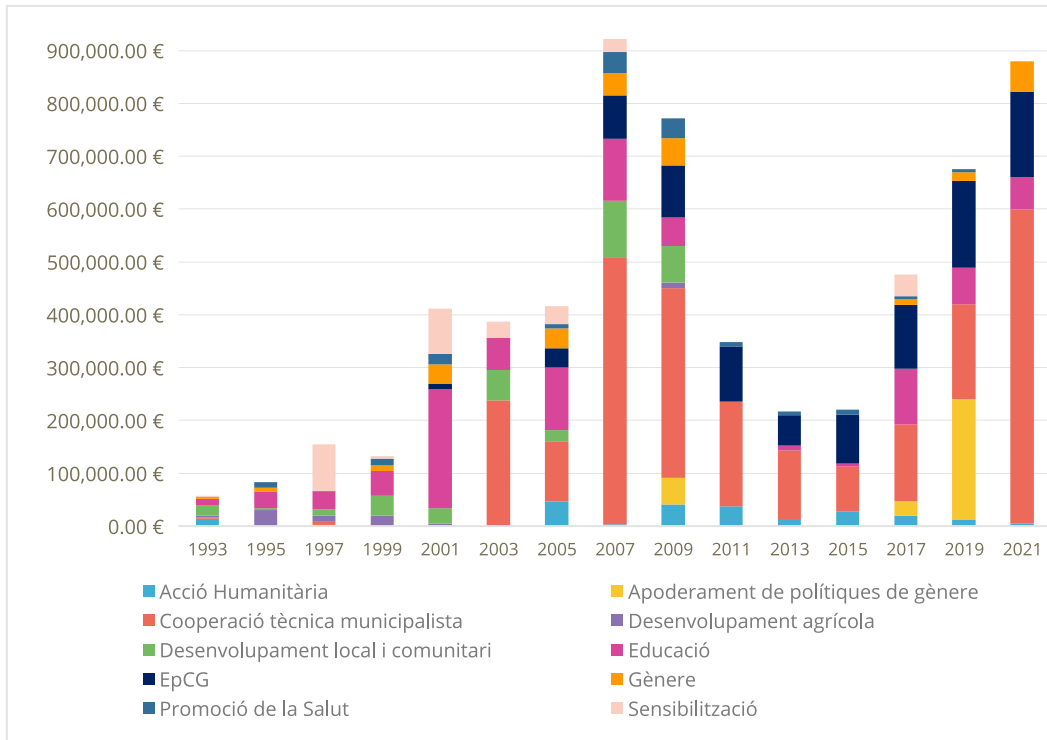
- **Desenvolupament Local i comunitari.** Els projectes desenvolupats en aquest sector es dirigeixen a l'enfortiment de capacitats locals, la creació d'infraestructura comunitàries, la formació en gestió de recursos, el codesenvolupament i la facilitació de microcrèdits.
- **Cooperació tècnica municipalista.** En aquest cas, el sector es caracteritza d'una manera més concreta que la modalitat de "cooperació tècnica". A diferència de la modalitat, fa referència específicament a projectes l'objectiu principal dels quals és la promoció de la governança democràtica i l'enfortiment institucional. Les seues accions se centren concretament a acompanyar processos d'entitats públiques municipals.
- **Promoció de la salut.** Les accions tenen com a principal objectiu generar capacitats en matèria sanitària i/o finançar infraestructures sanitàries, dotació de materials. En algunes ocasions, se centren en enfortir processos vinculats a l'atenció primària.
- **Gènere.** El sector contempla aquells projectes dirigits a acompanyar processos de desenvolupament de dones en l'àmbit productiu. També atén a aquelles accions d'EpCG centrades en fomentar la igualtat de gènere des de la perspectiva glocal.
- **Apoderament de polítiques de gènere.** En aquest sector s'inclouen projectes centrats específicament en l'acompanyament i formació de dones per a realitzar accions d'incidència política, així com per a enfortir capacitats institucionals d'entitats locals en matèria d'igualtat de gènere.
- **Desenvolupament agrícola.** En aquest sector es categoritzen els projectes que tenen com a objectiu principal la promoció productiva del sector primari, ja siga a través de la inversió en infraestructures rurals, l'accés a terres o altres accions.
- **Educació.** Si bé l'entitat contempla activitats formatives en la majoria dels seus projectes, els projectes considerats com a pertanyents d'aquest sector destaquen per centrar-se en la generació de coneixements en Drets Humans i Ciutadania Global en l'àmbit educatiu formal.

L'anàlisi dels valors absoluts i relatius del finançament per sectors, com s'observa en els gràfics 37 i 38, ofereix una evolució que es pot classificar en 3 etapes:

- Entre l'inici de l'activitat del FVS i 2002 s'observa que els projectes atenen una gran varietat d'àmbits, encara que amb prevalença dels sectors de promoció de la salut, educació i Desenvolupament Local i comunitari. A més, es dona una gran variabilitat quant a la importància relativa de cada àmbit en aquest període (per exemple, salut suposa recursos entre el 5% de 2001 i el 62% de 1996).
- Des de 2002 apareixen els primers projectes en cooperació tècnica municipalista. Des d'aquest moment es dona un ràpid increment i consolidació de la importància de projectes en aquest sector. Aquesta importància es manté fins a l'actualitat. Aquest sector ha representat de mitjana un 30% del finançament, sent 2013 l'any de major representació, amb un 60% del total.
- Un poc més endavant, des de 2004 van guanyant gradualment importància (encara que, en general, inferior al sector de la cooperació tècnica municipalista) els projectes en el sector d'EpCG. Des de 2011 han suposat almenys el 25% dels recursos en projectes (excepte en 2018).
- Finalment, es pot destacar que els sectors vinculats al gènere, això és, els categoritzats com a "gènere" i com a "apoderament de polítiques de gènere", cobren especial importància des de 2016. En tres dels últims sis anys han suposat més del 40% dels recursos dels projectes del FVS.

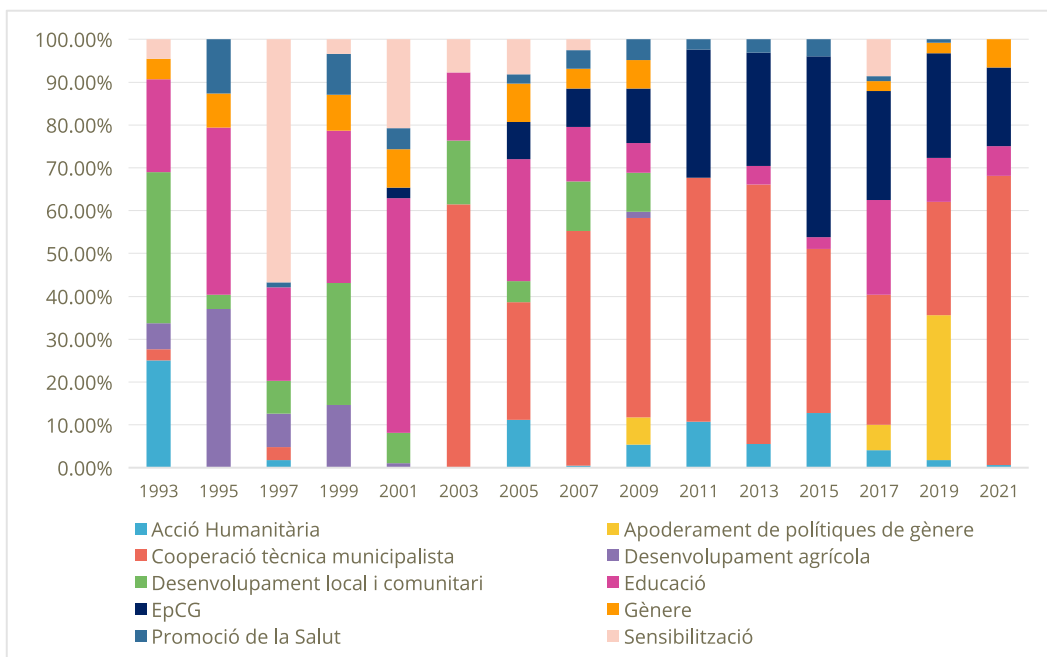
Aquestes etapes poden reconèixer-se amb més senzillesa veient el finançament per sectors en anys representatius d'aquestes etapes, com es pot apreciar en els gràfics 37, 38, 39, 40 i 41.

Gràfic 37. Evolució del finançament per sector.



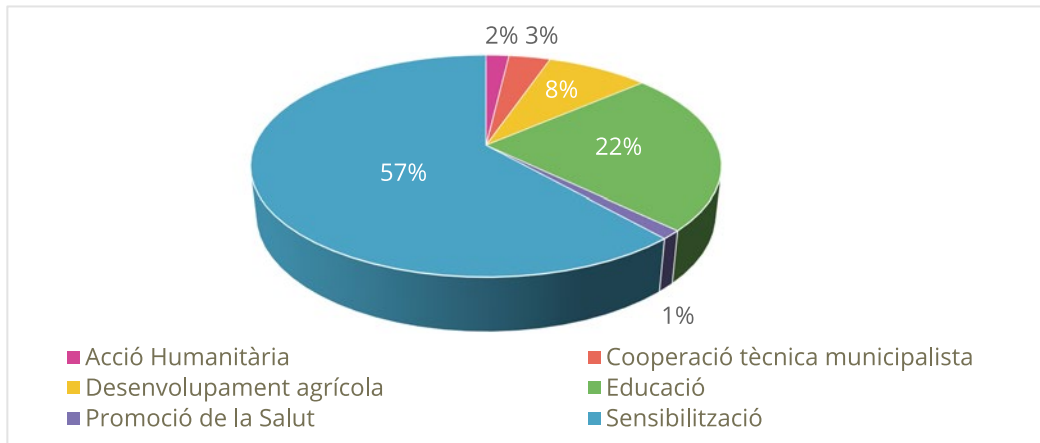
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 38. Evolució percentual de finançament per sector.



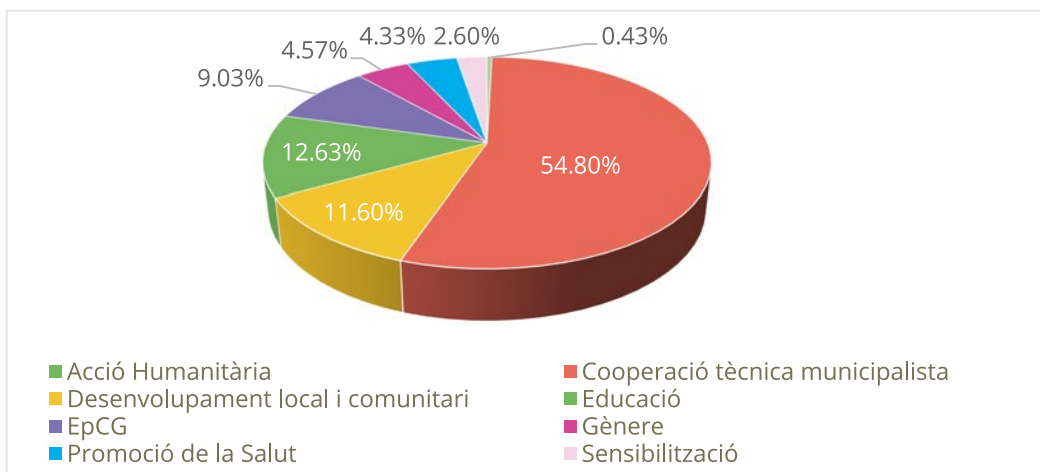
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 39. Finançament per sector en 1997.



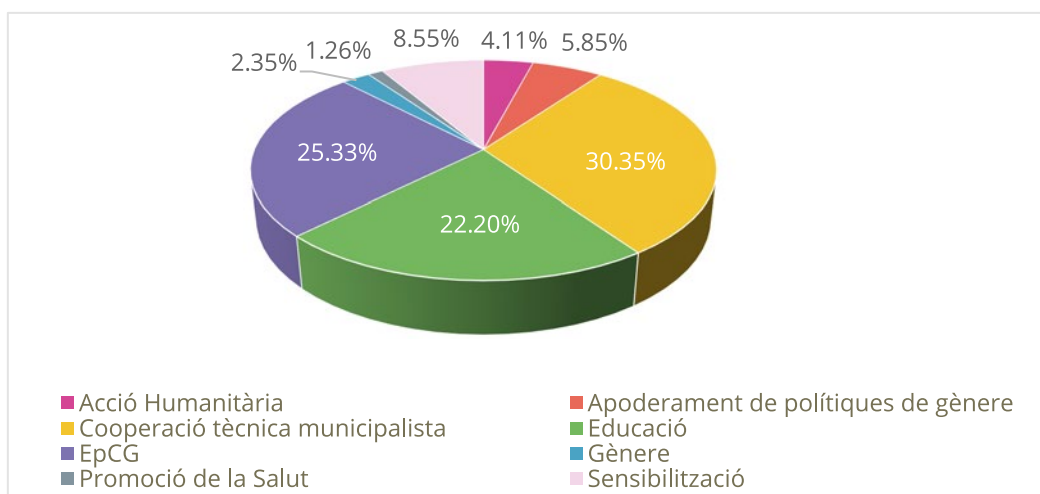
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 40. Finançament per sector en 2007.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Gràfic 41. Finançament per sector en 2017.



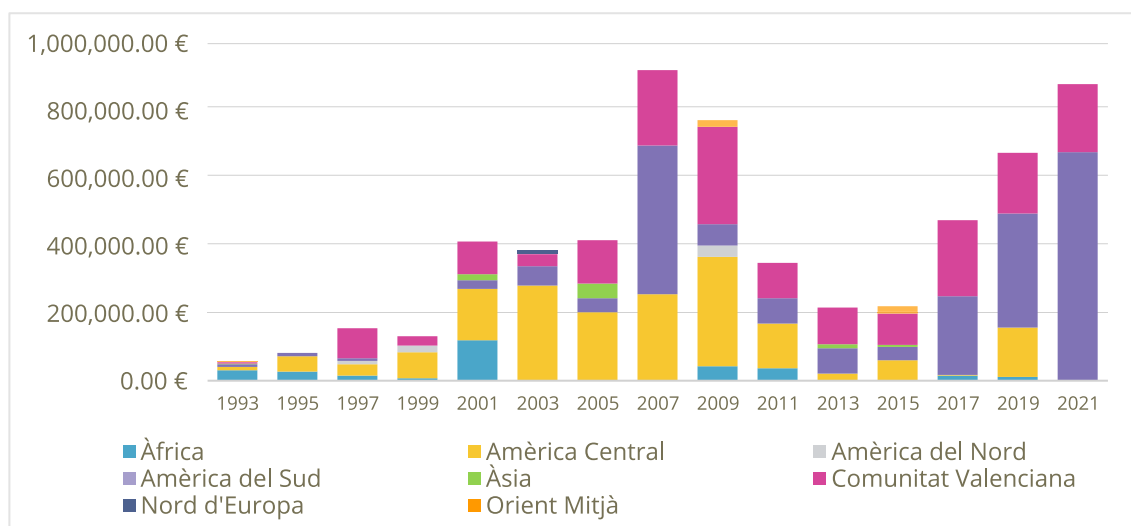
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

3.4.6 Composició per zona geogràfica

El FVS ha desenvolupat projectes en 49 països diferents al llarg de la seua història, la majoria d'ells a les zones geogràfiques d'Amèrica Central i Amèrica del Sud, com mostren els gràfics 42 a 46. Els territoris que han rebut més finançament per projectes, després de la mateixa Comunitat Valenciana (26% del total de recursos en la història del FVS), són l'Equador (21%) i El Salvador (19%). Si fem una anàlisi per períodes, trobem de nou 3 períodes diferenciats, com mostren els gràfics esmentats

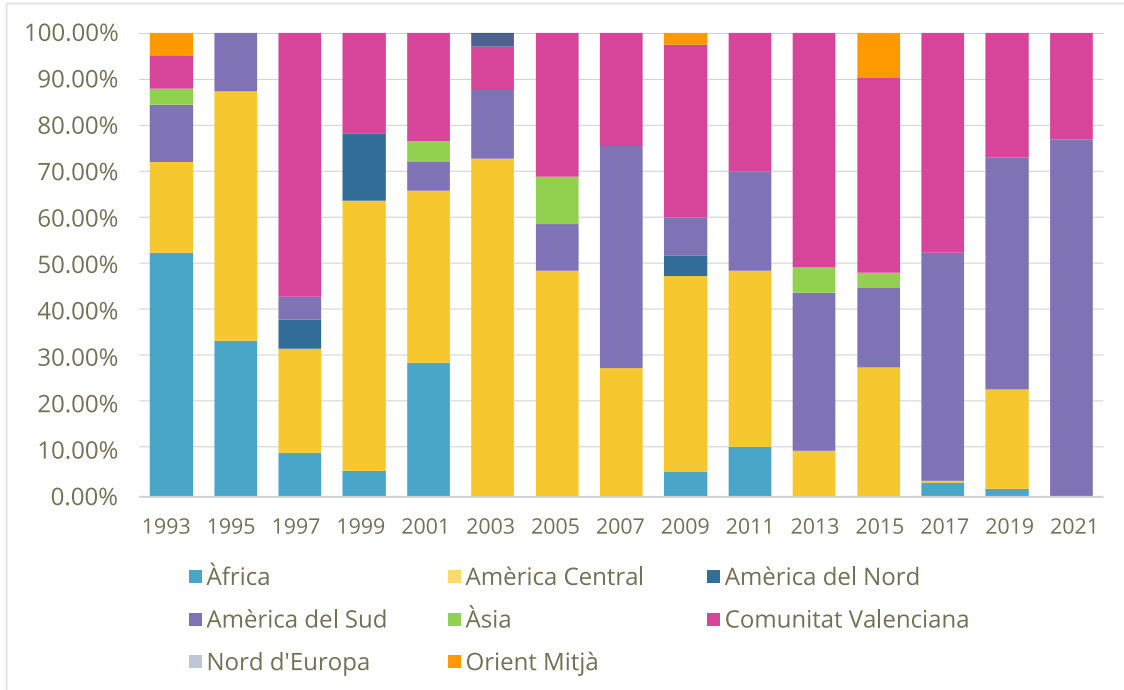
- En la primera dècada d'història del FVS el finançament se centrava majoritàriament en les zones d'Amèrica Central i Àfrica. El finançament d'ambdues zones geogràfiques suposava aproximadament un 70% de cada exercici. En tot cas, com ocorria en el cas dels sectors, també en termes geogràfics es dona una gran variabilitat entre anys.
- En la segona dècada, aproximadament des de 2003, veiem que continua la preeminència d'Amèrica Central com a destí del finançament per projectes, si bé es dona un descens del finançament dels projectes en la zona africana. D'altra banda, els projectes que es desenvolupen en la Comunitat Valenciana tenen cada vegada més importància, suposant una mitjana del 20% del finançament en aquest període.
- En la tercera dècada, des de 2012, s'observa una més clara concentració geogràfica. En aquest sentit, els països prioritaris d'Amèrica del Sud incrementen el seu pes en el finançament fins a arribar a representar en 2020 quasi el 80% del finançament. D'altra banda, descendeix considerablement el finançament a Amèrica del Central, que en aquest cas es concentra en El Salvador, Nicaragua i Guatemala. Finalment, el finançament de la Comunitat Valenciana es consolida amb al voltant d'un 30% del finançament per exercici.

Gràfic 42. Evolució del finançament per zona geogràfica.



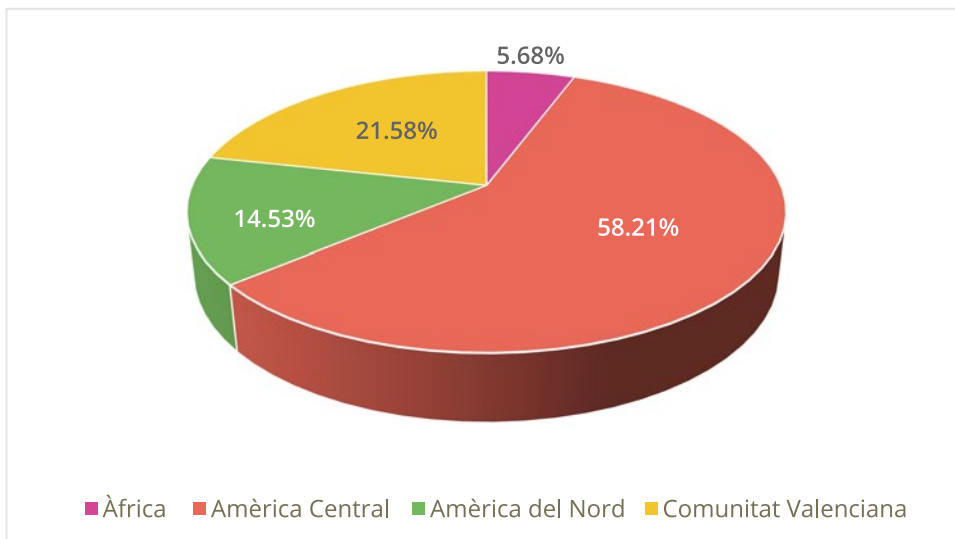
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades del FVS

Gràfic 43. Evolució percentual de finançament per zona geogràfica.



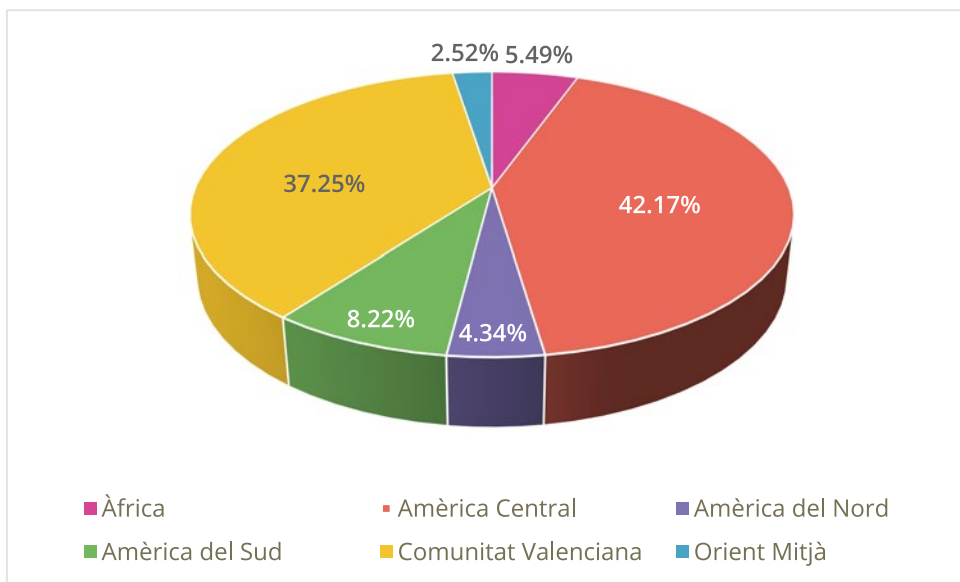
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades del FVS.

Gràfic 44. Finançament per zona geogràfica en 1999.



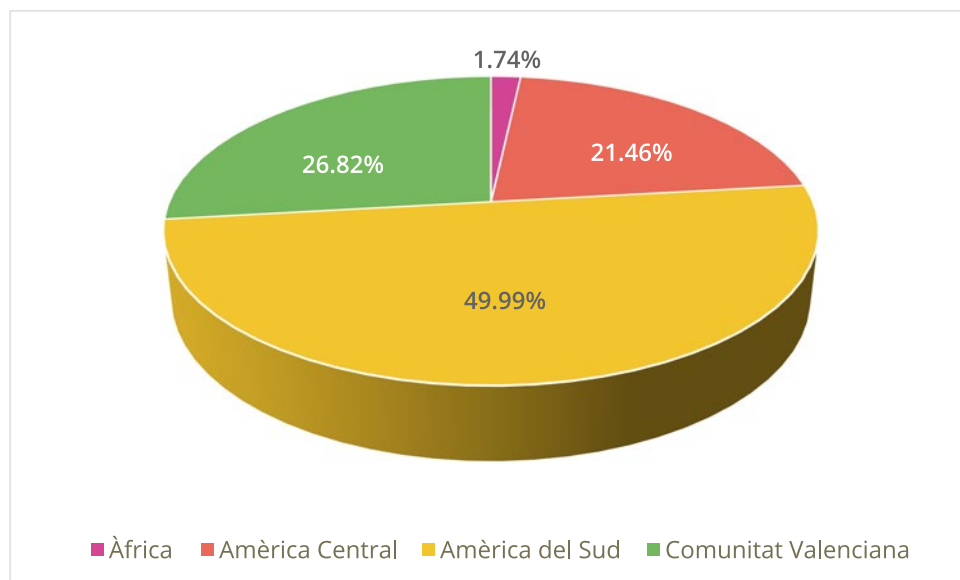
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades del FVS.

Gràfic 45. Finançament per zona geogràfica en 2009.



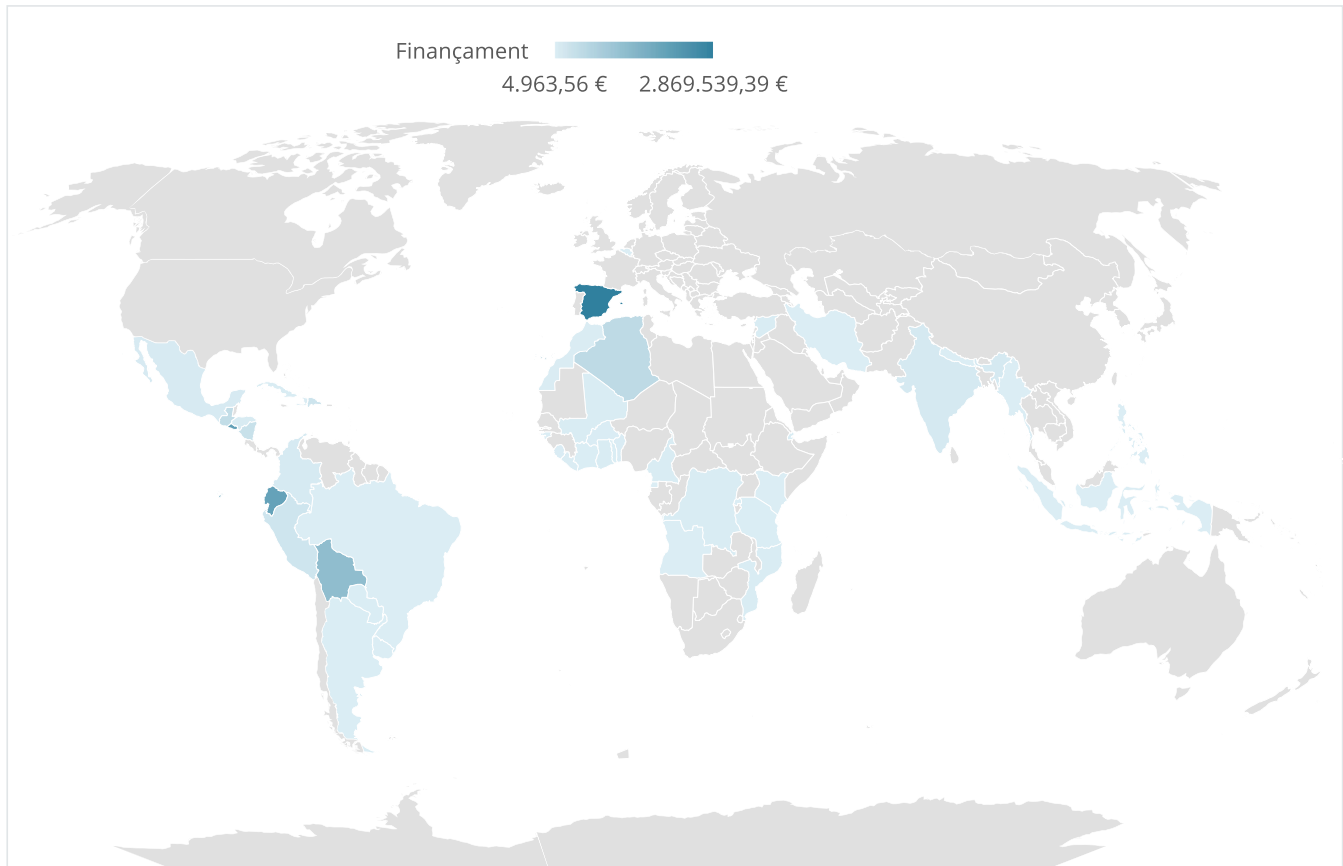
Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades del FVS.

Gràfic 46. Finançament per zona geogràfica en 2019.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades del FVS.

Gràfic 47. Concentració de la finançament per zona geogràfica, en el conjunt de la història del FVS



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

3.5 COMUNICACIÓ

Com indiquen tant el Pla de Comunicació 2020-2023 del FVS com els informes anuals de gestió, la comunicació és un aspecte fonamental en l'acció de l'entitat, com a mecanisme de transparència i rendició de comptes i com a eina de sensibilització.

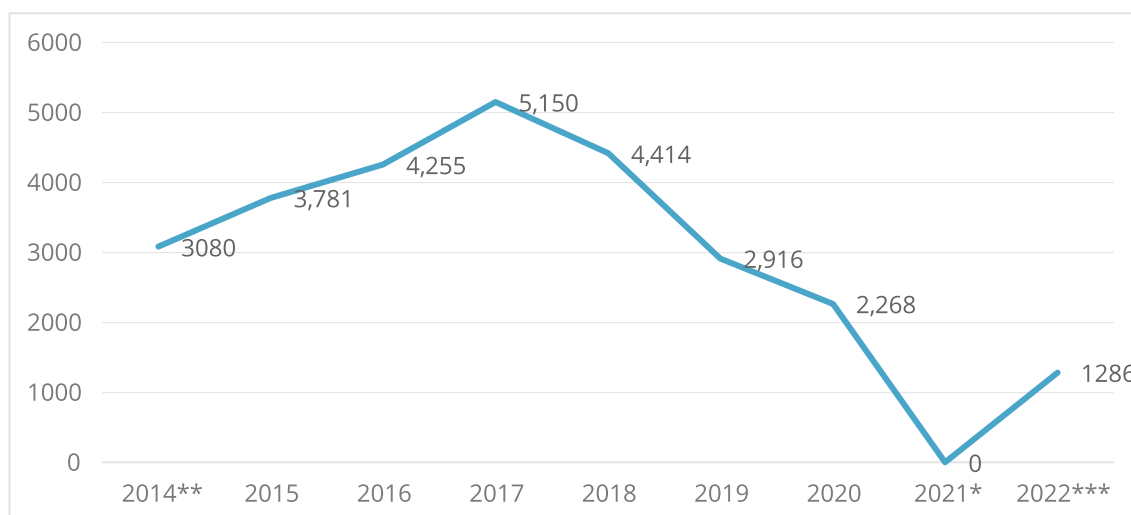
El FVS empra com a eines clau de comunicació, d'una banda, els mitjans digitals, particularment la seua pàgina web i l'activitat en xarxes socials. Per un altre, les notes de premsa.

3.5.1 Accions de comunicació del FVS: mitjans digitals

La web del FVS, www.fonsvalencia.org, és una eina fonamental que ha sigut contínuament renovada durant la història de l'associació. El maig de 2022 es va activar la seua última (i més profunda) renovació. La web, a més de donar cabuda a informació institucional, notícies o recursos, allotja espais específics de projectes, entre els quals destaquen els espais del programa d'"Especialista Municipal Voluntari/ària" (des de 2017) i "In/Sostenible" (des de 2019).

Com s'observa en el Gràfic 48, després d'un increment de visites a la web fins a 2014 s'ha produït una caiguda sostinguda de les mateixes des de 2017 fins a 2022 (en 2021 no es van comptabilitzar, donat el moment de renovació de la web). Com assenyalava l'informe de gestió de 2019 (pàg. 55), aquesta caiguda podria deure's a l'activitat menys intensa de l'àrea de comunicació en la promoció de la web. L'informe de 2020 (pàg. 46), per part seua, justifica la continuïtat de la caiguda a causa del "*monoprotagonisme*" que ha tingut la informació relacionada amb la COVID. Es pot afegir que aquesta disminució pot explicar-se també per la tendència global per la qual les xarxes socials s'estan convertint en instruments de comunicació més rellevants per als usuaris que les pàgines web institucionals.

Gràfic 48. Nombre de visites rebudes de la pàgina web www.fonsvalencia.org entre 2014 i 2022



*En 2021 i fins a maig de 2022 no es va comptabilitzar per renovació de pàgina web.

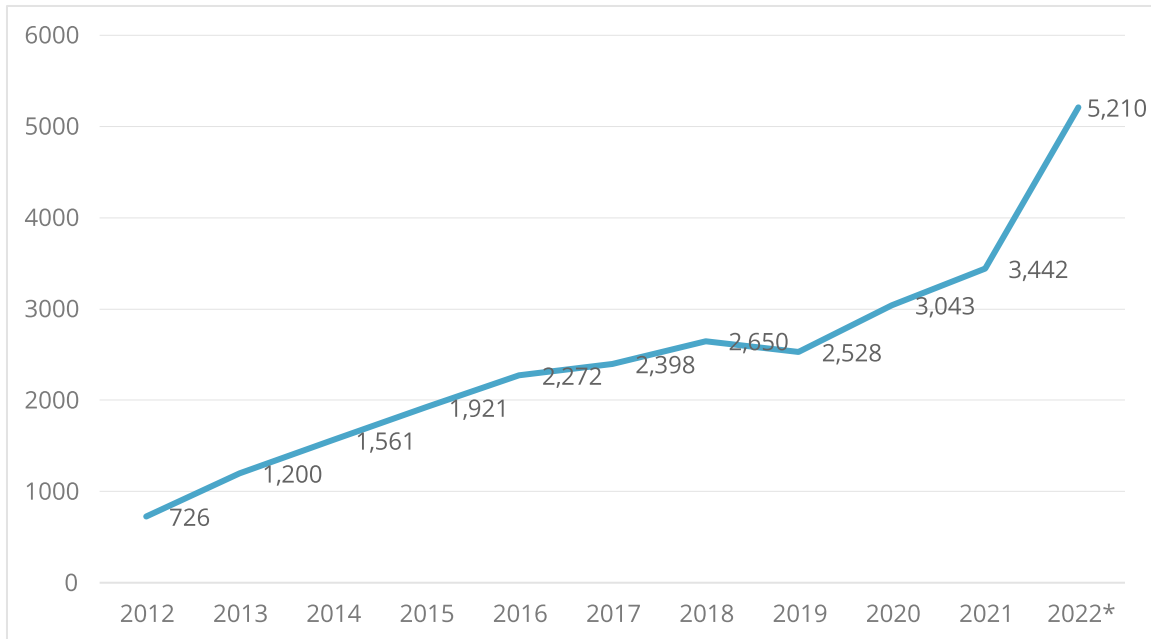
**Dades estimades en funció de la memòria 2015.

***S'analitza el període de maig a desembre de 2022.

Font: elaboració pròpia d'acord amb les memòries del FVS entre 2014 i 2020 i consultes realitzades al FVS per a dades de 2021 i 2022

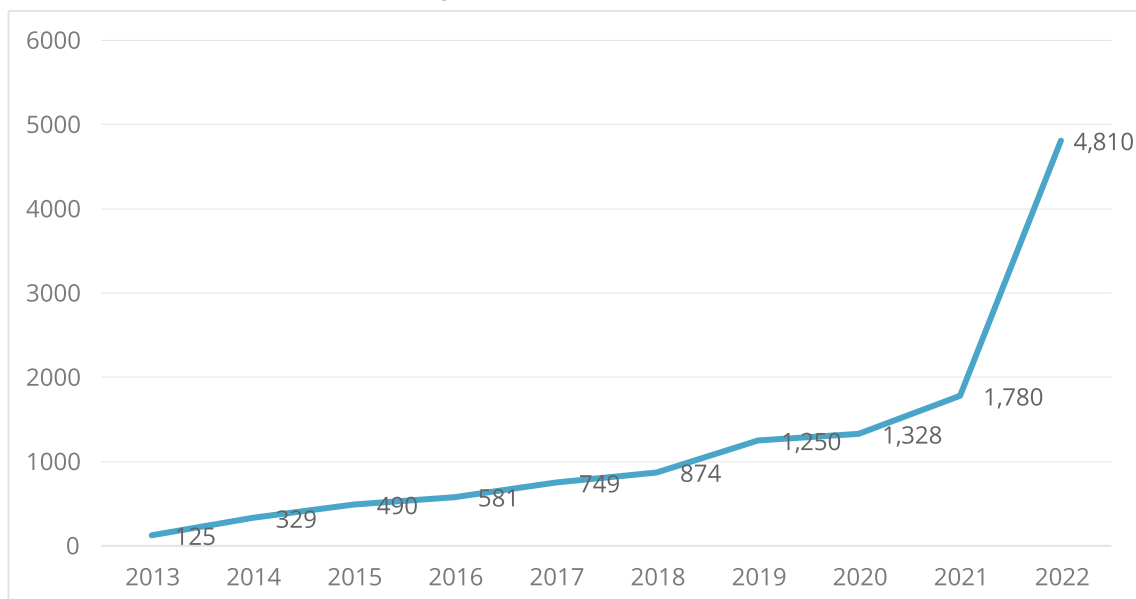
El FVS és molt actiu en xarxes socials, concretament en la seua pàgina de Facebook, activa des de setembre de 2011, i en el seu compte de Twitter (@fonsvalencia), obert el juny de 2013. Com es veu en els gràfics 49 i 50, el creixement de seguidors en totes dues xarxes ha experimentat un creixement sostingut des de la seua posada en marxa. Aquest creixement ha sigut especialment intens en 2022.

Gràfic 49. Seguidors de la pàgina de Facebook entre 2012 i 2022



Font: elaboració pròpia d'acord amb les memòries del FVS entre 2014 i 2020 i consultes realitzades al FVS per a dades de 2021 i 2022

Gràfic 50. Seguidors en Twitter entre 2013 i 2022



Font: elaboració pròpia d'acord amb les memòries del FVS entre 2014 i 2020 i consultes realitzades al FVS per a dades de 2021 i 2022

El setembre de 2022 es va estrenar el compte del FVS en Instagram. A 31 de desembre d'eixe any tenia 1.670 seguidors.

L'abril de 2022 s'inicia el butlletí digital informatiu "El Fons a un Clic", el qual recull l'actualitat del FVS més rellevant de cada mes i és enviat a les entitats locals sòcies del FVS per correu electrònic mitjançant una plataforma de màrqueting.

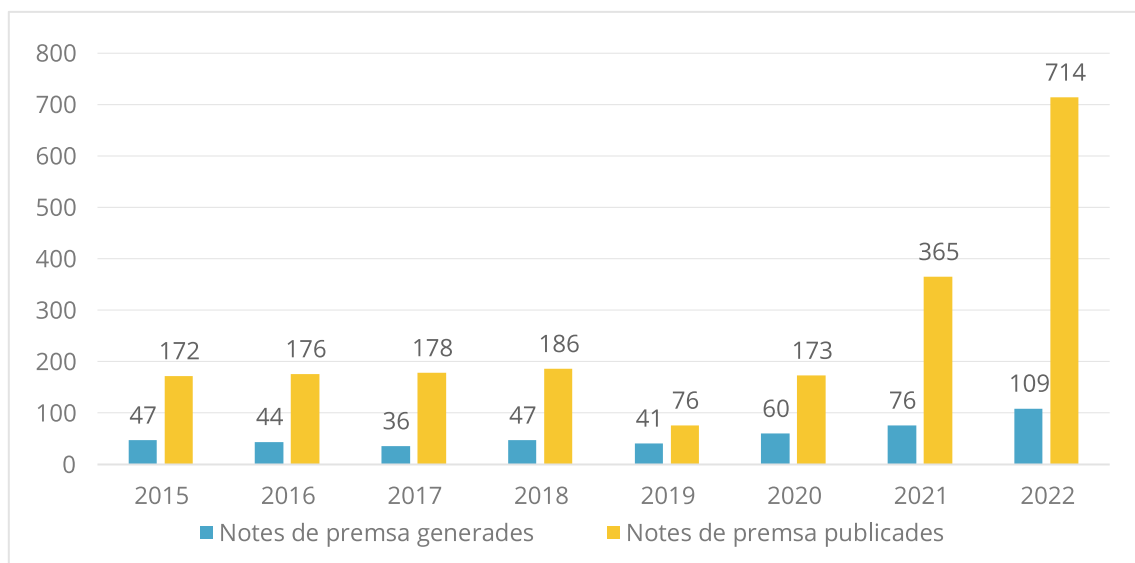
Finalment, cal assenyalar que el FVS té també presència en altres mitjans digitals de caràcter multimèdia, particularment YouTube i Vimeo, encara que l'ús d'aquestes plataformes és de menor rellevància. En el cas de YouTube (<https://www.youtube.com/channel/uc01yqmsycipul9fojex6jjg>), l'espai del FVS és present des de 2018 i tenia, el setembre de 2022, 9 subscriptors i 20 vídeos que sumaven 709 visualitzacions. En el cas de Vimeo (<https://vimeo.com/user10309994>), actiu des de 2012, es troben 9 vídeos i cap seguidor. Aquestes xifres són discretes, així que la funció d'aquests mitjans per al FVS sembla ser més la de repositori dels continguts que un espai de difusió d'importància estratègica.

3.5.2 Accions de comunicació del FVS: notes de premsa

El FVS realitza una labor particularment activa d'emissió de notes de premsa, així com de seguiment de la publicació de les mateixes en mitjans.

El Gràfic 51 reflecteix la quantitat de notes de premsa generades i les publicacions en mitjans a les quals han donat lloc, d'acord amb els informes de gestió del FVS entre 2015 i 2022. En la tendència s'observen variacions importants. Segons el personal de comunicació del FVS, aquesta variabilitat pot deure's als problemes de seguiment ja indicats - que explicarien la reducció l'any 2019 -, i a l'impacte positiu per la mateixa contractació d'un tècnic específic per a comunicació a temps parcial des de finals de 2019 - que explica la millora de resultats en 2020, 2021 i, de manera molt visible, en 2022.

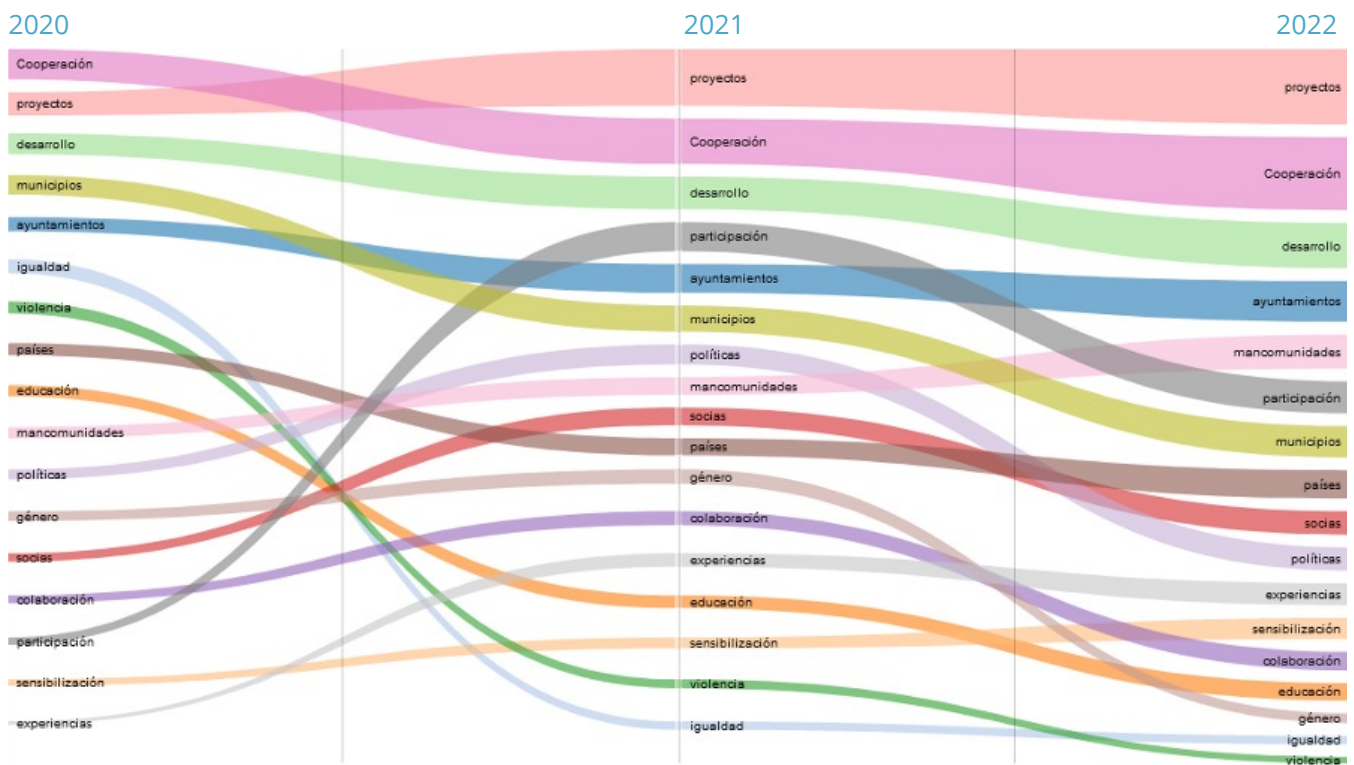
Gràfic 51. Evolució del nombre de notes de premsa generades i publicades 2015-2021



Font: elaboració pròpia d'acord amb els informes de gestió d'entre 2015 i 2021 i consultes realitzades al FVS per a dades de 2022

Amb relació als continguts de les notes, sense voluntat d'elaborar una anàlisi exhaustiva sinó només una aproximació exploratòria, el Gràfic 52 mostra els resultats de l'anàlisi del contingut de totes les notes de premsa (123) generades pel FVS entre 2020 i 2022. El gràfic mostra tant els termes més emprats com l'evolució en els tres anys.

Gràfic 52. Evolució termes usats en les notes de premsa generades entre 2020-2022



Font: elaboració pròpia d'acord amb les 123 notes de premsa emeses entre 2020 i 2022

El gràfic mostra amb claredat l'aparició en les notes de premsa de termes fonamentals que caracteritzen l'acció del FVS i que han sigut enunciats en apartats anteriors. Aquests termes ens parlen tant dels objectius generals de l'associació ("cooperació", "desenvolupament"), del seu caràcter municipalista ("ajuntaments", "mancomunitats"), dels seus instruments i línies d'actuació ("projectes", "sensibilització", "polítiques", "educació", "igualtat") o dels enfocaments emprats ("participació", "gènere", "col·laboració").

No s'aprecien diferències substancials en els termes utilitzats en les notes en els 3 anys analitzats, la qual cosa ens parla de l'estabilitat en els projectes, en el tipus d'intervencions, enfocaments i sòcies, aspecte que s'ha discutit amb anterioritat.

De manera complementària, en el Gràfic 53 es mostra un núvol de paraules dels substantius més utilitzats només en els titulars de les notes de premsa emeses pel FVS entre 2020 i 2022. Els resultats són similars als del gràfic anterior.

Gràfic 53. Núvol de paraules amb els substantius més utilitzats
en els titulars de les notes de premsa emeses en els anys 2020-2022



Font: elaboració pròpia d'acord amb els titulars de 123 notes de premsa emeses entre 2020 i 2022

04 **POLÍTIQUES I ACCIONS DELS AJUNTAMENTS**

04 CARACTERITZACIÓ DE POLÍTIQUES I ACCIONS DE COOPERACIÓ DELS AJUNTAMENTS SOCIS

En aquest capítol es realitza una caracterització general d'aspectes clau de les polítiques i accions dels ajuntaments socis del FVS. Sobre aquest tema, s'assenyalen algunes qüestions metodològiques que completen l'indicat en el capítol 1.

Sobre la unitat d'anàlisi, generalment s'analitzen o bé el conjunt dels 123 ajuntaments membres del FVS en 2021 indicats en l'Annex 1, o bé una part dels mateixos de la qual es té dades (per exemple, per ser únics que han contestat el qüestionari o els únics dels quals s'ha obtingut informació secundària). S'indica en tot cas en cada secció i gràfic quina ha sigut la mostra analitzada.

D'altra banda, en algunes seccions apareixen anàlisis de casos concrets en quadres. Aquests casos no són necessàriament casos representatius o "millors" que uns altres, sinó que suposen casos interessants des del punt de vista dels valors de la cooperació municipalista, tal com s'ha exposat en el marc en el capítol 2. Aquests casos permeten a més tindre una imatge de la quantitat i diversitat de pràctiques rellevants en el territori valencià.

Sobre l'abast temporal es realitza, quan es pot, una anàlisi des de 2019 fins a l'actualitat. Quan no ha sigut possible o resulta pertinent l'anàlisi d'un altre període, s'indiquen els períodes analitzats.

Per a qüestions metodològiques específiques no detallades en la descripció de la metodologia general en el capítol 1 es donen explicacions concretes en notes al peu.

4.1 MARC INSTITUCIONAL

4.1.1 La cooperació en l'organització municipal

S'aborda en aquesta secció la situació de la cooperació com a competència dins de l'organigrama municipal dels diferents ajuntaments. Per a aquesta anàlisi institucional es té en compte el conjunt dels 123 ajuntaments socis del FVS indicat en l'Annex 1.

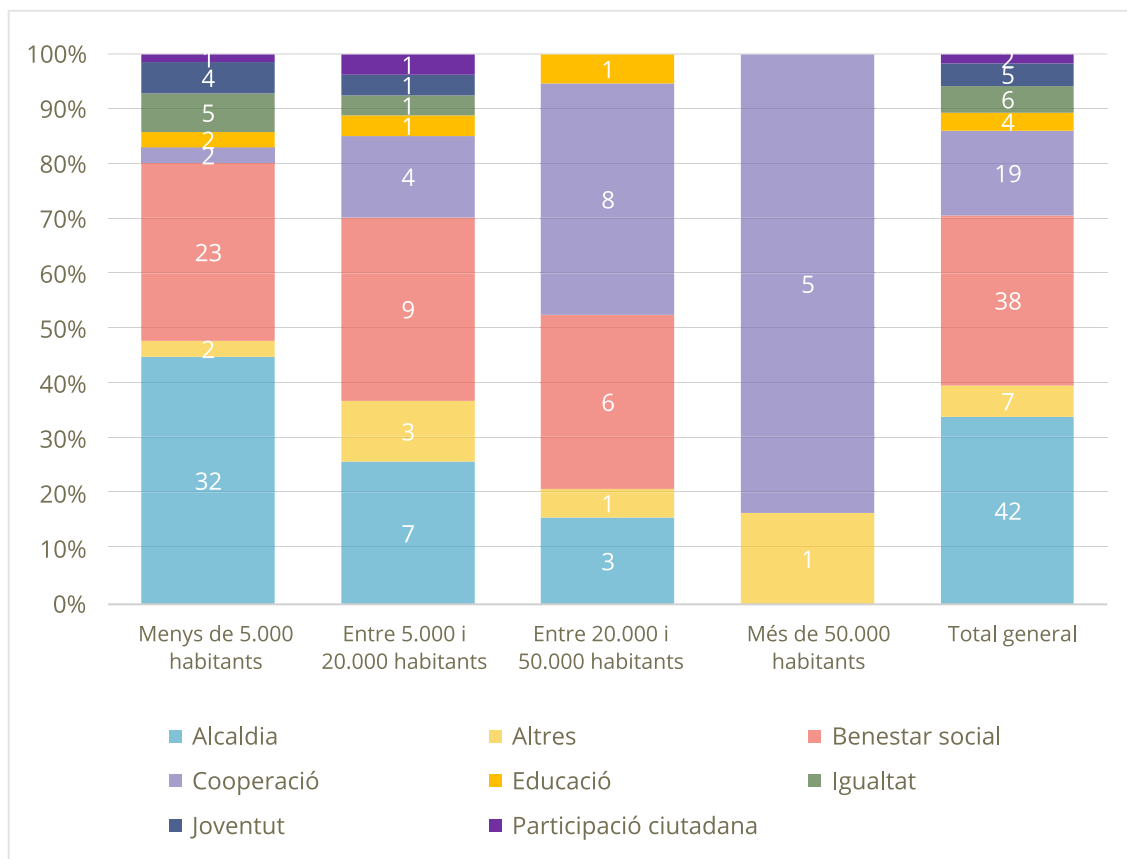
Com s'observa en el Gràfic 54, la situació de la cooperació en els organigrames municipals dels diferents ajuntaments resulta molt diversa, si bé sembla existir una relació entre la ubicació de la competència en l'organigrama i la grandària del municipi. Veiem així algunes tendències generals rellevants.

En primer lloc, no són habituals els casos en què la competència de cooperació es troba en una regidoria que continga el terme “cooperació” o “solidaritat” en la denominació de la mateixa - de manera exclusiva o amb altres àrees en la denominació. Únicament, 19 dels 123 municipis analitzats (entorn del 15%) contenen en el seu organigrama municipal una regidoria amb aquests termes, de les quals 15 tenen el terme de “cooperació” i 4 el de “solidaritat”. No obstant això, aquesta situació augmenta a mesura que s’incrementa la grandària dels ajuntaments fins a ser la més habitual en els municipis de major grandària. Així, quasi el 85% dels municipis de més de 50.000 habitants té una regidoria que inclou “cooperació” o “solidaritat”.

En segon lloc, destaca la freqüència amb la qual les àrees o regidories de Benestar Social, Serveis Socials i Polítiques Inclusives contenen les competències en matèria de cooperació. La suma d’aquestes àrees suposa, en números absoluts, la segona major responsable de les accions de cooperació, després d’alcaldia. En termes relatius, els ajuntaments de grandària mitjana (entre 5.000 i 20.000 habitants) són els que més responen a aquesta realitat.

En tercer lloc, a mesura que descendeix el pes poblacional del municipi, la cooperació depèn més de l’àrea d’alcaldia, sent un fet constatat en quasi la meitat dels ajuntaments de menys de 5.000 habitants.

Gràfic 54. Regidories responsables d’accions de cooperació en tots els ajuntaments socis del FVS, segons grandària⁹.



Font: elaboració pròpia d’acord amb les dades oficials del FVS.

⁹ Per a realitzar la distribució de regidories s’ha optat per generar categories que aglutinen àrees semblants. La categoria relativa a “unes altres” fa referència a aquells noms de regidoria que no han pogut agrupar-se amb uns altres, sent casos singulars: per exemple, quan la cooperació es realitza des de la regidoria de majors, promoció econòmica, relacions internacionals, turisme, o hisenda i transparència.

Encara que escapa de l'abast d'aquest treball explorar les implicacions de la situació de cooperació en una o l'altra àrea, sí que es pot dir que, prenent com a base les entrevistes realitzades, aquest fet té implicacions quant al marge de maniobra en matèria d'accions de cooperació. Algunes persones afirmen que l'absència d'una regidoria o àrea nominal pròpia i, per tant, la dependència de les accions de cooperació a altres àrees afecta la dotació de recursos econòmics i tècnics específics o a la capacitat política per a desplegar aquesta política.

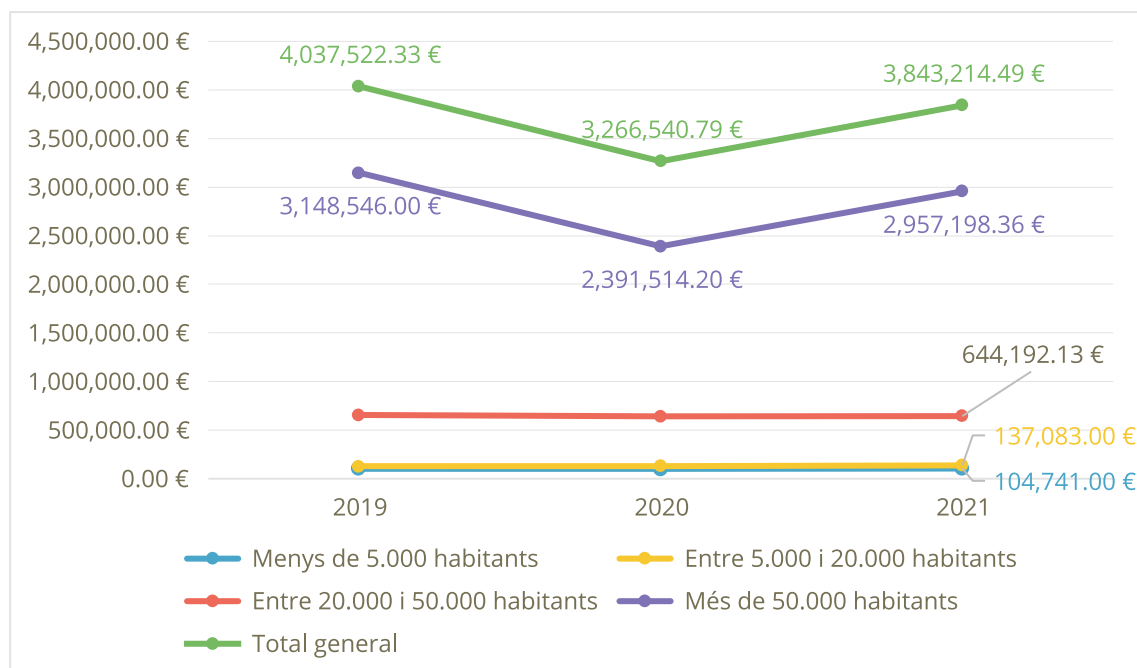
4.1.2 Recursos econòmics

ESFORÇ DEDICAT A COOPERACIÓ

Els gràfics 55 i 56 identifiquen de forma aproximada¹⁰ la inversió dedicada a cooperació pels 97 municipis del FVS dels quals es tenia dades dels tres anys analitzats. Així, encara que la imatge no és completa, sí que permet veure l'evolució en el període i les comparacions entre municipis segons grups poblacionals.

S'observa que municipis de totes les grandàries han fet un esforç sostingut en cooperació entre 2019 i 2021. La caiguda de despesa en 2020 es deu a problemes d'execució de grans ajuntaments (particularment València), si bé es recupera en bona part en 2021. Així, malgrat les reduccions d'ingressos i de les despeses de la pandèmia, la imatge general és que els ajuntaments socis del FVS van continuar amb el seu compromís amb la inversió en cooperació.

Gràfic 55. Evolució de la despesa en cooperació executat per grandària poblacional¹¹.



Font: elaboració pròpia.

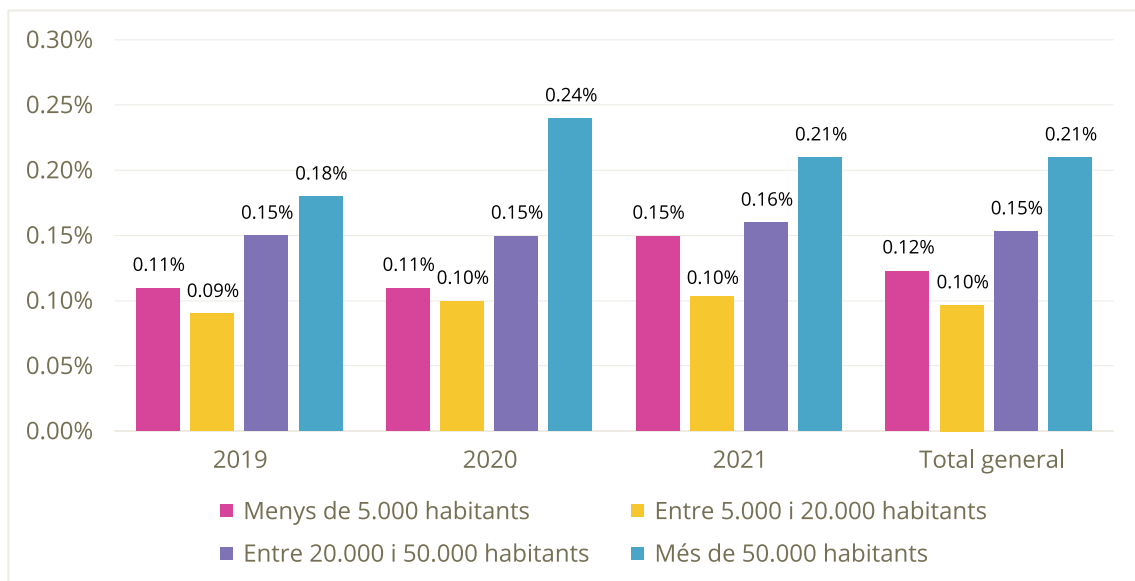
¹⁰ Per a l'anàlisi es disposa de les dades de recursos aportats al FVS de tots els municipis analitzats, durant els 3 anys. En canvi, només es disposa de dades sobre els recursos emprats en accions pròpies de cooperació de 18 municipis (dades que provenen de les respostes obtingudes del qüestionari i de la cerca de fonts secundàries municipals). En tot cas, entre aquests municipis es troben tots els de major grandària de la Comunitat Valenciana, de manera que és de suposar que la dada inclou la majoria de les inversions en cooperació en accions pròpies. Així, es considera que l'aproximació realitzada és suficient per als objectius de l'anàlisi.

¹¹ Recordem que la mostra de les dades que mostra el Gràfic 55 és de 97 ajuntaments, ja que s'han tingut en compte únicament aquells que han executat despesa en cooperació en tots els exercicis del període considerat.

Pel que fa al percentatge de despesa en cooperació en relació amb els ingressos propis¹², un càlcul aproximat¹³ revela diverses qüestions clau.

En primer lloc, l'esforç dedicat a cooperació és discret, entre el 0,1% i el 0,2% aproximadament. En segon lloc, aquest esforç sembla associat a la grandària poblacional del municipi: cooperen més els ajuntaments més grans, encara que els de menys de 5.000 habitants ho fan més que els que tenen entre 5.000 i 10.000. En tercer lloc, com es deia, aquest esforç ha sigut bastant estable en el període analitzat i per a totes les grandàries poblacionals, amb una lleu reducció en el cas dels ajuntaments de major grandària.

Gràfic 56. Evolució de mitjana percentual de despesa en cooperació executat amb relació a recursos propis, per grandària poblacional.



Font: elaboració pròpia.

PROPORCIÓ CANALITZADA A TRAVÉS DEL FVS I A TRAVÉS D'ACCIONS PRÒPIES

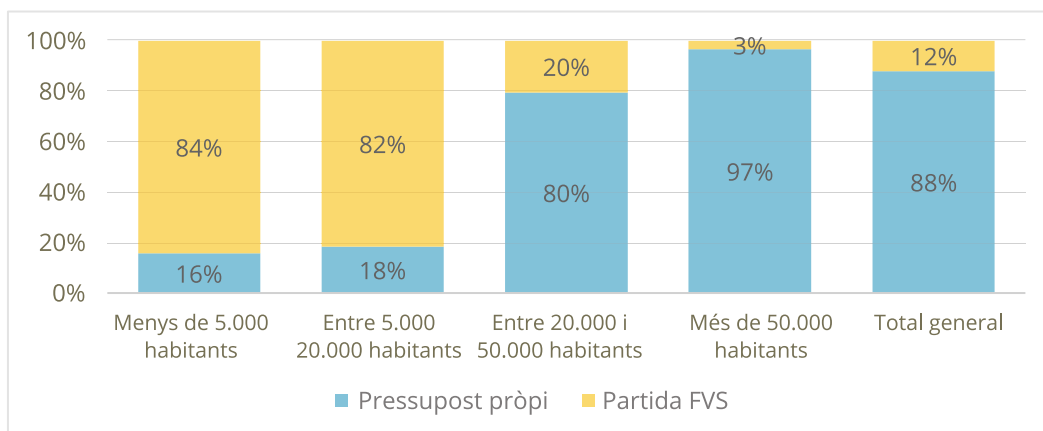
El Gràfic 57 presenta la proporció de despesa en cooperació canalitzada a través d'aportacions al FVS i a través d'accions pròpies, per a 2021 i el conjunt dels 123 ajuntaments socis del FVS, de manera aproximada¹⁴. En ell es veu que, si bé el FVS canalitza una part modesta de la inversió en cooperació del conjunt d'ajuntaments (el 12%), representa una molt important quan es tracta d'ajuntaments de menor grandària (més del 80% per a municipis de menys de 20.000). Aquests resultats validen el pressupost que el FVS té un rol particularment rellevant per a permetre als ajuntaments més xicotets realitzar cooperació, com es veurà de nou més endavant.

¹² L'habitual i recomanat en les anàlisis de la cooperació en l'àmbit local és calcular el percentatge de pressupost dedicat a cooperació considerant només el total de *recursos propis* de l'ajuntament (sense considerar, per exemple, transferències d'altres administracions). La justificació tècnica d'aquesta decisió, així com les partides concretes dels pressupostos municipals que s'han considerat en els càlculs d'aquest treball, poden trobar-se en Fons Català (2011).

¹³ És un càlcul aproximat pels mateixos motius exposats en la nota 12. En tot cas, és una aproximació suficient per als objectius del treball.

¹⁴ Com s'assenyalava, aquestes dades són aproximades per la possible falta d'informació sobre despeses en accions pròpies. Aquesta és de fet més probable en el cas de municipis més xicotets, que poden no tindre informació pública sobre aquest tema ni haver respost al qüestionari.

Gràfic 57. Percentatges de despesa total de cooperació executat en accions pròpies cooperació i en aportacions al FVS per grandària poblacional per a 2021.

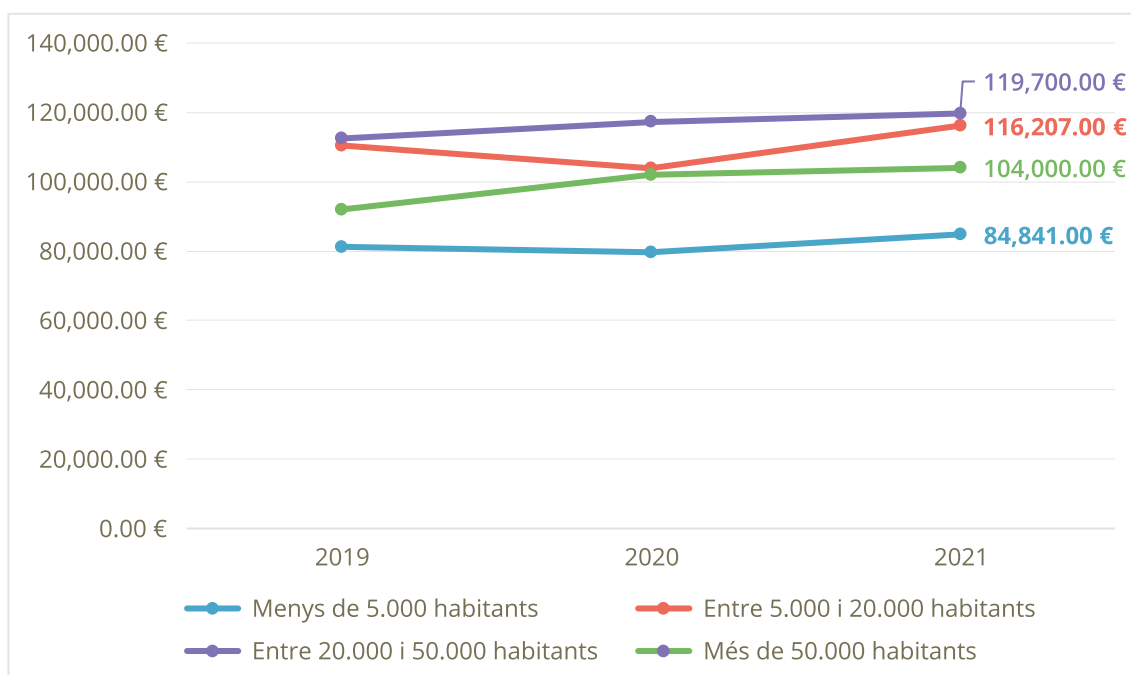


Font: elaboració pròpia.

ESFORÇ DE CONTRIBUCIÓ AL FVS

Sobre la contribució econòmica específica dels ajuntaments al FVS, es pot analitzar la realitat del conjunt dels 102 ajuntaments socis que ho han sigut entre 2019 i 2021. Com s'observa en el Gràfic 58, per a totes les grandàries poblacionals s'ha incrementat l'aportació dels socis en els últims tres anys. Són els ajuntaments de més de 5.000 habitants els que han protagonitzat l'augment més gran interanual, sent aquest d'un 13%. No obstant això, són els municipis de grandària mitjana (d'entre 5.000 i 50.000) els que suposen la base de les aportacions econòmiques.

Gràfic 58. Evolució d'assignació econòmica al FVS per grandària poblacional¹⁵.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

¹⁵ Per al càlcul de l'evolució de les aportacions, s'han considerat aquells municipis que, sent actualment socis del FVS, també ho van ser en els dos anys anteriors. És a dir, un 83% de l'actual llistat d'entitats associades.

MUNICIPIS QUE FAN UN MAJOR ESFORÇ EN COOPERACIÓ

La Taula 5 identifica el % de despesa dedicada a cooperació al desenvolupament (tant a través del FVS com amb accions pròpies) dels ajuntaments socis del FVS que han dedicat més del 0,2% de mitjana a cooperació entre 2019-2021, amb relació als recursos propis dels quals disposen els ajuntaments. Així, es veu que, encara que les xifres mitjanes de cooperació dels ajuntaments del FVS siguin discretes, un bon nombre d'ajuntaments fa un esforç notable. Aquests ajuntaments són de molt diferents grandàries. Podem destacar els casos d'ajuntaments que s'aproximen al 0,7% (com Morella i Quart de Poblet). També, el fet que grans ajuntaments, com Castelló de la Plana i València, fan un esforç destacable, d'entorn del 0,5%.

Taula 5. Percentatge de despesa en cooperació executat amb relació a recursos propis dels ajuntaments¹⁶.

Grandària poblacional	Municipi	% Despesa 2019	% Despesa 2020	% Despesa 2021
Menys de 5.000 habitants	Morella	0,69%	0,71%	0,73%
	Polinyà de Xúquer	0,61%	0,61%	0,65%
	Corbera	0,39%	0,37%	0,37%
	Quatretonda	0,38%	0,23%	0,35%
	Alcàntera de Xúquer	0,28%	0,28%	0,29%
	Benifairó dels Valls	-	0,12%	0,26%
	Estivella	0,17%	0,17%	0,24%
	Alcalalí	0,22%	0,24%	0,24%
	Alfafara	0,24%	0,24%	0,23%
	Otos	0,22%	0,21%	0,22%
	Novetlè	0,22%	0,21%	0,22%
	Gilet	-	-	0,22%
	Ràfol de Salem	-	-	0,21%
	Beniatjar	0,20%	0,20%	0,21%
	Castelló de Rugat	0,25%	0,21%	0,21%
	Poblets	0,22%	0,20%	0,20%
Cerdà	-	-	0,20%	
Entre 5.000 i 20.000 habitants	Betxí	0,34%	0,36%	0,39%
	Pedreguer	0,19%	0,24%	0,28%
	Alcàsser	0,23%	0,22%	0,20%
Entre 20.000 i 50.000 habitants	Quart de Poblet	0,65%	0,65%	0,66%
	Algemesí	0,59%	0,57%	0,58%
	Alfàs del Pi	0,21%	0,27%	0,27%
	Ontinyent	0,23%	0,23%	0,25%
	Onda	0,23%	0,23%	0,23%
	Elx/Elx	0,23%	0,20%	0,21%
Més de 50.000 habitants	Castelló de la Plana	0,48%	0,48%	0,52%
	València	0,52%	0,34%	0,48%
	Sagunt/Sagunt		0,22%	0,24%

Font: elaboració pròpia.

¹⁶ Donada l'àmplia mostra de 123 municipis, en la taula es mostren únicament els municipis el percentatge de despesa dels quals en cooperació al desenvolupament supera el 0,20 per a 2021.

ASSOCIACIÓ DE L'ESFORÇ EN COOPERACIÓ AMB ALTRES VARIABLES

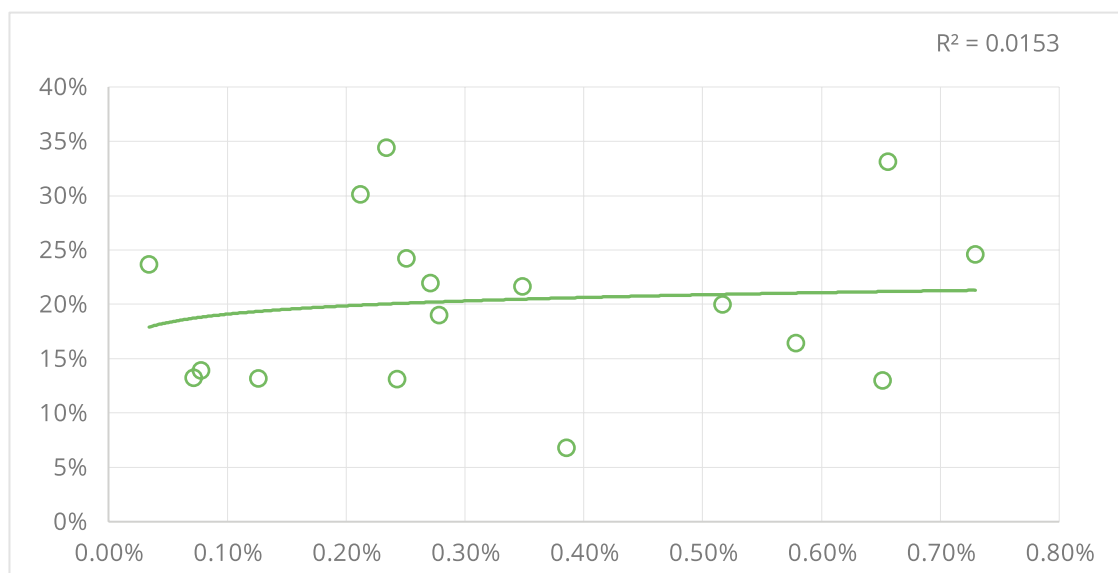
Finalment, s'ha explorat la relació que pot existir entre l'esforç dedicat a cooperació pels diferents ajuntaments i altres variables clau. En conseqüència, s'ha buscat la relació entre el percentatge de recursos propis emprats en cooperació i la renda mitjana bruta del municipi, així com la relació entre el percentatge emprat en cooperació i el percentatge de despesa en partides socials sobre el pressupost total de l'ajuntament. Aquests càlculs s'han realitzat basant-se en les dades dels 18 ajuntaments socis del FVS dels quals es té informació completa sobre despesa tant en accions pròpies de cooperació com contribucions al FVS.

Els gràfics 59 i 60 representen aquestes relacions, amb dades de 2019¹⁷. Com s'aprecia a simple vista i s'ha confirmat mitjançant anàlisi estadística¹⁸, no existeixen relacions estadísticament significatives entre aquestes variables. De totes maneres, les gràfiques ofereixen diversos resultats interessants.

En primer lloc, l'esforç dedicat a cooperació no sembla associat a la riquesa del municipi o al fet que aquest tinga en general una despesa en partides socials elevades (o baixes). De fet, els municipis que més cooperen en realitat estan fins i tot per davall de la renda bruta mitjana de la mostra analitzada. Així, podria suggerir-se que altres components no econòmics, com la voluntat política, les demandes socials o la tradició solidària, podrien estar entre les causes de cooperar més intensament.

En segon lloc, fins i tot en els casos dels municipis que més cooperen, el percentatge dedicat a cooperació resulta mínim en relació amb la despesa social (a més, cal considerar que el % dedicat a cooperació s'ha calculat sobre els ingressos propis, mentre que % de despesa social es calcula sobre el pressupost total). Així, pot afirmar-se que el prejudici que refereix que la despesa en cooperació lleva recursos de la despesa social en el municipi no pot sostenir-se. De fet, per exemple, de la mostra analitzada, els dos municipis que més cooperen tenen una despesa social clarament per damunt de la mitjana.

Gràfic 59. Relació entre percentatge de despesa social (sobre pressupost total) i de despesa en cooperació (sobre recursos propis).

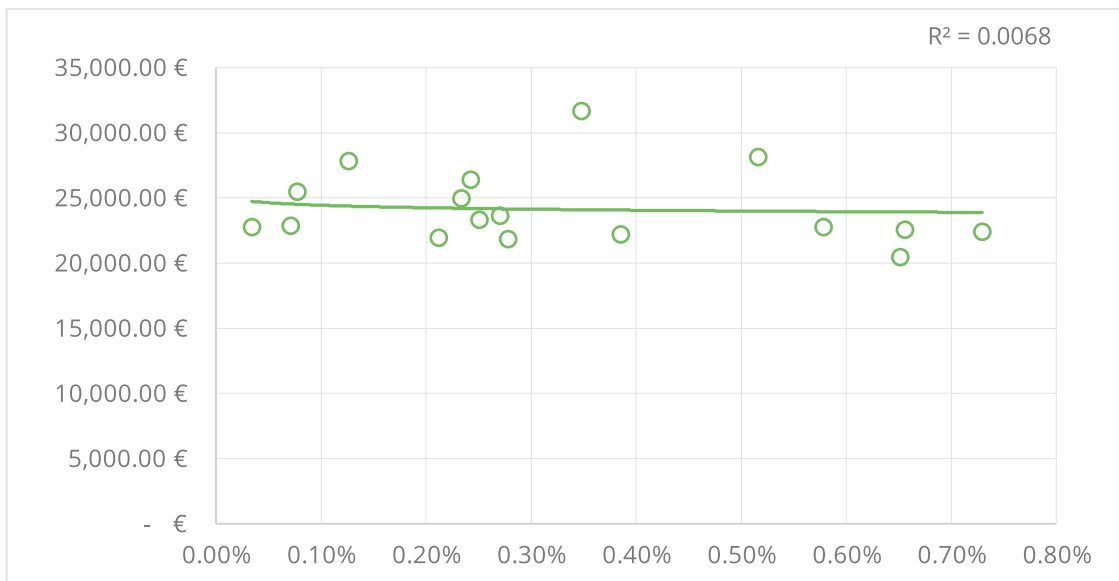


Font: elaboració pròpia.

¹⁷ És l'últim any sobre què es tenen dades oficials del Ministeri d'Hisenda de les variables que es relacionen amb la despesa en cooperació.

¹⁸ S'ha calculat, per a analitzar la possible relació entre els dos parells de variables quantitatives analitzades, el coeficient de correlació de Pearson, resultant independència entre les variables.

Gràfic 60. Relació entre percentatge de despesa en cooperació (sobre recursos propis) i renda mitjana bruta d'ajuntament.



Font: elaboració pròpia.

4.1.3 Recursos humans

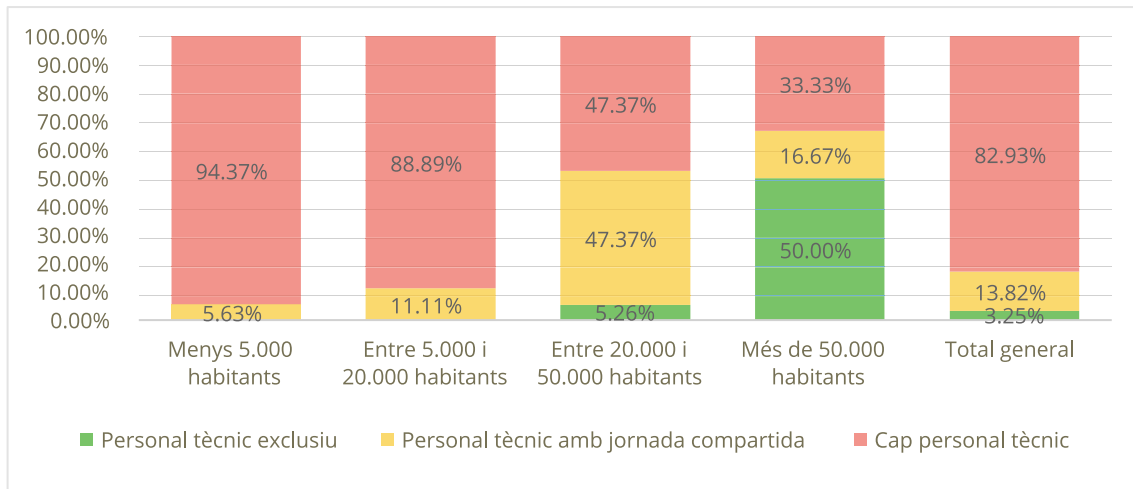
S'identifica en aquesta secció la situació en relació amb els recursos humans disponibles per a realitzar accions de cooperació als ajuntaments socis del FVS. S'analitza el conjunt de 123 ajuntaments socis assenyalats en l'Annex 1¹⁹.

De nou, la situació és molt variada encara que, en general, revela una gran limitació de recursos humans. Un alt percentatge del total d'ajuntaments de la mostra (el 82,93%) manifesten no disposar de personal de referència per a realitzar accions de cooperació. En l'altre extrem, únicament 4 ajuntaments (Castelló de la Plana, Elx, València i Vila-real) disposen de personal tècnic dedicat exclusivament a polítiques i accions de cooperació. Els equips d'aquests ajuntaments no superen mai un número major a tres persones, encara que en tots els casos aquestes persones disposen de formació superior específica en matèria de cooperació. El 13,82% dels ajuntaments de la mostra, encara que no disposa de personal tècnic exclusiu, sí que tindria personal tècnic de referència dedica part de la seua jornada laboral a gestionar les accions de cooperació al desenvolupament. Pel que s'ha assenyalat en les entrevistes semblara que, en la majoria dels casos, aquesta dedicació compartida no es realitza de manera diària, sinó que el temps dedicat a cooperació s'empra en ocasions puntuals, quan s'ha de desenvolupar una acció concreta.

Com amb la situació de les competències, la disponibilitat i formació de recursos humans per a cooperació varia en dependència de la grandària del municipi. Com a mostra el Gràfic 61, els municipis que diuen tindre personal exclusiu o amb dedicació compartida són els de major població. Al contrari, el 94,37% dels municipis de menys de 5.000 habitants diu no tindre personal de referència.

¹⁹ S'han emprat principalment les dades de les respostes als ítems sobre recursos humans de l'enquesta, si bé aquestes han sigut completades per inferència d'acord amb la resposta a altres ítems, o l'ús de fonts secundàries (cerques en els webs oficials).

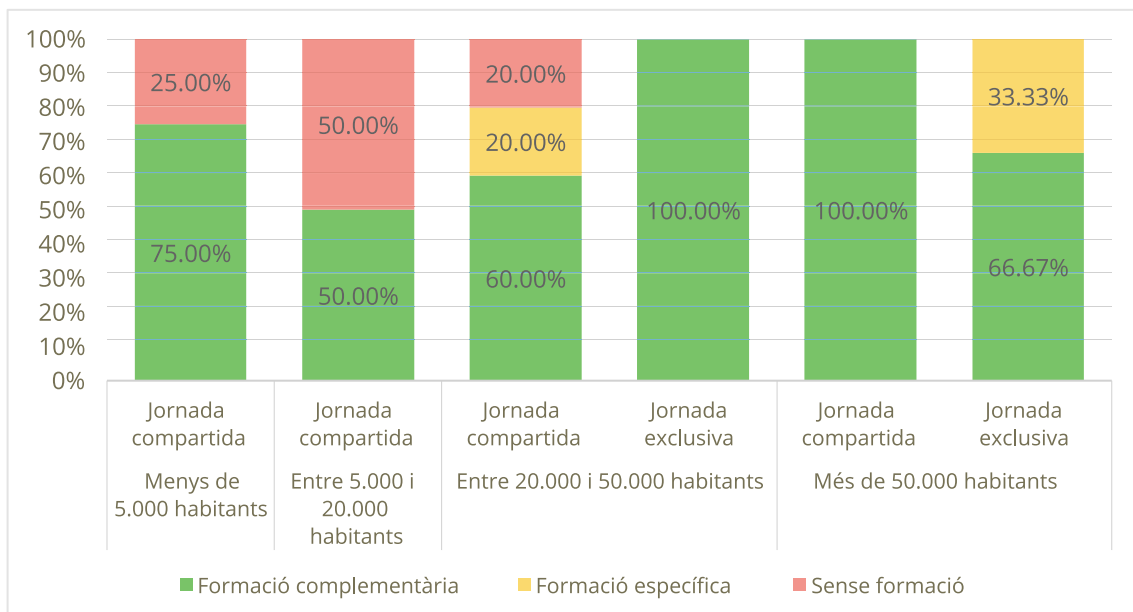
Gràfic 61. Recursos humans per grandària de població.



Font: elaboració pròpia.

D'altra banda, encara que només es compta amb una mostra de 24 municipis que han contestat la pregunta específica sobre el nivell de formació del seu personal tècnic, es pot dir que aquest també sembla dependre de la grandària del municipi, com es veu en el Gràfic 62. S'aprecia que són en general poques les persones tècniques que disposen de titulació acadèmica superior específica en cooperació al desenvolupament, com un títol de Màster o un diploma universitari. Un major nombre de persones tenen formació complementària, això és, no disposa de titulació acadèmica superior específica però sí de cursos de formació complementària sobre Cooperació al Desenvolupament. Finalment, alguns tècnics, sobretot de municipis de menys de 20.000 habitants, no disposen de titulació específica ni de complements formatius en cooperació.

Gràfic 62. Formació dels recursos humans per grandària de població.



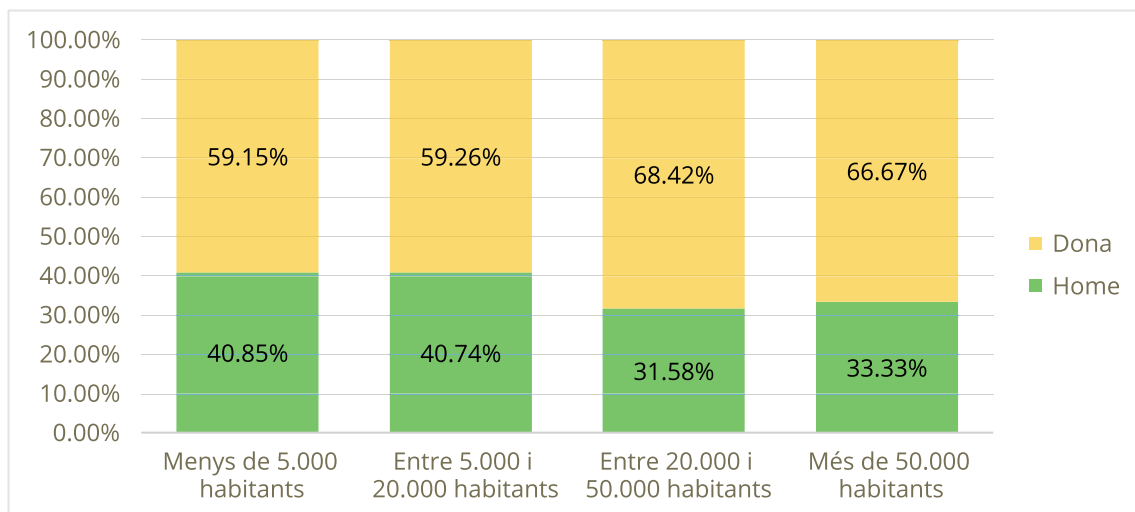
Font: elaboració pròpia.

Si analitzem les dades dels 20 ajuntaments que han donat dades sobre les titulacions universitàries de les persones tècniques responsables de desplegar les accions de cooperació al desenvolupament, trobem que la majoria obté una carrera formativa de Treball Social (26%) i de Psicologia (15%). Si bé, la resta de formacions presenta una gran fragmentació, la totalitat d'elles formen part de les Ciències Socials i de l'Educació (Sociologia, Dret, Història i Magisteri, entre altres).

La situació d'escassetat d'estructures i recursos per a la cooperació que reflecteixen les dades i que es dona en bona part dels ajuntaments, particularment en els més xicotets, s'assenyala també les entrevistes. Així, diverses persones assenyalen que la cooperació està basada en molta freqüència en el pur voluntarisme i, per això, en una certa improvisació: "una altra qüestió que dificulta el treball, diguem organitzatiu, és que com al no tindre una estructura tècnica definida, no hi ha un comandament [...]. Cadascun podem anar conforme ens abelleix a cada moment [...]. Estem molt d'improvisació" (personal d'ajuntament de més de 50.000 habitants).

No obstant això, cal assenyalar que sí que existeixen en tots els casos persones de referència per part de tots els ajuntaments per a la coordinació amb el FVS, fet considerat fonamental per a la cogestió del treball de l'associació i l'apropiació de les activitats per part dels socis. Els ajuntaments solen designar a responsables polítics per a fer d'enllaç amb el FVS. En la seua distribució s'observa (veure Gràfic 63) que majoritàriament són les dones les encarregades d'aquest rol. Com veurem, aquesta figura de referència per al FVS sol ser la que cobra especial rellevància en les entitats associades, ja que en moltes ocasions no es limita a desplegar les accions, sinó que les difon entre diferents regidories. Així, com en altres polítiques socials, la cooperació sembla un àmbit molt feminitzat en l'àmbit local.

Gràfic 63. Distribució per sexe de representants polítics de referència per al FVS.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

4.1.4 Mecanismes de participació

Per a concloure amb la caracterització institucional de les polítiques de cooperació per part de les entitats associades al FVS, ens referim als espais de participació en aquesta matèria. 15 ajuntaments (el 12% dels socis del FVS) disposen d'un òrgan consultiu, taula de treball o espai de participació específic en matèria de cooperació al desenvolupament o en el qual s'aborden aquests temes amb periodicitat. Els ajuntaments i espais s'indiquen en la Taula 6.

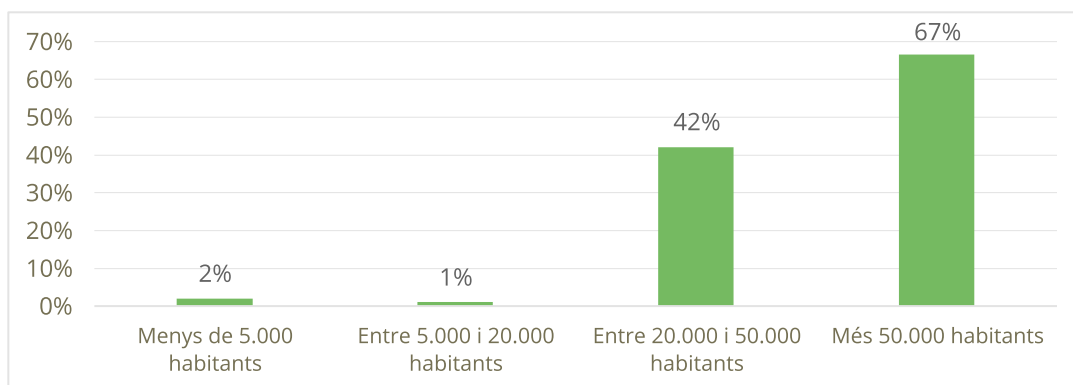
Taula 6. Espais de participació existents en l'àrea de cooperació.

Ajuntament	Espai de participació en cooperació
L'Alfàs del Pi	Consell Municipal de Cooperació i Voluntariat
L'Alcúdia	Consell d'entitats ciutadanes
Algemesí	Consell Municipal de Cooperació Internacional
Castelló	Comissió Municipal de Cooperació i Solidaritat del Consell Municipal de Benestar Social
Elx	Consell Local de cooperació al Desenvolupament
Gandia	Consell de Benestar social
Ontinyent	Consell Municipal de Cooperació i Solidaritat
Morella	Consell de la Solidaritat
Paiporta	Mesa de Cooperació Social
Picassent	Taula de la Solidaritat del Consell d'inclusió i drets socials
Polinyà	Espais de diàleg puntuals (tallers, reunions, trobades, etc.)
Quart de Poblet	Consell de Pau i Solidaritat
Sagunt	Consell de Pau i Solidaritat
València	Consell Municipal de Cooperació
Xàtiva	Consell de Polítiques socials

Font: elaboració pròpia

Com es pot consultar en el Gràfic 64, són els ajuntaments de major grandària els que concentren aquests espais: la majoria dels ajuntaments de més de 50.000 disposa d'ells, però són quasi inexistent als ajuntaments de menys de 20.000 habitants.

Gràfic 64. Distribució d'ajuntaments amb espais de participació en matèria de cooperació per grandària poblacional.



Font: elaboració pròpia.

Amb relació a les funcions dels òrgans consultius formals, els seus reglaments es refereixen a les que tradicionalment l'administració pública adjudica a aquesta mena d'òrgans:

- Informar de les qüestions que siguen d'interés per a la localitat en matèria de cooperació.
- Assessorar l'Ajuntament per mitjà d'informes i estudis sobre la matèria.
- Proposar activitats o iniciatives de sensibilització i participar en la seua realització.
- Proposar els criteris de distribució (i selecció en alguns casos) dels pressupostos municipals en matèria de cooperació
- Realitzar un seguiment de les activitats i projectes desplegats en l'exercici.

Sobre la composició d'aquests òrgans, solen estar compostos per un nombre variable d'entre deu i quinze persones de les quals, aproximadament, entre 40% i un 60% són pertanyents a la societat civil organitzada. Les entitats representades solen ser entitats solidàries de xicoteta grandària i pròpies del municipi, si bé a vegades estan representades ONGD de major grandària que tenen la seua seu en altres municipis, però que tenen activitat en el municipi analitzat, com és el cas de Càritas o Creu Roja. Excepcionalment, entre les persones participants es troba representació d'altres departaments municipals, representants de partits polítics del municipi o d'altres institucions vinculades a la cooperació al desenvolupament. Cal destacar que El FVS és membre de cinc d'aquests consells.

Sobre la freqüència de reunions, aquests òrgans generalment celebren com a mínim dues sessions plenàries anuals.

Ajuntament de València: un model de participació més complex per a una cooperació local més complexa

Entre els ajuntaments de més de 50.000 habitants que disposen d'òrgans consultius, resulta singular el cas de l'ajuntament de València, en tant és el que més recursos dedica a cooperació de la Comunitat Valenciana i el que presenta un context més divers i complex d'actors del sector. L'òrgan de participació, el Consell Municipal de Cooperació, a més del Ple, comprén una Comissió permanent, comissions i grups de treball específics de Comunicació per al Desenvolupament, EpCG, Cooperació econòmica i tècnica, Acció Humanitària, Comerç Just i Consum Responsable i un grup de treball sobre instruments d'AOD municipal. En aquest òrgan participen 49 ONGD, col·legis professionals i associacions i confederacions relacionades amb el món de la cooperació al desenvolupament. A més, València, celebra anualment una trobada d'ONGD i entitats denominada Àgora. Aquesta iniciativa té com a finalitat oferir la ciutadania un espai per a promoure reflexions col·lectives sobre el treball desenvolupat, definir estratègies locals de futur i facilitar sinergies entre el teixit solidari.

Escapa a l'abast d'aquest treball fer una valoració qualitativa profunda del funcionament d'espais. No obstant això, a partir de la informació primària i secundària consultada per a aquest estudi es poden suggerir algunes idees.

En primer lloc, el personal tècnic i polític entrevistat per a aquest treball assenyalava el rol particularment important de la participació de les entitats socials en aquests espais. Per exemple, un tècnic d'un ajuntament de més de 50.000 habitants assenyalava que "les entitats socials aporten la visió directa de l'execució dels projectes de cooperació al desenvolupament als països empobrits i constitueixen l'element bàsic per a afavorir el desenvolupament de polítiques de cooperació, solidaritat i defensa dels drets humans".

En segon lloc, la participació d'aquests agents s'assenyalava com a rellevant, ja que aportaria no sols més qualitat democràtica a la gestió de la cooperació, sinó també més capacitat i coneixement per a la presa de decisions, així com més capacitat i qualitat en l'execució. Sobre la presa de decisions, aquests espais semblen d'especial importància en uns certs casos. Per exemple, en alguns municipis que no disposen de convocatòries de subvencions de concurrència competitiva, però que sí que financen projectes a través de la selecció directa (com Morella, l'Alfàs del Pi, Picassent, l'Alcúdia o Quart de Poblet), aquests òrgans juguen un rol particularment important com a espais en els quals, de forma consensuada, es prenen decisions sobre l'assignació i gestió de recursos. En aquests casos, l'administració pot comptar amb l'experiència i coneixement de les entitats que fan part dels òrgans. Així, en aquests casos semblen depassar-se les funcions tradicionals que tenen i que s'avança cap a un model de cogestió de polítiques.

Sobre l'execució, persones de diversos municipis, sobretot els de menor grandària, destaquen la importància dels espais de participació i de les entitats que els componen no sols per a dissenyar les polítiques sinó també per a dur-les a terme, a causa de les mancances tècniques de les administracions locals. Com a expressa una representant d'un municipi de menys de 5.000 habitants: "les entitats socials són un element fonamental en l'organització d'activitats, més encara si tenim en compte que Polinyà és un poble de sols 2.500 habitants. [...] Sense l'ajuda de les entitats socials locals seria tot més difícil".

En tercer lloc, no poden obviar-se tampoc els problemes i limitacions en relació amb la participació. Per exemple, algunes persones refereixen que la participació del teixit associatiu, sent en principi positiva, pot ser problemàtica, atès que a vegades aquest teixit no sempre té la capacitat adequada: "les entitats socials constitueixen un instrument de canalització de l'acció municipal en matèria de cooperació al desenvolupament. No obstant això, les limitacions en capacitats d'algunes entitats de caràcter local distorsionen en moltes ocasions els fonaments en els quals s'ha de basar la política de cooperació" (tècnic d'ajuntament més de 50.000 habitants). D'altra banda, en alguns casos, encara que siguin minoritaris, sembla que els òrgans i taules de cooperació al desenvolupament tenen una baixa intensitat participativa, ja que no tenen major activitat que la purament informativa.

4.2 MARC ESTRATÈGIC

4.2.1 Documents estratègics

Són només 3 els casos d'ajuntaments que compten plans estratègics específics de cooperació internacional - sols València, Sagunt i Castelló de la Plana - o amb una altra mena de plans en els quals s'aborden qüestions estratègiques en cooperació - només un cas, Picassent. No obstant això, en els casos d'altres 7 ajuntaments, compten amb algun altre tipus de documents, com ara documents de convocatòries de projectes o de convenis, en els quals es poden trobar directrius, objectius, línies d'actuació o altres elements estratègics. Així, es pot dir que almenys 11 ajuntaments d'entre els socis del FVS tenen documents on s'identifiquen elements que guien les polítiques de cooperació, amb vigència en algun moment del període entre 2017 i 2022. La Taula 7 mostra els ajuntaments i els documents disponibles.

Taula 7. Documents amb continguts estratègics dels ajuntaments socis del FVS identificats.

Ajuntament	Tipus de document
l'Alfàs del Pi	Conveni amb ONGD
Betxí	Document de subvencions a projectes de cooperació internacional
Castelló de la Plana	Pla estratègic de la cooperació local
Elx	Document de subvencions a projectes de cooperació internacional
Onda	Document de subvencions a projectes de cooperació internacional
Ontinyent	Document de subvencions a projectes de cooperació internacional
Picanya	Document de subvencions a projectes de cooperació internacional
Quart de Poblet	Conveni amb ONGD
Sagunt	Pla estratègic de la cooperació local
València	Pla estratègic de la cooperació local Estratègia específica (Educació per a la Ciutadania Global)
Vila-real	Document de subvencions a projectes de cooperació internacional

Font: elaboració pròpia.

Cal destacar que el nombre d'ajuntaments amb documents estratègics és reduït (només el 9% dels socis del FVS). Escapa a l'objectiu d'aquest treball abordar les causes d'aquest fet. En tot cas, com es veu en algunes respostes obertes i entrevistes realitzades, podria estar relacionat - com a causa però també conseqüència-, amb el caràcter purament voluntarista i per això volàtil de les accions de cooperació al Desenvolupament Locals en molts ajuntaments: "Llavors jo fer l'esforç de fer un document estratègic [...] presentar-lo als mitjans, però que l'endemà es pot anar, no sé... Per dir una ximpleria més, establim una prioritat geogràfica que treballarem amb Amèrica Llatina, per exemple, si l'endemà ve [un altre càrrec polític], es canvia. El document estratègic ja no et val per a res" (Tècnic d'ajuntament de més de 50.000 habitants).

4.2.2 Objectius

Malgrat la diversitat en els documents, és interessant observar que sí que existeix una perspectiva comuna en els mateixos sobre la finalitat de les polítiques i accions de cooperació al desenvolupament municipal. Podem afirmar que en la majoria es posa en el centre la idea de “desenvolupament humà”, així com el fet de plantejar accions tant en països empobrits com en el mateix territori. La següent definició de la convocatòria de subvencions de l'Ajuntament d'Elx, per exemple, recull aquests elements bàsics que es troben en totes les definicions: “Fomentar [...] el desenvolupament humà sostenible als països més empobrits [...]. I sensibilitzar i mantindre informada a la població en aquesta matèria, de cara a incentivar la seua complicitat i participació en la construcció d'un món més equitatiu” (2020: 1). Cal assenyalar que l'objectiu general del FVS, com es veu, s'alinea també amb aquesta orientació d'incidir en processos tant en el sud com en el nord global. D'altra banda, cal destacar que gran part dels documents analitzats justifiquen la necessitat de desplegar accions de cooperació al desenvolupament des del municipi prenent com a base el necessari compromís que han de tindre les institucions públiques locals amb la solidaritat internacional i amb la justícia global.

A partir d'aquestes idees comunes, es poden trobar diferències en l'ús d'uns certs conceptes. Alguns ajuntaments empen un llenguatge que podem definir com més limitat i assistencial, amb l'ús de termes com a “ajuda a millorar les condicions econòmiques”, “països subdesenvolupats” o “pobles desfavorits”. En alguns documents es reflecteix la idea de cooperació al desenvolupament com a ajuda unidireccional i fonamentalment econòmica. No obstant això, la majoria dels casos els ajuntaments fan servir un llenguatge que fa més èmfasi en qüestions com la “corresponsabilitat” i el “foment de la solidaritat entre pobles”. A més, se sol afegir la idea de “crítica” quan es refereixen a l'Educació i a la conscienciació de la població. S'observa així una concepció més comprensiva del treball desplegat per la cooperació al desenvolupament, manifesta, per exemple, en el paper que se li atorga a l'aprenentatge, l'avaluació i la retroalimentació de les accions.

Especificitats interessants: Respecte a la identitat i millora de la mateixa capacitat.

Es troben algunes especificitats destacables en les estratègies dels ajuntaments. Per exemple, cal destacar el cas de municipis com Betxí i Ontinyent, que assenyalen en els seus documents com a objectius de la seua cooperació el fet de donar suport a l'autodeterminació dels pobles, enfortir específicament dels drets humans dels pobles indígenes i respectar de la identitat històric-cultural dels territoris en les intervencions que s'acompanyen.

4.2.3 Valors i principis orientadors

Només en els grans ajuntaments com són Castelló de la Plana, València, Sagunt i Elx trobem explicitats principis orientadors de la política de cooperació al desenvolupament municipal en els seus documents amb contingut estratègic. Els principis comuns que trobem en els quatre casos són:

- Rendició de comptes i gestió orientada a resultats i aprenentatges. La importància de l'eficiència de la despesa pública i l'adequat control dels recursos queda de manifest en reiterades ocasions en els documents d'aquests quatre casos. Els ajuntaments apel·len la importància de promoure processos que puguin ser mesurables i avaluables. D'altra banda, els textos incideixen en la necessitat de

compartir i divulgar els resultats de les accions d'acord amb el principi de transparència en la gestió. Aquest principi s'associa també amb la importància específica de generar coneixement i aprenentatges compartits. Un exemple d'aquesta voluntat pot observar-se en els criteris de les convocatòries a subvencions dels municipis analitzats: entre ells, es valora la socialització de resultats per a millorar els processos, per a assegurar la seua continuïtat i també per a permetre l'aprenentatge col·lectiu.

- Harmonització i coordinació de l'AOD. Els documents esmenten també la importància de promoure l'eficàcia de la despesa pública evitant duplicitats i generant sinergies entre l'acció de diferents actors i diferents nivells de govern. En aquest marc es parla també de la importància de promoure la transferència de coneixement entre agents locals, així com de disposar d'un òrgan de cooperació al desenvolupament específic en el qual participen diferents actors.
- Coherència i transversalitat de polítiques. Tots els documents destaquen la importància estratègica de generar accions que promoguen, d'una banda, la coherència interna, això és, l'articulació entre instruments i modalitats d'AOD municipal; per un altre, la coherència amb altres polítiques públiques locals, generalment en el marc de l'Agenda 2030 i els ODS. En termes d'aquesta transversalització, s'esmenten accions i enfocaments com la promoció en el municipi del comerç just, la sobirania alimentària o la compra pública ètica.

Especificitats interessants: La cooperació com a eina parella promoure ciutats sostenibles a través del comerç just i el consum responsable.

En el Pla de cooperació de l'Ajuntament de Sagunt s'observa com la política de cooperació es vincula estretament a l'enfortiment del comerç just i el consum responsable. En aquest cas, l'entitat aprofita el disseny de les línies d'acció per a incorporar el treball de conscienciació i promoció de noves formes de producció i consum, entenent que totes dues polítiques es dirigeixen a promoure els principis de l'Agenda 2030. Tal com es manifesta: "el present Pla de Cooperació i Solidaritat 2022-2025 es pretén com a objectiu promoure relacions de solidaritat amb organitzacions de països del Sud i fomentar un model de ciutat que acoste la realitat dels països i pobles del Sud i el comerç just i el consum responsable com a eina de transformació social a les institucions, escoles, associacions i ciutadania del municipi de Sagunt" (Ajuntament de Sagunt, 2022: 52).

- Participació i consens. En els documents s'estipula que la política de cooperació al desenvolupament ha de ser apropiada per tota mena d'agents, tant de la societat civil com del sector públic, que han de corresponsabilitzar-se en el seu impuls. D'altra banda, cal destacar-se que sembla haver-se buscat el consens en l'aprovació dels documents estratègics: en el cas dels tres plans de cooperació esmentats, van ser aprovats per àmplies majories en els seus plens municipals.
- Política pública basada en la solidaritat i el compromís amb la justícia global dels ajuntaments. Els grans ajuntaments esmentats manifesten la importància estratègica que té l'àmbit local en la resolució de problemes globals i en la promoció de la solidaritat i justícia social. Per exemple, el pla estratègic de la ciutat de València assenyala: "la política de cooperació és expressió de la solidaritat de la nostra societat amb els pobles empobrits i reconeixement del deute històric –social, econòmic i ecològic– contreta per l'explotació insostenible dels recursos del Sud a conseqüència d'un ordre internacional injust" (2019: 23).

4.2.4 Enfocaments transversals

Tots els ajuntaments que disposen de documents estratègics detallen amb major o menor precisió quins són els enfocaments transversals que han de ser presents en les accions i polítiques de cooperació al desenvolupament. Es pot afirmar que existeixen tres enfocaments enunciats explícitament en la majoria de documents:

- Enfocament de desenvolupament humà sostenible. Com s'esmentava en parlar dels objectius generals, en tots els casos per als quals existeixen documents estratègics s'esmenta la necessitat de guiar les accions de cooperació des de l'enfocament de desenvolupament humà sostenible. L'explicació del que s'entén per aquest enfocament varia segons casos, encara que la majoria el situa en relació amb el que s'estableix per l'Agenda 2030 i els ODS.
- Enfocament de gènere. En 8 dels 11 casos analitzats i de diferents formes (en els enfocaments esmentats en els plans estratègics i en els criteris de valoració de projectes establits en les convocatòries a subvencions o en les seues ordres de bases), els ajuntaments consideren l'enfocament de gènere i la seua incorporació en totes les accions de cooperació i en totes les fases del cicle del projecte. Un exemple representatiu el trobem en el Pla Estratègic de Sagunt: "els projectes de cooperació, sensibilització i EpCG realitzaran en totes les fases del cicle del projecte una anàlisi de les diferents necessitats, percepcions i posicions de les dones i els homes i incorporaran accions per a reduir les desigualtats de gènere i empoderar les dones en l'accés i control dels recursos i en els seus drets socials, civils i econòmics" (2022: 56).
- Drets Humans. Fins a 6 dels 11 casos analitzats apareix explícitament l'enfocament de Drets Humans com a enfocament a considerar en les accions de cooperació. En tots els casos es parla de l'enfocament com a reconeixement de titulars de drets i obligacions. Alguns dels documents són més detallats i ho relacionen amb l'enfocament de capacitats i amb la construcció de ciutadania activa en la reclamació de drets.

Cal assenyalar en tot cas les estretes relacions que s'estableixen entre aquests enfocaments en els documents. Per exemple, en alguns es considera que els enfocaments de desenvolupament humà sostenible o de drets humans porten implícits altres com el de gènere o el de participació: "s'entén l'enfocament de drets humans com un enfocament integrat que incorpora els conceptes d'igualtat, no discriminació i, dins d'aquest, s'inclouen enfocaments relatius a la igualtat de gènere, la lluita contra la pobresa, la sostenibilitat ambiental, el respecte a la interculturalitat i la inclusivitat" (Castelló, 2019: 27).

Aquests tres enfocaments, com es va veure en el bloc anterior, han sigut presents al mateix temps com a enfocaments prioritaris del FVS des dels anys 2000. Vam veure també com l'enfocament de gènere, per part seua, ha anat adquirint cada vegada més importància. No obstant això, crida l'atenció que altres enfocaments centrals per al FVS, com el Desenvolupament Local, el municipalisme i la governança democràtica, no són destacats en el conjunt dels documents dels ajuntaments analitzats.

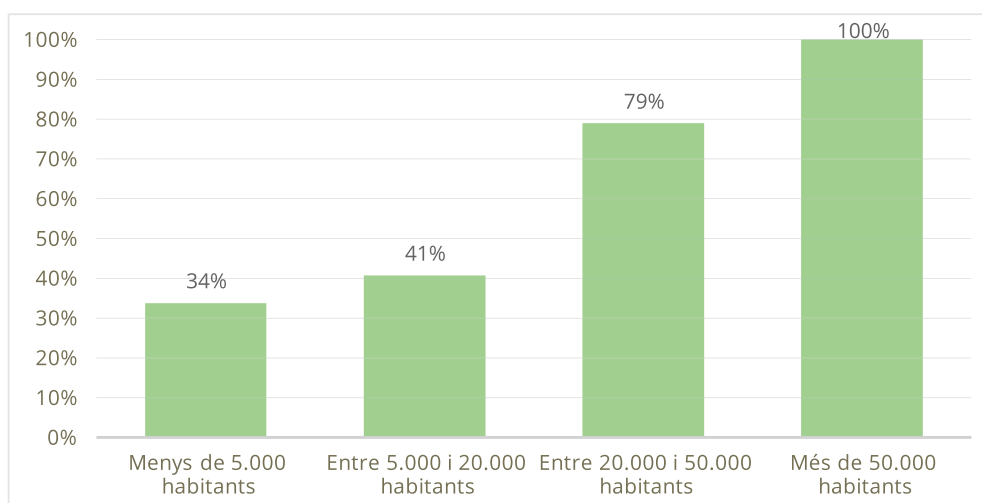
4.2.5 Alineació amb les agendes internacionals

Véiem que en els documents estratègics del FVS l'agenda internacional havia estat molt present i que l'associació s'havia estat alineant amb els principis establits pels marcs de referència internacionals a cada moment històric. Concretament, es feia referència a la important presència des de 2015 del full de ruta marcat per l'Agenda 2030. En el cas dels ajuntaments socis, en els 11 casos (com es deia, el 9% dels municipis associats) per als quals existeixen documents de caràcter estratègic s'identifica, de manera majoritària, l'Agenda 2030 com a full de ruta internacional amb el qual han d'alinejar-se les polítiques de cooperació. Cal assenyalar que en tres ocasions s'explicita el compromís amb dedicar el 0,7% dels recursos municipals a AOD, recollit en l'agenda.

No obstant això, es pot dir que el nombre d'ajuntaments associats al FVS que estan alineats amb els ODS seria major, si busquem altres fonts d'informació. D'una banda, 12 municipis (10% d'associats) han adquirit el seu compromís amb l'Agenda 2030 a través de la seua filiació en l'Aliança de ciutats pel Desenvolupament Sostenible²⁰; i d'altra banda, 43 municipis (un 36% dels associats) han elaborat o estan en les últimes fases d'elaboració de Plans Urbans d'Actuació Municipals (PUAM)²¹. En aquests documents de caràcter estratègic local s'identifiquen les línies d'actuació del Municipi amb la finalitat d'incorporar els principis establits per l'Agenda 2030.

Amb tot l'anterior i des d'un punt de vista quantitatiu es pot considerar que quasi el 50% dels ajuntaments associats al FVS alineen explícitament la seua política municipal o les seues polítiques de cooperació al desenvolupament amb l'Agenda 2030. El Gràfic 65 reflecteix que tots els municipis de més de 50.000 habitants despleguen les seues polítiques tenint en compte l'agenda internacional. A mesura que descendeix el nombre d'habitants es redueix aquest percentatge, encara que mai se situa per davall del 30%.

Gràfic 65. Distribució d'ajuntaments alineats amb l'Agenda 2030 per grandària poblacional.



Font: elaboració pròpia.

²⁰ El Consell de la Generalitat Valenciana va aprovar la creació d'aquesta aliança en el Ple de 15 de gener de 2016. Tenen com a finalitat territorialitzar les metes dels ODS en la Comunitat Valenciana treballant sobre tres vectors estratègics: informar, sensibilitzar i comprendre. Els municipis membres es comprometen així a generar les condicions favorables per a la implementació de l'Agenda 2030.

²¹ Els PUAM són documents de caràcter estratègic local que descriuen les línies d'actuació del municipi amb la finalitat d'incorporar els objectius establits per l'Agenda 2030 i les prioritats futures respecte a obres i serveis en l'agenda urbana municipal.

Des del punt de vista qualitatiu, es pot dir que la majoria dels ajuntaments que incorporen l'Agenda 2030 l'entenen com a marc de referència per a abordar des de l'àmbit local els reptes globals. Per al pla estratègic de Castelló de la Plana, per exemple, és "un marc de referència per a consolidar i orientar el conjunt de les polítiques municipals cap al desenvolupament humà [...]. Els ajuntaments, com a institucions més pròximes a la ciutadania, tenen el gran desafiament de ser els referents en la lluita contra la pobresa, la defensa dels drets humans, el respecte i cura del medi ambient, la igualtat de gènere, etc. En definitiva, cal pensar globalment i actuar en el local" (Castelló, 2019: 5).

D'acord amb les entrevistes cal destacar que, per a molts municipis, el full de ruta que marca l'Agenda 2030 no sols ha facilitat la identificació de metes com a entitat local, sinó que ha promogut noves interaccions i metodologies de treball en l'administració pública. Per a algunes de les persones entrevistades, la naturalesa transversal dels ODS ha afavorit que els municipis fomenten el treball interdepartamental. Tal com expressa una responsable política: "Jo crec que és sobretot el fet d'estar treballant els objectius de l'Agenda 2030, això és el que ens ha obert la mentalitat i ens ha fet obrir els ulls. Fins ara no teníem objectius en comú, o sí havien, però no hi havia cap document en el qual es quedava plasmat. I ara tots estem treballant plans de sostenibilitat per a aconseguir l'Agenda 2030 [...]. Enriqueix moltíssim, és que és necessària, és necessària. Per exemple, t'ocupes d'un projecte que porta turisme, que és un projecte de sostenibilitat per treballar l'Agenda 2030 i aconseguir els seus objectius. Això no ho pot treballar turisme en solitari, treballarà urbanisme, treballarà cultura, està l'àrea de medi ambient, està l'àrea de mobilitat, saps? Diguem que així treballem molts projectes. Estem marcant una fulla de ruta de manera transversal dones de distintes àrees gràcies a l'Agenda".

No obstant això, trobem alguna veu crítica que puntualitza que aquesta alineació institucional amb l'Agenda 2030 pot ser purament superficial: "Treballem per l'Agenda 2030, val. Però clar, el treball per l'Agenda 2030 realment es materialitza en què hi ha una sèrie de metes [que complir] [...] Això de: 'construiré tres escoles, així que estem treballant per l'objectiu número 4'. No, no, perdona, no val això val? Treballar en l'Agenda 2030 significa que tu formularàs un projecte [...] que es traduirà en una sèrie de dades, en uns números que contribuiran al compliment d'eixes metes en concret i que els verificaràs i els mesuraràs per a poder rendir comptes. Tot el treball, que crec que és realment interessant, jo crec que existeix poc, en el nostre municipi no existeix".

4.3 ACCIONS DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT PRÒPIES: MODALITATS I INSTRUMENTS

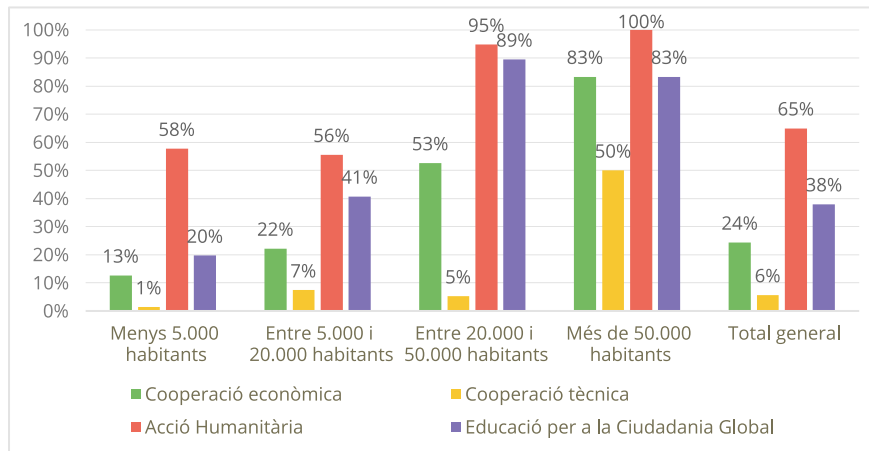
Per al càlcul d'accions per modalitat s'han tingut en compte, a més de les respostes als qüestionaris, informació de fonts secundàries. Concretament, s'ha revisat per a cada municipi la presència d'accions en les seues respectives webs oficials creuant informació amb notes de premsa de mitjans de comunicació locals. Així, en tots els casos parlarem del total de la mostra de municipis del FVS assenyalada en l'Annex 1, excepte en aquells casos en els quals la informació siga relativa als instruments.

ACCIÓ HUMANITÀRIA.

Entre la variada naturalesa d'ajuntaments associats al FVS les dades mostren que l'acció humanitària és la modalitat que més ajuntaments realitzen com a part de les seues accions pròpies de cooperació. Un 65% del total dels municipis associats han realitzat en els últims tres anys almenys una activitat que els mateixos municipis consideren relacionades amb aquesta modalitat. Aquestes activitats solen tindre a veure amb conflictes crònics i per l'especial relació dels ajuntaments amb els pobles sahrauí i palestí, amb els quals existeix una forta tradició de solidaritat en el territori valencià. La majoria de les activitats realitzades se centren en l'enviament d'estrís de primera necessitat i material sanitari als territoris d'aquests pobles²². D'altra banda, es pot afirmar que la gran part d'aquesta acció humanitària és canalitzada a través de cooperació indirecta, fent donacions a entitats solidàries locals que treballen en terreny. Quant a la distribució de la modalitat per grandària poblacional, com es mostra en el Gràfic 66, quasi la totalitat de municipis de més de 20.000 habitants despleguen accions d'emergència o post emergència humanitària. Cal dir que, de la informació oferida pels qüestionaris i les fonts secundàries, semblara que els grans ajuntaments vehiculen l'acció humanitària generalment a través de convenis directes amb ONGD especialitzades. En el cas dels ajuntaments de València i Castelló de la Plana, aquests són a més membres del CAHE - igual que el FVS - i per aquest motiu tots dos municipis anualment reserven una partida específica per a poder destinar-la en cas d'emergència, a més de la prevista en les convocatòries de concurrència competitiva. D'altra banda, entre els ajuntaments de menys de 20.000 habitants associats al FVS trobem que quasi la meitat realitzen activitats relacionades amb l'ajuda humanitària. Com s'aprecia en el Gràfic 66, la presència d'aquesta modalitat és particularment destacada entre els municipis de menys de 5.000 habitants. Aquesta prevalença de l'acció humanitària per damunt de les altres modalitats atén probablement les relacions amb els pobles sahrauí i palestí i particularment als programes de *Vacances en Pau* (veure quadre), així l'estesa costum entre els ajuntaments valencians de promoure mercats ambulants solidaris vinculats a crisis humanitàries o de realitzar donacions puntuals relacionades amb desastres naturals o conflictes armats prolongats.

²² Encara que es tracta de conflictes de molt llarga duració i que el suport que reben les poblacions sahrauí i palestina per part dels ajuntaments valencians pot considerar-se a vegades com orientat al desenvolupament en el mitjà i llarg termini, el fet que l'ajuda es dirigisca a poblacions que viuen camps de refugiats i que poden considerar-se refugiades fa que aquesta ajuda pugua classificar-se com d'acció humanitària. A més, és així com la denominen la majoria dels ajuntaments.

Gràfic 66. Modalitats de cooperació realitzades pels ajuntaments en el període 2019-2021, per grandària poblacional.



Font: elaboració pròpia.

Accions d'acció humanitària dels ajuntaments associats al FVS.

Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament d'Elx i Farmamundi per a accions a Gaza (Palestina)

Com s'assenyala en el conveni, la situació de crisi humanitària permanent del poble palestí a causa del bloqueig i l'ocupació dels territoris annexos per l'estat d'Israel exigeix la contínua execució d'intervencions d'emergència dirigides a alleujar el sofriment de les persones. El projecte finançat va ascendir a una quantitat d'11.000 €. Iniciat en 2020 i amb una duració de 12 mesos, va tindre com a principal objecte l'enviament de material mèdic, logístic i de primera necessitat. L'objectiu final d'aquesta acció va ser la rehabilitació de les condicions bàsiques de salut de la població més vulnerable de Gaza. Es tracta d'un projecte representatiu dels municipis de més de 50.000 habitants en accions d'ajuda humanitària a través d'ONGD.

Conveni de col·laboració entre l'Ajuntament de l'Alfàs del Pi i Aborigen View (Territori sahrauí)

Aquest municipi, com molts altres associats al FVS, té una llarga trajectòria en el suport de projectes d'acció humanitària en el territori sahrauí. Concretament, el conveni es dirigeix a reforçar la salut visual en el campament de refugiats i refugiades de Tindouf a través de l'enviament d'ulleres graduades. Amb un finançament de 3.000€, en 2021 es va actualitzar la línia de col·laboració d'aquest conveni. Es tracta d'un projecte representatiu del suport directe d'ajuntaments a organitzacions locals.

Programa Vacances a Pau de l'Ajuntament de Nules en col·laboració amb l'associació Smara la Vall-la Vilavella

Aquesta iniciativa s'estén entre nombrosos municipis associats del FVS, entre els quals destaquen València, Quart de Poblet, L'Alcúdia, Alaquàs i el mateix Nules, que han tingut un suport continuat a associacions i organitzacions solidàries amb el poble sahrauí. Concretament, aquest programa consisteix a oferir la població infantil refugiada (entre 7 i 11 anys) una estada, durant els mesos d'estiu, en els municipis del territori valencià. A través d'aquesta iniciativa no sols es presta ajuda mèdica i un entorn segur, sinó que s'ofereix una realitat alternativa amb la finalitat que els xiquets i les xiquetes puguin construir nous imaginaris de possibilitats per al seu futur. De nou, es tracta d'accions representatives de la cooperació directa, amb llarga trajectòria i arrelament.

COOPERACIÓ TÈCNICA

Malgrat ser una modalitat amb especial potencial per a la cooperació municipalista i ser al mateix temps una modalitat fonamental per al FVS, la cooperació tècnica és la modalitat menys emprada pels municipis valencians associats al FVS, com es veu en el Gràfic 66. De la informació recaptada i compartida, semblara que només un 6% dels ajuntaments del FVS realitzen aquest tipus d'accions, sent fonamentalment de més de 50.000 habitants. Aquestes accions se centren en la majoria dels casos en donacions directes de diners o de recursos materials a entitats i institucions locals. No obstant això, hi ha alguns casos rellevants en els quals s'han abordat accions de cooperació tècnica de més complexitat i capacitat transformadora, com és cas de l'ajuntament de València o el de Benissa. Al marge dels ajuntaments, és de destacar també l'experiència de la Mancomunitat de la Ribera Alta (veure quadre).

Accions de Cooperació tècnica de les entitats associades

Programa d'Intercanvi Tècnic per a l'Aprenentatge (PITA) de l'Ajuntament de València.

En 2018 es va idear una experiència pilot en la qual van participar la Regidoria de Cooperació al Desenvolupament i Migració de l'Ajuntament de València, el Departament de Policia Local i el Departament de Bombers, tots dos dependents de la Regidoria de Protecció Ciutadana.

Aquest programa va permetre que personal tècnic del Cos de Bombers de Cotacachi (l'Equador) i dos Agents de circulació de l'Agència Movidelnor del mateix municipi es desplaçaren a València per a desenvolupar una agenda intensa de treball amb personal dels departaments de Bombers i Policia Local de l'Ajuntament de València. Posteriorment, personal de policia i de bombers, es van desplaçar a Cotacachi (l'Equador), per a realitzar assistències tècniques amb personal del cos de bombers i amb la Movidelnor.

Intercanvi entre l'Ajuntament de Benissa i l'Associació de Municipalitats Equatorianes

L'ajuntament de Benissa, en col·laboració amb l'AECID i l'Associació de Municipalitats Equatorianes, va organitzar estades d'intercanvi entre l'Equador i la Comunitat Valenciana dirigides a personal tècnic i polític. En aquest sentit, les transferències de coneixements no sols es van centrar en departaments de turisme, sinó que també es van promoure aprenentatges sobre el funcionament d'organismes equatorians i valencians de cooperació al desenvolupament.

Agermanament entre la Mancomunitat de la Ribera Alta i la Mancomunitat Trinacional Fronterera del Riu Lempa (El Salvador, Hondures i Guatemala)

Iniciada en 2016, aquesta iniciativa té com a objectiu la transferència de coneixement entre personal tècnic municipal a través d'estades formatives en els diferents territoris que componen l'aliança. L'enfortiment institucional se centra en temàtiques com el foment de teixit productiu sostenible a les ciutats o la millora de coordinació entre entitats i institucions davant crisis naturals, entre altres.

COOPERACIÓ ECONÒMICA

Segons les dades analitzades, un 25% del total de municipis associats al FVS han finançat entre els anys 2019 i 2021 projectes de cooperació econòmica al desenvolupament en països del Sud global. Aquesta xifra, com es veu en el Gràfic 66, està clarament associada a la grandària del municipi, de manera que només el 13% dels municipis menors de 5.000 habitants realitzen accions pròpies de cooperació econòmica, enfront del 83% dels de més de 50.000.

Dels 30 municipis que realitzen cooperació econòmica (segons el declarat en les enquestes), 19 d'ells (el 62%) la canalitza a través de convenis directes signats amb ONGD, sent l'opció majoritària. Únicament 7 d'ells (el 23%) han vehiculat aquesta ajuda a través de convocatòries a subvencions (Betxí, Castelló de la Plana, Elx, Onda, Ontinyent, Sagunt i València). En els casos on s'ha pogut consultar documents relatius a la concessió de projectes directes per part de municipis (Morella, Ontinyent, Picanya, Onda i Algemesí), s'ha pogut extraure major informació dels projectes finançats. D'aquesta manera, s'identifiquen uns certs sectors d'intervenció que són més habituals. Sembla existir una preferència per aquells projectes la línia de treball dels quals al desenvolupament es base a generar infraestructures, cobrir necessitats bàsiques (aigua i sanejament, habitatge i salut) i acompanyar processos formatius. No obstant això, aquells municipis que disposen de pla estratègic nominatiu de cooperació al desenvolupament i resolucions de convocatòries a subvencions (Castelló, València i Sagunt), semblara que estan finançant processos de major complexitat, afegint sectors com el d'igualtat de gènere i enfortiment institucional.

Quant a l'àmbit geogràfic dels projectes finançats pels municipis associats al FVS, de manera aproximada es pot afirmar que la majoria d'ells es concentren a Amèrica del Sud i Àfrica subsahariana. Si atenem els documents estratègics dels municipis, s'observa que en la majoria de casos s'especifica que els territoris preferents de la cooperació municipal seran aquells establits pels plans directors vigents de la cooperació valenciana. No obstant això, existeixen excepcions que sembla interessant ressaltar, com és el cas d'Ontinyent, que fixa àmbit geogràfic prioritari aquells països "d'origen de la població immigrant majoritària a la ciutat d'Ontinyent d'acord amb la darrera actualització estadística al Padró Municipal" (2017: 2); o el cas de Picanya i Onda, que vinculen el criteri de preferència geogràfica a tindre un Índex de Desenvolupament Humà baix o mitjà.

Accions de Cooperació econòmica dels ajuntaments associats al FVS.

Millorades les condicions en les comunitats palestines mitjançant la rehabilitació de la infraestructura deteriorada a través d'una coordinació eficaç i l'intercanvi d'informació entre els actors implicats finançat per l'Ajuntament de València

Aquest projecte biennal de 2019 de l'ONGD Assemblea de Cooperació per la Pau (ACPP) va tindre un finançament de 100.000€. Respon un context en el qual l'autoritat palestina no compta amb infraestructura adequada de provisió d'aigua, sobre la qual a més té escàs control. D'altra banda, no existeix una coordinació adequada ni una estratègia comuna entre els múltiples agents locals i internacionals del territori sobre aquest tema. ACPP i Palentinian Hydrology Group (contrapart local) van identificar la necessitat d'establir una resposta coordinada compartida. Així, el projecte es va centrar en harmonitzar mecanismes d'estudi i difusió de dades sobre l'accés a l'aigua de qualitat. El projecte reflecteix la major complexitat de projectes que financen ajuntaments amb més capacitat econòmica.

Dones resilents unides per una Veu. Llar d'Acolliment Temporal Sonqo Wasi Cusco, el Perú finançat per l'Ajuntament de Castelló

L'ONGD Pankara Ecoglobal va iniciar en 2021 aquest projecte amb un finançament de 30.000€. L'objectiu principal és millorar les condicions socioeconòmiques de les dones que es troben en el centre a través del condicionament dels terrenys i recursos alimentaris existents. Al llarg del procés, s'han dut a terme tallers i diverses activitats perquè, tant les persones beneficiàries com l'equip tècnic, pogueren millorar les seues capacitats sobre el treball agrícola i enfortir la labor del centre. El projecte és un exemple de les múltiples accions que, amb un clar enfocament de gènere i sobre la base d'aliances locals, donen suport als ajuntaments associats al FVS.

EDUCACIÓ PER A LA CIUTADANIA GLOBAL

Aquesta modalitat és la segona amb major presència en les accions dels ajuntaments associats al FVS. Com es veu en el Gràfic 66, un 38% dels mateixos han realitzat activitats relacionades amb aquesta modalitat de cooperació. De nou, existeix una relació clara entre la grandària del municipi i l'existència d'aquestes accions: un 20% dels ajuntaments amb menys de 5.000 habitants realitzen aquestes accions, mentre que ho fa entorn del 85% dels de més de 20.000.

Sobre les temàtiques més habituals, encara que no es poden donar idees concloents, els resultats de les enquestes i la revisió de fonts secundàries suggereixen que les activitats que tenen com a eix l'Agenda 2030 i els ODS podrien ser les més habituals.

Es pot dir que aquesta modalitat es desplega tant a través de cooperació directa com indirecta. No és possible establir percentatges concrets prenent com a base la informació disponible, però es pot afirmar que la majoria d'accions són realitzades per ONGD locals i no tant per personal propi de l'ajuntament. Aquesta externalització d'accions es vehicula en alguns pocs casos a través de convocatòries de subvencions, com ocorria en el cas de la cooperació econòmica.

Accions representatives d'Educació per a la Ciutadania Global de les entitats associades.

Projecte Aprenem i definim l'Agenda 2030 de l'Ajuntament de Benigànim

Impulsat per la Regidoria de Participació Ciutadana, aquesta iniciativa va tindre com a fi última conscienciar i promoure l'acció entre la població juvenil pel desenvolupament sostenible. Centrat en l'àmbit formal educatiu, l'alumnat va poder participar en tallers i espais deliberatius per a reflexionar sobre els grans problemes globals i la proposta de solucions locals. A través de la metodologia d'aprenentatge-acció es van elaborar vídeos participatius per a sensibilitzar la població el municipi entorn dels ODS. El projecte és un bon exemple de com la cooperació local pot ser rellevant per a connectar les agendes i reptes globals amb les realitats locals.

l Edició Catarroja Sostenible i Saludable de l'Ajuntament de Catarroja en col·laboració amb CERAI

Aquestes activitats van tindre inici en 2021 i van consistir en un cicle d'eco-xarrades realitzades per l'equip de CERAI al voltant dels ODS. Aquestes trobades s'englobaven dins del projecte de la *Sostenibilitat al Plat V: Laurant el camí cap als menjadors escolars sostenibles per assolir els ODS*. La finalitat de la iniciativa va ser generar espais de conscienciació sobre l'alimentació sostenible per a poder dirigir l'acció de les administracions públiques cap a una gestió més transformadora dels menjadors escolars. El projecte és significatiu quan combina accions en diferents àmbits de l'EpCG (de la sensibilització a la incidència política) en l'espai local.

Exposició La finestreta indiscreta de l'Ajuntament d'Elx en col·laboració amb Jovesolides

L'IES Tirant lo Blanc del municipi va acollir en 2021 aquesta exposició amb la finalitat de sensibilitzar sobre la importància d'actuar enfront del canvi climàtic. Aquesta iniciativa s'emmarca en el projecte de l'ONGD que va tindre com a eix central la realització d'accions de carrer sobre gènere, islamofòbia, consum responsable, treball decent i refugi. Una segona fase va promoure una anàlisi dels factors que afecten aquestes temàtiques per a proposar solucions locals. Entre els ajuntaments associats al FVS finançadors es troben també València, Betxí i Xàtiva. De nou, el projecte il·lustra la rellevància de la cooperació local per a connectar qüestions globals amb la realitat local.

4.4 VISIONS SOBRE L'APORTACIÓ GENERAL DE LA COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT AL MUNICIPI

Es tanca l'exploració de les accions de cooperació pròpia dels ajuntaments del FVS amb l'anàlisi de com els ajuntaments valoren la importància de la cooperació al desenvolupament en el conjunt de la política pública del seu municipi i per a la població que viu en aquest. D'acord amb el contingut de les entrevistes i qüestionaris, podem dir que els ajuntaments destaquen principalment quatre contribucions clau de la cooperació al desenvolupament en les institucions i poblacions del municipi: la construcció d'una democràcia directa i participativa; la promoció d'una ciutadania conscienciada i activa; la contribució des de l'àmbit local als problemes globals; la possibilitat que el personal de l'ajuntament conega altres realitats i reflexione sobre les pròpies.

En primer lloc, bona part del personal tècnic i polític entrevistat i que ha emplenat les enquestes ha destacat que la cooperació al desenvolupament municipalista reforça formes de *democràcia més directa i participativa*. Per a aquestes persones informants, sembla que aquestes formes de democràcia s'enforteixen no tant per la transferència de recursos cap a les entitats, sinó per compartir coneixement i per generar espais i mecanismes de cogestió de polítiques. Per la informació primària recollida, es pot afegir que el recurs per part de l'administració a les entitats locals per a gestionar accions de cooperació i l'existència d'espais de participació semblen cobrar més importància quan els recursos de l'administració en matèria cooperació (tècnics i humans) són més limitats. La gestió de la cooperació podria així estar funcionant amb més força com a eina de construcció de democràcia participativa en municipis més xicotets i amb menys recursos, quan s'empra la cooperació indirecta com una eina de cogestió, i no com una opció de gestió més senzilla que redueix la càrrega i responsabilitat del a administració.

En segon lloc, la majoria dels discursos apunten com una de les aportacions més rellevants de la cooperació per al municipi la seua capacitat de *generar una ciutadania més conscienciada i activa*, la qual cosa es relaciona amb el rol de les accions d'EpCG, les accions de cooperació que més despleguen als ajuntaments associats, després de la línia d'acció humanitària. En aquest sentit, en les entrevistes es destaca el valor afegit de les entitats locals per a exercir una major conscienciació en la ciutadania, donada la proximitat de les institucions a aquesta. Per exemple, tècnics d'un municipi de més de 50.000 habitants assenyalen que: "la proximitat de l'administració local amb la ciutadania permet un treball molt efectiu en matèria d'educació per al desenvolupament, facilitant la presa de consciència sobre la utilitat de l'acció de cooperació". A més, les accions d'EpCG des de l'àmbit local permeten connectar amb més facilitat els temes locals amb qüestions globals: "El poder treballar la cooperació internacional dones del municipalisme és una forma fantàstica de poder obrir els ulls [de la ciutadania del municipi] al món" (regidora municipi d'entre 20.000 i 50.000 habitants).

En tercer lloc, en un sentit general, en diverses entrevistes apareix la idea que la cooperació des dels municipis facilita que tant les institucions com les entitats locals tinguen un major protagonisme en la solució dels problemes globals, des de les mateixes especificitats locals: "Per a nosaltres poder incidir en el municipi i contribuir com a societat per a poder-les eliminar [les desigualtats] és molt important [...] que vegem el que des d'ací sembla invisible perquè no el toquem" (tècnic ajuntament 20.000-50.000 habitants). En aquest sentit, es considera que la cooperació des d'altres nivells de govern no podria activar de la mateixa manera les capacitats locals. Sobre aquest tema, algunes persones entrevistades comenten que la mateixa organització administrativa local ajuda a desplegar accions de cooperació d'una manera que no es pot realitzar a altres nivells. Per exemple, des d'un ajuntament de més de 50.000 habitants es comenta: "l'organització territorial i funcional del municipi, com les juntes de districte, facilita les accions de cooperació, atés que és on millor es poden realitzar accions de proximitat i que generen màxim impacte en la ciutadania".

En quart lloc, encara que no apareix de manera majoritària, algunes persones esmenten que la cooperació, en la mesura que facilita que el personal tècnic i polític conega altres realitats i accedisca a uns certs espais globals, permet que es reflexione sobre la pròpia. Per exemple, una regidora d'un municipi entre 20.000 i 50.000 habitants assenyalava: "en el Congrés Internacional de Dones Polítiques, bé, allí és va sensibilitzar molt, molt, molt, a totes les dones que venien, totes van aprendre de totes [...] allí [Bolívia] el patriarcat estava molt marcat i tenen assetjament, assetjament polític, perquè vam vore com nosaltres, per exemple, no tenim assetjament polític. Tenim assetjament d'altres tipus, tenim violència d'altres tipus, tenim que millorar, per supost, estem en el camí, tenim que continuar reivindicant i continuar millorant". Així, la cooperació, com esmenta una altra regidora, "serveix d'espill" de les mateixes realitats.

Finalment, cal assenyalar que perviuen encara en els discursos visions assistencialistes sobre el desenvolupament i la cooperació. Per exemple, quan es parla sobre els projectes de cooperació al Sud Global, amb freqüència segueix present una imatge unidireccional de la cooperació, en la qual existeixen dos agents: "el donant", responsable d'aportar solucions o "ensenyar", i "el beneficiari", receptor de la solució i dels aprenentatges. Aquesta idea es troba en expressions com "Els encara cremen el fem al carrer, perquè els ensenyarem que no, que això no es pot fer". També segueix present una imatge lineal del desenvolupament, per al qual els països occidentals estan "avançats" en la línia del desenvolupament i els països del Sud Global estan més arrere, encara "recorrent el camí". Un exemple d'aquesta perspectiva la trobem en el següent fragment: "Elles estan en un nivell, estan molts anys endarrere, jo diria 20, 25 o 30, però sí que van en bona direcció i poden anar millorant".



05 **RELACIONS ENTRE EL FVSI ELS AJUNTAMENTS**

05 CARACTERITZACIÓ DE LES RELACIONS ENTRE EL FVS I ELS AJUNTAMENTS SOCIS

Després de definir els principals elements de les polítiques i accions tant del FVS com dels ajuntaments associats, s'aborden en aquesta secció anàlisi sobre la relació entre tots dos. Per tant, es realitza en primer lloc una anàlisi de la participació dels ajuntaments en algunes de les principals accions concretes del FVS. En un segon moment, s'aborda una anàlisi purament qualitativa sobre com els ajuntaments perceben la relació amb el FVS.

5.1 CARACTERITZACIÓ DE LA PARTICIPACIÓ DELS AJUNTAMENTS EN LES ACCIONS DEL FVS

S'analitza en aquest apartat la participació dels ajuntaments socis del FVS en alguns dels programes més rellevants de l'associació, que ja van ser identificats i explicats prèviament. Es realitza l'anàlisi tant des d'un punt de vista quantitatiu (percentatge de participació d'ajuntaments en els programes) com qualitatiu (percepcions sobre aquesta participació).

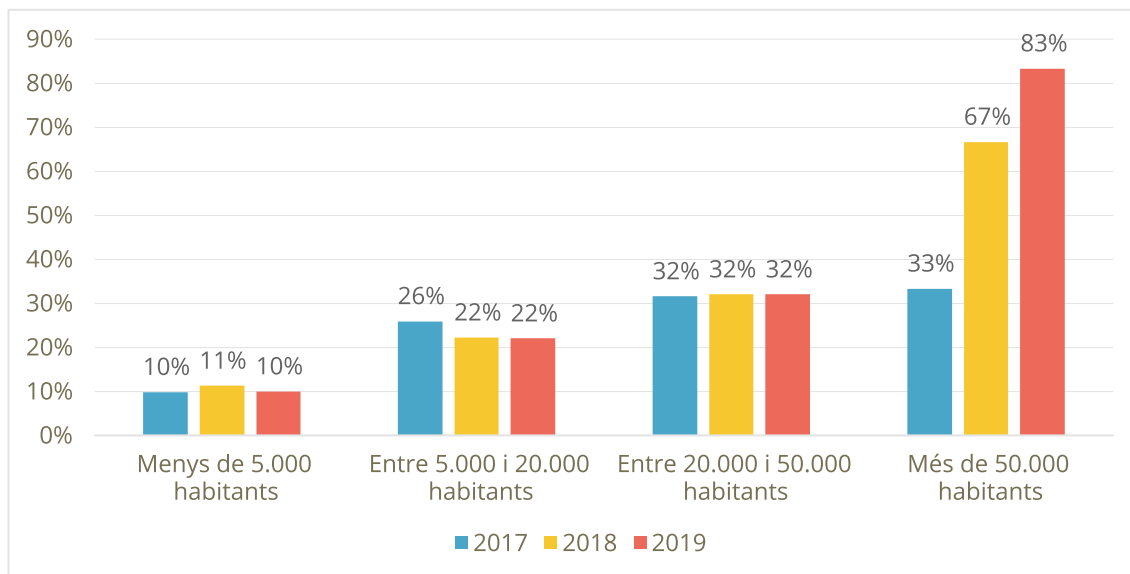
Participació en programes de cooperació tècnica

Ens referim al programa *Especialista municipal voluntari/ària*, programa clau per a la cooperació tècnica realitzada pel FVS, com s'ha esmentat. Com mostren el Gràfic 67, si atenem les dades de participació de les entitats locals sòcies del FVS en algunes de les accions associades a aquest projecte²³, observem que aproximadament un 18% del total d'entitats han col·laborat en almenys una ocasió en el període 2017-2019²⁴. Respecte de la distribució d'aquest percentatge per grandària poblacional, les dades mostren una major participació de municipis de major grandària. En termes temporals, la participació varia poc al llarg del període estudiat, a excepció del ràpid augment en la participació dels municipis de més de 50.000 habitants, que en 2019 va arribar fins a un 83% (5 municipis) de participació.

²³ Per al càlcul de les dades s'han considerat tant municipis el personal dels quals va realitzar estades tècniques com municipis que van rebre visites o van participar en alguna sessió posterior de sensibilització.

²⁴ No s'empren dades referides als anys 2020 i 2021 per l'absència del projecte. La crisi sanitària de la COVID-19 va impossibilitar les assessories tècniques en terreny i la posterior devolució a les entitats associades.

Gràfic 67. Participació d'ajuntaments en el projecte "Especialista municipal voluntari/ària" per grandària poblacional.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

Des del punt de vista de les percepcions sobre la participació en el Programa, diverses persones entrevistades destaquen l'especial valor institucional d'aquest, com a manera de donar a conèixer i impulsar la cooperació dins dels ajuntaments, així com manera d'implicar diferents departaments. Per exemple, un tècnic d'un ajuntament de més de 50.000 habitants assenyala que "el més destacable, des del nostre punt de vista, és el programa d'experts municipals voluntaris, que genera un coneixement del món de la cooperació en l'entorn laboral de l'ajuntament, i una implicació de funcionaris amb efectes multiplicadors cap a altres persones i sectors".

D'altra banda, les persones entrevistades esmenten també el valor afegit de la cooperació tècnica com a forma de cooperació horitzontal entre municipis, amb el valor institucional, tècnic, professional i personal que això suposa: "la veritat és que el tema del municipalisme, d'anar directe d'aquest municipi a l'altre municipi sense que passe pel govern [...] que seguisca una ajuda directa, una ajuda que no es perd res pel camí, que tu estàs ací a peu d'obra *vegent* el que dona de si, és a dir, estàs mirant la transformació que és *dona...*" (tècnic ajuntament 5.000-20.000 habitants).

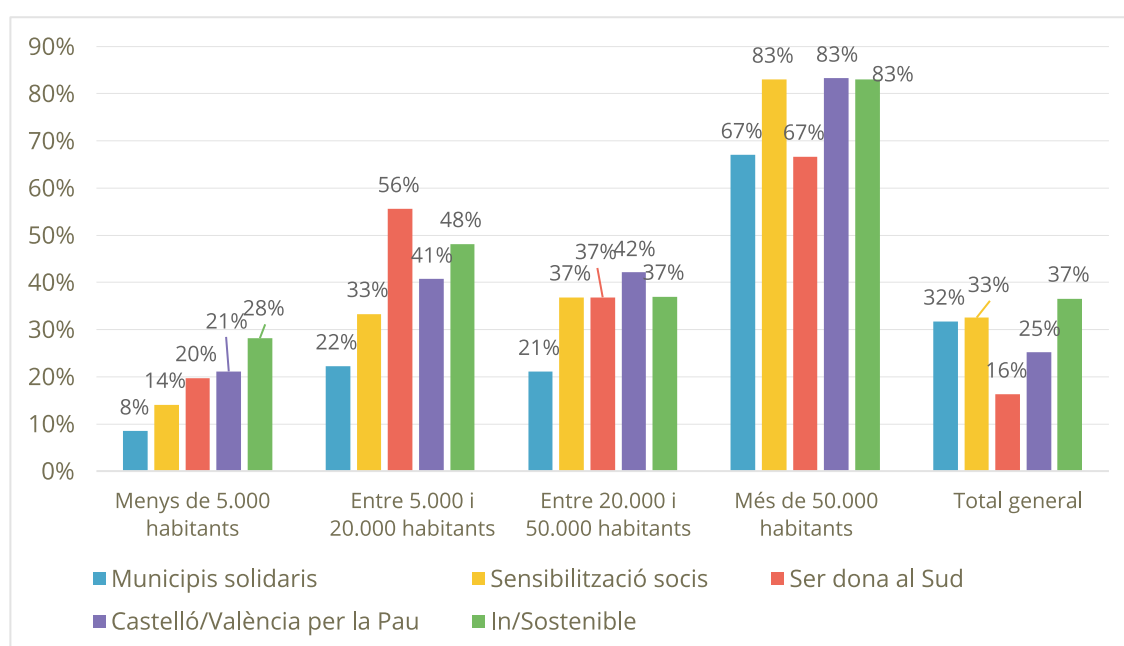
PARTICIPACIÓ EN PROGRAMES D'EPGC

Ens referim a cinc programes clau en les accions d'EpCG del FVS pel seu valor estratègic i la seua continuïtat: *Ser dona al Sud*, *València/Castelló per la Pau*, *Sensibilització de socis*, *Municipis Solidaris* o *In/Sostenible*. Aquests presenten una participació de les entitats associades més elevada que per al cas del projecte d'Especialistes. Com es veu en el Gràfic 68, el percentatge mitjà de participació en el període 2017-2021 de tot el conjunt d'ajuntaments del FVS és d'aproximadament un 40% en cadascun d'aquests projectes, exceptuant el 20% de participació en *Municipis Solidaris*.

A diferència del projecte d'Especialistes, en els projectes d'EpCG no s'observa una associació clara entre grandària poblacional i participació. Un dels aspectes que més crida l'atenció és de fet l'elevada participació en projectes d'EpDG dels ajuntaments entre 5.000 i 20.000 habitants, major que la participació en els d'entre 20.000 i 50.000 i amb valors molt elevats per a alguns projectes com *Ser dona al Sud* (56%) i *València/Castelló per la Pau* (48%). Aquesta elevada participació de municipis xicotets pot considerar-se un important valor afegit de les accions del FVS, com es comentarà més endavant.

Des del punt de vista qualitatiu, alguns municipis participants insisteixen en les entrevistes en la necessitat de continuar realitzant accions d'EpCG d'aquest tipus, ja que gràcies a elles "s'ha ampliat el sector de població interessada i la gent que respon a les convocatòries i aporta informació transcendental. Pot ser no són grans canvis, però granet a granet anem creant consciència" (personal ajuntament menys de 5.000 habitants). Aquest argument sembla ser d'especial importància per a aquells municipis de menor població, on la majoria d'activitats d'EpCG es realitzen gràcies al FVS: "la majoria de les accions [d'EpCG] han sigut de xicotet format i realitzades al centre escolar local [...] però han sigut de molt d'impacte les desenvolupades mitjançant el Fons com exposicions, experiències de tècnics municipals i presència de contraparts vingudes a les nostres terres" (personal ajuntament menys de 5.000 habitants).

Gràfic 68. Participació d'ajuntaments en projectes d'EpCG del FVS per grandària poblacional.



Font: elaboració pròpia d'acord amb les dades oficials del FVS.

5.2 VISIONS SOBRE LES RELACIONS ENTRE AJUNTAMENTS I FVS

5.2.1 Aportació de l'acció del FVS a les polítiques de cooperació al desenvolupament dels ajuntaments

Vista la participació concreta de les entitats associades en projectes clau del FVS, s'aborden els discursos compartits pels ajuntaments sobre el valor que genera la seua filiació en les polítiques i accions de cooperació al desenvolupament del municipi. En aquest sentit, han sorgit tres qüestions clau identificades en les entrevistes realitzades i en les respostes als 14 qüestionaris rebuts en els quals es contestava a aquesta qüestió: en primer lloc, es representa al FVS com a agent *possibilitador* d'una cooperació al Desenvolupament Local consistent; en segon lloc, com a agent *multiplicador o complementari*; i en tercer lloc, com a agent amb *capacitat i solvència*.

En primer lloc, trobem habitualment la idea que el FVS és un agent que possibilita el desplegament d'accions de cooperació al desenvolupament en els municipis. Sembla que aquest discurs es consolida en aquells ajuntaments de menor grandària, igual que ocorria quan es parlava del paper de les entitats socials, que també serien fonamentals per a desenvolupar accions de cooperació en aquests municipis. Diversos ajuntaments assenyalen que, gràcies a formar part del FVS, han pogut participar en processos de desenvolupament que d'una altra manera no podrien haver secundat. Tal com comenta la regidora d'un Ajuntament d'entre 5.000 i 20.000 habitants: "El que fa el Fons és que auna esforços i pots finançar un macro projecte. Eixa és la *granda* del Fons, una de les tantes que té".

Encara que alguns municipis semblen tindre la voluntat de desplegar accions pròpies en matèria de cooperació, assumeixen que les limitacions tècniques i pressupostàries ho fan impossible, de manera que fan totalment necessària la figura del FVS per a poder realitzar cooperació: "bàsicament han sigut l'únic instrument per a vehicular les polítiques de solidaritat i ajuda al desenvolupament del nostre ajuntament" (regidora ajuntament entre 5.000 i 20.000 habitants) o per a completar accions pròpies molt limitades: "[el FVS] suposa un suport al treball municipal en aquesta àrea, que d'una altra manera, per falta de mitjans, sobretot tècnics, no es podrien desenvolupar" (regidora ajuntament entre 5.000 i 20.000 habitants).

En segon lloc, sobretot en el cas dels municipis de major grandària, trobem que el FVS es considera no tant com agent possibilitador, sinó com a agent multiplicador o complementari. Això sembla raonable donada la capacitat tècnica i pressupostària més gran en matèria de cooperació d'aquests ajuntaments en comparació als més xicotets. Així, diversos municipis associats manifesten que, gràcies a la participació en accions del FVS, moltes de les seues accions de cooperació es veuen reforçades i ampliades, particularment en determinades àrees. Segons es recull en el qüestionari d'un municipi de més de 50.000 habitants: "Les accions de sensibilització impulsades en col·laboració amb el FVS són un complement per a la política de cooperació municipal en aquesta modalitat, basada fonamentalment en les convocatòries. D'aquesta manera podem impulsar accions i dirigir-les cap a determinats col·lectius o sectors de població que estratègicament ens interesse sensibilitzar (joventut, dona, personal tècnic municipal o població en general). Són destacables les accions de formació i sensibilització dirigides al personal tècnic municipal, pel seu efecte mobilitzador i generador de participació en accions de cooperació tècnica".

D'altra banda, destaca que aquest caràcter multiplicador del FVS es deu a la capacitat de transversalització del tipus d'accions que impulsa. Per exemple, diversos ajuntaments apunten al fet que la participació en projectes com *Ser dona al Sud* fomenta la intervenció de diferents departaments en el seu desplegament: "Quan fem *Dona al Sud*, me proposen accions, no? I veus en principi que poden ser interessants per fer també des de la Regidoria de Cultura i des de la Regidoria de Dona i Igualtat" (regidora ajuntament entre 20.000-50.000 habitants).

En tercer lloc, alguns dels municipis assenyalen que un dels valors afegits de canalitzar la política de cooperació al desenvolupament a través del FVS és la confiança en la capacitat i solvència que ofereix la seua oficina tècnica. Com explica la regidora d'un ajuntament d'entre 5.000 i 20.000 habitants: "tu pots finançar un projecte [del FVS] al 100 %, però amb la seguretat de que va a dur-se a cap, de què obtens els resultats i de que veus tota l'evolució, de com estava abans i com està ara. [...] veus tota l'evolució, veus com ha millorat i, això és lo que més [destaque], jo confie més en el Fons que en ningú, clar que sí". Sembla interessant destacar que aquesta confiança, en alguns casos, s'associa als seus processos de transparència, rendició de comptes i gestió d'un coneixement que resulta molt valuós: "La gestió de coneixement és molt important per a qual-sevol qüestió i el Fons se centra molt a oferir informació sobre la cooperació que es fa, a la qual seria molt costós que accedírem els municipis si anàrem buscant gota a gota" (tècnic ajuntament entre 5.000 i 20.000 habitants).

5.2.2 Aportació dels ajuntaments a l'acció del FVS

Sobre l'aportació que els ajuntaments realitzen al FVS, els discursos de les entrevistes i les preguntes obertes del qüestionari mostren dues qüestions repetides amb freqüència: en primer lloc, els ajuntaments consideren que el seu suport i participació permeten que el FVS funcione com a xarxa de cooperació municipalista; en segon lloc i de manera més concreta, diversos ajuntaments consideren que el seu suport i participació permet que el FVS realitze accions de sensibilització de manera efectiva.

En primer lloc, entitats de diferent grandària consideren que la seua participació en el FVS dona sentit a l'associació com a xarxa de col·laboració per a impulsar la cooperació municipalista. Per exemple, un ajuntament d'entre 5.000 i 20.000 habitants respon en el qüestionari que l'aportació del seu municipi al FVS consisteix a donar suport a la creació de "una xarxa institucional forta per a treballar la cooperació des del municipalisme". En el mateix sentit, tècnics entrevistats d'un ajuntament de més de 50.000 assenyalen que la seua participació en el FVS contribueix a promoure "una visió compartida dels problemes del desenvolupament i de la gestió de les polítiques públiques a través dels espais de trobada que es generen, enfortint les xarxes de col·laboració".

En segon lloc, diverses entrevistes i qüestionaris refereixen de manera específica que el seu suport i la seua participació activa és fonamental per a tirar endavant les accions de sensibilització de l'associació. Per exemple, una regidora d'un ajuntament de menys de 5.000 habitants assenjala: "des que formem part intentem col·laborar el màxim possible, tant en la difusió de materials i continguts com en les activitats convocades. Sempre estem disposats a acollir activitats que ens proposen i formar part dels projectes". Déiem que els projectes d'EpCG del FVS són els que més participació susciten entre les entitats associades, per la qual cosa no és d'estranyar que els discursos destaquen el paper dels municipis en el seu desplegament.

En tot cas, cal destacar que, encara que sembla existir apropiació per part dels municipis en l'execució de les accions del FVS com les de sensibilització, sembla que hi ha molta menys apropiació referent al disseny d'accions. De fet, els ajuntaments no esmenten entre les aportacions que fan al FVS el fet de donar idees o suggeriments per al disseny d'accions. Així, sembla que el FVS és vist a vegades més aviat com una entitat que ofereix un "catàleg" d'accions als municipis, interessant però tancat.

06

**VALORACIONES
GENERALS**

06 VALORACIONS GENERALS I CONCLUSIONS

6.1 ANÀLISI DE LA COOPERACIÓ DEL FVS DES DE LA PERSPECTIVA DELS VALORS DE LA COOPERACIÓ MUNICIPALISTA

6.1.1 Sobre el marc institucional

El FVS ha aconseguit en els seus 30 anys d'història una àmplia **implantació territorial** en el territori valencià (el 23% de municipis de la Comunitat Valenciana són socis i quasi el 50% de la població de la Comunitat Valenciana viu en municipis socis del FVS), a través d'un procés de creixement gradual i sostingut. Si bé el FVS va patir un moment de forta reducció en el nombre de socis, també es va donar una forta recuperació, la qual cosa pot parlar de la seua capacitat de resiliència quant a mantenir la seua base social.

De la mateixa manera, els **recursos** mostren una tendència general al creixement, malgrat la forta deterioració durant la crisi de 2008 (i que afecta el FVS sobretot des de 2010). També es dona una tendència a consolidar els recursos provinents de les aportacions de les entitats sòcies, la font que ha demostrat ser la més estable. Podria dir-se que el FVS no va escapar ni de les fortes retallades a la cooperació durant la crisi de 2008 ni de la volatilitat que han experimentat les polítiques de cooperació (CONFOCOS, 2001, Bontenval, 2010). No obstant això, l'existència del FVS podria haver esmorteït aquestes retallades i volatilitat en la cooperació de municipis i mancomunitats, com demostra la relativa estabilitat de les aportacions de les entitats sòcies.

Sobre els **recursos humans**, es mostra una tendència a consolidar un equip humà i un model organitzatiu adaptat a la creixent complexitat de l'acció del FVS, encara que el creixement de l'equip també s'haja vist limitat amb la crisi. També s'han consolidat dinàmiques de participació de les entitats que donen major legitimitat, eficàcia i dinamisme al FVS.

Donades la forma de **governança i els mecanismes de participació i presa de decisions**, pot suggerir-se que el FVS ha anat desenvolupant-se amb una dinàmica endògena i amb autonomia d'agendes polítiques específiques d'unes certes administracions o d'agents poderosos. Això és així atés que no semblen observar-se relacions entre l'evolució de les dinàmiques interna i externa de l'entitat i els canvis en les composicions polítiques de les juntes i assemblees. Aquesta autonomia, com vam veure, es tracta d'una important fortalesa de la cooperació des de l'àmbit local (Gómez Gil, 2008, Kihlgren Grandi, 2020, Unceta et al., 2011).

Per tot l'anterior, pot considerar-se que el FVS s'ha configurat com una eina per a abordar el que la literatura situa reiteradament com un problema estructural de la cooperació local: la falta de recursos, capacitat i continuïtat (Ruiz Seisedos, 2005; Boteval, 2010; La Mundial, 2020). Des del punt de vista institucional, es pot dir que el FVS, amb la seua consolidació en termes de recursos i capacitats, hauria contribuït a donar consistència, coherència i continuïtat a les polítiques de cooperació des de l'àmbit local de les seues entitats sòcies. Això tindria un impacte en el reforç del municipalisme valencià i el seu compromís amb la solució de reptes globals – qüestió que, per a diferents autors, ha de ser la vocació de la cooperació local (Gómez Gil, 2008, La Mundial, 2020).

Cal assenyalar no obstant això que el conjunt d'entitats membres del FVS no és plenament representatiu de la Comunitat Valenciana, ni des de la perspectiva geogràfica ni de la grandària del municipi. Com s'ha vist, en el FVS es troben sobrerrepresentats els municipis de la província de València i els de major grandària. Tampoc sembla, considerats els resultats de la legislatura 2015-2019, que la composició actual d'entitats sòcies del FVS siga representativa del conjunt de la Comunitat Valenciana en termes de partits polítics en els governs locals. També sembla que els municipis del FVS són en general una mica més rics i compromesos amb la despesa social que la mitjana de la Comunitat Valenciana. L'anterior suggereix que, per a complir amb els objectius fundacionals i amb la vocació de tindre una plena implantació territorial i plena autonomia, hi ha marge per a créixer cap a municipis més xicotets, principalment de Castelló i amb menys recursos. Aquesta major implantació deuria també repercutir en una major representativitat en termes d'orientació política, siga com siga la realitat en cada legislatura.

6.1.2 Sobre qüestions estratègiques

Com a **tendència general**, el FVS ha tendit a fer més complexes els seus plantejaments estratègics amb el pas del temps. Ho ha fet incorporant progressivament qüestions que, segons es va veure en el marc teòric, constitueixen un valor afegit i diferencial de la cooperació local municipalista. Ho ha fet en un recorregut en el qual s'ha passat de la pràctica absència de documents estratègics a l'existència de plans estratègics generals (des de 2014) i temàtics (des de 2014, per a EpD i comunicació).

Sobre les finalitats del FVS, l'associació sorgeix amb el plantejament genèric de contribuir al desenvolupament dels països del Sud. Des d'ací, no obstant això, va focalitzant els seus objectius i incorporant noves qüestions: s'afirma de forma cada vegada més explícita el caràcter "municipalista" d'aquesta cooperació, que té com a fins (tant a Nord com al Sud) qüestions com l'enfortiment de la governança democràtica; la internacionalització dels territoris; i l'impuls del desenvolupament humà sostenible en un context local i global. Això ja implicat centrar-se en qüestions com la governabilitat local, la descentralització i la governança democràtica. Es tracten tots aquests de fins i objectius que, com esmenta la literatura, constitueixen àrees i temes clau i de gran valor afegit per a la cooperació municipalista (La Mundial, 2020; Capuano et al., 2015; FEMP, 2011; Alberdi, 2010; Unceta et al., 2011; Martínez i Sanhauja, 2010).

Sobre els **enfocaments**, aquests també experimenten una important evolució. Del focus en el desenvolupament humà i en el Desenvolupament Local en els inicis del FVS, es consoliden principalment l'enfocament municipalista i l'enfocament de gènere com a enfocaments estratègics fonamentals en els documents. També i més recentment, els ODS.

Els **eixos d'acció estratègics** per a les diferents modalitats també han anat evolucionant en paral·lel a l'anterior. Aquests eixos es refereixen a qüestions tant externes com internes. Algunes qüestions clau que apareixen i es consoliden amb el temps són: el suport a processos de llarg termini; la concentració geogràfica i en menys processos però amb apostes de major abast; la prioritització de la cooperació directa i de l'EpCG; la necessitat d'enfortir l'apropiació de les accions del FVS per part de les entitats associades; l'increment del nombre de socis i la coordinació amb ells; el reforç de la presència del FVS en les tres províncies valencianes; enfortir els fons propis; treballar amb agents estratègics; o afermar una imatge corporativa i un missatge diferenciador. Com véiem, aquests elements recullen algunes de les qüestions pròpies de la cooperació municipalista comentades en el marc conceptual, des de l'especial importància estratègica de modalitats com la cooperació tècnica o l'EpCG (Unceta et al., 2012; Gómez Gil, 2008; CONFOCOS, 2001) a la importància de construir relacions de confiança i llarg recorregut (Nganje, 2015; Van Ewijk, 2012; La Mundial, 2020; Belda-Miquel et al., 2016).

No obstant això, a la llum de les idees que apareixien en el marc conceptual, podem dir que el FVS té encara **marge per a avançar** en qüestions estratègiques de manera que s'aprofite millor el valor afegit i els valors propis de la cooperació municipalista: podria avançar-se en una apropiació i una interpretació més pròpies dels ODS (Martínez, 2019); a recollir i incorporar mirades i enfocaments de moviments socials (La Mundial, 2020; Badia i Dalmases, 2001) amb molt d'arrelament en el territori valencià, com el feminisme o la sobirania alimentària; a plantejar instruments i tipus d'accions més innovadores (Gómez Gil, 2008); o pensar una estratègia menys centrada en instruments i més en els valors i mirades propis (La Mundial, 2020). Tot l'anterior podria permetre generar una mirada estratègica amb característiques no sols municipalistes, sinó pròpies i distintives del municipalisme valencià.

6.1.3 Sobre xarxes i participació

Sobre la política de relacions i aliats, l'anàlisi mostra que per al FVS han **sigut prioritats creixents** qüestions com la mobilització de les entitats sòcies; la coordinació i el treball multinivell amb altres administracions i entitats públiques valencianes i estatals; i la construcció d'aliances de llarg recorregut amb actors locals. Basant-se en el marc conceptual, aquesta política pot valorar-se molt positivament, ja que les fonts acadèmiques analitzades criden l'atenció sobre la importància d'implicar les entitats i xarxes locals; fer un treball multinivell (La Mundial, 2020); evitar la descoordinació en la cooperació local (Gómez Gil, 2008; Martínez i Sanhauja, 2010); i posar en relacions de llarg termini, horitzontals i de reciprocitat (Martínez, 2019).

La informació disponible, en canvi, no permet valorar altres qüestions esmentades en el marc com a rellevants, però de molt d'interés des dels valors de la cooperació municipalista, com la participació d'actors locals que normalment no participen de les polítiques de cooperació, però que són fonamentals en els nous reptes globals, com el moviment feminista o ambientalista (La Mundial, 2020). Com hem esmentat, no semblen de fet incorporats en les estratègies conceptes centrals per a aquests moviments.

6.1.4 Sobre les accions de cooperació

En els primers anys del FVS es dona una situació de dispersió i una certa volatilitat en termes tant d'instruments i modalitats com a sectorials i geogràfics, en la línia de les habituals crítiques a la cooperació local que apareixen en la literatura (CONFOCOS, 2001; Bontenval, 2010).

No obstant això, l'evolució de les accions del FVS mostren un canvi cap a una major consistència, coherència i concentració, en la línia dels documents estratègics. Aquest canvi s'ha fet, en general, aprofitant el valor afegit de la cooperació local.

En termes d'instruments, la tendència ha sigut clarament a prioritzar la cooperació directa. Aquest canvi pot ser valorat de manera positiva a la llum de la literatura, ja que suposa un tipus de cooperació que, en principi, suposa una major implicació i un major enfortiment de les capacitats de les institucions públiques locals (Nganje, 2015)

En termes de **modalitats**, la tendència ha sigut passar d'una certa dispersió en múltiples modalitats a una concentració en la cooperació tècnica i l'EpCG. Es tracta de dues modalitats particularment estratègiques per a la cooperació local, com reconeixia la literatura (CONFOCOS, 2001; Unceta et al., 2012; Gómez Gil, 2008; Nganje, 2015). La cooperació econòmica ha pràcticament desaparegut i l'Acció Humanitària segueix present encara que amb una importància modesta i variable.

En termes **sectorials**, també s'ha donat una creixent concentració de l'acció en determinats sectors, justament aquells que la literatura reconeix com de valor afegit per a la cooperació local, (CONFOCOS, 2021; Martínez i Sanhauja, 2010; La Mundial, 2020; Capuano et al., 2015; Palacios, 2009), com són l'enfortiment de les institucions locals i la governança democràtica (el sector que el FVS etiqueta com a "cooperació tècnica municipalista") i les polítiques locals d'apoderament de les dones.

En termes **geogràfics**, si bé pot ser criticable la concentració en països de renda mitjana i l'abandó de l'acció en països de rendes més baixes (com els africans i centreamericans), la veritat és que aquesta concentració sembla una conseqüència directa de l'aposta per acompanyar processos en el llarg termini amb un nombre més limitat d'actors – qüestió també valorada pels autors estudiats (Nganje, 2015; Van Ewijk, 2012; La Mundial, 2020; Belda-Miquel et al., 2016). En aquest sentit, s'observa també una tendència general en el FVS a realitzar projectes de major duració i també amb major pressupost unitari, encara que aquesta última tendència es va veure feta fallida per la crisi i no s'ha recuperat plenament.

Cal assenyalar que les dades que tenim no permeten valorar si el FVS ha aprofitat altres oportunitats que esmenta la literatura i que afecten les accions, com ara si permeten avançar en la coherència de les polítiques de cooperació amb altres polítiques municipals (La Mundial, 2020) o si permeten dinamitzar altres actors locals. Algunes altres qüestions fonamentals sobre l'execució de les accions, com ara la seua orientació real a l'aprenentatge, o els mecanismes de rendició de comptes que incorporen, són de gran importància, com vam veure en el marc conceptual. No obstant això, escapen a les anàlisis que es poden fer a partir dels resultats d'aquest treball.

6.1.5 Sobre les accions de comunicació

Des del punt de vista de la **comunicació**, el FVS ha fet un esforç tant en termes d'emissió de notes de premsa com d'accions en l'àmbit digital. En termes generals, sembla que aquest esforç ha sigut particularment visible en els últims anys, com es veu l'important creixement de seguidors en les xarxes socials i d'emissió i publicació de notes de premsa en 2022. És probable que aquests resultats estiguen relacionats amb la creació d'un pla estratègic específic de cooperació i amb el reforç d'aquesta àrea mitjançant la contractació d'una persona.

Resulta interessant observar que la millora de la presència en xarxes i premsa estiga associada a una disminució continuada de les visites a la web. Probablement es tracta d'un problema que escapa al ple control de les entitats, associat als nous esquemes d'ús d'Internet.

Finalment, es pot dir que, per l'anàlisi continguda de les notes de premsa, les accions de comunicació mantenen un discurs coherent amb el tipus d'accions i enfocaments del FVS.

6.2 ANÀLISI DE LA COOPERACIÓ DELS AJUNTAMENTS SOCIS DEL FVS DES DE LA PERSPECTIVA DELS VALORS DE LA COOPERACIÓ MUNICIPALISTA

6.2.1 Sobre el marc institucional

Des del punt de vista de l'organigrama **municipal**, la cooperació depén d'àrees molt diferents segons l'ajuntament: en els municipis més grans sol haver-hi una àrea amb denominació específica (un 15% d'ajuntaments del FVS tenen regidories amb el títol de "cooperació" o "solidaritat"); en els de grandària intermèdia la cooperació sol estar vinculada a benestar social; i en els de menor grandària majoritàriament depén directament d'alcaldia. Pel suggerit per les persones entrevistades, aquesta organització pot tindre molta rellevància, ja que l'absència d'una regidoria o àrea nominal i la dependència d'altres (cas del 85% de municipis) pot afectar la dotació de recursos econòmics i tècnics específics o la capacitat política per a desplegar polítiques de cooperació. Així, podria estar donant-se una excessiva dependència de la cooperació d'altres polítiques i àrees, com assenyalava la literatura (La Mundial, 2020).

Sobre els **recursos econòmics**, les dades mostren que l'esforç realitzat pel conjunt d'ajuntaments socis del FVS per a cooperació ha sigut estable en el període analitzat, excepte casos puntuals i per causa de problemes d'execució per la pandèmia. Aquesta estabilitat inclou l'esforç econòmic de suport al FVS. Cal assenyalar que el percentatge mitjà de recursos propis dedicat a cooperació és limitat, independentment de la grandària del municipi (entorn del 0,2%). No obstant això, s'ha de destacar també que existeixen nombrosos casos de municipis de totes les grandàries amb un fort compromís amb la cooperació en termes de recursos (per exemple, ajuntaments de diferents grandàries que arriben quasi al 0,7% i varis de grandària important entorn del 0,5%). Les dades suggereixen així que ajuntaments de tota mena poden fer un esforç important en cooperació d'acord amb la seua autonomia (Gómez Gil, 2008; Kihlgren Grandi, 2020; Unceta et al., 2011) quan hi ha voluntat política. No sembla per això una condició per a dedicar més recursos a cooperació que un municipi siga més gran, més ric o amb més (o menys) despesa social en altres aspectes. A més, els resultats mostren que en absolut es pot afirmar que la cooperació lleve recursos d'una altra despesa social, tant per la poca despesa relativa de la cooperació com per no existir associació significativa entre aquestes i la despesa en cooperació i una altra despesa social.

En relació amb els **recursos humans** dedicats pels ajuntaments per a cooperació s'ha trobat una gran variació que depén de la grandària: dos terços dels municipis de més de 50.000 habitants tenen personal dedicat exclusivament o a temps parcial a cooperació, percentatge que baixa a un 50% en els que tenen entre 20.000 i 50.000 i menys del 10% dels de menys de 20.000. Sobre la seua formació, només es troba personal amb formació de postgrau en cooperació en grans ajuntaments, encara que la majoria del personal de municipis de totes les grandàries que dedica temps a la cooperació sí que disposa de cursos o una altra formació complementària. Les seues titulacions de base són variades, encara que quasi el 50% són en Treball Social o Psicologia. Aquestes dades coincideixen amb el que assenyalen les persones entrevistades i el que assenyalava la literatura (Ruiz Seisdedos, 2005, Bontenval, 2010) sobre que la cooperació local sol disposar de recursos humans molt limitats. Com assenyalen persones entrevistes, en els municipis de menor grandària, les polítiques de cooperació es basen de fet pràcticament en el voluntarisme.

En temes de **participació**, el 12% dels ajuntaments socis del FVS disposa d'algun espai de participació específic de cooperació en la seua estructura. La majoria dels ajuntaments de més de 50.000 disposa d'ells, però són quasi inexistent als ajuntaments de menys de 20.000 habitants. En aquests espais són preponderants les ONGD, generalment locals. Aquests espais són molt valorats per les persones entrevistades i poden con-

siderar-se, com diu la literatura, fonamentals per al treball en xarxa, per a involucrar la ciutadania i per a mobilitzar actors locals (CONFOCOS, 2001 (Badia i Dalmases, 2001; Euskal Fundazioa 2007, Ruiz Seisdedos 2008, Van Ewijk 2008). No obstant això, les evidències suggereixen que aquests espais potser haurien de ser més heterogenis (participen fonamentalment ONGD i organitzacions que reben fons) i més flexibles i atractius per a col·lectius més enllà dels tradicionals de la cooperació, com indicava també la literatura (La Mundial, 2020).

6.2.2 Sobre aspectes estratègics

11 ajuntaments d'entre els socis del FVS tenen documents on s'identifiquen elements que guien les polítiques de cooperació. Encara que la majoria de grans ajuntaments tenen aquest tipus de documents, aquests sols representen el 9% dels socis del FVS, la qual cosa parla de les limitacions en matèria de planificació de la cooperació que esmenta la literatura.

Sobre els **objectius** que aquests documents assenyalen, destaca l'orientació generalitzada cap al "desenvolupament humà", així com la necessitat de treballar tant en el Nord com al Sud. La majoria de casos fa èmfasi en una mirada més horitzontal de les relacions en cooperació, encara que en alguns casos existeix una mirada més vertical i unidireccional, com critica la literatura (Gómez Gil, 2008; Bontenval, 2010).

En tots els documents trobem alguns **principis i valors comuns** quan aquests s'expliciten: rendició de comptes i gestió orientada a resultats i aprenentatges; harmonització i coordinació de l'AOD; coherència i transversalitat de polítiques; participació i consens; política pública basada en la solidaritat i el compromís amb la justícia global dels ajuntaments. Aquests connecten amb problemes que a vegades s'atribueixen a la cooperació local (falta de rendició de comptes, de coordinació, etc.), així que és de destacar que els ajuntaments tinguen consciència de la rellevància d'aquestes qüestions amb freqüència problemàtiques.

Sobre els **enfocaments**, es parla sobretot de desenvolupament humà, drets humans i gènere. En canvi, curiosament, en pocs casos es parla d'enfocaments que poden suposar un valor afegit i distintiu de la cooperació municipalista, tal com esmenta la literatura, com la innovació (Gómez Gil 2008; La Mundial, 2020), el mateix municipalisme i la governança democràtica local. Tampoc es parla de valors o enfocaments més propis de les agendes dels moviments socials – com el feminisme o la sobirania alimentària (La Mundial, 2020, Badia i Dalmases, 2001).

Sobre l'alineació **amb agendes globals**, la majoria d'ajuntaments socis del FVS (i la pràctica totalitat dels més grans) han articulat les seues polítiques amb l'Agenda 2030 de diferents formes (amb la definició de les seues polítiques de cooperació, amb la pertinença a l'Aliança de ciutats pel Desenvolupament Sostenible, o amb l'aprovació de les seues PUAM). Encara que escapa a l'abast del treball conèixer amb detall com s'ha donat aquest procés i l'impacte que ha tingut, cal dir que per a algunes persones entrevistades ha sigut una forma de transversalitzar la sostenibilitat i coordinar polítiques horitzontalment, però per a unes altres s'ha tractat d'un canvi més formal que substantiu.

6.2.3 Accions de cooperació al desenvolupament pròpies

Sobre les modalitats i instruments per a la cooperació que els ajuntaments socis del FVS empen al marge de l'entitat, crida l'atenció que fins a un 65% realitzen accions pròpies qualificables com d'**acció humanitària**. Fins i tot més del 50% dels de menys de 5.000 habitants realitzen aquest tipus d'accions. Això sembla respondre principalment a la tradició en territori valencià de solidaritat amb la població palestina i sahrauí. Resulta interessant l'ús d'aquesta modalitat, que no es considera particularment estratègica en la cooperació local, però que, si considerem la trajectòria concreta de la cooperació valenciana, podem valorar com a rellevant i pertinent.

La següent modalitat més usada en l'**Educació per a la Ciutadania Global**, que realitza quasi un 40% dels ajuntaments. En aquest sentit, s'aprofita el valor afegit de la cooperació des de l'àmbit local per a aquesta mena d'intervencions, per la seua proximitat a la ciutadania i per la possibilitat de connectar qüestions globals amb les locals, com assenyalen diverses persones entrevistades i reflectia la literatura (Unceta et al., 2012; Gómez Gil, 2008; CONFOCOS, 2001).

Encara que les dades no són completes, sembla que no gaire més d'un 25% dels ajuntaments realitzarien accions pròpies de **cooperació econòmica**. Aquestes semblen centrar-se sobretot en projectes d'infraestructures per a cobrir necessitats bàsiques (aigua i sanejament, habitatge i salut) i en formació. Encara que aquestes són àrees de valor afegit per a la cooperació de base local, altres àrees estratègiques com són la descentralització o l'enfortiment municipal (La Mundial, 2020; Capuano et al., 2015; FEMP, 2011; Alberdi, 2010; Martínez i Sanhauja, 2010, Unceta et al., 2011; Alberdi, 2010), no estarien tan presents. Quant a l'àmbit geogràfic, la majoria d'ells es concentren a Amèrica del Sud i l'Àfrica subsahariana. La majoria de l'ajuda es canalitza a través d'ONGD, principalment a través de convenis, encara que 7 ajuntaments tenen convocatòria de subvencions de cooperació.

És encara més limitada la **cooperació tècnica** realitzada pels ajuntaments amb programes propis (només un 6% dels ajuntaments socis del FVS). Aquesta realitat, al costat del fet que poca cooperació es canalitza de manera directa, fa veure que no sempre estarien aprofitant modalitats i instruments molt estratègics per a la cooperació municipalista (Nganje, 2015; La Mundial, 2020).

6.2.4 Sobre les aportacions de la cooperació al municipi

Prenent com a base el contingut de les entrevistes i qüestionaris, els ajuntaments destaquen quatre **contribucions clau de la cooperació al desenvolupament** en les institucions i poblacions del municipi: la construcció d'una democràcia directa i participativa; la promoció d'una ciutadania conscienciada i activa; la contribució des de l'àmbit local als problemes globals; i la possibilitat que el personal de l'ajuntament conega altres realitats i reflexione sobre les pròpies.

Aquestes evidències mostren que la cooperació local valenciana aprofitaria el seu valor afegit en qüestions com ara visibilitzar el vincle entre el local i el global que travessa totes les accions, tant de la ciutadania com l'administració (La Mundial, 2020). En canvi, les evidències també mostren que, en la línia de la literatura (La Mundial, 2020), el poc pes específic de la cooperació i la falta de capacitats o d'una organització adequada, dificulta aprofitar aquest valor afegit.

6.3 CARACTERITZACIÓ DE LA RELACIÓ ENTRE POLÍTIQUES I ACCIONS DEL FVS I ELS AJUNTAMENTS SOCIS.

6.3.1 Caracterització de la participació dels ajuntaments en les accions del FVS

El treball ha analitzat la participació dels ajuntaments del FVS en alguns programes clau de l'associació. Encara que això no permet extraure idees concloents, sí que permet explorar l'apropiació dels ajuntaments de l'acció del FVS. En aquest sentit, es destaca el seu rol per a impulsar als ajuntaments accions en dues modalitats estratègiques: la cooperació tècnica (Nganje, 2015; La Mundial, 2020) i l'Educació per a la Ciutadania Global (Unceta et al., 2012; Gómez Gil, 2008; CONFOCOS, 2001)

Sobre el principal **programa de cooperació tècnica**, *Especialistes municipals voluntaris/as*, es va veure que aquest és un programa particularment ben valorat pels ajuntaments. Encara que la participació dels ajuntaments socis és inferior a altres programes - el 18% del total d'entitats han col·laborat en almenys una ocasió en el període 2017-2019 en alguna acció-, aquesta participació és molt alta en els ajuntaments de major grandària i ha sigut estable en ajuntaments de totes les grandàries. Malgrat que puguen millorar-se els nivells de participació en el programa, es pot dir que és una acció de gran rellevància estratègica, ja que fora d'aquesta acció existeixen poques oportunitats per als ajuntaments valencians de realitzar o de participar en accions de cooperació tècnica.

Sobre els **programes d'Educació per a la Ciutadania Global**, cal assenyalar la molt elevada participació dels ajuntaments en programes clau com a *Ser dona al Sud*, *València/Castelló per la Pau*, *Sensibilització de socis*, *Municipis Solidaris* o *In/Sostenible*. El percentatge mitjà de participació en el període 2017-2021 de tot el conjunt d'ajuntaments del FVS és d'un 40% (excepte el 20% de *Municipis Solidari*). En aquest sentit, és de destacar la forta penetració d'aquests programes en municipis de menor grandària (sobretot d'entre 5.000 i 20.000 habitants). Aquests programes tindrien així una gran importància estratègica per almenys dos motius: d'una banda, per arribar a municipis de menor grandària; per un altre, per permetre als mateixos organitzar accions amb implicació municipal que d'una altra manera tindrien dificultats a realitzar.

6.3.2 Visions sobre les relacions entre ajuntaments i FVS

S'han explorat finalment les visions dels ajuntaments sobre les relacions amb el FVS. La informació que es té no permet llançar conclusions tancades però sí que apunta algunes idees interessants.

Han sorgit diverses idees clau sobre el **rol del FVS per als ajuntaments**, dues d'elles molt relacionades amb la grandària del municipi. En primer lloc, els ajuntaments de menor grandària podrien estar considerant al FVS sobretot com a agent *possibilitador* d'una cooperació al Desenvolupament Local consistent, que permet als ajuntaments participar en processos que d'altra manera no podrien fer part, donades les seues limitacions tècniques, pressupostàries i institucionals. En segon lloc, els ajuntaments de major grandària consideren al FVS com a *multiplificador o complementari*, això és, com un agent que permet realitzar un cert tipus d'accions que l'ajuntament no realitza, com són les accions de formació i sensibilització al personal municipal, o accions de cooperació tècnica. En tercer lloc, al marge de la grandària del municipi, el FVS es vist com un agent amb suficient *capacitat i solvència*, que desperta confiança com a vehicle per a canalitzar fons de l'ajuntament en matèria cooperació.

Així, el FVS permetria als ajuntaments més xicotets realitzar algun tipus d'acció i, als de major grandària, aprofitar més el valor afegit de la cooperació municipalista. En tots els casos, permetria superar, almenys en part, els problemes estructurals de falta de recursos que, com insisteix la literatura, té la cooperació local (CONFOCOS, 2001, Ruiz Seisdedos, 2005, Bontenval, 2010).

Sobre l'aportació **que els ajuntaments realitzen al FVS**, els discursos de les entrevistes i les preguntes obertes del qüestionari mostren dues qüestions repetides amb freqüència: en primer lloc, els ajuntaments consideren que el seu suport i participació permeten que el FVS funcione com una xarxa de cooperació municipalista; en segon lloc, diversos ajuntaments consideren que el seu suport i participació permeten concretament que el FVS realitze accions de sensibilització de manera efectiva. En aquest sentit, el FVS necessita l'apropiació i participació dels seus socis per a funcionar d'una manera genuïnament municipalista, això és, construïda sobre la participació, l'horitzontalitat i connexió amb els actors i realitats del territori (OECD, 2018; Van Ewijk, 2012; La Mundial, 2020).

REFERÈNCIES

Alberdi Bidaguren, J. (2010). "The Role of Local and Regional Authorities in European Community Development Aid Policy", en Hoebink, P. (ed.), *European Development Cooperation: In between the local and the global*. Amsterdam University Press.

Ayuntamiento de Castellón (2019). *I Plan de cooperación internacional para el desarrollo y la solidaridad 2019-2022*. Ayuntamiento de Castellón

Ayuntamiento de Elche (2020). *Convocatoria de subvenciones para proyectos de cooperación internacional al desarrollo*. Ayuntamiento de Elche

Ayuntamiento de Sagunto (2022). *Plan municipal de cooperación y solidaridad*.

Ayuntamiento de València (2019). *Plan municipal de cooperación internacional para el desarrollo 2019- 2022*. Ayuntamiento de València

Belda-Miquel, S., Boni, A., y Sañudo, M. F. (2016). *Hacia una cooperación internacional transformadora. Solidaridades y aprendizajes con movimientos sociales por los derechos humanos en Colombia*. Icaria Editorial.

Bontenval, M. (2010). "The Role of European Local Governments in Development Cooperation: Examples from the Netherlands and Germany", en Hoebink, P. (ed.), *European Development Cooperation: In between the local and the global*. Amsterdam University Press.

Capuano, J., De Marchi, M., Franch, S., Rossi, S., & Rosso, P. (2015). *Decentralised Cooperation and its Potential for Local Democratic Governance: The Experience of Trentino Decentralised Cooperation*. Research and Perspectives on Development Practice Series Paper No. 19. Kimmage DSC

Confederación de fondos de cooperación y solidaridad-CONFOCOS (2001): *Municipalismo y solidaridad. Guía sobre la cooperación descentralizada*. Colección Cooperación Municipal al Desarrollo nº 5. Barcelona.

Confederación de fondos de cooperación y solidaridad-CONFOCOS (2021). *Un nuevo sistema de cooperación para los gobiernos locales*. Informe CONFECOS.

Del Río, A. y Piris, S. (2014). *Diagnóstico de la cooperación para el desarrollo vasca y oportunidades para la alianza con movimientos sociales*. Hegoa. Disponible en https://publicaciones.hegoa.ehu.eus/uploads/pdfs/263/Diagnostico_Coop_Desc.Vasca_y_MMSS.pdf?1488539830

Euskal Fondoa (2007): "La cooperación descentralizada. Los municipios, actores de primer orden" en PTM-Mundu Bat: *Riesgos y oportunidades en la cooperación descentralizada*. Gakoa.

Federación Española de Municipios y Provincias-FEMP (2011b), *Manual de gestión de la cooperación para el desarrollo de los gobiernos locales*.FEMP. Madrid.

Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (2011). *4t Estudi de la Cooperació Local de Catalunya amb els països del Sud*. Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. Disponible en https://www.fonscatala.org/upload/archivos/20120119_11554t_Estudi_Coop.pdf

Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (2021). *Cooperació Municipalista*. Disponible en <https://www.fonscatala.org/ca/observatori/cooperacio-municipalista>

Fons Català de Cooperació al Desenvolupament (2011). *Sistematització d'experiències de cooperació descentralitzada de quatre ens locals catalans*. Fons Català de Cooperació al Desenvolupament. Disponible en https://www.fonscatala.org/upload/archivos/20110302_0224sist_exp_coop_descent.pdf

- Fons Valencià per la Solidaritat (2008). Memoria Anual 2007. *No publicado*
- Fons Valencià per la Solidaritat (2009). Memoria Anual 2008. *No publicado*
- Fons Valencià per la Solidaritat (2014). Plan Estratégico 2014-2019
- Fons Valencià per la Solidaritat (2019). Plan Estratégico 2019-2022.
- Fons Valencià per la Solidaritat (2022a). Missió, visió, valors i objectius. Disponible en <https://fonsvalencia.org/el-fons/>
- Fons Valencià de Solidaritat (2022b). Per què formar part del Fons? Disponible en <https://fonsvalencia.org/socis/#per-que-formar-part>
- Gómez Gil, C. (2008). *Una visión panorámica de la cooperación descentralizada de las entidades locales*. Cuadernos Bakeaz. Políticas de Cooperación, 89(1), 23.
- Iborra, J. (2014). *Orientaciones para la planificación de la cooperación para el desarrollo en entidades locales de la Comunitat Valenciana*. Plataforma 2015 y Más. Disponible en https://www.cvongd.org/wp-content/uploads/2020/03/orientaciones_planificacion_coop_eell_cast3.pdf
- Iborra, J. y Santander, G. (2012). *La cooperación para el desarrollo en la Comunidad Valenciana*. Plataforma 2015 y Más. Disponible en https://www.cvongd.org/wp-content/uploads/2020/03/la_cooperacion_para_el_desarrollo_en_la_comunitat_valenciana.pdf
- La Mundial (2020). Guía de cooperación descentralizada para cargos electos. Diputació de Barcelona. Disponible en <https://www.diba.cat/documents/228621/347326082/Cooperacion+cargos+electos+WEB.pdf/f5e6a001-ad09-c0bf-47d5-1cf8a522c03c?t=1612430435136>
- Martínez, I. (2019). *Nuevos Horizontes para la Cooperación Internacional. Una mirada a la cooperación descentralizada a través del caso vasco*. Tirant Editorial
- Martínez, I. y Sanahuja, J.A. (2010). *Decentralized development aid in Spain and the effectiveness challenge*. ICEI Paper 18. Instituto Complutense de Estudios Internacionales
- Pérez, A. (2018). *La ayuda internacional de gobiernos subnacionales y el caso particular de España*. Documento de trabajo 3/2018 del Real Instituto Elcano.
- Ruiz Seisdedos, Susana (2005): "Unha análise crítica da cooperación descentralizada". *Tempo Exterior*, nº 11, pp. 119-129.
- Unceta, Koldo et al. (2011). *La cooperación al desarrollo descentralizada: una propuesta metodológica para su análisis y evaluación*. Instituto Hegoa (UPV/EHU).
- Palacios Córdoba, M.M. (2009). *Una cooperación para el desarrollo con vocación ciudadana*. Ayuntamiento de Córdoba. Disponible en <https://cooperacion.cordoba.es/publicaciones/120-historia-del-departamento-de-cooperacion>
- Rodríguez Fernández, N. (2011). *Análisis de la cooperación pública vasca 2008-2010. Una mirada a la cooperación descentralizada*. Coordinadora de ONG de Euskadi.
- Unceta, K.; Amiano, I., Gutiérrez, J., Labaien, I., Martínez, M.J., Sabalza, M., Villena, U., y Zabala, I. (2012). La cooperación al desarrollo de base local. HEGOIA. Disponible en https://publicaciones.hegoa.ehu.es/uploads/pdfs/227/Cooperacion_base_local_Euskadi.pdf?1488539776
- Van Ewijk, Edith (2008): *Decentralized cooperation between Dutch municipalities and municipalities in migrant countries. Main developments and main theoretical debates illustrated by several case studies*. Report for NCDO. Amsterdam Institute for Metropolitan and International Development Studies.
- Van Ewijk, E. (2012) *Window on the Netherlands – Mutual learning in Dutch- Moroccan and Dutch-Turkish Municipal partnerships*, Tijdschrift voor Economische en Sociale Geografie, Vol. 103, No. 1, pp. 101–109.

ANNEXOS

ANNEX 1. SOCIS DEL FVS EN 2021

SOCIS FVS EN 2021 (SEGONS INDICAT EN LA WEB INSTITUCIONAL L'ABRIL DE 2022)

Agost	Castelló de la Plana	Piles	Mancomunitats
Agullent	Castelló de Rugat	Pobla de Farnals, la	La Costera-La Canal
Aielo de Malferit	Catarroja	Pobla de Vallbona, la	Horta Sud
Alaquàs	Cerdà	Pobla del Duc, la	Serveis de Benestar Social La Comuna
Albaida	Chella	Poblets, els	Els Ports
Albal	Corbera	Polinyà de Xúquer	La Ribera Alta
Albalat dels Tarongers	Elx	Potries	La Ribera Baixa
Alcalalí	Enguera	Puig de Santa Maria, el	La Safor
Alcàntera de Xúquer	Estivella	Quart de Poblet	La Vall d'Albaida
Alcàsser	Faura	Quartell	Les Valls
Alcúdia de Crespins, l'	Favara	Quatretonda	
Alcúdia, l'	Foios	Rafal	
Alfafara	Font de la Figuera, la	Rafelcofer	
Alfarrasí	Fontanars dels Alforins	Ràfol de Salem	
Alfàs del Pi, l'	Gandia	Rocafort	
Algemesí	Genovés, el	Ròtova	
Alginet	Gilet	Sagunt	
Almenara	Llíria	Salem	
Almoines	Llosa de Ranes, la	Sant Joan d'Alacant	
Almussafes	Llutxent	Sant Mateu	
Alqueria de la Comtessa, l'	Massamagrell	Simat de la Valldigna	
Altea	Massanassa	Sueca	
Antella	Mislata	Sumacàrcer	
Atzeneta d'Albaida	Moixent/Moixent	Teresa	
Barxeta	Moncada	Teulada	
Bellús	Montaverner	Torrent	
Benassal	Montesa	Torres Torres	
Beneixama	Morella	València	
Beniarjó	Muro d'Alcoi	Vallada	
Beniatjar	Novetlè	Vila-real	
Benifaió	Nules	Villanueva de Castellón	
Benifairó de la Valldigna	Olleria, l'	Vinalesa	
Benifairó de les Valls	Onda	Xaló	
Benigànim	Ontinyent	Xàtiva	
Benigembla	Orba	Xeresa	
Benissa	Otos	Xixona/Xixona	
Betxí	Paiporta		
Biar	Palmera		
Bocairent	Palomar, el		
Bufali	Pedreguer		
Burjassot	Pego		
Campello, el	Picanya		
Canals	Picassent		

ANNEX 2. QÜESTIONARI ENVIAT A AJUNTAMENTS

QÜESTIONARI A ENTITATS LOCALS

COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT

El present qüestionari fa part d'un estudi sobre la cooperació al desenvolupament des de l'àmbit local en la Comunitat Valenciana, encarregat pel Fons Valencià per la Solidaritat i realitzat per un equip d'investigadores i investigadors de la Universitat de València coordinat per Sergio Belda Miquel (Departament de Treball Social, Facultat de Ciències Socials, Universitat de València). La informació que ens pugua proveir serà d'un gran valor perquè tots els actors implicats puguen comprendre, visibilitzar i millorar la cooperació en el nivell local de l'administració.

Les dades recaptades seran gestionades complint els criteris ètics i de protecció de dades que contempla la legislació i seguint el que s'estableix en el Codi de Bones Pràctiques d'Investigació i Transferència de la Universitat de València.

Potser hi ha algunes seccions que no podrà emplenar, per falta de dades o per no ser aplicable al seu ajuntament o mancomunitat. Això no suposa cap problema, ja que l'important és que emplene el qüestionari amb les dades que sí que té.

Per a qualsevol dubte pot dirigir-se a Natxo Peñarrocha, Tècnic del Fons Valencià per la Solidaritat, a través del correu oficina@fonsvalencia.org, o al telèfon 962272460.

Recordem que per Cooperació al Desenvolupament entenem totes aquelles actuacions que la mateixa administració local o altres actors amb el seu suport financer duen a terme per a contribuir el desenvolupament humà sostenible i la realització efectiva dels drets humans de les persones que viuen en països del Sud o en desenvolupament. Això inclou tant accions realitzades al Sud (per exemple, projectes de desenvolupament, de cooperació tècnica, Acció humanitària, etc.) com a accions realitzades en el territori espanyol per a fomentar una ciutadania valenciana més crítica, corresponsable i mobilitzada en favor del desenvolupament sostenible i la defensa dels drets humans (per exemple, campanyes de sensibilització, trobades, etc.).

DADES GENÈRIQUES

Nom de l'Ajuntament/Mancomunitat

Regidoria/àrea des de la qual es respon el qüestionari

Persona de referència per a emplenar el qüestionari

Dades de contacte de la persona de referència:
adreça, correu electrònic i telèfon

1R PART: MARC INSTITUCIONAL

1. Respecte de l'organigrama, trie quin de les següents situacions es dona al seu ajuntament. *Marque la casella corresponent amb una creu i indique el que es demana:*

- Disposem de regidoria nominal de Cooperació al desenvolupament, pròpia o compartida amb una altra regidoria (per exemple, *Regidoria de Solidaritat i Cooperació* o *Regidoria de Participació i Solidaritat*). *Indique el nom de la regidoria:*
- No disposem de regidoria nominal pròpia de Cooperació, però sí d'una àrea (departament, servei o secció) encarregada de la temàtica. *Indique el nom de l'àrea i de la regidoria de la qual depèn l'àrea de Cooperació al Desenvolupament:*
- No disposem de regidoria ni d'àrea pròpia de Cooperació al Desenvolupament, però sí que desenvolupem accions relacionades amb la cooperació al desenvolupament. *Indique el nom de la regidoria en la qual es desenvolupen les accions de Cooperació al Desenvolupament, o si es fa des d'alcaldia:*

2.a de quin personal tècnic disposa per a gestionar les accions de Cooperació al Desenvolupament?

- Disposem de personal tècnic que es dedica exclusivament a gestionar accions de Cooperació al Desenvolupament. *Indique el nombre de persones, el lloc que ocupen i el departament, servei o secció:*
- No disposem de personal tècnic exclusiu, però sí que disposem de personal tècnic de referència que dedica part de la seua jornada laboral a gestionar les accions de Cooperació al Desenvolupament. *Indique el lloc que ocupen aquesta persona o persones, el seu departament, servei o secció i el percentatge aproximat del temps de la seua jornada laboral que destina aquest personal a gestionar accions de Cooperació al Desenvolupament:*
- Encara que desenvolupem accions relacionades amb la cooperació al desenvolupament, no disposem de personal de referència per a realitzar aquestes accions. *Indique quin personal ha gestionat accions de cooperació al desenvolupament, encara que no siga personal de referència, el seu lloc i el seu departament, servei o secció:*

2.b Quina formació de base té el personal tècnic que gestiona les accions de Cooperació al Desenvolupament? *Indique la titulació del personal tècnic esmentat (per exemple, grau o diplomat en Treball Social, llicenciat en Economia, etc.):*

2.c Quina formació específica en Cooperació té el personal tècnic que gestiona les accions de Cooperació al Desenvolupament?

- El personal tècnic disposa d'alguna titulació acadèmica superior específica en Cooperació al Desenvolupament, com un títol de Màster o Diploma Universitari. *Indique la titulació:*
- El personal tècnic no disposa de titulació acadèmica superior específica, però sí de cursos de formació complementària sobre Cooperació al Desenvolupament. *Indique el nombre aproximat d'hores realitzades i el contingut dels cursos:*
- El personal tècnic no disposa de formació acadèmica superior específica ni de cursos sobre Cooperació al Desenvolupament.

3.a Seleccione els anys en què l'ajuntament ha realitzat o donat suport a accions de Cooperació al Desenvolupament.

- En 2021
- En 2020
- En 2019

3.b Seleccione els anys en què s'han contemplat partides específiques de Cooperació al Desenvolupament en el pressupost municipal.

- En 2021
- En 2020
- En 2019

3.c Complete la taula amb les dades de les quanties planificades i executades en accions de cooperació al desenvolupament en els últims 3 anys.

	2019	2020	2021
Quantia planificada en accions de cooperació al desenvolupament			
Quantia executada en accions de cooperació al desenvolupament			

2N PART: MARC ESTRATÈGIC

4. Té l'ajuntament objectius i/o línies d'actuació definides per a la cooperació al desenvolupament que estiguen recollits en algun document (per exemple, plans directors o estratègics de cooperació, cartes de serveis, ordenes de bases, documents de convenis, etc.)?

- Si. *Indique el document i l'adreça web per a trobar-lo (en cas d'estar publicat). Si no estan disponibles en la web, per favor adjunte el document si és possible amb l'enviament d'aquest qüestionari:*
- No existeix cap document que parle explícitament sobre els objectius i/o línies d'actuació de la política de Cooperació al Desenvolupament de l'ajuntament.

3R PART: ACCIONS DE COOPERACIÓ AL DESENVOLUPAMENT PRÒPIES

5.a Quins instruments per a realitzar accions de Cooperació econòmica al Desenvolupament pròpies ha emprat el seu ajuntament en els últims tres anys? *La Cooperació econòmica al Desenvolupament comprén totes aquelles accions que l'entitat local finança o cofinança a entitats de diferent tipus que siguen agents de la cooperació (com ONGD, associacions, fundacions, etc.) perquè realitzen actuacions en països del Sud per a contribuir al desenvolupament humà sostenible i a la realització dels drets humans.*

- Convocatòries específiques de subvencions per a la presentació de projectes de Cooperació al Desenvolupament.
- Selecció directa de projectes de Cooperació al Desenvolupament presentats a l'ajuntament per entitats per al seu finançament.
- Convenis signats amb entitats per al finançament de projectes de cooperació al desenvolupament.
- Altres instruments. *Especifique quins:*

5.b Detall en la mesura del possible les quanties executades en Cooperació econòmica al Desenvolupament pròpies en els últims tres anys:

	2019	2020	2021
Convocatòries específiques de subvencions			
Selecció directa de projectes			
Convenis			
Altres instruments			
TOTAL			

5.c Descriva breument alguna acció o algunes accions en matèria de Cooperació econòmica al Desenvolupament que haja sigut especialment rellevant pel seu impacte, per la seua rellevància per a l'ajuntament, pel seu plantejament innovador o per alguna altra qüestió que considere. *Utilitze l'espai que desitge per a descriure l'acció triada. En cas d'existir en Internet informació sobre l'acció, indique la seua adreça web. Adjuntar en l'enviament d'aquest qüestionari material que considere interessant sobre aquesta acció.*

6.a Quins instruments per a realitzar accions de Cooperació tècnica al Desenvolupament pròpies (és a dir, sense considerar les que es realitzen a través del Fons Valencià per la Solidaritat) s'han emprat al seu ajuntament en els últims tres anys? *La Cooperació tècnica al Desenvolupament comprén qualsevol modalitat de suport realitzat directament pel mateix ajuntament per a fer costat a institucions o entitats de països del Sud per a contribuir al desenvolupament humà sostenible i a la realització dels drets humans.*

- Intercanvi de personal tècnic.
- Convenis amb municipis o altres actors de països del Sud. *Detallar l'objectiu del conveni*
- Agermanaments entre ajuntaments.
- Donacions directes de l'ajuntament de diners o recursos materials a entitats o institucions de països del Sud.
- Beques d'estudis per a persones de països del Sud.
- Accions per a l'acolliment temporal de persones provinents del Sud.
- Altres instruments. *Especifique quins:*

6.b Detall en la mesura del possible les quanties executades en Cooperació tècnica al Desenvolupament pròpies en els últims tres anys:

Sumes executades en Cooperació tècnica al Desenvolupament			
	2019	2020	2021
Intercanvi de personal tècnic			
Convenis amb municipis o altres actors de països en desenvolupament			
Agermanaments			
Donacions			
Beques			
Accions d'acolliment temporal			
Altres mecanismes			
TOTAL			

6.c Describa breument una acció de Cooperació tècnica al Desenvolupament que haja sigut especialment rellevant pel seu impacte, per la seua rellevància per a l'ajuntament, pel seu plantejament innovador o per alguna altra qüestió que considere. *Utilitze l'espai que desitge per a descriure l'acció triada. En cas d'existir en Internet informació sobre l'acció, indique la seua adreça web. Adjuntar en l'enviament d'aquest qüestionari material que considere interessant sobre aquesta acció.*

7.a Quins instruments per a realitzar accions d'Acció Humanitària pròpies (és a dir, sense considerar les que es realitzen a través del Fons Valencià per la Solidaritat ni d'altres administracions) ha emprat el seu ajuntament en els últims tres anys? *L'Acció Humanitària comprén qualsevol acció que l'entitat local finança o cofinança a entitats de diferent tipus que siguen agents de la cooperació (com ONGD, associacions, fundacions, etc.) amb l'objectiu d'assistir o protegir les poblacions afectades per conflictes bèl·lics, crisis cròniques o desastres naturals.*

- Convocatòries específiques de subvencions per a la presentació de projectes d'Acció Humanitària.
- Selecció directa de projectes d'Acció Humanitària presentat a l'ajuntament per entitats per al seu finançament.
- Convenis signats amb entitats per al finançament de projectes d'Acció Humanitària.
- Altres instruments. *Especifique quins:*

7.b Detall en la mesura del possible les sumes executades en Acció Humanitària en els últims tres anys:

Sumes executades en Acció Humanitària			
	2019	2020	2021
Convocatòries específiques de subvencions			
Selecció directa de projectes			
Convenis			
Altres instruments			
TOTAL			

7.c Describa breument una iniciativa d'Acció Humanitària que haja sigut especialment rellevant pel seu impacte, per la seua rellevància per a l'ajuntament, pel seu plantejament innovador o per alguna altra qüestió que considere. *Utilitze l'espai que desitge per a descriure l'acció triada. En cas d'existir en Internet informació sobre l'acció, indique la seua adreça web. Adjuntar en l'enviament d'aquest qüestionari material que considere interessant sobre aquesta acció.*

8.a Quin instrument per a realitzar accions d'Educació per al Desenvolupament pròpies (és a dir, sense considerar les que es realitzen a través del Fons Valencià per la Solidaritat ni altres administracions) ha emprat el seu ajuntament en els últims tres anys? *L'Educació per al Desenvolupament comprén totes aquelles accions de formació, investigació o sensibilització, en l'àmbit educatiu formal, no formal o informal, que l'entitat local finança o cofinança a entitats de diferent tipus que siguen agents de la cooperació (com ONGD, associacions, fundacions, etc.) per a generar una ciutadania crítica, corresponsable i mobilitzada en favor del desenvolupament sostenible i la defensa dels drets humans.*

- Convocatòries específiques de subvencions per a la presentació de projectes d'Educació per al Desenvolupament.
- Selecció directa de projectes d'educació per al desenvolupament presentat a l'ajuntament per entitats per al seu finançament.
- Convenis signats amb entitats per al finançament de projectes d'Educació per al Desenvolupament.
- Organització directa d'activitats d'Educació per al Desenvolupament per l'ajuntament (per ex. exposicions, trobades, jornades, xarrades, tallers, etc.).
- Premis, concursos i reconeixements per part de l'ajuntament.
- Altres instruments. *Especifique quins:*

8.b Sobre que temàtiques han versat aquestes accions d'Educació per al Desenvolupament en els últims 3 anys?

- Agenda 2030 i ODS
- Migracions i racisme
- Gènere i feminisme
- Sobirania Alimentària
- Canvi Climàtic
- Drets Humans.
- Altres. *Especifique quins:*

8.c Detall en la mesura del possible les sumes executades en Educació per al Desenvolupament en els últims tres anys:

Sumes executades Educació per al Desenvolupament			
	2019	2020	2021
Convocatòries específiques de subvencions			
Selecció directa de projectes			
Convenis			
Organització directa d'activitats			
Premis, concursos i reconeixements			
Altres instruments			
TOTAL			

8.d Descriva breument una acció d'Educació per al Desenvolupament que haja sigut especialment rellevant pel seu plantejament innovador, el seu desenvolupament tècnic o impacte social. *En cas d'estar publicada, indique també la seua adreça web. Adjuntar en l'enviament d'aquest qüestionari material que considere interessant sobre aquesta acció. Utilitze l'espai que desitge per a descriure l'acció triada.*

4T PART: RELACIÓ ENTRE L'AJUNTAMENT I EL FONS VALENCIÀ PER LA SOLIDARITAT

9.a Indique amb una creu en quins projectes i activitats del Fons Valencià per la Solidaritat ha participat el seu ajuntament en els últims cinc anys.

En quins projectes i activitats de Cooperació tècnica al Desenvolupament del Fons?

En el programa de Especialistes Voluntaris/àries, intercanviant personal tècnic.

Indique nombre de persones tècniques que han estat en països del Sud l'any de participació.

2017:

2018:

2019:

2020:

2021:

En altres projectes i activitats desenvolupats pel Fons al Sud, en algun moment del seu procés. *Marque totes les opcions que s'adeqüen a la seua experiència:*

Participant de manera activa en alguna fase de l'execució del projecte.

Descriga breument en què va consistir:

Amb visites del personal tècnic de l'ajuntament.

Rebent visites a l'ajuntament.

Participant en jornades i/o reunions per a l'avaluació i seguiment dels projectes.

En quins projectes d'Educació per al Desenvolupament del Fons?

Ser Dona al Sud.

In/Sostenible.

Sensibilització Socis.

Municipis Solidaris. Jornades de Cooperació Municipalista.

Castelló i/o València per la Pau.

Altres. *Especifique quins:*

En quin tipus d'accions d'aquests projectes d'Educació per al Desenvolupament del Fons?

Tallers en centres escolars o en espais no formals d'educació.

Cinefòrums

Formacions i cursos a personal tècnic d'ajuntaments.

Seminaris i conferències

Exposicions

Comissions tècniques

Fires/Jornades

9.b indique amb una creu qui han participat de les activitats del Fons que ha assenyalat.

<input type="checkbox"/>	Tècnics municipals
<input type="checkbox"/>	Càrrecs municipals
<input type="checkbox"/>	ONGD locals
<input type="checkbox"/>	Altres associacions i fundacions locals
<input type="checkbox"/>	Centres escolars i AMPAS
<input type="checkbox"/>	Organitzacions religioses
<input type="checkbox"/>	Ciutadania no associada
<input type="checkbox"/>	Altres. <i>Especifique quins:</i>

10.a Quant a les accions realitzades a través del Fons, descriga breument què aporten i quina importància tenen suposen per a les polítiques i accions del seu ajuntament. *Utilitze l'espai que desitge per a respondre.*

10.b D'igual manera descriga breument què pensa que aporta el seu ajuntament al Fons (més enllà de l'aportació econòmica). *Utilitze l'espai que desitge per a respondre.*

5É PART: PARTICIPACIÓ D'AGENTS SOCIALS

11.a Assenyle amb una creu aquells espais de participació específics sobre Cooperació al Desenvolupament del seu ajuntament en els quals hi ha representació tant de l'administració pública com d'altres agents.

<input checked="" type="checkbox"/>	Espais de participació
<input type="checkbox"/>	Òrgans o consells consultius. <i>Especificar el nom:</i>
<input type="checkbox"/>	Comissions interdepartamentals. <i>Especificar el nom:</i>
<input type="checkbox"/>	Taules de treball. <i>Especificar el nom:</i>
<input type="checkbox"/>	Espais de diàleg puntuals (tallers, reunions, trobades, conferències, etc.). <i>Especifique quins:</i>
<input type="checkbox"/>	Altres. <i>Especifique quins:</i>

11.b Assenyle amb una creu altres espais de participació no específics de Cooperació al Desenvolupament però en els quals es tracten eventualment temes relacionats amb la Cooperació, en els quals participa l'administració pública al costat d'entitats socials.

<input checked="" type="checkbox"/>	Espais de participació
<input type="checkbox"/>	Òrgans o consells consultius. <i>Especificar el nom:</i>
<input type="checkbox"/>	Comissions interdepartamentals. <i>Especificar el nom:</i>
<input type="checkbox"/>	Taules de treball. <i>Especificar el nom:</i>
<input type="checkbox"/>	Espais de diàleg puntuals (tallers, reunions, trobades, conferències, etc.). <i>Especifique quins:</i>
<input type="checkbox"/>	Altres. <i>Especifique quins:</i>

12.a Indique amb una creu en la següent taula les maneres de participació dels diferents tipus d'entitats que participen en les accions de Cooperació al Desenvolupament pròpies de l'ajuntament.

Tipus d'entitat	Maneres de participació				
	Presència en els espais de participació esmentats	Recepció de transferències de diners públics per a realitzar accions	Participació en activitats organitzades per l'ajuntament	Participació en activitats organitzades per les pròpies entitats	Participació en activitats organitzades pel Fons
ONGD amb seu en el municipi					
ONGD sense seu en el municipi però que actuen en aquest					
Altres associacions i fundacions locals					
Centres escolars i AMPAS					
Organitzacions religioses					
Altres entitats					

12.b Explique què creu que aporten les entitats socials (reben finançament o no) a la política de cooperació al desenvolupament de l'ajuntament. *Utilitze l'espai que desitge per a respondre.*

6É PART: TRANSVERSALITZACIÓ I ALTRES

13. Compten les accions de Cooperació al Desenvolupament realitzades pel seu ajuntament amb la col·laboració permanent o puntual de personal tècnic d'altres àrees més enllà d'aquella que gestiona les accions de Cooperació?

- Si. *Assenyalar el personal, les àrees i la forma de col·laboració.*
- No.

14. Quines altres polítiques i accions desenvolupa l'ajuntament, orientades a millorar al desenvolupament humà sostenible i la realització efectiva dels drets humans de les persones que viuen en països del Sud?

- S'usen criteris ètics, socials i/o de sostenibilitat en la compra pública.
- Es dona suport al comerç just
- Es participa en xarxes locals, estatals o globals pel desenvolupament sostenible i al respecte als drets humans. *Especifique quins:*
- S'han promogut mocions, signatures de càrrecs polítics o altres formes de suport institucional a declaracions en favor dels drets humans. *Especifique quins:*
- Altres. *Especifique quins:*

15. Indique amb encreuaments amb què tres Objectius de Desenvolupament Sostenible considera que s'alineen principalment les accions de Cooperació al Desenvolupament que realitza l'ajuntament?

Objectius de Desenvolupament Sostenible	
1. Fi de la pobresa	10. Reducció de les desigualtats
2. Fam zero	11. Ciutats i comunitats sostenibles
3. Salut i Benestar	12. Producció i consum responsable
4. Educació de qualitat	13. Acció pel clima
5. Igualtat de gènere	14. Vida submarina
6. Aigua neta i sanejament	15. Vida d'ecosistemes terrestres
7. Energia assequible i no contaminant	16. Pau, justícia i institucions sòlides
8. Treball decent i creixement econòmic	17. Aliances per a aconseguir els objectius
9. Indústria, Innovació i Infraestructura	

16. Si n'hi ha, indique algun mitjà de comunicació d'abast local (publicat en paper o purament en línia) en el qual s'han publicat o li agradaria que es publicaren continguts relacionats amb les accions de Cooperació al Desenvolupament que realitza el seu ajuntament. *Utilitze l'espai que desitge per a respondre.*

7É PART: VALORACIÓ

17. Què creu que aporta la Cooperació al Desenvolupament a altres polítiques i accions de l'ajuntament? *Utilitze l'espai que desitge per a respondre.*

18. Què creu que aporta la cooperació al desenvolupament a la població del seu municipi? *Utilitze l'espai que desitge per a respondre.*

19. Què aporta la població del seu municipi a les polítiques de Cooperació al Desenvolupament? *Utilitze l'espai que desitge per a respondre.*

20. Identifique almenys tres elements que limiten i altres tres que faciliten el desenvolupament d'una política i accions de Cooperació al Desenvolupament que considere adequades. *Utilitze l'espai que desitge per a respondre.*

ANNEX 3. RESPOSTES AL QÜESTIONARI

Municipis que han contestat al qüestionari

Albal	Castelló	Polinyà del Xúquer
Alfàs del Pi	Castelló de la Plana	Pobla de Vallbona
Algemesí	Catarroja	Poblets, els
Almoines	Genovés	Puig de Santa Maria
Atzeneta d'Albaida	Elx	Quart de Poblet
Benigembla	Enguera	Sagunt
Benissa	Gandia	Torrent
Betxí	Llutxent	València
Bocairent	Nules	Vallada
Burjassot	Olleria	Viver
Carrícola	Pedreguer	

ANNEX 4. DADES D'ENTREVISTES

SOCI	PERSONA	CÀRREC	DATA
Elx	Cayetano González	Tècnic de cooperació	5 de juliol 2022
L'Alcúdia	Rosa Martínez	Regidora	5 de juliol 2022
Xàtiva	Raquel Caballero	Regidora	6 de juliol 2022
Mancomunitat de la Ribera Alta	Sergi	Tècnic de projectes europeus	7 de juliol 2022
Quart de Poblet	Llum Moral	Regidora	8 de juliol 2022
Gandia	Jordi Pascual	Tècnic Pangea	8 de juliol 2022
Morella	Malú Blasco	Regidora	13 de juliol 2022
València ²⁵	Pere Climent	Tècnic de cooperació	28 de juny 2022

²⁵ Respostes obertes molt detallades en el qüestionari, de manera que es considera metodològicament com a realització d'entrevista.

